

ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรังกาโวยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ.2493-2549

โดย

นางสาวดาณีย์ จรุงทอง

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ.2493-2549

โดย

นางสาวดาญ์ จรูญทอง

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**HISTORY OF URAK LAWOI COMMUNITY ON LIPE ISLAND, SATUN PROVINCE,
A.D.1950-2006**

**By
Darunai Jaroonthong**

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Department of History

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2007

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ.2493-2549” เสนอโดย นางสาวดาณัย จริญทอง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุติพร วิรุณหะ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น)

...../...../.....

47205203: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์ชุมชน/อุรุลลาไว/เกาะหลีเป๊ะ/สตูล

ดาญนัย จรูญทอง : ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรุลลาไวเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ.2493-2549. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : รศ.ยงยุทธ ชูแว่น. 185 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการปรับตัวของชุมชนอุรุลลาไวเกาะหลีเป๊ะ รวมถึงปัจจัยที่มีผลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2549

ผลการศึกษาพบว่าก่อนปี พ.ศ. 2493 อุรุลลาไวมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรุลลาไวเกาะหลีเป๊ะเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ด้วยปัจจัยต่างๆ คือ การเสียชีวิตของผู้นำในยุคดั้งเดิม การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางและการขยายตัวของอำนาจรัฐ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของอุรุลลาไวในยุคเปลี่ยนผ่าน เช่น เกิดการทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนในชุมชนและการนับถือศาสนาพุทธ เป็นต้น ดังนั้นหลังปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา จึงเป็นยุคที่เกิดความสับสนและความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับวิถีชีวิตของชาวอุรุลลาไวเกาะหลีเป๊ะ

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ชุมชนอุรุลลาไวเกาะหลีเป๊ะได้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในอีกระดับหนึ่ง อันเกิดจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลักสำคัญ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของคนในชุมชน เช่น การปรับตัวในด้านการทำมาหากิน พบว่ามีการเกิดขึ้นของอาชีพใหม่ๆ เช่น อาชีพขับเรือหางยาวรับจ้าง แรงงานรับจ้าง แม่บ้าน พนักงานในครัว พนักงานเสิร์ฟและอาชีพค้าขาย เป็นต้น และยังพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของวิถีชีวิตในทุกๆ ด้าน เช่น สถานที่ตั้งและลักษณะของบ้านเรือน ความสัมพันธ์ทางสังคม รวมทั้งวงจรชีวิต วัฒนธรรมพื้นฐาน และการแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม นับเป็นความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชุมชน ที่สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับหรือคัดลอกตามไปกับกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่หลั่งไหลเข้ามา

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

47205203 : MAJOR : HISTORICAL STUDIES

KEY WORD : LOCAL HISTORY/URAKLAWOI/LIPE ISLAND/SATUN

DARUNAI JAROONTHONG : HISTORY OF URAK LAWOI COMMUNITY ON LIPE ISLAND, SATUN PROVINCE, A.D.1950-2006. AN INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASSO.PROF. YONGYUTH CHUWAEN . 185 pp.

This research attempts to study the way of life of the Urak Lawoi's community on Lipe Island, its development, adaptation and factors which influenced changes within the community between 1950-2006 A.D.

The finding of this research shows that before 1950, the Urak Lawoi maintained a simple, traditional, mostly subsistant way of life. Such pattern began to change from 1950 onward due to the passing of the community's well – respected traditional leaders, together with the infiltration of middle men and state bureaucracy into the community. These factors affected the life of the Urak Lawoi in this transitional period, resulting in the shift toward commercial economy, changes in settlement patterns and acceptance of Buddhism. However, during this Transitional period, some continuity in the way of life of the Urak Lawoi were still maintained.

After 1984, another change namely tourism, affected the Urak Lawoi. The community under went distinct transformation and adaptation. They adopted new kinds of jobs and became wage – earners or labor for hire. Other changes occurred in patterns of settlement and the characteristic of housing social relationship, cultural trait and belief system. The changes and adaptations that occurred reflect the way in which a traditional community embraced a process of modernization and modern culture.

Department of History Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2007

Student's signature.....

An Independent Study Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถของ รองศาสตราจารย์ ขงยุทธ ชูแวน อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่กรุณาชี้แนะแนวทางการทำงานวิจัย ตั้งคำถามต่างๆ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา อดทนในการตรวจทาน เพื่อให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่อง เกลาสำนวนภาษา ตลอดจนถึงการเป็นต้นแบบของความมานะพากเพียร และความรักในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุติพร วิรุณหะ คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อวิจารณ์ต่างๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงความกรุณาในการแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนความรู้ทางประวัติศาสตร์แก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณชาวอุรุกรลาไวยเกะหลีเป๊ะทุกคนรอบครัว โดยเฉพาะน้องกรมและคุณแม่ สะอ๊ะ หาญทะเล ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์อันมีค่ายิ่ง และการเอื้อเฟื้อในการเป็นล่ามแปลภาษา ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยมาก ขอกราบขอบพระคุณคุณยายคารา อังโชติพันธ์ คุณทิพวรรณ มอญแก้ว คุณลัดดาวัลย์ อังโชติพันธ์ ผู้ใหญ่บ้านกิจชัย หอพิสุทธิสารดาบตำรวจสุเมธและคุณเยาวเรศ สมทรง ตลอดจนคณาจารย์โรงเรียนบ้านเกาะอาดังทุกท่าน โดยเฉพาะผอ. มนตรี นาคประครอง อาจารย์ภิรมย์ ไพษานาญ และอาจารย์นาถวิ เจริญ รวมถึงชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มิตรภาพที่น่าประทับใจ และความเมตตาเอื้อเฟื้อที่ผู้วิจัยได้รับคือความซาบซึ้งที่จะจดจำไว้ไม่ลืมเลือน

ขอบคุณอ้อ กันต์ พิตุ๊ก ปุ๊ก พี่เจน พี่บีม วิ รวมถึงเพื่อนๆ และรุ่นพี่รุ่นน้องปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกท่านที่เป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา โดยเฉพาะพี่หนู่ย ขอขอบคุณมากในความห่วงใย กำลังใจและความช่วยเหลือในทุกๆ เรื่อง

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณความรัก ความเข้าใจและความช่วยเหลือที่ยิ่งใหญ่จากคุณพ่อ นิคม จุญทอง และคุณแม่ภักชนันท์ จุญทอง ซึ่งเป็นทั้งผู้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยและเป็นผู้ช่วยวิจัยจำเป็น ขอขอบคุณคุณกวิน จุญทอง น้องชายที่คอยห่วงใยและให้กำลังใจพี่สาวเสมอมา ขอขอบคุณทุกคนในครอบครัวที่อดทนรอจนผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาและให้การสนับสนุนในทุกด้าน โดยเฉพาะการรับฟังปัญหาเมื่อผู้วิจัยรู้สึกท้อแท้และสิ้นหวัง บุญคุณทั้งหมดนี้หาที่เปรียบมิได้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้ในความทรงจำตลอดไป

ข้อบกพร่องใดๆ ที่เกิดขึ้นในงานวิจัยนี้ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	3
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	11
ขอบเขตของการศึกษา.....	11
วิธีการศึกษา	12
ข้อจำกัดของการศึกษา.....	12
แหล่งข้อมูล	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	14
2 สภาพทั่วไปและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุ้งถ้ำไวยเกาะหลิเปะ ก่อนปี พ.ศ. 2493	15
สภาพทั่วไป	15
สภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่เกาะอาดัง-ราวี.....	16
ที่ตั้งและอาณาเขต	16
ลักษณะภูมิประเทศและลักษณะทางธรณีวิทยา	20
ลักษณะภูมิอากาศ	23
ทรัพยากรในหมู่เกาะอาดัง-ราวี	24
ป่าไม้และพืชพรรณ	24
สัตว์บกและสัตว์ทะเล	25
ประชากร.....	26
การคมนาคม.....	28

บทที่	หน้า
ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรังกาไว์เกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493....	29
ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย.....	30
ชื่อและต้นกำเนิดของชาติพันธุ์ชาวเล	30
การแบ่งกลุ่มชาวเลในประเทศไทย.....	35
การกระจายตัวของชาวเลในประเทศไทย	36
การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนอุรังกาไว์เกาะหลีเป๊ะ	
จังหวัดสตูล.....	38
ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอุรังกาไว์เกาะหลีเป๊ะ.....	38
พัฒนาการของชุมชนอุรังกาไว์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล.....	40
วิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของอุรังกาไว์เกาะหลีเป๊ะ	
ก่อนปี พ.ศ. 2493.....	45
สภาพชุมชนและบ้านเรือนในระยะเริ่มแรก	45
การทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ	45
โครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม	50
สภาพความเป็นอยู่และลักษณะทางวัฒนธรรม.....	53
3 ชุมชนอุรังกาไว์เกาะหลีเป๊ะกับความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในยุคเปลี่ยนผ่าน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2526.....	60
ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในยุคเปลี่ยนผ่าน	60
การเสียชีวิตของโต๊ะมูรีในปี พ.ศ. 2492	61
การเข้ามาของพ่อค้าคนกลาง	61
การขยายตัวของอำนาจรัฐ	64
การก่อตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2501	64
การก่อตั้งสถานีนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2510	67
การประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ปี พ.ศ. 2517.....	68
วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรังกาไว์เกาะหลีเป๊ะในยุคเปลี่ยนผ่าน	70
ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน	70

บทที่	หน้า
ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานและ สภาพชุมชน	70
ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของลักษณะบ้านเรือน	72
การทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า.....	75
การทำประมงเชิงพาณิชย์.....	75
เกษตรกรรมเชิงพาณิชย์.....	82
ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ ทางสังคม	85
โครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน	85
ผู้นำกับการควบคุมทางสังคม	86
ความสัมพันธ์กับคนภายนอก	88
ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของสภาพความเป็นอยู่และ ลักษณะวัฒนธรรม	91
วงจรชีวิตประจำวัน	91
วัฒนธรรมพื้นฐาน	92
การแสดงออกทางด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม.....	95
4 ชุมชนอุรึกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะ ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว ระหว่างปี พ.ศ. 2527-2549	101
ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในยุคธุรกิจการท่องเที่ยว	101
นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานและตัวแทนภาครัฐ.....	102
ศักยภาพภายในชุมชน	105
ทรัพยากรท่องเที่ยว	105
การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน	110
การขยายตัวของธุรกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว	116
ที่พักประเภทรีสอร์ตและบังกะโล.....	116
ร้านอาหารและเครื่องดื่ม	117
ร้านค้า.....	118
ร้านอินเทอร์เน็ต	119
ร้านนวดแผนไทยและนวดแผนโบราณ.....	119

บทที่	หน้า
ร้านค้าน้ำ.....	119
บริษัทเดินเรือโดยสาร	120
บริษัทนำเที่ยว.....	121
วิถีชีวิตของอูรักลาไวกะเหาะหลีเป๊ะ ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว	123
ความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน.....	123
ความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนภายในชุมชน	124
ความเปลี่ยนแปลงของลักษณะบ้านเรือน	125
การปรับตัวในด้านการทำมาหากิน.....	126
การทำประมงเชิงพาณิชย์และเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์	126
การเกิดขึ้นของอาชีพใหม่.....	131
การปรับตัวทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม	136
โครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน	136
ผู้นำกับการควบคุมทางสังคม.....	140
ความสัมพันธ์กับภายนอก	140
การปรับตัวในทางสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรม.....	143
วงจรชีวิตประจำวัน	143
วัฒนธรรมพื้นฐาน	144
การแสดงออกด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม.....	149
5 บทสรุป.....	154
บรรณานุกรม	160
ภาคผนวก.....	170
ภาคผนวก ก ตำนานความเป็นมาของชาวเลในประเทศไทย.....	171
ภาคผนวก ข เพลงร้องเงิงของชาวอูรักลาไวกะเหาะหลีเป๊ะ	174
ภาคผนวก ค รายชื่อยาสมุนไพร สรรพคุณและวิธีใช้รักษาโรคของชาวอูรักลาไวกะเหาะหลีเป๊ะ	178
ภาคผนวก ง ขั้นตอนในการประกอบพิธีลอยเรือของชาวอูรักลาไวกะเหาะหลีเป๊ะ ...	181
ประวัติผู้วิจัย.....	185

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่ประเทศไทยแสดงเขตจังหวัดสตูล.....	17
2	แผนที่จังหวัดสตูล.....	18
3	แผนที่จังหวัดสตูล เน้นเขตอำเภอเมือง.....	18
4	แผนที่แสดงที่ตั้งตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล	19
5	แผนที่แสดงลักษณะเกาะหลีเป๊ะ	21
6	แผนที่แสดงเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี	23
7	แผนที่แสดงเส้นทางการคมนาคมจากท่าเรือปากบาราสู่เกาะหลีเป๊ะ	29
8	แผนที่แสดงบริเวณโจรสลัดเกาะตะรุเตาปล้นสะดม	43
9	แผนที่แสดงที่ตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา	44
10	ศาลบรรพบุรุษของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ	52
11	โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง และนายวินัย รุ่งรักษา ครูใหญ่	65
12	นักเรียนชาวอุรักลาไวย์ที่เกาะหลีเป๊ะ	66
13	นักเรียนบนเกาะหลีเป๊ะเข้าแถวเคารพธงชาติ.....	66
14	สถานีอนามัยเกาะอาดัง	67
15	อุทยานแห่งชาติตะรุเตา.....	70
16	หมู่บ้านชาวอุรักลาไวย์ บนเกาะหลีเป๊ะ.....	73
17	บ้านเก่าของเจ้าแก้วหนึ่งบนเกาะหลีเป๊ะ	74
18	บ้านของกำนันบรรจง อังโชติพันธุ์	74
19	เรือแจวที่ชาวอุรักลาไวย์ใช้เป็นพาหนะ ก่อนที่จะเปลี่ยนมาใช้เรือติดเครื่องยนต์...	76
20	เรือกระเชียง แบบกระเชียงคู่ของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ	76
21	การทำลอบของชาวประมง	81
22	การปลูกมะพร้าวบนเกาะหลีเป๊ะ.....	84
23	ชาวเกาะกำลังปอกมะพร้าวเพื่อจะนำไปทำมะพร้าวแห้ง.....	84
24	ลักษณะการตากมะพร้าวแห้งขาย	85
25	ภาพเกาะหลีเป๊ะ ถ่ายจากผาชะโด จุดชมทิวทัศน์ที่เกาะอาดัง.....	106
26	หาดทรายขาว เกาะราวี.....	108
27	กิจกรรมดำน้ำเล่นกับปลาที่เกาะราวี	108

ภาพที่		หน้า
28	ปะการังและปลาสวยงามที่พบในหมู่เกาะอาดัง-ราวี.....	109
29	เกาะตงหรือเกาะตง	109
30	แผนพลังงานแสงอาทิตย์ในบริเวณโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง.....	112
31	การตรวจสอบและซ่อมบำรุงระบบประปาจนถึงฤดูกาลท่องเที่ยว	112
32	เสาสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ DTEC ภายในชุมชน.....	112
33	ถนนภายในชุมชน.....	114
34	ภาพป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่บริเวณหน้าเกาะหลีเป๊ะ	114
35	ภาพป้ายบอกทางภายในชุมชน	115
36	ป้ายบอกเส้นทางหนีคลื่นยักษ์และจุดปลอดภัยจากคลื่นยักษ์.....	115
37	การสร้างรีสอร์ทบนเกาะหลีเป๊ะ	117
38	กิจกรรมที่มีบริการแก่นักท่องเที่ยวของร้านอาหารประเภทบาร์	118
39	เรือโดยสารจากท่าเรือปากบารา-หลีเป๊ะ	121
40	ภายในเรือโดยสารปรับอากาศที่บรรจุผู้โดยสารได้ 200 ที่นั่ง	121
41	สภาพชุมชนและบ้านเรือนของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในปัจจุบัน.....	126
42	เรือหางยาวของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 120 ลำ.....	127
43	เรือหางยาวที่ชาวอุรักลาไวย์ใช้ในการบริการนักท่องเที่ยวและการประมง.....	128
44	ปลิงทะเลอย่าง.....	130
45	เรือหางยาวรับจ้าง	132
46	ชาวอุรักลาไวย์เป็นแรงงานรับจ้างในการสร้างรีสอร์ท	133
47	ร้านขายของที่ระลึกภายในชุมชน	134
48	พาหนะประเภทรถจักรยานและรถจักรยานยนต์บนเกาะหลีเป๊ะ.....	135
49	ช่างตัดผมชายในชุมชน	136
50	การเลี้ยงดูบุตรของสตรีแม่ลูกอ่อนในชุมชน.....	144
51	การเล่นไฟของสตรีอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ	144
52	การใช้เรือหางยาวเป็นเรือไล่แทนเรือแจวในพิธีลอยเรือเกาะหลีเป๊ะ.....	150
53	พิธีแห่ไม้ระกำ.....	150
54	ประเพณีสงกรานต์บนเกาะหลีเป๊ะ.....	151
66	ป้ายเกาะหินงาม บอกถึงคำสาปเจ้าพ่อตะรุเตา.....	152

ภาพที่		หน้า
67	กองหินที่นักท่องเที่ยวยังเรียงซ้อนกันไว้ตามความเชื่อ	152

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statements and Significance of the problem)

เกาะหลีเป๊ะและเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสตูล เพราะนอกเหนือจากความสวยงามของหาด หิน หาดทราย ปะการังและน้ำทะเลที่ใสราวมรกตแล้ว ยังมีชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ กว่า 900 ชีวิต ซึ่งอาศัยอยู่บนเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดัง นับเป็นจุดขายอย่างหนึ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนชาวเลแห่งนี้ ภาพแรกที่นักท่องเที่ยวมักได้พบเห็นเมื่อมาเยือนเกาะหลีเป๊ะคือ ภาพของเหล่าชายฉกรรจ์จับเรือหางยาวรับจ้างรับส่งนักท่องเที่ยวที่มาชื่นชมธรรมชาติที่สวยงามภายในหมู่เกาะแห่งนี้ แต่หากได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะแล้ว ก็จะได้พบกับประวัติศาสตร์ชุมชนของคนธรรมดาที่น่าค้นหา มากชุมชนหนึ่ง เนื่องจากภาพวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชน ซึ่งเป็นภาพที่เคลื่อนไหวอยู่ในแต่ละช่วงเวลาในประวัติศาสตร์นั้น มีความน่าสนใจมากกว่าจะมองแค่เพียงภาพของคนขับเรือรับจ้างในปัจจุบัน

ชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์กลุ่มแรก อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เกาะหลีเป๊ะในราวพุทธศักราช 2440 และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2452 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วยเหตุผลทางการเมือง เรื่องการปักปันเขตแดนใหม่ จึงได้มีการอพยพชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ส่วนหนึ่งจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่และเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ตไปตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะหลีเป๊ะและเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เพื่อผลประโยชน์ของสยาม ในการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนที่มีราษฎรชาวสยามอาศัยอยู่¹ เดิมชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีความแตกต่างกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองหรือชนกลุ่มใหญ่ในภาคใต้ อุรักลาไวย์มีภาษาพูดเป็นของตนเองแต่ไม่มีภาษาเขียน ในภาษาอุรักลาไวย์ คำว่า “อุรัก” หมายถึง “คน” ส่วนคำว่า “ลาไวย์” หมายถึง “ทะเล” อุรักลาไวย์จึงมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับทะเล ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ซึ่งจะปลูกสร้างไว้บริเวณชายหาด ด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ดำรงชีพด้วยการทำประมง มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่

¹ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, รวมเรื่องเมืองสตูล ที่ระลึกครบรอบ 150 ปี (สตูล: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2533), 116.

ประดิษฐ์ขึ้นเอง มีความสามารถในการดำน้ำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของอุรักลาไวย์ ส่วนในฤดูมรสุมก็ดำรงชีวิตด้วยการเก็บของป่าไผ่ๆ ชายฝั่งเป็นอาหาร มีพิธีกรรมที่สำคัญ ซึ่งผูกพันอยู่กับทะเลคือ พิธีลอยเรือ วิถีชีวิตของอุรักลาไวย์จึงเป็นวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ แต่อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ เริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มียุทธศาสตร์ต่างๆ เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อรูปแบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของอุรักลาไวย์ เช่น การเสียชีวิตของผู้นำในยุคดั้งเดิม การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางและการขยายตัวของอำนาจรัฐ อันได้แก่ การก่อตั้งโรงเรียน สถานือนามัย รวมถึงการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ดังนั้นหลังปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา จึงเป็นยุคที่เกิดความสับสนและความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับวิถีชีวิตของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะได้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในอีกระดับหนึ่ง อันเกิดจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลักสำคัญ ชาวอุรักลาไวย์ในชุมชนจึงได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนที่พัฒนาขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อความอยู่รอดในกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ดังนั้นด้วยความน่าสนใจในรูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของอุรักลาไวย์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมของพวกเขาก็ทำให้นักวิชาการในหลายๆ สาขาให้ความสนใจและทำการศึกษาวิจัยกันอยู่อย่างพอสมควร โดยเฉพาะการศึกษาในสาขามานุษยวิทยา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแทบจะไม่มีการศึกษาในกลุ่มสาขาประวัติศาสตร์เลย ซึ่งอาจจะเกิดจากการสร้างผลงานวิจัยในสาขาประวัติศาสตร์แต่เดิมนั้นให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์กระแสหลักหรือประวัติศาสตร์ชาติอันเป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์กลางการปกครองมากจนเกินไป จนหลงลืมความมีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ปัจจุบันกระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้รับความนิยมมากขึ้น จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจสำหรับการอาศัยวิธีการทางประวัติศาสตร์ลงไปศึกษาชุมชนท้องถิ่นเพื่อเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป ดังนั้นโครงการวิจัยนี้จึงได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2549 ซึ่งเป็นช่วงที่สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของอุรักลาไวย์ในชุมชนนี้ได้อย่างชัดเจน โดยจะศึกษาผ่านประเด็น ประวัติความเป็นมา พัฒนาการของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ กับชุมชน รวมถึงการปรับตัวของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในสถานการณ์ปัจจุบัน

ทั้งนี้จะนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวิธีวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปศึกษาชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ โดยอาศัยข้อมูลหลักฐานจากคำบอกเล่า เอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ซึ่งในส่วนของเอกสารชั้นรองนั้น แม้จะพบว่ามีการศึกษาอยู่พอสมควร แต่ก็ยังไม่พบ

ผลงานวิจัยในสาขาประวัติศาสตร์ และได้เห็นข้อจำกัดบางประการอันจะกล่าวต่อไปในส่วนของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นหากได้ศึกษาชุมชนอุรกลาไวย์ในมิติประวัติศาสตร์แล้ว ก็น่าจะเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับชาวเลกลุ่มอุรกลาไวย์ขึ้นมา และก่อให้เกิดความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Review of related literature)

จากการศึกษาสถานภาพเอกสารและงานวิจัย หรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนชาวเลกลุ่มอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล พบว่า ที่ผ่านมามีการศึกษาอยู่พอสมควร ซึ่งสามารถแบ่งการสำรวจออกเป็นสองกลุ่ม ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ โดยผลงานในกลุ่มแรก เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนชาวเลในประเทศไทย และผลงานกลุ่มที่สอง เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในจังหวัดสตูล

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนชาวเลในประเทศไทย จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเลบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย พบว่ามีเอกสารและงานวิจัยอยู่ในปริมาณพอสมควร ซึ่งปรากฏเป็นผลงานในสาขาต่างๆ เช่น ผลงานในสาขามานุษยวิทยา สาขาภาษาศาสตร์ สาขาโบราณคดี และสาขาศึกษาศาสตร์ เป็นต้น และปรากฏเป็นผลงานประเภทต่างๆ เช่น วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือ เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา บทความทางวิชาการและบทความทั่วไป ทั้งนี้พบว่าเอกสารและงานวิจัยชุมชนชาวเล ปรากฏอยู่ในสาขามานุษยวิทยามากที่สุด และผลงานส่วนหนึ่งที่น่าสนใจและจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนชาวเลต่อไป มีดังต่อไปนี้

ผลงานของ พิมพิไล ตั้งเมธากุล² เรื่อง “การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเล เกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” ให้ความสำคัญกับประเด็นทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก และศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับชาวเลกลุ่มอุรกลาไวย์ที่เกาะสิเหร่ เพื่อให้มองเห็นถึงการผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ โดยได้ศึกษาในเรื่องสภาพโดยทั่วไปของชุมชนชาวเลเกาะสิเหร่ และสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเลเกาะสิเหร่ ผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญกับ

² พิมพิไล ตั้งเมธากุล, “การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเลเกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” (สารนิพนธ์ สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529).

ประเด็นการติดต่อกับสังคมภายนอก ทั้งในรูปแบบของการค้าขาย การออกไปรับจ้างทำงาน การศึกษาในระดับสูงและการติดต่อในเชิงศาสนา โดยผู้ศึกษามองว่าการติดต่อกับสังคมภายนอกในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าว เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าชาวเลเกาะลันตาในปัจจุบันได้ผ่านขั้นตอนการผสมกลมกลืนขั้นตอนต่างๆ มา คือ ขั้นที่หนึ่ง ชาวเลได้เปลี่ยนแบบแผนวัฒนธรรมเดิมไปเป็นแบบวัฒนธรรมของคนไทย ในท้องถิ่นใกล้เคียง ขั้นตอนที่สอง ชาวเลได้รับการยอมรับให้เข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มสมาคมและสถาบันต่างๆ ในระดับท้องถิ่นแถบนั้น ขั้นที่สาม ชาวเลได้เกิดการแต่งงานกับคนภายนอกหมู่บ้านมากขึ้น และขั้นที่สี่ ชาวเลได้พัฒนาความรู้สึกรักในการเป็นประชากรไทยอย่างเต็มที่

ผลงานของ อารักษ์ อุกฤษณ์³ เรื่อง “พิธีลอยเรือ : ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่” ให้ความสำคัญกับประเด็นทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยอาศัยพิธีกรรม คือพิธีลอยเรือของชาวเล เป็นสื่อสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเลที่บ้านห้วยแหลม เกาะลันตา จ.กระบี่ โดยได้ศึกษาถึงตำนานความเป็นมาของชาวเลในประเทศไทยและชาวเลที่บ้านห้วยแหลม เกาะลันตา และกล่าวถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และจะให้ความสำคัญกับประเด็นความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ของชาวเล โดยเฉพาะในส่วนของพิธีลอยเรือ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงศิลปะการต่อเรือ พิธี กระบวนการต่อเรือและพิธีลอยเรือ เครื่องใช้ในพิธีกรรม บทบาทและสถานภาพของชาวเลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีลอยเรือ เช่น ช่างต่อเรือ นักร้องนักดนตรี เป็นต้น รวมถึงพิธีกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีลอยเรือ เช่น พิธีปักไม้กันผี พิธีสาดน้ำ พิธีทำนํ้ามนต์ เป็นต้น ผลงานการศึกษาของอารักษ์ นับเป็นผลงานที่ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีลอยเรือได้อย่างละเอียดชัดเจน ซึ่งให้เห็นโครงสร้างของพิธีลอยเรือ ซึ่งสัมพันธ์กับโครงสร้างของชุมชนชาวเลในพื้นที่ที่ศึกษาด้วย

ผลงานของเยาวลักษณ์ ศรีสุกใส⁴ เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม : ศึกษากรณีชาวเลสงกาอู้อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่” ได้กล่าวถึงการขยายตัวของเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ การขยายตัวของอำนาจรัฐ และธุรกิจท่องเที่ยว เป็นผลมาสู่ความทันสมัย

³ อารักษ์ อุกฤษณ์, “พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532).

⁴ เยาวลักษณ์ ศรีสุกใส, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชาวเลสงกาอู้อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษามานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545).

ทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพภายในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ส่งผลทำให้แบบแผนชีวิตทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปหลายประการ เช่น เงินตราเข้ามามีความสำคัญกับชาวอุรักลาโว้ยมากขึ้น เกิดอาชีพที่หลากหลายในชุมชน เช่น อาชีพรับจ้างทำงานในรีสอร์ท อาชีพนายหน้า ด้านการเมืองการปกครองทำให้ชาวเลมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น หน้าที่ของผู้นำชุมชนในอดีตคือ โต๊ะหมอ ถูกลดบทบาทลง มีการติดต่อกับบุคคลภายนอก เกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมและรับเอาวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาปฏิบัติ คนในชุมชนมีค่านิยมด้านวัตถุ วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างคนในชุมชนเข้าร่วมน้อยลง

ผลงานของเขมชาติ เทพไชยและคณะ⁵ เรื่อง ชาวเล : รายงานการศึกษาเบื้องต้นด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม เป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ลักษณะของชุมชนและสภาพแวดล้อม ระบบความเชื่อ พิธีกรรม การติดต่อกับสังคมภายนอก สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางด้านสังคมและการเมือง โดยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือชุมชนชาวเลในจังหวัดภูเก็ต แม้ว่าผลงานที่ออกมาจะมีลักษณะเป็นการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นทางด้านมานุษยวิทยา แต่ทั้งนี้ก็ได้มีการวิเคราะห์ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในลักษณะการดำเนินชีวิตของชาวเลโดยกล่าวไว้ว่า ลักษณะการดำเนินชีวิตของชาวเลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงมาเป็นขั้นตอนโดยลำดับเริ่มต้นจากการเปลี่ยนสภาพการดำรงชีวิตที่ร่อนเร่อยู่ในทะเลมาตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมหาดทราย ชายทะเล อยู่ในเขตประเทศใดก็มีความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นและกลายเป็นประชากรของประเทศนั้นไปทีละน้อยๆ ชาวเลที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ตก็ได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งนานราว 150-200 ปี แต่เดิมไม่ได้มีความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นมากนัก การดำเนินชีวิตก็เป็นไปแบบวิถีชีวิตของชาวเลโดยทั่วไป ต่อมาเมื่อชาวเลมีความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นมากขึ้นในหลายๆ ด้าน มีผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในวิถีชีวิตของชาวเล เช่น เกิดวัฒนธรรมการดื่มสุราในกลุ่มชาวเล การลดบทบาทของโต๊ะ (ผู้นำชาวเล) เหลือเพียงบทบาททางด้านพิธีกรรม

ผลงานของประเทือง เครือหงส์⁶ เรื่อง ชาวน้ำ (ชาวทะเล) ในเมืองไทย เป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา สภาพความเป็นอยู่ ประเพณี ภาษาและลักษณะโครงสร้างทางสังคม โดยเก็บข้อมูลในชุมชนชาวเลหลากหลายพื้นที่ในบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามัน คือ หมู่เกาะอาดัง จังหวัดสตูล บ้านห้วยแหลม (สังกาอู๋) และบ้านศาลาด่าน อำเภอกะลาตันดา จังหวัดกระบี่ เกาะพีพี และเกาะปู้ (เกาะจำ) จังหวัดกระบี่ เกาะลิหะห์ จังหวัดภูเก็ต และบ้านไทยใหม่ (ป่าไต่บาครี) อำเภอ

⁵เขมชาติ เทพไชยและคณะ, ชาวเล : รายงานการศึกษาเบื้องต้นด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ : โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) กรมศิลปากร, 2526).

⁶ประเทือง เครือหงส์, ชาวน้ำ (ชาวทะเล) ในเมืองไทย (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2519).

ท้ายเหมือง จังหวัดพังงา เป็นผลงานที่ให้ข้อมูลเบื้องต้นไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางขนบธรรมเนียมประเพณี โดยกล่าวไว้ว่า แบบแผนประเพณีของชาวเลเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากคนพื้นเมือง เช่น ประเพณีการแต่งงาน ตัดตอนให้สั้นเข้าผสมกับแบบไทยบ้าง แบบอิสลามบ้าง ส่วนประเพณีที่ยังยึดถืออยู่แบบดั้งเดิมและรักษามาจนถึงปัจจุบัน แม้วิธีการจะเปลี่ยนแปลงและดัดแปลงไปบ้าง แต่ก็ยังสามารถรักษาไว้ได้คือ ประเพณีลอยเรือ ในด้านการประกอบอาชีพได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่นกัน จากที่เดิมเก็บเกี่ยวผลผลิตจากธรรมชาติมาบริโภค ใช้สอย ใช้วิธีง่ายๆ กลับใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วย เนื่องจากคนพื้นเมืองและนายทุนสร้างเครื่องมือที่ทันสมัย หากคนยังใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิมย่อมไม่สามารถทำมาหากินได้

จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนชาวเลในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นผลงานในสาขามานุษยวิทยา แต่ก็สามารถนำผลงานการศึกษาดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ได้ เนื่องจากผลงานส่วนใหญ่ให้ภาพรวมกว้างๆ และเป็นข้อมูลพื้นฐานหรือข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับชาวเล ตัวอย่างเช่น ประเด็นสภาพทั่วไปของชาวเล เช่น ประวัติความเป็นมาและการอพยพของชาวเลในประเทศไทย การกระจายตัวของชาวเลในประเทศไทย และการแบ่งกลุ่มชาวเลในประเทศไทย สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้งานวิจัยแต่ละชิ้นจะเน้นประเด็นหลักของการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ก็สามารถมองเห็นปัญหาที่ปรากฏอยู่ในผลงานที่ผ่านมา กล่าวคือ ผลงานส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นภาพนิ่ง เนื่องจากไม่ได้ศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ ผลงานเหล่านั้นจึงขาดความชัดเจนของพัฒนาการ ทำให้ไม่อาจมองเห็นและเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและการคลี่คลายที่เกิดขึ้นกับชุมชนนั้นๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

แม้ผลงานบางชิ้นที่ผ่านมานั้น มีความน่าสนใจ เช่น วิทยานิพนธ์ของเยาวลักษณ์ ศรีสุกใส เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชาวเลสงขลา อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่” ซึ่งเป็นการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนชาวเล แต่ก็ยังเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ขาดความชัดเจนของพัฒนาการ กล่าวคือ มักถ่ายทอดให้เห็นเพียงว่าอดีตเป็นอย่างไร และปัจจุบันเป็นอย่างไร แต่ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งมีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดความคลี่คลายในปัจจุบัน ผลงานจึงยังคงมีลักษณะเป็นภาพนิ่ง ทั้งนี้หากได้ศึกษาในส่วนของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนชาวเลให้ลึกซึ้ง และเป็นระบบมากขึ้น ก็จะช่วยเพิ่มความเข้าใจและมองเห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชาวเลในชุมชนนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะในจังหวัดสตูล สำหรับการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะโดยตรงนั้น พบว่ามีปริมาณผลงานอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยผลงานประเภทวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือและบทความ ตัวอย่างเช่นวิทยานิพนธ์ของจรัส จ๊ะสมัน⁷ เรื่อง “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล” เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนชาวเลจังหวัดสตูล เก็บรวบรวมข้อมูลนิทานชาวเลจังหวัดสตูล และศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานชาวเลจังหวัดสตูล ซึ่งพบว่า นิทานสามารถสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมชาวเลได้สอดคล้องกับข้อมูลสภาพทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนชาวเลที่ศึกษา กล่าวคือ ในด้านความเป็นมาของกลุ่มชนชาวเล มีการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย แสดงถึงความเป็นมาของกลุ่มชนที่สัมพันธ์กับชาวมาเลเซีย ในด้านครอบครัวและประชากร ครอบครัวชาวเลเป็นครอบครัวขยาย มีสมาชิกเฉลี่ยครอบครัวละประมาณ 7 คน ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว สร้างบ้านอยู่อาศัยกันแบบง่ายๆ ตามชายทะเล ในด้านการปกครองชาวเลยอมรับและเชื่อฟังผู้นำ ในด้านเศรษฐกิจ (การทำมาหากิน) ชาวเลประกอบอาชีพประมงโดยวิธีประมงพื้นบ้าน ได้แก่ การตกเบ็ด คักไซ ทอดแห ใช้ระเบิด เป็นต้น ชาวเลส่วนใหญ่ฐานะยากจน ในด้านการคมนาคม ชาวเลใช้เรือขนาดเล็กเป็นพาหนะ ใช้เครื่องยนต์ในการขับเคลื่อนเรือ

ด้านการศึกษา ชาวเลบางส่วนมีโอกาสได้ศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ชาวเลได้ศึกษาด้านอาชีพและจริยธรรมจากครอบครัว ด้านภาษาชาวเลใช้ภาษาได้ 2 ภาษา คือภาษาชาวเลและภาษาไทย ด้านการอนามัยและสาธารณสุข ชาวเลยังไม่พัฒนาในด้านความเป็นอยู่ อาหารและความสะอาด ยังนิยมรักษาโรคโดยวิธีทางไสยศาสตร์ ด้านศาสนาและความเชื่อ ชาวเลรับเอาศาสนาพุทธมาผสมผสานกัน มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณทวด (วิญญาณบรรพบุรุษ) มีการจัดพิธีลอยเรือบวงสรวงวิญญาณทวดในวันเพ็ญเดือน 6 และ เดือน 11 ทุกปี ด้านประเพณี ชาวเลมีการแต่งกายแบบง่ายๆ ผู้ชายนุ่งผ้าโสร่งหรือกางเกงขากว้าง ไม่นิยมสวมเสื้อ ผู้หญิงนุ่งผ้ากระโจมอก ไม่นิยมสวมเสื้อเช่นกัน ชาวเลนิยมแต่งงานในหมู่ชาวเลด้วยกัน ด้านศิลปะและนันทนาการ ชาวเลสร้างที่อยู่อาศัยเอง มีการนำวัสดุในท้องถิ่นมาเย็บสาน ทำที่อยู่อาศัย มีการละเล่น ร้องเพลง การเต้นรอนเง็ง และเล่นนิทาน

⁷ จรัส จ๊ะสมัน, “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2534).

รายงานการวิจัยเรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา⁸ โดยคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา มีประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเล บนเกาะอาดังและเกาะหลีเป๊ะประกอบไปด้วย โดยได้ให้ภาพเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเลเกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดัง สำหรับการตั้งถิ่นฐานของชาวเลเกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดังนั้น คณะผู้วิจัยได้กล่าวถึงกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่นี้ โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้ที่เข้ามาบุกเบิกจับจองพื้นที่บนเกาะก่อน คือ ไต๋เซ่หรืออีหลี เดินทางมาจากน่านน้ำมาเลเซียหรืออาจจะถึงอินโดนีเซีย ภายหลังเมื่อได้ตั้งถิ่นฐานแล้วก็ได้ชักชวนชาวเลอื่นๆ เข้ามาอยู่ร่วมกัน แล้วกระจายไปตามเกาะต่างๆ เช่น เกาะอาดัง เกาะราวี ชาวเลกลุ่มที่สองเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่เกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดัง ในปี พ.ศ. 2452 สมัยพระยาภูมินารทภักดีเป็นเจ้าเมืองสตูล ได้ชักชวนชาวเลเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ให้มาตั้งถิ่นฐานที่นี่ เพื่อแสดงหลักฐานว่าเกาะทั้งสองเป็นของไทย เนื่องจากขณะนั้นอังกฤษกำลังมีอิทธิพลในแหลมมลายู และกำลังดำเนินการปักปันเขตแดนระหว่างมลายูกับไทยอยู่ ส่วนประเด็นชีวิตความเป็นอยู่นั้น เป็นการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจำนวนประชากร ลักษณะครอบครัว สถานภาพของบุคคลในครอบครัว การสืบสกุล ที่อยู่อาศัย การอนามัยและสาธารณสุข การคมนาคมและการสื่อสาร การปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ ภาษา ความเชื่อและศาสนา คติธรรม ประเพณี ศิลปะและดนตรี กีฬา และนันทนาการ ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลเบื้องต้น

ผลงานของเขาวนิตย์ ศรีละมูล⁹ เรื่อง “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล” เป็นการศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ซึ่งประกอบไปด้วยวัฒนธรรมด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเครื่องนุ่งห่ม และด้านการรักษาโรค โดยได้กล่าวว่าชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะมีวัฒนธรรมปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ดังนี้

วัฒนธรรมด้านอาหาร ได้แก่ การหาอาหาร ชนิดของอาหารและการประกอบอาหาร การบริโภคอาหาร การเก็บรักษาอาหารและการถนอมอาหาร อาชีพของชาวเลเกาะหลีเป๊ะส่วนใหญ่

⁸ วิทยาลัยครูสงขลา, รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา (สงขลา: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา, 2535).

⁹ เขาวนิตย์ ศรีละมูล, “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541).

ยังคงดำรงอาชีพหลักตามบรรพบุรุษ คือ การทำประมง ดังนั้นอาหารหลักของชาวเล คือ อาหารทะเล ในการรับประทานอาหาร ชาวเลเกาะหลีเป๊ะนิยมเปิบด้วยมือ อาหารที่รับประทานชอบรสจัด การรับประทานอาหารของชาวเลจะมี 3 มื้อ การถนอมอาหารส่วนใหญ่จะทำปลาเค็มตากแห้ง ส่วนวัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย ได้แก่ การสร้างที่อยู่อาศัย ลักษณะรูปแบบของที่อยู่อาศัย การจัดและตกแต่งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และการอยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยของชาวเลเกาะหลีเป๊ะจะสร้างแบบยกพื้นสูงเป็นส่วนใหญ่ ไม้ที่ใช้จะใช้ไม้ที่หาได้จากบนเกาะ ห้องจะปล่อยให้โล่งมีห้องครัวอยู่ในบ้าน ส่วนน้อยที่มีครัวอยู่นอกบ้าน ห้องส้วมจะอยู่นอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ หลังคาบ้านมุงด้วยจาก ตั้งกะลีสี่ กระเบื้อง ตามฐานะ สำหรับวัฒนธรรมด้านเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ชนิดและลักษณะของเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย และการดูแลรักษาเครื่องนุ่งห่ม เครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวันผู้ชายจะนุ่งกางเกงชาวเล ผู้หญิงจะนุ่งโสร่ง ไม่นิยมสวมเสื้อ หญิงสาวจะนุ่งกางเกงหรือโสร่งแล้วแต่สะดวก สวมเสื้อ สวมรองเท้าแตะ เด็กๆ จะนุ่งกางเกงสวมเสื้อ ไม่นิยมสวมรองเท้าแตะ การแต่งการในโอกาสพิเศษจะพิถีพิถันกว่าปกติ และวัฒนธรรมด้านการรักษาโรค ได้แก่ การรักษาโรคด้วยการใช้ยา และการรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์หรือใช้ตัวยาควนคู่กับการใช้ไสยศาสตร์ ในการรักษาโรค ชาวเลสมัยก่อนนิยมรักษาโรคด้วยสมุนไพร โดยโຕະหมອเป็นผู้รักษา ปัจจุบันรู้จักรักษาโรคด้วยยาแผนปัจจุบัน และยังรู้จักระวังรักษาสุขภาพตัวเองมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าลักษณะของผลงานยังคงเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไปเมื่อได้นำมาประมวลวิเคราะห์ และศึกษาถึงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานดังกล่าว ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยอันจะทำให้เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชาวเลในชุมชนที่ศึกษานี้ได้ดียิ่งขึ้น

วิทยานิพนธ์ของ พัทรี สุเมธกุล¹⁰ เรื่อง “การรับข่าวของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล” เป็นการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวจากสื่อมวลชนของชาวเลอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่าวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่ชาวเลเกาะหลีเป๊ะ เปิดรับข่าวมากที่สุด หากได้ศึกษาให้ลึกซึ้งถึงช่วงเวลาที่มีสื่อประเภทต่างๆ ได้เข้ามาสู่ชุมชน และวิเคราะห์ถึงผลกระทบหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะหลังการรับสื่อจากภายนอกอย่างโทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ ก็จะสามารรถเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

¹⁰ พัทรี สุเมธกุล, “การรับข่าวของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2545).

จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนชาวเลในประเทศไทย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะในจังหวัดสตูลที่ค้นพบ ส่วนใหญ่จะเป็นผลงานในสาขามานุษยวิทยาและไทยคดีศึกษา ซึ่งวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษาจะแตกต่างจากการวิจัยในสาขาประวัติศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม ผลงานเหล่านี้ก็จะเป็ประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องราวของชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยต่อไป เนื่องจากผลงานส่วนใหญ่จะให้ภาพรวมกว้างๆ และข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ย และเนื่องจากผลงานแต่ละเรื่องจะให้ความสำคัญกับประเด็นที่ศึกษาแตกต่างกันออกไป ดังนั้นหากได้พิจารณาผลงานที่ผ่านมาเหล่านี้ประกอบการศึกษา ก็จะได้แนวคิดและเห็นวิธีการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไปได้

แต่ทั้งนี้ก็จะพบข้อจำกัดบางประการของผลงานในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งโดยภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าเอกสารและงานวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาชุมชนอูรักลาโว้ยในมิติประวัติศาสตร์ที่คำนึงถึงเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยในแต่ละยุคสมัย ผลงานการศึกษาที่ผ่านมาจะให้ภาพของชุมชนอูรักลาโว้ยเป็นภาพนิ่ง ขาดความเคลื่อนไหว เพราะจะเน้นการศึกษาชุมชนอูรักลาโว้ยในปัจจุบัน มองเพียงภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือมักถ่ายทอดให้เห็นเพียงว่าอดีตเป็นอย่างไร และปัจจุบันเป็นอย่างไร แต่ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งมีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดความคลี่คลายในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถเข้าใจความเป็นมา และการคลี่คลายของชุมชนอูรักลาโว้ยในปัจจุบัน ได้อย่างลุ่มลึก ขาดการศึกษาที่จะทำให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องชัดเจน นอกจากนี้ผลงานการศึกษาชุมชนอูรักลาโว้ยที่ผ่านมานั้น ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นทางด้านสังคมและวัฒนธรรมมากจนเกินไป ทำให้มองไม่เห็นภาพของชุมชนอูรักลาโว้ยในมิติอื่นๆ ที่มีความสำคัญเช่นกัน เช่น มิติทางด้านการเมือง การปกครองหรือเศรษฐกิจ (วิถีการทำมาหากิน) กล่าวคือ ขาดการศึกษาอย่างรอบด้านหรือการศึกษาอย่างเป็นองค์รวมที่เชื่อมโยงให้เห็นความสำคัญในมิติอื่นๆ ด้วย

ดังนั้นเมื่อได้เห็นข้อจำกัดของผลงานที่ได้ศึกษามาก่อนแล้วนี้ จึงเห็นว่าการศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ น่าจะช่วยให้เห็นพลวัตของชุมชนที่ศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และหากได้ศึกษาอย่างเป็นองค์รวม โดยตั้งประเด็นพัฒนาการของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญของการศึกษา และจะศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ ความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวในแต่ละช่วงเวลา และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ ก็น่าจะเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยขึ้นมาได้ เนื่องจากสามารถมองเห็นและเข้าใจพัฒนาการของวิถีชีวิตอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะได้อย่างต่อเนื่องและรอบด้าน

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Goal and Objective)

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่มีผลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน
3. เพื่อศึกษาพัฒนาการของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ
4. เพื่อศึกษาการปรับตัวของอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในสภาวะการณ์ปัจจุบัน

ขอบเขตของการศึกษา (Scope or Delimitation of the study)

1. ศึกษาโดยกำหนดกรอบของพื้นที่ คือ บริเวณชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจะเป็นศูนย์กลางของการศึกษา โดยเกาะหลีเป๊ะ มีขนาดพื้นที่ 4 ตารางกิโลเมตร แม้จะเป็นเกาะขนาดเล็กแต่มีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งชุมชนอุร็กลาไวย์ขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในบริเวณทะเลฝั่งตะวันตกของภาคใต้ เนื่องจากเป็นเกาะที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบเกือบทั้งเกาะ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน แต่ทั้งนี้ก็มีเกาะอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้วย คือ เกาะอาดัง ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากเกาะหลีเป๊ะประมาณ 1 กิโลเมตร มีอุร็กลาไวย์ส่วนหนึ่งอาศัยอยู่ที่นั่นด้วย แต่น้อยกว่าที่เกาะหลีเป๊ะ จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2547 พบว่ามีจำนวนประชากรบนเกาะหลีเป๊ะทั้งหมด 773 คน 138 หลังคาเรือน และอาศัยอยู่บนเกาะอาดัง จำนวน 107 คน 17 หลังคาเรือน

เกาะทั้งสองตั้งอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เขตท้องที่ หมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล ตั้งอยู่ในเขตทะเลฝั่งตะวันตกทางภาคใต้ของประเทศไทย เกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดังตั้งอยู่ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา กล่าวคือ ห่างออกไปทางทิศตะวันออกของเกาะหลีเป๊ะประมาณ 40 กิโลเมตร จะติดต่อกับเกาะตะรุเตา ซึ่งเป็นเกาะที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ คือเป็นเกาะที่เคยใช้กักกันนักโทษในช่วงปี พ.ศ. 2482-2491 ส่วนทางทิศใต้เป็นแนวพรมแดนระหว่างไทยกับมาเลเซีย และอยู่ห่างจากเกาะลังกาวิของมาเลเซียประมาณ 4 กิโลเมตร ด้วยลักษณะของพื้นที่ซึ่งอยู่ในแนวพรมแดนนี้จึงทำให้ชาวเลกลุ่มอุร็กลาไวย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เคยมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ ครั้งมีการปักปันเขตแดน สมัยรัชกาลที่ 5¹¹

¹¹ วิทยาลัยครูสงขลา, รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา (สงขลา: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา, 2535), 19-26.

2. ศึกษาโดยใช้กรอบของเนื้อหา คือ ประวัติความเป็นมา พัฒนาการของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ กับชุมชน รวมถึงการปรับตัวของอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในสถานการณ์ปัจจุบัน

3. ศึกษาโดยใช้กรอบของเวลา คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493-2549 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะเริ่มปรับตัวเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่าน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มียุคต่างๆ เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อรูปแบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของอุรกลาไวย์ เช่น การเสียชีวิตของโต๊ะมรี ผู้นำในยุคดั้งเดิม ในปี 2492 การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางในราวทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา และการขยายตัวของอำนาจรัฐ เช่น การก่อตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดังปี 2501 การจัดตั้งสถานีอนามัยเกาะอาดังปี 2510 รวมถึงการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาปี 2517 จนกระทั่งพัฒนาเข้าสู่ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเริ่มก่อสร้างรีสอร์ทแห่งแรกขึ้นในปี พ.ศ. 2527 และขยายตัวอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้เห็นการปรับตัวอย่างชัดเจนของชาวเลกลุ่มอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล

วิธีการศึกษา (Method of study)

1. การศึกษาค้นคว้าภาคเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง ประเภทวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือและบทความ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้แล้วทั้งที่บันทึกเป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น เช่น เอกสารของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ประกาศของทางราชการ เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการอธิบายประวัติศาสตร์ของชุมชนและบริบทที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยอาศัยการสังเกตการณ์วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของอุรกลาไวย์ในพื้นที่ศึกษา และอาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยตั้งเป้าหมายบุคคลผู้ให้ข้อมูลได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอุรกลาไวย์ในพื้นที่ศึกษากับกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ศึกษา รวมถึงผู้ชำนาญการด้านนี้โดยเฉพาะ เช่น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ผู้อำนวยการและคณาจารย์โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยเกาะอาดัง เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติตะรุเตา และเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สตูล (ภฤทศนุกุณเด็น) รวมถึงกลุ่มผู้ประกอบการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ธุรกิจเดินเรือโดยสาร รีสอร์ท บริษัทนำเที่ยว ร้านค้า ร้านอาหาร เป็นต้น

ข้อจำกัดของการศึกษา (Limitation of the study)

การศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งอาศัยการค้นคว้าภาคเอกสารและการศึกษาภาคสนาม สำหรับการค้นคว้าเอกสารนั้น พบว่าเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้นมีน้อยมาก เนื่องจากชาวอุรกลาไวย์มีเพียงภาษาพูดแต่ไม่มีภาษาเขียน จึงพบเพียงเอกสารจาก

หน่วยงานราชการที่กล่าวถึงชุมชนไว้บ้างเพียงเล็กน้อย ที่สำคัญคือ เอกสารของโรงเรียนบ้านเกาะอาดังซึ่งเป็นโรงเรียนในชุมชน แต่เอกสารบางส่วนก็ชำรุดสูญหาย เนื่องจากขาดการให้ความสำคัญในการเก็บรักษามาตั้งแต่ต้น ดังนั้นข้อมูลหลักที่สำคัญในการศึกษาในครั้งนี้จึงมาจากการศึกษาภาคสนาม โดยอาศัยการสัมภาษณ์และนำข้อมูลมาใช้ แต่ในงานวิจัยนี้ก็มีข้อจำกัดในแง่ความเข้าใจทางด้านภาษา เนื่องจากชุมชนที่ศึกษาเป็นชุมชนอุรักลาโว้ย ซึ่งมีการใช้ภาษาอุรักลาโว้ยเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร แม้ว่าปัจจุบันชาวอุรักลาโว้ยส่วนใหญ่ในชุมชนจะสามารถใช้ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยภาคกลางในการสื่อสารได้ จึงไม่มีปัญหาสำหรับผู้วิจัย แต่การสัมภาษณ์เรื่องราวในอดีตซึ่งต้องอาศัยข้อมูลจากผู้สูงอายุนั้น นับว่าเป็นปัญหาในระดับหนึ่ง เนื่องจากผู้สูงอายุในชุมชนเคยชินกับการใช้ภาษาอุรักลาโว้ย บางรายพูดภาษาอื่นๆ ไม่ได้ และบางรายพูดภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยภาคกลางได้บ้างเล็กน้อย ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องใช้ล่าม ซึ่งเป็นชาวอุรักลาโว้ยรุ่นใหม่ในชุมชนที่สามารถใช้ภาษาอุรักลาโว้ยและภาษาไทยได้ดี เพื่อเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญเหล่านั้น

นอกจากนี้ด้วยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของชุมชนในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสามยุค คือยุคดั้งเดิม ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2493 ยุคเปลี่ยนผ่าน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2526 และยุคธุรกิจการท่องเที่ยว ระหว่างปี พ.ศ. 2527-2549 ดังนั้นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จึงต้องมีความละเอียดอ่อนในการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือการวิพากษ์หลักฐาน เช่น ผู้วิจัยจะต้องสอบถามถึงอายุของผู้ให้สัมภาษณ์ และช่วงอายุที่จดจำเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ รวมถึงผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบเหตุการณ์สำคัญต่างๆ และช่วงเวลาที่เกิดขึ้น เช่น การเสียชีวิตของโต๊ะฉิมรี ผู้นำดั้งเดิมในปี พ.ศ. 2492 การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางในปี พ.ศ. 2493 การสร้างโรงเรียนในปี พ.ศ. 2501 การสร้างสถานีอนามัยในปี พ.ศ. 2510 การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาในปี พ.ศ. 2517 การเสียชีวิตของกำนันจง ผู้นำคนสำคัญในยุคเปลี่ยนผ่านในปี พ.ศ. 2526 เป็นต้น ทั้งนี้เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจะช่วยย้ำเตือนความทรงจำของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ และเป็นการตรวจสอบได้ว่าข้อมูลที่ได้นั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด แต่ทั้งนี้การใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ก็เป็นเพียงข้อมูลที่ได้จากความทรงจำของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ซึ่งจดจำเรื่องราวต่างๆ ได้ไม่ครอบคลุมทุกเรื่อง ผู้วิจัยจึงต้องอาศัยการสัมภาษณ์ผู้รู้หลายๆ ท่าน ทั้งที่เป็นชาวบ้านในชุมชน และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูที่เข้าไปสอนในช่วงเวลาต่างๆ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงต้องใช้เวลาและงบประมาณอย่างมากในการเดินทางไปสัมภาษณ์

ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือ ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2548 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 แต่เนื่องจากสภาพชุมชนเป็นเกาะที่ตั้งอยู่กลางทะเลฝั่งอันดามัน ดังนั้นการเดินทางไป

เก็บข้อมูลในช่วงฤดูมรสุมคือ ประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายนจึงทำได้ยากลำบาก เพราะเรือโดยสารจะงดให้บริการ ผู้วิจัยจึงสามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลได้ในช่วงนอกเหนือฤดูมรสุมเพียงเท่านั้น

แหล่งข้อมูล

1. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระและวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
2. หอสมุดกลางสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ห้องข้อมูลภาคใต้และสิ่งพิมพ์ ม.อ. หอสมุดคุณหญิงหลง วรรณกรรมวิสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่
6. หอสมุดจอห์นเอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี
7. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ
8. สถาบันทักษิณคดีศึกษา
9. ห้องเอกสาร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สตูล (อุทยานแห่งชาติ)
10. ห้องสมุดอุทยานแห่งชาติตะรุเตา
11. ห้องสมุดโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง
12. หอจดหมายเหตุแห่งชาติและหอสมุดแห่งชาติ
13. ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ความรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล
2. ทำให้เข้าใจถึงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้นในชุมชน
3. ทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ
4. ทำให้เข้าใจถึงการปรับตัวของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในปัจจุบัน
5. เป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานของรัฐและเอกชน หรือผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องราวของอุรักลาไวย์ในโอกาสต่อไป

บทที่ 2

สภาพทั่วไปและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493

ปัจจุบันชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักในฐานะของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญของจังหวัดสตูล แต่ชุมชนแห่งนี้ก็มีประวัติความเป็นมาที่สืบสาวไปได้ถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มแรกที่ชุมชนได้ก่อตัวขึ้น เมื่อชาวเลกลุ่มอุรุกรลาไวยกลุ่มแรกจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยที่เกาะหลีเป๊ะ โดยมองเห็นว่าสภาพทางภูมิศาสตร์ของเกาะหลีเป๊ะเหมาะต่อการตั้งถิ่นฐาน ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญต่อการดำรงชีพด้วยการทำประมงในขณะนั้น จนกระทั่งชุมชนเติบโตขึ้นเป็นชุมชนประมงและพัฒนาขึ้นเป็นชุมชนท่องเที่ยวอย่างในปัจจุบัน ทั้งนี้แม้ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล จะมุ่งศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนในช่วงที่เกิดความสับสนและความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493-2526 และความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของอุรุกรลาไวยในยุคที่ธุรกิจการท่องเที่ยวขยายตัวเข้าสู่ชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527- ปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาสภาพทั่วไปและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกล่าวถึง เนื่องจากเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะเชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะได้ดียิ่งขึ้น เพราะอิทธิพลทางภูมิศาสตร์ นิเวศท้องถิ่นและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ จะเป็นตัวกำหนดพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานรูปแบบการทำมาหากิน รวมไปถึงสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชนให้มีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้นเนื้อหาในบทนี้จึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่กล่าวถึงสภาพทั่วไปและส่วนที่กล่าวถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493

สภาพทั่วไป

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเปะนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงสภาพทั่วไปของหมู่เกาะอาดัง-ราวี เนื่องจากเกาะหลีเป๊ะตั้งอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี และวิถีชีวิตของชาวอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่กับพื้นที่นี้ เนื่องจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งทำมาหากินมาตั้งแต่ในยุคดั้งเดิมคือก่อนปี 2493 เรื่อยมากระทั่งถึงปัจจุบัน ดังนั้นในส่วน

นี่จึงจะกล่าวถึงสภาพทั่วไปในประเด็น สภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชากร และการคมนาคม เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจพัฒนาการของชุมชนอุรกลาไวยเกาะหลีเป๊ะในบทถัดไป

สภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่เกาะอาดัง-ราวี

ที่ตั้งและอาณาเขต หมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นหมู่เกาะที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสตูล ซึ่งอยู่ในทะเลฝั่งตะวันตกทางภาคใต้ของประเทศไทย ปัจจุบันหมู่เกาะอาดัง-ราวี ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล ภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวีมีประชากรอาศัยอยู่บริเวณเกาะหลีเป๊ะ และบางส่วนของเกาะอาดัง ดังนั้นหน่วยงานรัฐจึงตั้งชื่อหมู่บ้านที่ 7 ของตำบลเกาะสาหร่าย ซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมทั้งหมู่เกาะอาดัง-ราวีว่า บ้านเกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากมีประชากรอาศัยอยู่มากบนเกาะหลีเป๊ะ หมู่เกาะอาดัง-ราวีห่างจากท่าเรือปากบารา อำเภอละงู เป็นระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร และหมู่เกาะอาดัง-ราวี จะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา โดยตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 6 องศา 28 ลิปดา 10 พิลิปดาเหนือ ถึงละติจูดที่ 6 องศา 43 ลิปดา 21 พิลิปดาเหนือ และระหว่างลองจิจูดที่ 99 องศา 8 ลิปดา 7 พิลิปดาตะวันออก ถึงลองจิจูดที่ 99 องศา 43 ลิปดา 21 พิลิปดาตะวันออก¹ โดยห่างออกไปทางทิศตะวันออกประมาณ 40 กิโลเมตร จะติดต่อกับเกาะตะรุเตา และห่างออกไปทางใต้ของเกาะตะรุเตาประมาณ 4.8 กิโลเมตร จะเป็นเกาะลังกาวิของมาเลเซีย²

¹ โครงการศึกษาและวิจัยสิ่งแวดล้อม, รายงานการสำรวจอุทยานทางทะเลแห่งชาติตะรุเตา ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2520), 2.

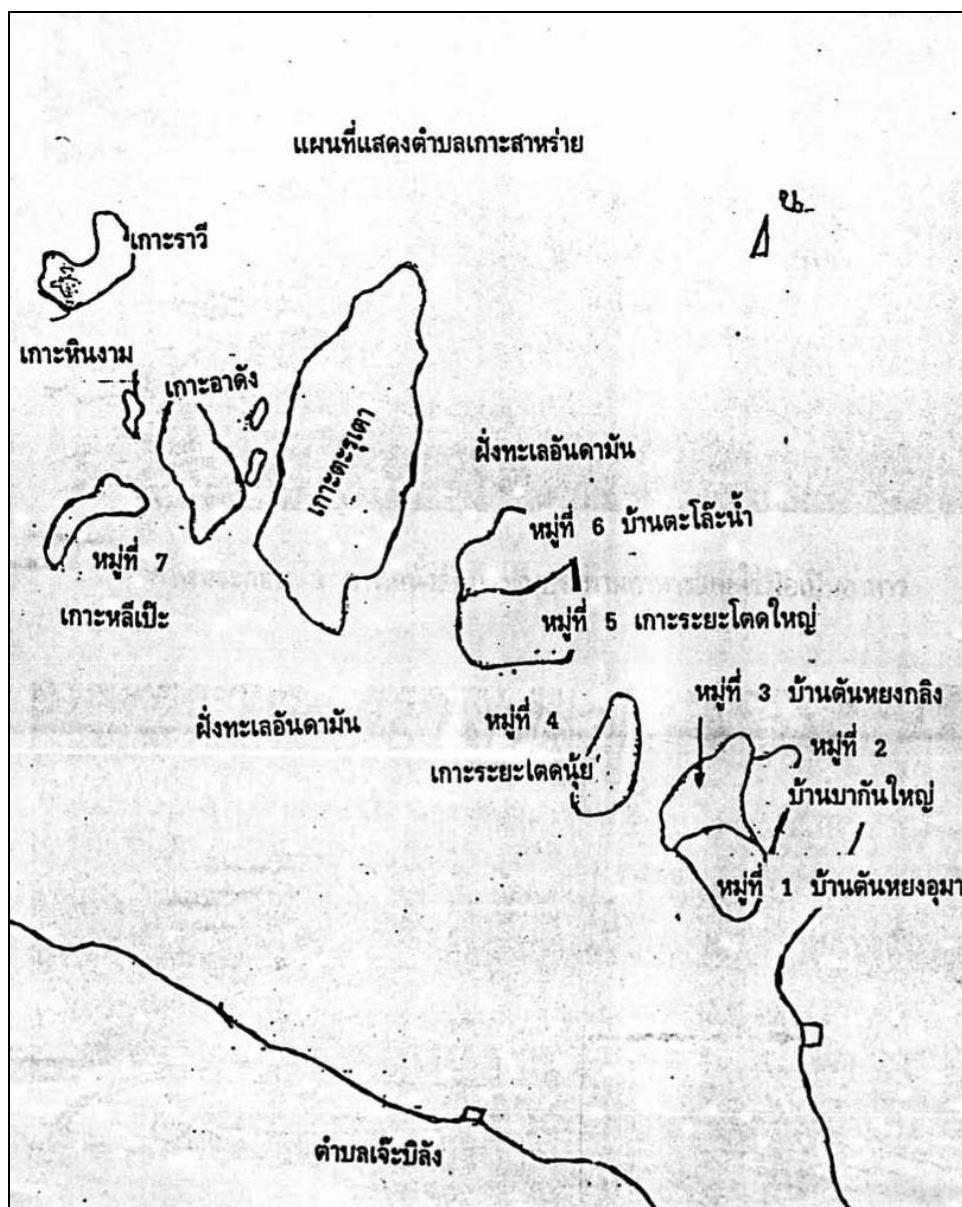
² วิทยาลัยครูสงขลา, รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา (สงขลา: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา, 2535), 19.

ภาพที่ 1 แผนที่ประเทศไทยแสดงเขตจังหวัดสตูล

ที่มา : วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, จังหวัดสตูล, [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 9 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก

http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E:Thailand_Satun.png

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงที่ตั้งตำบลเกาะสำหรับ อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

ที่มา : เยาวินัย ศรีละมุล, “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสำหรับ อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541), 92.

ลักษณะภูมิประเทศและลักษณะทางธรณีวิทยา หมู่เกาะอาดัง-ราวี ประกอบด้วยเกาะต่างๆ ไม่น้อยกว่า 27 เกาะ³ มีเกาะขนาดใหญ่ 2 เกาะ คือ เกาะอาดังและเกาะราวี มีเกาะขนาดกลาง 3 เกาะ คือ เกาะตง เกาะหลีเป๊ะ และเกาะบิสลี⁴ ที่เหลือเป็นเกาะเล็กๆ ทั้งนี้เกาะที่มีความสำคัญอย่างโดดเด่นในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ได้แก่

เกาะหลีเป๊ะ เป็นเกาะขนาดกลาง มีพื้นที่ประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร อยู่ทางทิศใต้ของเกาะอาดัง ประมาณ 1 กิโลเมตร เดิมชื่อ เกาะนิปีส เป็นภาษามลายูแปลว่า บาง เนื่องจากเป็นเกาะที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเกือบทั้งเกาะ เหมาะต่อการตั้งถิ่นฐาน โดยทางทิศเหนือและทิศใต้มีที่ราบบริเวณกว้างติดกับทะเลเป็นหาดทรายสีขาวทั้ง 2 ด้าน ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเป็นเนินสูงชันเล็กน้อย แล้วลาดลงเป็นแนวโขดหินติดกับทะเล ชายหาดด้านตะวันออกของเกาะหลีเป๊ะ เป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน เกาะหลีเป๊ะเคยมีหนองน้ำเล็กๆ ตรงกลางเกาะ โดยรอบครัวของผู้คนภาษามลายูในยุคแรกจะใช้เป็นบริเวณสำหรับปลูกข้าว แต่ตอนนี้เหลือเพียงน้ำบาดาลเท่านั้น⁵ จุดเด่นของเกาะหลีเป๊ะคือ ธรรมชาติที่มีป่าปะการังรอบๆ เกาะ โดยเฉพาะทางด้านหน้าของเกาะจะเห็นปะการังสวยงามหลากสี ซึ่งจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่ตรงที่เวลาน้ำลดจะปรากฏลานกว้างใหญ่ของหมู่ปะการังโผล่มาให้เห็น⁶

³ สำนักงานการประมงศึกษาจังหวัดสตูล, รวมเรื่องเมืองสตูล ที่ระลึกครบรอบ 150 ปี (สตูล : สำนักงานการประมงศึกษาจังหวัดสตูล, 2533), 4.

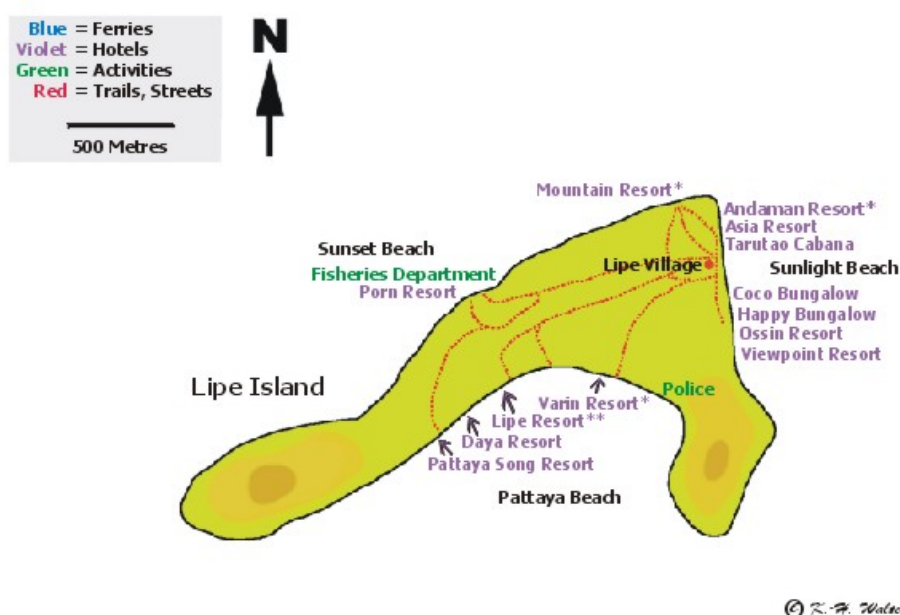
⁴ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาไวย์หมู่เกาะอาดัง-ราวี (ม.ป.ท., 2548), 82.

⁵ วิทยาลัยครูสงขลา, รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา, 26.

⁶ จรัส งามมัน, “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2534), 23.

⁷ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาไวย์หมู่เกาะอาดัง-ราวี, 83-84.

⁸ เพ็ญศรี บิสนุม, “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2542), 51.

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงลักษณะเกาะหลีเป๊ะ

ที่มา : Andaman Island Hopping, Koh Lipe Island [online], accessed 11 January 2007. Available from <http://andaman-island-hopping.com/islands/lipe.htm>

เกาะอาดัง เป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะอาดังราวี โดยมีขนาดพื้นที่ 29.8 ตารางกิโลเมตร⁹ มีลักษณะเป็นเกาะภูเขา ปกคลุมไปด้วยป่าดิบชื้น บริเวณตอนกลางเกาะเป็นภูเขาสูงมาก โดยมียอดเขาสูงสุดถึง 703 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นยอดเขาสูงสุดในหมู่เกาะอาดัง-ราวี พบแอ่งน้ำขนาดใหญ่หลายแห่งบนภูเขา รวมถึงน้ำตกและลำธารที่มีน้ำไหลตลอดปี น้ำตกที่สำคัญอยู่ทางด้านตะวันออกของเกาะ 3 แห่ง คือ น้ำตกรัตนาน้ำตกคาละและน้ำตกทะเลมอญ¹⁰ ลักษณะของชายฝั่งรอบเกาะบางแห่งเป็นหน้าผาสูง มีพื้นที่เป็นที่ราบน้อยมาก แนวชายฝั่งเป็นอ่าวเล็กอ่าวน้อยอยู่เรียงราย ได้แก่ อ่าวตะโล๊ะและ อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะ อ่าวตะโล๊ะลันจา อยู่ทางเหนือ อ่าวตะโล๊ะริบาอยู่ทางตะวันตก อ่าวตะโล๊ะอาเยียงอยู่ทางทิศใต้ตรงข้ามเกาะหลีเป๊ะ และอ่าวตะโล๊ะโปะยะอยู่ทางตะวันออกของเกาะ¹¹

⁹ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาโว้ยหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 83.

¹⁰ เพ็ญศรี บิสนุม, “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล”, 51.

¹¹ วิทยาลัยครูสงขลา, รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา, 25.

เกาะราวี เป็นเกาะที่อยู่ทางตะวันตกของเกาะอาดังและเกาะหลีเป๊ะ เป็นเกาะขนาดใหญ่ ใกล้เคียงกับเกาะอาดัง โดยมีขนาดพื้นที่ 28 ตารางกิโลเมตร และเป็นเกาะภูเขาเช่นเดียวกับเกาะอาดัง สภาพพื้นที่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน มีภูเขาอยู่หลายแนวความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระหว่าง 300-460 เมตร พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง มีที่ราบน้อย บนเกาะราวีมีแหล่งน้ำจืดเป็นลำธาร สายสั้นๆ ซึ่งไหลมาจากที่สูงตอนกลางเกาะเฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น¹²

หมู่เกาะตงหรือหมู่เกาะบาตองหรือหมู่เกาะตง อยู่ใกล้เคียงกับหมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นเกาะสุดท้ายในทะเลลึก หมู่เกาะตง เป็นหมู่เกาะที่ประกอบไปด้วยเกาะเล็กๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน ประมาณ 6 เกาะ คือ เกาะลอกว ย เกาะซาไก เกาะบูโร เกาะซามัว เกาะซารัง และเกาะตง เกาะตงเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะนี้ บนเกาะไม่มีที่ราบ ลักษณะเป็นภูเขาล้วนๆ เทลาดลงสู่ทะเล บนเขาเป็นป่าโปร่ง รอบๆ เกาะมีโขดหินขนาดใหญ่ ลักษณะเกลี้ยงๆ ตั้งอยู่เป็นหย่อมๆ¹³

ลักษณะภูมิประเทศที่เด่นของหมู่เกาะอาดัง-ราวีคือ เขตบริเวณทะเลขึ้นรอบเกาะ เป็นอาณาจักรของปะการังที่ยิ่งใหญ่และสวยงาม ประกอบไปด้วยปะการังนานาชนิด เกาะทั้งหมดของหมู่เกาะอาดัง-ราวีถูกล้อมไปด้วยน้ำใสราวมรกตในฤดูแล้ง ทะเลรอบๆ เกาะมีสีน้ำตาลตั้งแต่เขียวอมน้ำเงินไปจนกระทั่งน้ำเงินเข้มในแนวปะการัง จากการศึกษาลักษณะภูมิประเทศของหมู่เกาะอาดัง-ราวี จึงทำให้เข้าใจได้ว่า ลักษณะภูมิประเทศมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของอูรักลาไวย์ โดยจะเห็นได้ว่า ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐาน จึงทำให้เกาะหลีเป๊ะกลายเป็นศูนย์รวมอูรักลาไวย์ และมีการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยกันมาจนถึงปัจจุบัน

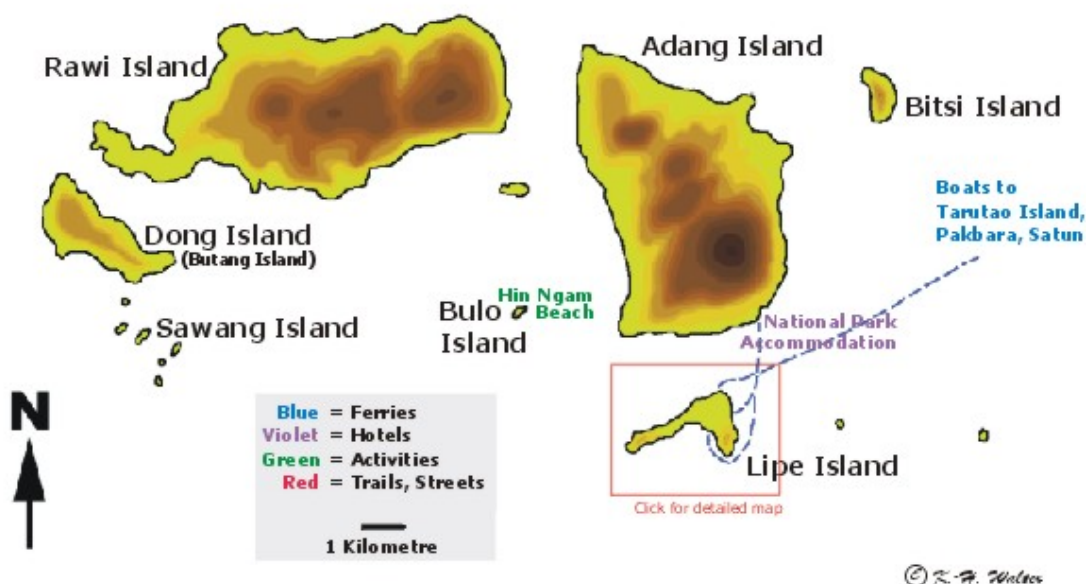
ส่วนลักษณะทางธรณีวิทยาของหมู่เกาะอาดัง-ราวี พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วย หินอัคนีประเภทหินแกรนิต (Granite) และมีหินควอร์ตไซต์ (Quartzite) และหินดินดาน (Shale) ปะปนอยู่ประปราย ลักษณะทางธรณีของหมู่เกาะอาดัง-ราวีนี้จะแตกต่างไปจากเกาะตะรุเตาโดยสิ้นเชิง ซึ่งจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะดิน และลักษณะของป่าไม้ แตกต่างกันด้วย เช่น การที่เกาะตะรุเตามีภูเขาหินทรายเป็นส่วนใหญ่ เป็นสาเหตุสำคัญทำให้มีแหล่งปะการังน้อยกว่าหมู่เกาะอาดัง-ราวี¹⁴ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ด้วยลักษณะทางธรณีเช่นนี้ ส่งผลให้หมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยปะการังนานาชนิด ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารและแหล่ง

¹² เรืองเดียวกัน, 26.

¹³ เพ็ญศรี บิสนุม, “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล”, 57.

¹⁴ วิทยาลัยครูสงขลา, รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา, 23.

เพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำหลากหลายชนิด จึงเอื้อต่อการทำประมงของอูรักลาโว้ยในชุมชนนี้ และส่งผลให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยว คำน้าชมปะการังในหมู่เกาะอาดัง-ราวีตามมา ซึ่งได้พัฒนาและขยายตัวไปมากในปัจจุบัน

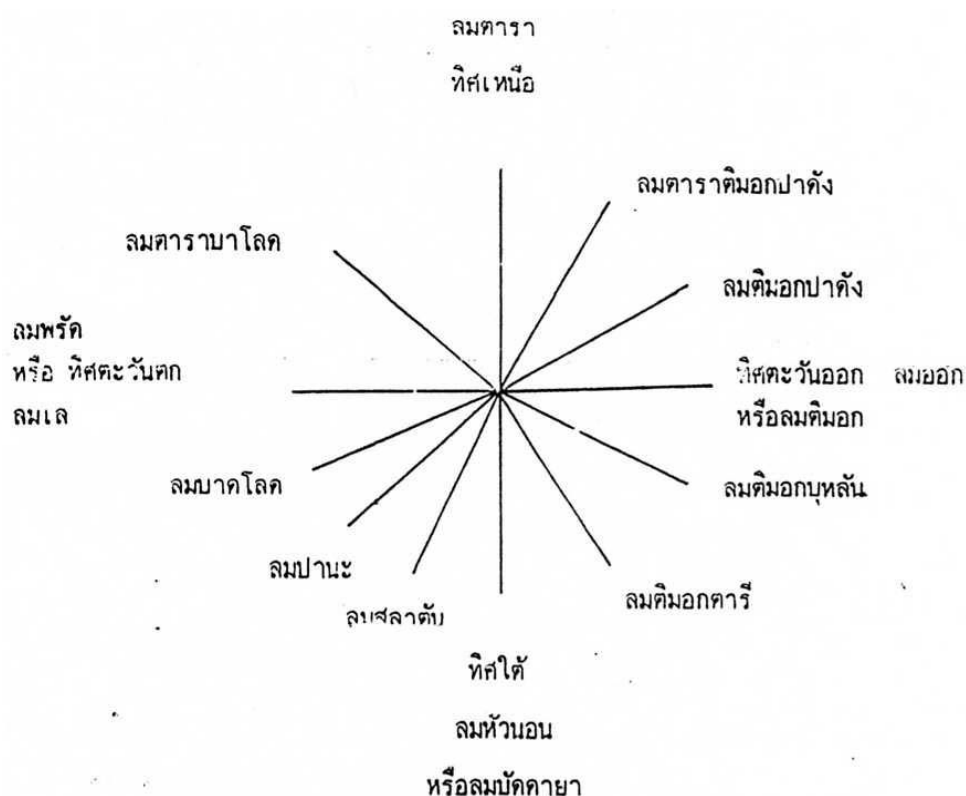

ภาพที่ 6 แผนที่แสดงเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี

ที่มา : Andaman Island Hopping, Koh Adang, Koh Rawi and Koh Lipe Islands [online], accessed 11 January 2007. Available from <http://andaman-island-hopping.com/islands/adang.htm>

ลักษณะภูมิอากาศ หมู่เกาะอาดัง-ราวี ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา และตั้งอยู่ในทะเลฝั่งตะวันตกของภาคใต้ ลักษณะภูมิอากาศทั่วไป จึงมีอากาศร้อนชื้น อุณหภูมิค่อนข้างสูงเกือบสม่ำเสมอตลอดทั้งปี หมู่เกาะอาดัง-ราวี อยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุม 2 ฤดู คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดจากมหาสมุทรเข้าสู่ฝั่งทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะ ซึ่งจะเริ่มพัดประมาณเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนตุลาคมหรือต้นเดือนพฤศจิกายน อูรักลาโว้ยเรียกลมนี้ว่า ลมพริ๊ด ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้เกิดพายุแรง คลื่นจัด มีฝนฟ้าคะนอง อูรักลาโว้ยไม่ค่อยออกทำงานไกลจากฝั่งในฤดูนี้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลมนี้พัดจากทะเลจีนและอ่าวไทยเข้าสู่ฝั่งภาคตะวันออก ผ่านภาคใต้ลงสู่ทะเลฝั่งตะวันตก พัดเข้าสู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะ ชาวอูรักลาโว้ยเรียกลมนี้ว่า ลมออก ซึ่งเริ่มพัดตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน ะยะนี้มีฝนตกน้อย คลื่นลมไม่ค่อยจัด เป็นฤดูที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังมีลมที่พัดเป็นช่วงสั้นๆ เป็นครั้งคราวอีก 12 ชนิด อูรักลาโว้ยเรียกว่า ลม 12 ตา ซึ่งได้แก่ ลมตารา ลมตาราติมอกปาดัง ลมติมอกปาดัง ลมออกหรือลมติมอก ลมติมอกบุหลัน ลมติมอกตารี ลมห้วนอนหรือลมบัดคายา ลมสลาตัน ลมปานะ ลมบาดโลก ลมพรีดหรือลมเล และลมตาราบาโลก ลมเหล่านี้เป็นชื่อเรียกในภาษาอูรักลาโว้ยตามทิศที่ลมนั้นพัดมา¹⁵

แผนผังที่ 1 แสดงลม 12 ชนิด

ที่มา : จรัส ใจสมัน. “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2534), 25.

ทรัพยากรในหมู่เกาะอาดัง-ราวี

ป่าไม้และพืชพรรณ เนื่องจากหมู่เกาะอาดัง-ราวี อยู่ในเขตภูมิอากาศร้อนชื้น มีฝนตกชุกและกระจายตลอดทั้งปี จึงมีผลทำให้พืชพรรณธรรมชาตินานาชนิดขึ้นเจริญงอกงามกลายเป็นป่าดิบชื้นเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ ทางภาคใต้ของประเทศไทย สำหรับหมู่เกาะอาดัง-ราวี ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตานั้น พบว่า มีป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าร้อยละ 90

¹⁵ จรัส ใจสมัน, “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล”, 24-25.

ของพื้นที่เกาะรวมกัน ยกเว้นเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งในส่วนของเกาะหลีเป๊ะมีการรายงานว่าป่าถูกถางให้ราบ เพื่อปลูกพืชเกษตรและทำนา ป่าไม้ที่สมบูรณ์จะมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ทำให้มีน้ำจืดไว้ใช้ในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของอุรกลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ทางธรรมชาติ และใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการท่องเที่ยว ในรายงานของวิทยาลัยครูสงขลา ได้กล่าวถึง ป่าที่สำคัญในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ซึ่งจำแนกประเภทที่สำคัญได้ 5 ประเภท คือ ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ป่าชายเลน และป่าชายหาด¹⁶

ทรัพยากรประเภทป่าไม้และพืชพรรณชนิดต่างๆ ภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี นับว่ามีความสำคัญกับอุรกลาไวย์ในพื้นที่นี้มาก โดยเฉพาะในอดีต ป่าต้นน้ำ เป็นที่มาของน้ำจืด ที่อุรกลาไวย์และชาวเรือที่ผ่านไปมาในน่านน้ำนี้ใช้อุปโภคและบริโภค ผลผลิตจากพืชพรรณในหมู่เกาะล้วนผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของอุรกลาไวย์ ด้วยภูมิปัญญาที่สั่งสมมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ เช่น การนำมาเป็นอาหาร ยารักษาโรค ใช้ในการสร้างบ้านและเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น แต่ในปัจจุบัน หมู่เกาะอาดัง-ราวี ได้ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่หนึ่งของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา พื้นที่ป่าได้รับการสงวนไว้จึงเกิดกฎข้อห้ามต่างๆ ตามมา โดยเฉพาะการตัดไม้ ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อวิถีชีวิตของอุรกลาไวย์ ที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้และพืชพรรณได้เช่นเดิม ดังนั้น การศึกษาถึงการปรับตัวของอุรกลาไวย์ในเรื่องนี้จึงเป็นประเด็นที่จะศึกษาในบทต่อไป

สัตว์บกและสัตว์ทะเล สัตว์บกที่สามารถพบได้ทั่วไปได้แก่ หมูป่า กระเจิง ลิง ค่างและตะกวด มีนกกมากกว่า 100 ชนิด ที่อาศัยอยู่ประจำและอพยพมาอยู่ชั่วคราว ส่วนสัตว์น้ำมีหลากหลายชนิด โดยศูนย์ชีววิทยาทางทะเลภูเก็ตทำการสำรวจในเดือนกุมภาพันธ์ 2541 พบว่ามีปลา 288 สปีชีส์ จาก 54 ตระกูล และพบว่าปะการังกว่า 200 สปีชีส์ที่พบในประเทศไทย 137 สปีชีส์ จาก 47 จีนัส สามารถพบในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ปะการังสามารถพบได้ทั่วตามฝั่งทะเลที่ไม่ได้รับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้โดยตรง โดยทั่วไปจะพบปะการังได้ในบริเวณ 50-300 เมตร จากฝั่ง ในความลึก 3-12 เมตร *Ponites lutea* ซึ่งมีลักษณะเป็นโขด เป็นสปีชีส์ที่พบมาก การจัดอันดับสภาพปะการังที่อุทยานแห่งชาติตะรุเตาอยู่ในระดับกลาง เสื่อมโทรม และเสื่อมโทรมมาก ในอดีตปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ลมมรสุมรุนแรงในปี 2529 และการระบาดของปลาฉลามทำให้ปะการังเสื่อมโทรม ขณะที่ในปัจจุบัน วิธีการประมงมีผลกระทบต่อปะการังสูง เช่น อวนลากและอวนล้อมหินเป็นปัญหา

¹⁶ วิทยาลัยครูสงขลา, รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา, 31-33.

สำคัญ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในบริเวณนั้นพลอยลดลงด้วย ประการที่จัดว่าเป็น ประการที่สมบูรณ์คือประการที่อ่อนในน้ำลึกระหว่างเกาะออดังกับเกาะหินงามเท่านั้น

นอกจากปลาและประการแล้ว ยังมีหอยประเภทต่างๆ ที่กินแพลงตอนเป็นอาหาร หมู่ เกาะออดัง-ราวี มีแพลงตอนจำนวนมาก เพราะกระแสน้ำและการไหลเวียนเปลี่ยนถ่ายของน้ำ ตลอดเวลา หอยเหล่านี้ได้แก่ หอยมุกปวง หอยมุกโขงและหอยมือเสือ 3 ประเภท ที่สามารถพบที่หมู่ เกาะออดัง-ราวี ส่วนสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนมที่พบจะมีพะยูน ปลาโลมา ปลาวาฬ และเต่าทะเล เช่น เต่ามะเฟือง เต่าตะนุ เต่ากระและเต่าหญ้า เต่าระวางไข่ที่เกาะออดัง-ราวี ในช่วงเดือนกันยายน- ธันวาคม ปัจจุบันปลาโลมา เต่าทะเล หอยมือเสือและกึ่งมังกรเป็นสัตว์ห้ามล่าตามประกาศโดย อุทยานแห่งชาติตะรุเตา¹⁷

จะเห็นได้ว่าภายในหมู่เกาะออดัง-ราวีนั้น มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่หลากหลาย ทั้งป่าไม้และพืชพรรณ สัตว์บกและสัตว์ทะเล ซึ่งก็ล้วนแต่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะออดัง-ราวีแทบทั้งสิ้น สำหรับสัตว์บกบางชนิดนั้น นอกจากจะใช้เป็นอาหารแล้ว สัตว์บางชนิด เช่น นก จะมีความสำคัญต่ออุรักลาไวย์มาก เนื่องจากเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาได้ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้หรือภูมิปัญญาอีกอย่างหนึ่งของอุรักลาไวย์ ส่วนสัตว์ทะเลหลายๆ ชนิดนั้น นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากสำหรับอุรักลาไวย์ เนื่องจากมีวิถีการทำมาหากินที่ผูกติดอยู่กับทะเลอย่างอาชีพประมง แม้ในปัจจุบัน กระแสการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจะทำให้อุรักลาไวย์ไม่ได้ยึดอาชีพประมงเพียงอย่างเดียว การเกิดขึ้นของอาชีพใหม่ๆ ภายในชุมชนเช่น การขับเรือรับจ้างนำเที่ยว หรือการเป็นแรงงานรับจ้างในรีสอร์ทและร้านอาหาร ล้วนต่างสามารถอยู่ได้ด้วยการมีทรัพยากรที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

ประชากร

ภายในหมู่เกาะออดัง-ราวี ซึ่งอยู่ในเขตท้องที่หมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่ายนั้น ในอดีตก่อนการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาในปี พ.ศ. 2517 พบว่ามีประชากรอาศัยอยู่บนเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะออดัง-ราวี เช่น เกาะหลีเป๊ะ เกาะออดัง และเกาะราวี เป็นต้น โดยเฉพาะที่เกาะหลีเป๊ะจะมีประชากรอาศัยอยู่มากกว่าเกาะอื่นๆ เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ราบ จึงเอื้อต่อการตั้งถิ่นฐาน แต่ภายหลังการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ตามกฎ

¹⁷ โรงเรียนบ้านเกาะออดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์หมู่เกาะออดัง-ราวี.

ของทางอุทยานฯ ส่งผลให้ประชากรจากเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ต้องอพยพมาอยู่อาศัยที่เกาะหลีเป๊ะ และบางส่วนของเกาะอาดังเพียงเท่านั้น จากการสำรวจจำนวนประชากรในช่วงของการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาในปี พ.ศ. 2517 นั้น พบว่าประชากรทั้งหมดของหมู่เกาะอาดัง-ราวี มี 329 คน เป็นอูรักลาไวก์ที่อาศัยอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ จำนวน 271 คน และอีก 58 คน อาศัยอยู่ที่เกาะอาดังและเกาะราวี สถิติปี 2518 มีประชากรจำนวน 49 ครอบครัว นับได้ 575 คน¹⁸

จากการสำรวจจำนวนประชากรและบ้านเรือนของ หมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะจากฐานข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ซึ่งได้ตรวจสอบจำนวนประชากรจากทะเบียนบ้าน และตรวจสอบจำนวนบ้านจากทะเบียนบ้านในปัจจุบันคือ เดือนมกราคม พ.ศ. 2551 พบว่า มีประชากรจำนวน 952 คน เป็นชาย 475 คน และหญิง 477 คน มีบ้านเรือน 160 หลังคาเรือน¹⁹ และจากฐานข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองนี้ สามารถตรวจสอบจำนวนประชากรและบ้านเรือนของ หมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ ย้อนหลังจากปัจจุบันไปได้ 5 ปี ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรจากทะเบียนบ้านของหมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2551

ปี พ.ศ.	ชาย	หญิง	รวม
2547	450	451	901
2548	459	461	920
2549	465	465	930
2550	476	475	951
2551	475	477	952

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสตูล, จำนวนประชากรจากทะเบียนบ้าน ม. 7 ต. เกาะสาหร่าย อ. เมืองสตูล จ. สตูล, ฐานข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 26 กุมภาพันธ์ 2551.

¹⁸ บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, จดหมายเหตุจากตะรุเตา , 138.

¹⁹ ที่ว่าการอำเภอเมืองสตูล, จำนวนประชากรและบ้านจากทะเบียนบ้าน ม. 7 ต. เกาะสาหร่าย อ. เมืองสตูล จ. สตูล, ฐานข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 26 กุมภาพันธ์ 2551.

ตารางที่ 2 จำนวนบ้านจากทะเบียนบ้านของหมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2551

ปี พ.ศ.	จำนวนหลัง
2547	157
2548	159
2549	160
2550	160
2551	160

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสตูล, จำนวนบ้านจากทะเบียนบ้าน ม. 7 ต. เกาะสาหร่าย อ. เมืองสตูล จ. สตูล, ฐานข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 26 กุมภาพันธ์ 2551.

การคมนาคม

การเดินทางสู่หมู่เกาะอาดัง-ราวี ในจังหวัดสตูลนั้น มีรูปแบบการเดินทางหลายรูปแบบ ซึ่งทางจังหวัดสตูลได้จัดบริการพาหนะในการเดินทางไว้ ทั้งการเดินทางจากภายนอกเข้าสู่ตัวหมู่เกาะอาดัง-ราวี และการเดินทางภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี การเดินทางสู่หมู่เกาะอาดัง-ราวี สามารถเดินทางจากกรุงเทพฯ มายังจังหวัดสตูลโดยตรง หรือจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลามายังจังหวัดสตูล หรือจากหาดใหญ่มายังท่าเรือปากบารา อำเภอละงู โดยสามารถใช้พาหนะในการเดินทางได้หลายประเภท เช่น รถยนต์ รถตู้ปรับอากาศ รถโดยสารประจำทาง รถแท็กซี่ เป็นต้น ต่อจากนั้นจะเดินทางโดยทางเรือสู่หมู่เกาะอาดัง-ราวี โดยมีเรือโดยสารให้บริการที่ท่าเทียบเรือปากบารา อ. ละงู ซึ่งระยะทางจากท่าเรือปากบาราถึงหมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร ปัจจุบันสามารถใช้บริการเรือโดยสารแบบต่างๆ ได้ เช่น เรือธรรมดา เรือเร็ว (เรือเฟอร์รี่) เรือเร็วพิเศษ (เรือสปีดโบ๊ท) และเรือประมงที่ให้บริการเช่าเหมาเพื่อเดินทางไปสู่หมู่เกาะอาดัง-ราวี

สำหรับการเดินทางภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี จะมีเรือหางยาวของรีสอร์ทและของอูรักลาไวย์บนเกาะหลีเป๊ะคอยให้บริการ ส่วนการคมนาคมภายในเกาะจะมีเพียงเส้นทางเดินเท้าเท่านั้น ไม่มีถนนมาตรฐาน บนเกาะหลีเป๊ะจะมีถนนขนาดกว้างพอที่จะใช้ขับจักรยานยนต์และจักรยาน และใช้เป็นเส้นทางเดินเท้า มีถนนเส้นหลักเพียงเส้นเดียวที่ใช้เดินทางระหว่างฝั่งหน้าเกาะ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการที่สำคัญ เช่น โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง สถานีอนามัยบ้านเกาะอาดัง สายตรวจ

ตำรวจชุมชน รวมไปถึงหมู่บ้านอุร็กลาไวย์ส่วนใหญ่ ศาลบรรพบุรุษ สุสานและรีสอร์ท กับฝั่งหลังเกาะซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและรีสอร์ทส่วนใหญ่ในชุมชน

ภาพที่ 7 แผนที่แสดงเส้นทางการคมนาคมจากท่าเรือปากบาราสู่เกาะหลีเป๊ะ

ที่มา : SABYE SPORTS CO. LTD, Lipe's First and Finest Scuba Diving and Water Sports Center [online], accessed 11 January 2007. Available from <http://www.sabye-sports.com/maps.html>

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493

การศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493 จะให้ความสำคัญกับภูมิหลังหรือประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ 3 ประเด็น คือ ประวัติความเป็นมาของชาวเลในประเทศไทย การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในจังหวัดสตูล และวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493 ทั้งนี้การได้ทำความเข้าใจกับภูมิหลังด้านชาติพันธุ์ ภูมิหลังด้านสถานที่หรือพัฒนาการของท้องถิ่นที่ศึกษา และภูมิหลังด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในยุคดั้งเดิมนั้น จะช่วยให้มองเห็นชุมชนในช่วงเวลาต่อมาได้อย่างมีพลวัต

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

ชื่อและต้นกำเนิดของชาติพันธุ์ชาวเล คำว่า “ชาวเล” เป็นภาษาปักษ์ใต้ที่ย่นย่อมาจากคำว่า “ชาวทะเล” ในที่นี้หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศไทย พบเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเลและเกาะแถบทะเลอันดามันหรือชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของภาคใต้เท่านั้น คำว่า “ชาวน้ำ” เป็นชื่ออีกชื่อหนึ่งที่คนภายนอกใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ในปัจจุบันชื่อนี้ไม่นิยมอีกต่อไป เนื่องจากเป็นคำดูหมิ่นดูแคลนที่ทำให้ชาวเลกลายเป็นกลุ่มที่แปลกแยกไปจากกลุ่มชนอื่นๆ ชาวเลส่วนใหญ่จะแสดงความไม่พอใจออกมาทันทีเมื่อถูกเรียกชื่อนี้ อาจเนื่องด้วยความเชื่อของชาวเลที่ว่าทุกคนเกิดมาจากน้ำ (น้ำอสุจิ) ซึ่งไม่สะอาดบริสุทธิ์²⁰

ฉันทส ทองช่วย ได้ศึกษาและรวบรวมชื่อที่ใช้เรียกชนกลุ่มนี้ของแต่ละประเทศไว้คือ ชาวพม่า จะเรียกชนกลุ่มนี้ว่า เซลัง (Selang) เซลอง (Selong) หรือเซลอน (Selon) ยะโฮร์ หรือ นลาง ลิงคโปร์ เรียกว่า โอริงเลาต์ (Orang Laut) หรือรายต์เลาต์ (Raya Laut) อินโดนีเซีย เรียกว่า บาโจ (Badjo) บาโรก (Barok) เซกะฮ์ (Sekah) รายต์ (Raya) หรือ จูรู (Juru) ฝั่งตะวันออกของสุมาตรา เรียกว่า รายต์ (Raya) หรือกัวลา (Kuala) ชาวมลายูเรียกชาวเลว่า โอริงละอูต (Orang Laut) แปลว่า คนทะเล (โอริง-คน, ละอูต-ทะเล)²¹ อังกฤษเรียกว่า Sea Gypsy หรือ ยิปซีทะเล ส่วนประเทศอื่นๆ เรียกตามสากลว่า Sea Gypsy หรือ Sea Dyaks หรือ Orang Selat (ชนผู้อาศัยอยู่ตามช่องแคบ)

นอกจากนี้ยังมีคำที่ทางราชการกำหนดให้เรียกชนกลุ่มนี้ว่า “ชาวไทยใหม่” แทนคำว่า “ชาวเล” หรือ “ชาวน้ำ” หรือแทนคำอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อต้องการลดช่องว่างด้านความรู้สึกที่ไม่ดีระหว่างชนกลุ่มนี้กับประชาชนทั่วไปออกไป สำหรับความเป็นมาของคำว่า “ชาวไทยใหม่” นั้น เนื่องมาจากเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนแก่วัดอุปัชฌาย์ที่จำเป็นต่างๆ แก่ชาวเลและโปรดให้เรียกชาวเลว่า “ไทยใหม่” ซึ่งบรรดาชาวเลปลื้มปิติพอใจมาก ต้องการให้คนทั่วไปเรียกพวกเขาตามนามพระราชทาน²²

²⁰ นฤมล หิณฺฐิระนันท์, “เพื่อความเข้าใจในมอแกน ความรู้และมายาคติเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล” ใน ชาติพันธุ์และมายาคติ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2546), 106.

²¹ เขียวลักษณ์ ศรีสุกใส, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชาวเลลังกาอุ อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), 23.

²² เรื่องเดียวกัน, 3.

ตารางที่ 3 ชื่อทั่วไปและชื่อเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล

ชื่อที่เรียกกันโดยทั่วไป ภาษาไทย : ชาวเล, ชวน้ำ ภาษาอังกฤษ : ชนเผ่าเร่ร่อนทางทะเล (Sea Nomads), ยิปซีทะเล (Sea Gypsies) ภาษาพม่า : ซาโลว์น, ซาโลน (Selung, Selon) ภาษามลายู : โอริงเล้าต์ (Orang Laut)			
อ้างถึง อ้างโดย	มอแกน	มอเกลน	อูรักลาไ้ย
มอแกน	มอแกน(Carrapiett 1909, White 1922) บะซิง (Hogan 1972 : 206) มาซิง (ประพนธ์ 2517 : 32) สิง (ประเทือง 2515 : 4)	มอแกนตามับ (อาภรณ์ 2531 : 70) ออลังตามับ ไทยใหม่	ออลังหล่อตา (BernartZik 1958๗41)
มอเกลน	มอแกนปูเลา (อาภรณ์ 2531 : 70) หรือมอแกนปอลาวชาวเกาะ (Hogan 1972 : 207) มอแกนเล	มอเกลน (Hogan 1972 : 206) ชาวบก (Hogan 1972 : 207) ไทยใหม่	ออลังลาไ้ย
อูรักลาไ้ย	มอแกน สิง (วิศิษฐ์ 2527 : 1)	สิงบก มอแกนบก	อูรักลาไ้ย (Hogan 1972 : 207) ลาไ้ย ไทยใหม่

ที่มา : นฤมล หิณชิระนันท์, “เพื่อความเข้าใจในมอแกน ความรู้และมายาคติเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล” ใน ชาติพันธุ์และมายาคติ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2546), 113.

แม้ว่าลักษณะพื้นฐานการดำรงชีวิตของชาวเลแต่เดิมนั้นจะมีการอพยพย้ายถิ่นอยู่เสมอ และเป็นกลุ่มชนที่ไม่รู้จักการบันทึกเรื่องของตนเอง ซึ่งจะทำให้ยากต่อการสืบสาวไปถึงรากเหง้าที่แท้จริงได้ แต่จากการศึกษาสถานภาพเอกสารและการวิจัยชุมชนชาวเล พบว่ามีผู้ให้ความสนใจศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชาวเลในประเทศไทยอยู่หลายท่าน มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

อุทัย หิรัญโต ตั้งข้อสันนิษฐานว่าชาวเลน่าจะอพยพมาจากลุ่มน้ำแยงซีเกียง โดยเขียนไว้ว่า เดิมชาวเล (ชาวน้ำ) อาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงในประเทศจีน แล้วได้อพยพหลบหนีภัยเร่ร่อนลงมาทางตอนใต้เป็นพวกๆ โดยอาศัยลำแม่น้ำโขง ล่องเรือเรื่อยลงมาตลอดแหลมอินโดจีน เมื่อออกทะเลก็อาศัยเรือเร่ร่อนอยู่ตามเกาะต่างๆ ตลอดจนไปถึงพม่าและมลายู²³

เจน จรจัด ตั้งข้อสันนิษฐานว่าชาวเลน่าจะอพยพมาจากบริเวณอินโดนีเซีย โดยกล่าวถึงการค้นคว้าทางด้านประวัติความเป็นมาของชาวเลว่า มีประวัติศาสตร์ตอนหนึ่ง เริ่มต้นเมื่อชนเผ่าอินโดนีเซียน พวกหนึ่งอพยพสู่เกาะบอร์เนียว ในครั้งแรกเป็นการอพยพจากแผ่นดินไปสู่ทะเล นับเป็นการเริ่มต้นวิถีชีวิตแบบชาวเกาะขึ้นที่นี่ และได้เกิดเผ่าพันธุ์ดยัค (Dyak) ขึ้น ดยัคพวกหนึ่งปักหลักอาศัยอยู่บนฝั่งจนกลายเป็นบรรพบุรุษของคนพื้นเมืองแห่งเกาะบอร์เนียว แต่ดยัคอีกพวกหนึ่งกลับชอบใช้ชีวิตเร่ร่อนทำมาหากินอยู่ในท้องทะเล เรียกกันว่า “ดยัคทะเล” (Sea Dyak) เคลื่อนย้ายอพยพตามแนวหมู่เกาะเรื่อยมาจนถึงแหลมมลายู บางพวกขึ้นฝั่งที่แหลมมลายูและกลายเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวมลายู แต่ยังมีบางพวกที่ไม่ได้หยุดยั้งการเดินทางแสวงหา พวกเขาแล่นเรือร่อนเร่มาทางช่องแคบมะละกาออกสู่บริเวณทะเลอันดามัน ท่องมาตามแนวหมู่เกาะฝั่งตะวันตกของไทย และขึ้นไปทางหมู่เกาะตอนใต้ของสหภาพพม่า อย่างไรก็ตามชนเผ่าผู้ท้องทะเลเหล่านี้ได้แบ่งออกเป็นพวกย่อยๆ ก็คือพวกอุรักลาไวย์ (Urak Lawai) เข้ามาอยู่อาศัยบริเวณหมู่เกาะลันตา และพวกมอแกน (Moklen) อยู่ถัดสูงขึ้นไปแถวเกาะภูเก็ต เข้าสู่บริเวณหมู่เกาะทางตอนใต้ของประเทศสหภาพพม่าแล้ว ก็กลายเป็นพลเมืองชาวเกาะพวกแรกบนหมู่เกาะภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย²⁴

David W. Hogan ตั้งข้อสันนิษฐานว่าชาวเลน่าจะอพยพมาจากบริเวณประเทศมาเลเซีย โดยกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวเลว่าเป็นเผ่าพันธุ์ที่ปรากฏขึ้นมาราวๆ ศตวรรษที่ 17 (พุทธศตวรรษที่ 23) มีชื่อเรียกว่า “Orang Selat” (ชนผู้อาศัยอยู่ตามช่องแคบ) เป็นพวกเดียวกับพวกมอแกน

²³ พิมพิไล ตั้งเมธากุล, “การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเล เกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” (สารนิพนธ์ สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529), 17.

²⁴ เจน จรจัด, “อุรักลาไวย์ วิทยุณณอิสระแห่งท้องทะเล” อนุสาร อ.ส.ท. 22, 8 (มีนาคม, 2525), 47-53.

(Moken) ในปัจจุบันเป็นชนเผ่าเร่ร่อนอยู่ในทะเลตามเกาะต่างๆ ไม่มีรัฐบาล ชอบท่องเที่ยวเป็นโจรสลัด ต่อมากลุ่มคนพวกนี้ได้ตกเป็นเครื่องมือของกษัตริย์ปรัมเปร ซึ่งถือกันว่าเป็นกษัตริย์องค์แรกของมะละกา โดยที่พวกเขาจะต้องเข้าร่วมกลุ่มกันเป็นโจรสลัดปล้นเรือในทะเล ทรัพย์สินที่ได้มาก็แบ่งให้กับกษัตริย์ปรัมเปร²⁵

จากการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชาวเลของ อาจารย์ อุกฤษณ์²⁶ ซึ่งอาศัยวิธีการทางด้านคติชนวิทยา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบของตำนานและคำบอกเล่าทั่วไป ก็ได้กล่าวถึงตำนานเรื่องต่างๆ ของชาวเล เช่น ตำนานชาวเลกับโจรสลัด ตำนานการกำเนิดมนุษย์ของชาวเล และตำนานเทือกเขา “มูณงมึรีย” เป็นการตั้งข้อสันนิษฐานว่าชาวเลน่าจะอพยพมาจากแถบประเทศมาเลเซียเช่นกัน (ดูตำนานเหล่านี้ได้จากภาคผนวก ก)

สำหรับการศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวเลโดยอาศัยหลักการเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะทางกายภาพ เพื่อตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเชื้อชาติชาตินั้น ก็ได้มีผู้สนใจศึกษาดังเช่น ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์ กล่าวว่า “ชาวเล” ได้ถูกจัดให้อยู่ใน “กลุ่มมาลาโย-โพลินีเซียน” (Malayo-Polynesian) และเชื่อว่าเมื่อประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว พวกมาเลย์รุ่นแรกหรือโปรโตมาเลย์ (Proto-Malays) จากพื้นแผ่นดินใหญ่เข้าสู่แหลมอินโดจีนและลงมาสู่ทางภาคใต้ อพยพต่อไปยังบริเวณหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นบรรพบุรุษของพวกโพลินีเซียน (หรือจัดอยู่ในกลุ่ม มาลาโย-โพลินีเซียน) เป็นการสืบเชื้อสายระหว่างพวกโปรโตมาเลย์กับออสตราลอยด์ (นิกริโต ชามัง ซาไก ที่เข้ามายังดินแดนทางภาคใต้ของไทย ในสมัยไพลสโตซีนมีอายุไม่น้อยกว่า 10,000 ปี)

หลังการเคลื่อนย้ายของพวกโปรโตมาเลย์ เป็นการเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานของพวกมองโกลอยด์ฝ่ายใต้ (Southern Mongoloid) หลายครั้ง โดยได้เข้ามาจากพื้นแผ่นดินใหญ่ลงมาสู่แหลมอินโดจีน ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้และมีการสืบเชื้อสายของพวกมาเลเซียกับออสตราลอยด์ และพวกโปรโต-มาเลย์ ได้กลายเป็นชนพื้นเมืองสมัยแรกเริ่มก่อนประวัติศาสตร์ของภาคใต้ ส่วนพวกโปรโต-มาเลย์ ที่มีถิ่นฐานในดินแดนแถบประเทศมาเลเซีย ก็ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานริมฝั่ง

²⁵ พิมพิไล ตั้งเมธากุล, “การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเล เกาะสิเหร่ ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต”, 17-18.

²⁶ อาจารย์ อุกฤษณ์, “พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่”, 8-13.

ทะเลของภาคใต้ โดยคนพวกนี้อพยพมาทางเรือ เป็นชนชาวน้ำ หรือชาวเลที่เรียกกันว่ามอแกนหรือโอไรงลาโอต²⁷

ประเทือง เครือหงส์ ได้กล่าวถึงรูปร่างลักษณะทางกายภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลไว้ว่า ชาวน้ำมีลักษณะคล้ายชาวมองโกล แต่ไม่เด่นนัก สูงราวคนไทย ผิวกร้านดำและเป็นโรคผิวหนังกันมาก เมื่อพิจารณารูปร่างและลักษณะและหน้าตาของชาวน้ำ จะเห็นได้ชัดเจนว่าละม้ายคล้ายคลึงกับชาวมลายูเป็นอย่างยิ่ง ผู้ชายผิวก่อนข้างคล้ำไม่สูง ไม่ดำนัก หน้าอกกว้าง หน้าตาผู้ชายค่อนข้างหล่อ และทรวดทรงสววกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงนั้นรูปร่างสูงโปร่ง ผิวพรรณหน้าตาไม่ค่อยสวย... จากการสังเกตและศึกษาเกี่ยวกับเชื้อชาติของมนุษย์ ได้แก่ สีของผิวหนัง สีและลักษณะของผมและขน ลักษณะสีของดวงตา ส่วนสูง ขนาดรูปร่างและลักษณะโดยทั่วไป หน้าผาก จมูก ริมฝีปาก ฟันและคาง ฯลฯ สันนิษฐานว่าชาวน้ำเป็นพวกเชื้อชาติมองโกล (Mongoloid) เช่นเดียวกับพวกอินเดียนแดง จีน พม่า ไทย มลายู อินโดนีเซีย และนิกริโต ฯลฯ เป็นต้น²⁸

ประทีป ชุมพล ได้อธิบายถึงเผ่าพันธุ์ชาวเลทางชาติพันธุ์วิทยาว่า ชาวเลจัดเข้าอยู่ในกลุ่มชนพวกเมลานีเซียน (Melanesian) ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่แถบหมู่เกาะทะเลใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก หรือหมู่เกาะเมลานีเซียน (เกาะของคนผิวดำ) ต่อมาได้โยกย้ายถิ่นฐานกระจายไปในหมู่เกาะทะเลใต้ พวกนี้มีรูปร่างลักษณะตัวค่อนข้างเล็ก ผิวดำ ตาดำ ผมหยิกหยอยเป็นกระจุก มีภาษา และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่ปัจจุบันมักจะถูกกลืนจากประเทศที่ตนอาศัยอยู่²⁹

จากผลการศึกษาของนักวิชาการดังกล่าวมานี้ ไม่อาจที่จะสรุปได้อย่างชัดเจนว่าชาวเลบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันหรือชาวเลในประเทศไทยมีเชื้อชาติอะไรได้อย่างแน่นอน แต่ไม่ได้เป็นชนพื้นเมืองเดิมของเกาะต่างๆ ทางภาคใต้ฝั่งตะวันตกมาแต่ดั้งเดิม แต่เป็นพวกที่อพยพเร่ร่อนมาจากที่อื่น ส่วนจะมาจากกลุ่มน้ำแองซีเกียงในประเทศจีน บริเวณประเทศอินโดนีเซีย หรือประเทศมาเลเซีย นั้นยังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัด แต่จากการศึกษาสถานภาพเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับชาวเลที่ผ่านมา ทำให้เห็นว่าข้อสันนิษฐานส่วนใหญ่โน้มเอียงไปในทางที่สันนิษฐานว่าชาวเลอาจจะเป็นกลุ่ม

²⁷ ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์, “พิธีกรรมและความเชื่อของชาวเล : ศึกษาจากภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภาคใต้ของประเทศไทย” (สารนิพนธ์ สาขาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534), 19.

²⁸ ประเทือง เครือหงส์, ชาวน้ำ (ชาวทะเล) ในเมืองไทย (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2524), 20-21.

²⁹ พิมพิไล ตั้งเมธากุล, “การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเล เกาะสิเหร่ ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต”, 18.

มาลาโย-โปลินีเซียน และมีความเกี่ยวข้องกับดินแดนแถบประเทศมาเลเซีย ซึ่งอาจจะเป็นถิ่นกำเนิดของบรรพบุรุษชาวเลหรือเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของเส้นทางอพยพของชาวเลก็ได้

การแบ่งกลุ่มชาวเลในประเทศไทย แม้ชาวเลกลุ่มต่างๆ จะมีความคล้ายคลึงกันในแง่ของการดำรงชีวิตที่ผูกพันอยู่กับทะเล แต่ทว่าชาวเลกลุ่มต่างๆ นั้นก็ยังมี ความแตกต่างกันในรายละเอียดทางด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม และจากการศึกษาสถานภาพเอกสารและงานวิจัยชุมชนชาวเลก็พบว่านักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับชาวเลได้พยายามแบ่งกลุ่มชาวเลในประเทศไทย โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในด้านต่างๆ เช่น ทางด้านภาษาศาสตร์ ทางด้านการตั้งถิ่นฐานและการอพยพ และทางด้านชาติพันธุ์วรรณา เป็นต้น ดังต่อไปนี้

David W. Hogan นักภาษาศาสตร์ แบ่งชาวเลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มมอแกน (Moken) กลุ่มมอกลั่น (Moklen) และกลุ่มอุรักลาโว้ย (Uraklawoi)

Chistopheicourt แบ่งชาวเลออกเป็นกลุ่มชาวเกาะแท้ (Chaokoh Thae) และกลุ่มไทยใหม่ (Thaimai)

ประพันธ์ เครือณรงค์ ได้ทำการศึกษาชาวเล ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยได้แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ 3 พวก คือ

- 1) พวกมะละกา (Moken) สันนิษฐานว่าพวกนี้เดิมอาศัยอยู่แถบช่องแคบมะละกา
- 2) พวกลิงกา (Lingga) สันนิษฐานว่าพวกนี้เดิมอาศัยอยู่แถบหมู่เกาะลังกา
- 3) พวกมาซิง หรือพวกสิงห์ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่แถบเมืองมะริด ทวายและหมู่เกาะต่างๆ ในเขตสหภาพพม่า³⁰

อารณ อุกฤษณ์ ได้แบ่งกลุ่มชาวเลในประเทศไทยออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ตามแนวคติชนวิทยา โดยอาศัยตำนานและคำบอกเล่าของชาวเลเป็นหลัก คือ

- 1) ชาวเลกลุ่มมอแกน (Moken) แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ
 - มอแกนปูเลา (Moken Pulau) หมายถึงมอแกนเกาะ หรือที่เรียกกันว่าสิงห์ทะเล
 - มอแกนตามับ (Moken tamub) หมายถึงมอแกนบกหรือที่เรียกกันว่ามอแกนขละ หรือสิงห์บก

³⁰ ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์, “พิธีกรรมและความเชื่อของชาวเล: ศึกษาจากภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภาคใต้ของประเทศไทย”, 24.

มอแกนทั้งสองกลุ่มนี้ ใช้ภาษามอแกนเป็นภาษาพูด โดยมีภาษามอแกนปูเลาเป็นภาษากลาง ส่วนภาษามอแกนตามับเป็นภาษาท้องถิ่น

2) ชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ (Uraklawoi) ชาวเลกลุ่มนี้ใช้ภาษาอุรักลาไวย์เป็นภาษาพูด³¹

โดยสรุปแล้ว ผู้วิจัยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่ผลิตผลงานในระยะหลังๆ จะให้ความสำคัญกับการแบ่งกลุ่มชาวเลตามแบบอย่างของอาภรณ์ อุกฤษณ์ คือ แบ่งชาวเลออกเป็น 2 กลุ่ม คือชาวเลกลุ่มมอแกนและชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์

การกระจายตัวของชาวเลในประเทศไทย ชาวเลทั้งหมดที่พบอยู่ในประเทศไทยนั้น ได้ตั้งถิ่นฐานกระจายกันอยู่ตามชายฝั่งทะเลอันดามันรวมไปถึงบริเวณเกาะต่างๆ ตั้งแต่ภาคใต้ตอนบนจนไปถึงภาคใต้ตอนล่าง แบ่งตามจังหวัดได้ดังนี้

1) จังหวัดระนอง พบกลุ่มมอแกน กลุ่มหนึ่ง ตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะสินไห้และเกาะลูกหลัด ในเขตจังหวัดระนอง

2) จังหวัดพังงา พบกลุ่มมอแกน กลุ่มหนึ่ง อาศัยอยู่บนเกาะพระทอง เกาะย่านเชือก และหมู่เกาะสุรินทร์ ในเขตอำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา และกระจัดกระจายลงมาตามชายฝั่งทะเล ตั้งแต่บ้านทุ่งน้ำดำ อำเภอตะกั่วป่า มาจนถึงหาดบางคลี ตำบลบางคลี และบ้านจำปี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

3) จังหวัดภูเก็ต พบว่ามีการกระจายตัวของกลุ่มชาวเลอยู่บริเวณหาดราไวย์ มีอยู่ 2 พวก คือ พวกไทยใหม่ และพวกมอแกนหรือมาซิงหรือสิงห์ อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลราไวย์ อำเภอเมือง ที่แหลมหลาและบ้านเหนือเป็นพวกมอแกนอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง ที่เกาะสิเหร่หรือแหลมตึกเก่าเป็นพวกอุรักลาไวย์อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง ที่หาดสะพานเป็นพวกอุรักลาไวย์อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง

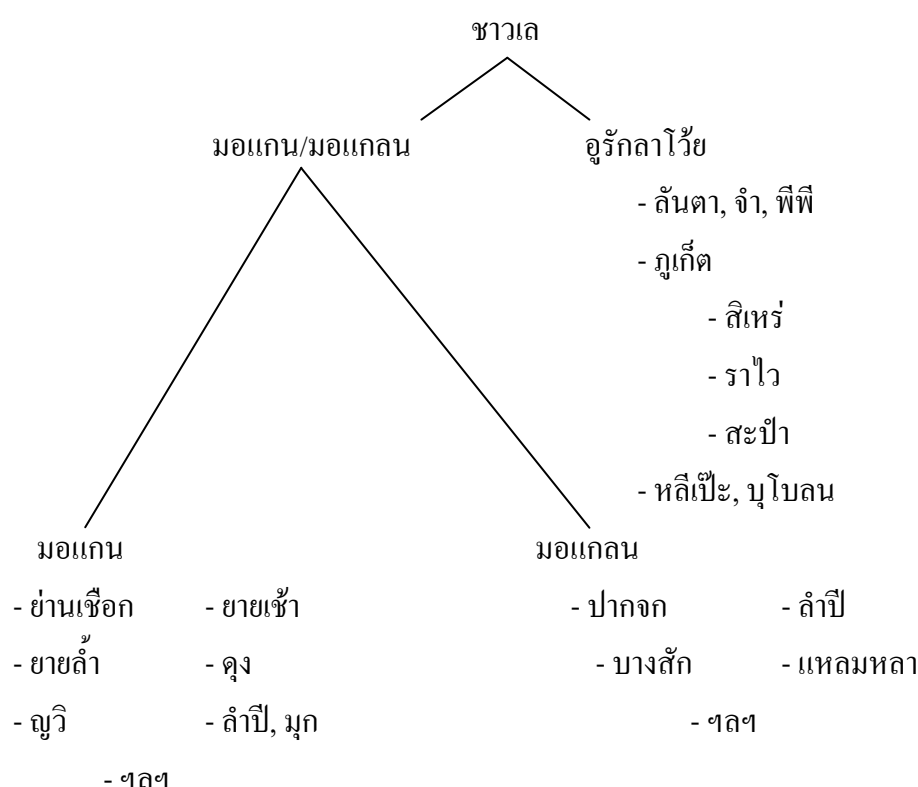
4) จังหวัดกระบี่ พบการกระจายตัวของชาวเลในบริเวณต่างๆ ได้แก่ ที่เกาะพีพี มีชุมชนชาวเลตั้งอยู่ในเขตบ้านแหลมตง หมู่ที่ 7 อำเภออ่าวพระนาง อำเภอเมืองกระบี่ และที่เกาะลันตา มีชุมชนชาวเลกระจัดกระจายอยู่ตามบริเวณ บ้านศาลาและด่านบ้านคลองดาว ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 4

³¹อาภรณ์ อุกฤษณ์, “พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเลกรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่”, 15-16.

ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา บ้านหัวแหลมและบ้านสังกะอู ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา³²

5) จังหวัดสตูล เป็นชาวเลกลุ่มอุรักลาโว้ย อาศัยอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง บริเวณเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดัง³³

แผนผังต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงการแบ่งกลุ่มย่อยๆ และการกระจายตัวของชาวเลกลุ่มมอแกน มอเกลน และอุรักลาโว้ย ซึ่งการแบ่งนี้มีพื้นฐานบนชุมชนซึ่งมีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นหลัก

แผนผังที่ 2 แสดงการแบ่งกลุ่มย่อยๆ และการกระจายตัวของชาวเลกลุ่มมอแกน มอเกลนและอุรักลาโว้ย

ที่มา : นฤมล หิญาธิระนันท์, “เพื่อความเข้าใจในมอแกน ความรู้และมายาคติเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล” ใน ชาติพันธุ์และมายาคติ. (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2546), 114.

³² ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์, “พิธีกรรมและความเชื่อของชาวเล: ศึกษาจากภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภาคใต้ของประเทศไทย”, 26-29.

³³ เจมชาติ เทพไชยและคณะ, “ชาวเล” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้, 203.

จากประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมของชาวเลในประเทศไทย ซึ่งมีชุมชนชาวเลที่ผู้วิจัยสนใจศึกษารวมอยู่ด้วย และทำให้เข้าใจได้ว่า ชุมชนที่ผู้วิจัยสนใจศึกษานั้น เป็นชุมชนชาวเลกลุ่มอุรักลาโว้ย ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตหมู่เกาะอาดัง-ราวี บริเวณเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดัง จังหวัดสตูล และผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาการของชุมชนชาวเลแห่งนี้อย่างต่อไป

การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาการของชุมชนอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ ผู้คนที่อาศัยอยู่บนเกาะหลีเป๊ะและเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี นั้น มีอยู่ด้วยกันสองกลุ่ม ทั้งสองกลุ่มเป็นชาวเลกลุ่มอุรักลาโว้ย โดยอุรักลาโว้ยกลุ่มแรกได้อพยพมาจากเกาะลันตา ตั้งแต่ประมาณทศวรรษ 2440 ชาวอุรักลาโว้ยกลุ่มนี้ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งเป็นเกาะที่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นเกาะที่มีที่ราบ สามารถตั้งบ้านเรือนและทำการเกษตรได้ รวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งทางบกและทางทะเลภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ที่เอื้อต่อการทำมาหากินของชาวอุรักลาโว้ยในยุคดั้งเดิมนี้ด้วย ผู้เข้ามาบุกเบิกและเป็นผู้นำของอุรักลาโว้ยในยุคนี้คือ โตะฉีรี ลูกหลานของโตะฉีรี ได้เล่าสืบต่อกันมาว่า

โตะฉีรีเป็นชาวมุสลิมจากอินโดนีเซีย แฉวเรือมาจากอาเจะห์เมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว ระหว่างทางได้หยุดแวะพักที่หมู่เกาะนังมาเลเซีย และได้ชวนเพื่อนรวมจำนวน 4 คน ได้แก่ โตะเอิม โตะบือโดยและแจบิแฉะ ออกเดินทางหาหลักแหล่งที่ทำกินต่อไป โดยได้แวะพักที่เกาะลิดีและเกาะบุโหลนใหญ่ ต่อมาเพื่อนโตะฉีรีทั้ง 3 คน ได้แต่งงานและตั้งถิ่นฐานที่เกาะลันตา แต่โตะฉีรียังคงมีความตั้งใจจะเดินทางแสวงหาที่ทำกินต่อไป หลังจากแต่งงานกับภรรยาคนแรกซึ่งเป็นอุรักลาโว้ยที่เกาะลันตาและมีลูกด้วยกัน 1 คน คือ โตะเต๊ะ แล้วโตะฉีรีกับแจบิแฉะ ได้ออกเดินทางต่อจนถึงเกาะหลีเป๊ะ จึงได้ตัดสินใจตั้งถิ่นฐานที่เกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากเกาะมีความอุดมสมบูรณ์ มีบึงขนาดใหญ่กลางเกาะ ใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งมีแหล่งทำมาหากินทางทะเลที่สะดวก หลังจากนั้นโตะฉีรีได้ชักชวนครอบครัวและเครือญาติย้ายมาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ ต่อมาเมื่อภรรยาคนแรกของโตะฉีรีเสียชีวิต โตะฉีรีได้

แต่งงานกับภรรยาคนที่สอง ชื่อนางมี้อะ มีลูกสองคน คือ นายขามและนางดารา และมีภรรยาคนที่สาม ชื่อโตะดิ่ง ไม่มีลูกด้วยกัน³⁴

ต่อมาในปี พ.ศ. 2452 อูรักลาโว้ยอีกกลุ่มหนึ่งได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเกาะหลีเป๊ะและเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ด้วยเหตุผลทางการเมืองเรื่องการปักปันเขตแดนเมื่อเกิดการร่างเส้นแบ่งเขตแดนไทย-มาเลเซีย เจ้าเมืองสตูล (พระยาภูมินารักษ์)³⁵ จึงให้ โตะฉิริ ชาวมุสลิมที่อูรักลาโว้ยให้ความเคารพนับถือ เดินทางมาชักชวนชาวเลจากเกาะลิเเห่ จังหวัดภูเก็ตและเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ย ให้ไปตั้งถิ่นฐานบริเวณหมู่เกาะอาดัง-ราวี³⁶ เพื่อเป็นหลักฐานบ่งชี้ว่าแผ่นดินส่วนนี้เป็นของสยาม เพราะมีครอบครัวชาวสยามอาศัยอยู่ ชาวอูรักลาโว้ยกลุ่มที่สองนี้ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบนเกาะหลีเป๊ะ และกระจายไปยังเกาะอื่นๆ ในเขตหมู่เกาะอาดัง-ราวี เช่น เกาะอาดังและเกาะราวี³⁷ จึงกล่าวได้ว่าการตั้งถิ่นฐานแต่เดิม คือตั้งแต่พุทธศักราช 2440 นั้น ชาวอูรักลาโว้ยจะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะเพียงแห่งเดียว จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2452 เป็นต้นมา การตั้งถิ่นฐานของชาวอูรักลาโว้ยจึงได้กระจายออกไปยังเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี

การตั้งถิ่นฐานของชาวอูรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ได้เปลี่ยนแปลงไปอีกครั้งหนึ่งเมื่อมีการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาขึ้นในปี พ.ศ. 2517 ด้วยกฎของทางอุทยานฯ ทำให้ชาวอูรักลาโว้ยที่เคยตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ต้องย้ายมาอยู่ในบริเวณที่ทางอุทยานฯ อนุญาต คือบนเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดังเพียงเท่านั้น ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา ชาวอูรักลาโว้ยจึงอาศัยอยู่ในพื้นที่เกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดังเท่านั้น โดยหน่วยงานภาครัฐได้กำหนดให้พื้นที่นี้เป็นหมู่บ้านที่ 7 ของตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ซึ่งเรียกหมู่บ้านที่ 7 นี้ว่า บ้านเกาะหลีเป๊ะ

³⁴ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาโว้ยหมู่เกาะอาดัง-ราวี.

13.

³⁵ จรัส ใจสมัน. “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล”, 27.

³⁶ อารักษ์ อุกฤษณ์, “พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเลกรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่”, 24.

³⁷ เพ็ญศรี บิสนุม, “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล”, 54.

พัฒนาการของชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะปัจจุบัน ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เป็นเกาะหนึ่งในหมู่เกาะอาดัง-ราวี อยู่ในเขตของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา สำหรับจังหวัดสตูลนั้นเป็นจังหวัดเล็กๆ ตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของประเทศไทย ทางด้านฝั่งทะเลอันดามัน การได้ศึกษาถึงประวัติศาสตร์เมืองสตูล โดยเฉพาะในท้องที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะด้วยแล้วนั้น จะเป็นการเพิ่มความเข้าใจในพัฒนาการของชุมชนที่ศึกษาได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากพัฒนาการของชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะจะผันแปรไปตามความเปลี่ยนแปลงของจังหวัดสตูล อันเป็นที่ตั้งของชุมชนด้วย ซึ่งได้นำมากล่าวไว้โดยสังเขป ดังนี้

คำว่า “สตูล” เป็นภาษาท้องถิ่นพื้นเมืองที่เพี้ยนมาจากคำว่า “สโตย” ซึ่งแปลว่าต้นกระท่อน เพราะพื้นที่ของสตูลมีต้นกระท่อนขึ้นอยู่ตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก³⁸ ประมาณปี พ.ศ. 2356 สตูลมีฐานะเป็นเพียงตำบลหนึ่งของเมืองไทรบุรี เรียกว่า “มุเก็มสโตย” หมายถึงตำบลกระท่อน³⁹ ต่อมาในปี พ.ศ. 2382 ได้มีการแบ่งเมืองไทรบุรีออกเป็นสามเมือง ได้แก่ เมืองไทรบุรี เมืองปะลิส และยกฐานะของมุเก็มสโตยขึ้นเป็นเมืองสตูล ในยุคนั้นเมืองสตูลมีความเจริญรุ่งเรืองมากทางด้านการค้า เมืองสตูลมีอำนาจครอบครองหมู่เกาะรังนกนางแอ่น ตั้งแต่หน้าปากน้ำปะลิสจนถึงหน้าเมืองพังงา สตูลจึงได้รับขนานนามว่า “นคริสโตยมาบังสังการา” แปลว่า “เมืองสตูล เทวดาแห่งทะเล”⁴⁰ สมัยแรกเริ่มที่เมืองสตูลได้แยกออกมาจากเมืองไทรบุรีได้ขึ้นกับเมืองสงขลาเป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2382-2387 จากนั้นเมืองสตูลก็ขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราชจนถึงปี พ.ศ. 2439 และมาในปี พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองไทรบุรี เมืองปะลิส เมืองสตูล เป็นมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า “มณฑลไทรบุรี” ในสมัยนี้เมืองสตูลได้ผูกขาดการเก็บภาษีจากรัฐบาลกรุงสยาม มีภาษีฝิ่น สุรา โรงรับจำนำ รังนก ไข่เต่า ปลิงทะเล เปลือกหอย เป็นต้น⁴¹

จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองสตูลในช่วงเริ่มแรกนี้ จะเห็นได้ว่า ทะเลมีความสำคัญกับเมืองสตูลมาแต่อดีต เมืองสตูลได้รับการขนานนามว่า “นคริสโตยมาบังสังการา” ซึ่ง

³⁸ บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, บรรณาธิการ บันทึกจดหมายเหตุพระยาภูมินารถภักดี พ.ศ. 2439-2443 (สตูล : สภาวัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2550), 28-29.

³⁹ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, รวมเรื่องเมืองสตูล ที่ระลึกครบรอบ 150 ปี, 17-18.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, 18-20.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, 20-24.

แปลว่า “เมืองสตูลเทศาแห่งทะเล” ด้วยการมีอำนาจครอบครองหมู่เกาะรังนก ตั้งแต่ปากน้ำปะลิส ถึงหน้าเมืองพังงา และมีอำนาจผูกขาดการเก็บภาษี โดยเฉพาะภาษีรังนก ไข่เต่า ปลิงทะเลและเปลือกหอย แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลในน่านน้ำเมืองสตูลและทะเลฝั่งอันดามันในอดีต ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลเช่นนี้จะส่งผลต่อการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของอุรักลาไวย์ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2440-2450 เนื่องจากอุรักลาไวย์มีวิถีชีวิตและการทำมาหากินที่ผูกติดอยู่กับท้องทะเล ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้น ที่ดึงดูดให้อุรักลาไวย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรในท้องที่นี้

ในตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดกรณีพิพาทระหว่างรัฐบาลสยามกับรัฐบาลอังกฤษ จึงได้ตกลงทำหนังสือสัญญากันที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2452 โดยมอบเมืองกะลันตัน เมืองตรังกานู เมืองไทรบุรี และเมืองปะลิส ให้แก่รัฐบาลอังกฤษ ทำให้เมืองสตูลแยกจากเมืองไทรบุรีโดยเด็ดขาด ตามหนังสือสัญญาว่าด้วยเขตแดนซึ่งติดท้ายสัญญานั้น กำหนดเส้นเขตแดนโดยถือสันเขาปันน้ำที่ตกระหว่างลำน้ำปะลิสและลำน้ำปยูในเขตเมืองสตูลเป็นเขตแดน เมืองสตูลจึงยังคงอยู่ในราชอาณาจักรสยาม ในสมัยของการปักปันเขตแดนนี้ ซึ่งตรงกับสมัยที่พระยาภูมินารักษ์คิดเป็นเจ้าเมืองสตูล ได้มีอุรักลาไวย์กลุ่มหนึ่งเข้าไปตั้งถิ่นฐานภายในเกาะหลีเป๊ะแล้ว ตั้งแต่ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2440-2450⁴² และเมื่ออังกฤษต้องการดินแดนฝั่งตะวันตกของไทย โดยเฉพาะเกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดัง พระยาภูมินารักษ์เจ้าเมืองสตูลขณะนั้น จึงได้นำอุรักลาไวย์จากเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต และจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ให้นำมาอยู่ที่เกาะทั้งสองนี้ เพื่อเป็นหลักฐานว่าเกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดังเป็นส่วนหนึ่งของไทย⁴³

เมื่อเมืองสตูลซึ่งเคยตกอยู่ในบังคับบัญชาของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลไทรบุรี คงเหลืออยู่เพียงเมืองเดียว จึงมีพระบรมราชโองการประกาศให้เมืองสตูลเป็นเมืองจัตวา รวมอยู่ในมณฑลภูเก็ต เมืองสตูลขึ้นอยู่กับมณฑลภูเก็ตประมาณ 16 ปี จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2468 เมืองสตูลจึงได้ขึ้นต่อมณฑลนครศรีธรรมราช⁴⁴ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมืองสตูลจึงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย ปัจจุบันจังหวัดสตูลแบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ และชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก็ได้ขึ้นอยู่กับเขตการปกครองในท้องที่ หมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

⁴² เรื่องเดียวกัน, 116.

⁴³ จรัส วีสมัน, “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล”, 27.

⁴⁴ มนูญ หนูแก้ว และคณะ, ตระกูลงานวัฒนธรรมสัมพันธ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4-6 สิงหาคม 2531 จังหวัดสตูล, 77-79.

ในปี พ.ศ. 2479 รัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย พุทธศักราช 2479 ขึ้น เพื่อบริหารหมายให้กรมราชทัณฑ์แสวงหาสถานที่จัดตั้งเป็นทัณฑนิคม จึงได้มีการเสนอให้ใช้เกาะตะรุเตา ในท้องที่จังหวัดสตูลเป็นสถานกักกันขึ้น หลังจากได้ดำเนินการสำรวจพื้นที่แล้ว กรมราชทัณฑ์และกระทรวงมหาดไทยตกลงกำหนดให้ใช้เกาะตะรุเตา เกาะอาดัง เกาะราวีและเกาะนิเป๊ะหรือหลีเป๊ะเป็นทัณฑสถานในรูปแบบนิคมฝึกอาชีพ และในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาสงวนหมู่เกาะดังกล่าวเป็นทัณฑสถาน⁴⁵ โดยการดำเนินการสร้างสถานกักกันนักโทษแล้วเสร็จในปี 2481⁴⁶ ในปีเดียวกันนี้จึงได้มีการส่งนักโทษรุ่นแรกไปยังเกาะตะรุเตา ประมาณ 1,000 คน⁴⁷ และในปี พ.ศ. 2482 กรมราชทัณฑ์จัดส่งนักโทษการเมืองจำนวน 70 คน มา กักกันที่เกาะตะรุเตาด้วย ซึ่งประกอบด้วยนักโทษกลุ่มกบฏบวรเดช พ.ศ. 2476 และกลุ่มกบฏนายสิบ พ.ศ. 2478⁴⁸

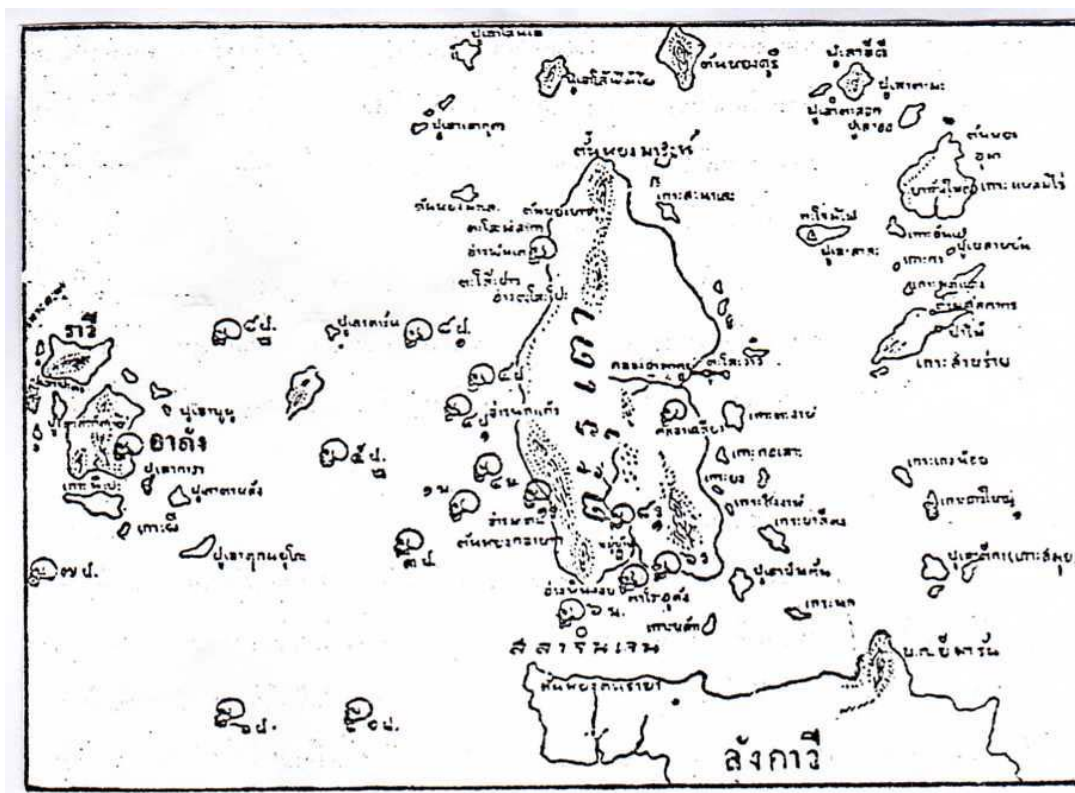
ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดความวุ่นวายแพร่กระจายไปทั่ว รวมทั้งที่นิคมฝึกอาชีพตะรุเตา รัฐบาลไม่อาจสนับสนุนงบประมาณได้เต็มที่ เกิดความอดอยากหิวโหยและโรคภัยเหล่าผู้คุมและนักโทษบางส่วนจึงหาทางออกโดยการผันตัวเองเป็นโจรสลัด ออกปล้นสะดมเรือสินค้าที่แล่นผ่านน่านน้ำแห่งนี้ จนในที่สุดรัฐบาลไทยได้ร่วมมือกับทหารอังกฤษจากมาเลเซีย ยกพลขึ้นบกที่เกาะตะรุเตา เพื่อทำการปราบปรามบรรดาโจรสลัด เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2489 และเมื่อรัฐบาลได้กวาดล้างเหล่าโจรสลัดได้หมดสิ้นแล้ว จึงได้ประกาศยกเลิกนิคมฝึกอาชีพตะรุเตา ในปี พ.ศ. 2491

⁴⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี, (2) สร. 0201.83/24 เรื่อง กำหนดเขตต์สำหรับดำเนินการกักกัน.

⁴⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี, (2) สร.0201.83/24 เรื่อง การตั้งนิคมฝึกอาชีพสำหรับกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้ายที่เกาะตะรุเตา จังหวัดสตูล.

⁴⁷ ชำรังศักดิ์ อายุวัฒนะ, เมื่อผมถูกปล่อยเกาะตะรุเตา (กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2522), 99.

⁴⁸ บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, ประวัติศาสตร์เมืองสตูล (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2546), 70.

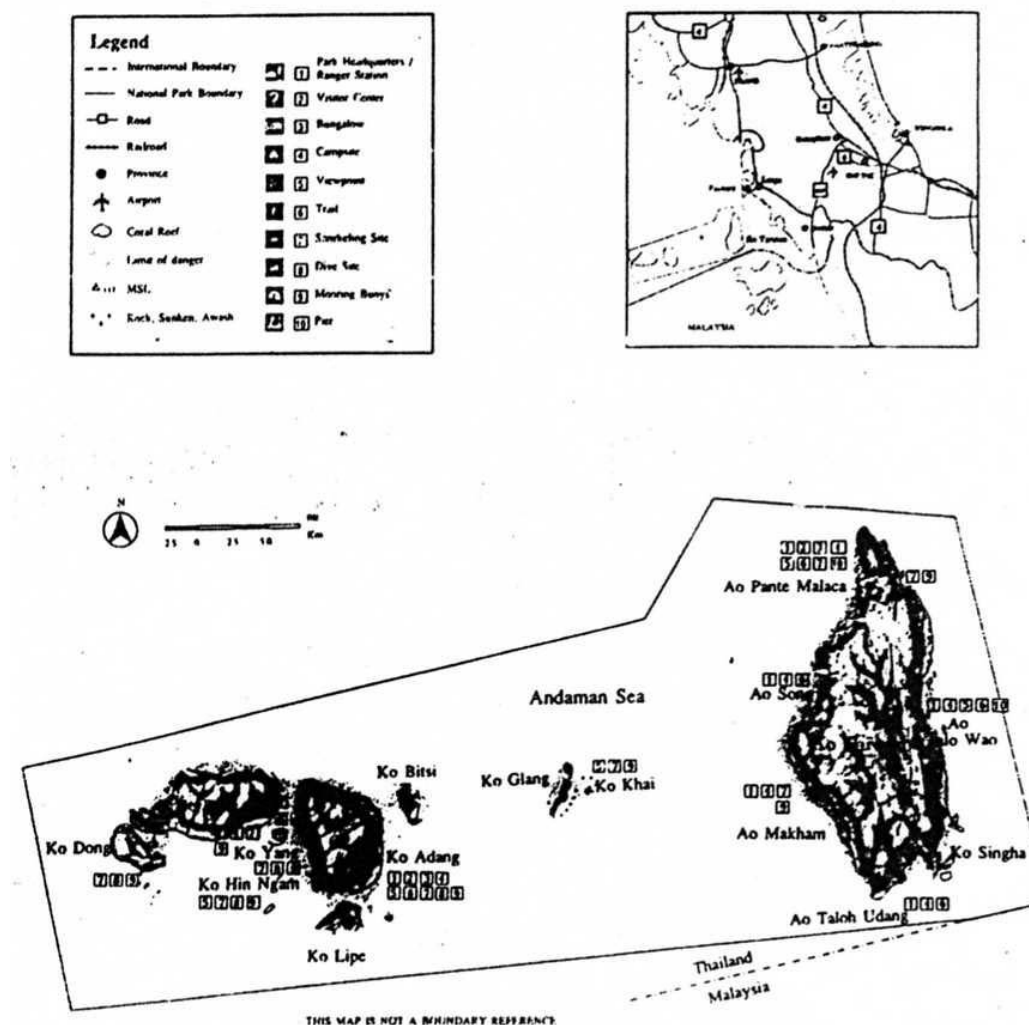

ภาพที่ 8 แผนที่แสดงบริเวณโจรสลัดเกาะตะรุเตาปล้นสะดม

ที่มา : แสง ตุงกะบรรหาร, โจรสลัดเกาะตะรุเตา (กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น, 2544), ก.

หลังจากประกาศยกเลิกนิคมฝึกออาชีฟ ตะรุเตาเป็นเวลา 26 ปี จนกระทั่งเมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2517 คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ได้ประกาศให้เกาะตะรุเตาและหมู่เกาะอาดัง-ราวีเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล ซึ่งมีขอบเขตการปกครองที่ขึ้นอยู่กั ับ หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล โดยมีนายบุญเรือง สายสร เป็นหัวหน้าอุทยานคนแรก เมื่อพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกประกาศจัดตั้งให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ในกรณีของเกาะหลีเป๊ะ ทางอุทยานฯ ตัดสินใจที่จะให้ชาวอูรักลาโว้ยอยู่บนเกาะต่อไปไม่ต้องย้ายออก เนื่องจากเหตุผลสามประการ ประการแรกคือ ประชาชนตอนนั้นมีจำนวนมากแล้ว การอพยพโยกย้ายจะเป็นเรื่องลำบาก ประการที่สองคือ ทรัพยากรที่เกาะหลีเป๊ะเองก็เสื่อมโทรมไปมาก น่าจะให้คนที่อพยพจากเกาะตะรุเตาและเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี มาอยู่ที่นี่แทน และประการที่สามคือ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและให้

นักท่องเที่ยวได้เห็นประเพณีและวัฒนธรรมชาวเลที่หาญได้ยากแล้ว⁴⁹ จึงทำให้เหลืชุมชนอูรักลาไ่วย้อยู่บนเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดังมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 9 แผนที่แสดงที่ตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา

ที่มา : เกิดศิริ เจริญวิศาลและคณะ, รายงานการวิจัยแนวทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตะรุเตา (สงขลา: ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2542),

11.

⁴⁹ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาไ่วยหมู่เกาะอาดัง-ราวี.

22.

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูลก่อนปี พ.ศ. 2493

การกล่าวถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493 นี้ เป็นการให้ความสำคัญกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรักลาไวย์ในยุคแรกเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยจะกล่าวถึงสภาพชุมชนและบ้านเรือนในระยะเริ่มแรก การทำมาหากิน โครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน ผู้นำกับการควบคุมทางสังคมและความสัมพันธ์กับคนภายนอก รวมถึงสภาพความเป็นอยู่และลักษณะทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงวงจรชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมพื้นฐาน และการแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในช่วงเวลาต่อมา

สภาพชุมชนและบ้านเรือนในระยะเริ่มแรก สภาพชุมชนในยุคดั้งเดิมนี้อย่างเป็นชุมชนขนาดเล็ก ตั้งบ้านเรือนกระจายตัวอยู่ตามอ่าวและชายหาดต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี นอกเหนือจากเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งทั้งหมดเป็นหมู่บ้านตามชายฝั่งแล้ว ยังพบว่ามีหมู่บ้านเก่าตั้งอยู่ที่ชายหาด 8 แห่งบนเกาะอาดัง และ 3 แห่งบนเกาะราวี ซึ่งเป็นหาดที่มีน้ำจืดและหลบลมแรงได้⁵⁰ ส่วนลักษณะบ้านเรือนนิยมสร้างบ้านยกพื้นสูงพอประมาณ ตัวเรือนเดี่ยว เป็นบ้านที่สร้างแบบง่ายๆ ด้วยวัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่และไม้ชนิดต่างๆ ชาวอุรักลาไวย์จะใช้จาก ซึ่งทำด้วยใบมะพร้าวมาเย็บต่อกันเพื่อใช้มุงหลังคาบ้าน⁵¹ ที่เกาะหลีเป๊ะจะเป็นศูนย์กลางของอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เนื่องจากอุรักลาไวย์ตั้งบ้านเรือนอยู่มากในเกาะนี้ รวมถึงผู้นำของชุมชน คือ โด๊ะจิรี ซึ่งเป็นผู้นำตามประเพณีในยุคนี้ จะมีอำนาจทั้งทางการปกครองอุรักลาไวย์ในชุมชนและเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมของชุมชน ชุมชนในยุคดั้งเดิมมีลักษณะของการเป็นชุมชนอุรักลาไวย์ที่เหนียวแน่น ผู้คนภายในชุมชนยังคงมีเฉพาะกลุ่มชาวอุรักลาไวย์เพียงเท่านั้น

การทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ

1. การทำประมงแบบยังชีพ

เนื่องจากทำเลที่ตั้งของชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะ และภูมิหลังทางด้านชาติพันธุ์ซึ่งมีความผูกพันอยู่กับท้องทะเล การทำมาหากินที่สำคัญของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจึงเป็นการทำ

⁵⁰ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์หมู่เกาะอาดัง-ราวี.

⁵¹ บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, รวมเรื่องเมืองสตูล, 290.

ประมง ในยุคนี้ยังเป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ อูรักลาโว้ยยึดการทำประมงแบบพื้นบ้าน ลักษณะของเครื่องมือประมงและวิธีการจับสัตว์น้ำของอูรักลาโว้ยในยุคดั้งเดิมจึงเป็นการใช้เครื่องมือประมงที่ทำขึ้นเองด้วยเทคโนโลยีง่ายๆ ใช้แรงงานเป็นหลัก ตลอดจนอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้สำคัญในการทำมาหากิน

1.1 เครื่องมือประมงและวิธีการจับสัตว์น้ำ

เรือ เป็นศูนย์กลางชีวิตของอูรักลาโว้ย และเป็นส่วนสำคัญที่สุดในวัฒนธรรมด้านวัตถุ กล่าวกันในกลุ่มอูรักลาโว้ยว่า “ใครก็ตามหากไม่มีเรือก็เหมือนไม่มีแขนไม่มีขา” ถ้าไม่มีเรืออูรักลาโว้ยก็ไม่สามารถใช้ทรัพยากรในหมู่เกาะได้ ในสมัยนี้ชาวอูรักลาโว้ยยังคงใช้เรือแจวในการเดินทางและเป็นเครื่องมือในการทำมาหากิน โดยเรือพายหรือเรือแจวที่ใช้ในการจับปลามักจะบรรจุคนได้ 2-3 คน และมักจะมีการติดใบเรือเมื่อมีลม ชาวอูรักลาโว้ยในยุคนี้สามารถสร้างและซ่อมแซมเรือพายหรือเรือแจวเองได้⁵²

ฉมวกหรือชนัก เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในการจับเต่าทะเลและปลา ฉมวกสำหรับจับเต่าจะมีหัวงเหล็กและเชือกติดอยู่ด้วย ในขณะที่ชนักหรือหอกจับปลาและปลาหมึกจะมี 3 ง่ามแต่ไม่มีเชือก ฉมวกจะใช้ในกรณีที่ต้องการจับสัตว์น้ำจากเรือหรือบริเวณน้ำตื้นริมฝั่ง หรือใช้ในกรณีที่จะต้องดำน้ำและใช้ฉมวกเป็นเครื่องมือแทงปลา ฉมวกหรือชนักนับว่าเป็นเครื่องมือที่ชาวอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะใช้ในการทำมาหากินมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2493

การตกเบ็ดเป็นวิถีเก่าแก่ที่ชาวอูรักลาโว้ยใช้กันมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2493 เบ็ดมีหลายขนาดและใช้เหยื่อหลายประเภท เช่น ขนเป็ด ปลาทุที่ยังมีชีวิตอยู่ เนื้อปลาสดที่แลเป็นชิ้นและตะไคร่น้ำ เป็นต้น เหยื่อแต่ละประเภทจะใช้ตกปลาชนิดต่างๆ กัน เช่น ขนเป็ด ใช้ตกปลาอินทรี ดอก ปลาเสียด เป็นต้น ชาวอูรักลาโว้ยจะเก็บเหยื่อไว้แบบเป็นๆ ในภาชนะที่ใส่น้ำทะเล ระหว่างตกปลา ก็จะคอยตรวจดูเชือกที่ผูกกับตะขอว่าปลาที่เป็นเหยื่อยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ เหยื่อที่ตายแล้วจะถูกแทนที่ด้วยเหยื่อใหม่ทันที การจับปลาอินทรีด้วยวิธีตกเบ็ดในช่วงที่มีปลามาก เป็นกิจกรรมที่นิยมมากในกลุ่มชาวประมงอูรักลาโว้ย เบ็ดสามารถใช้ได้ทั้งเวลากลางวันและกลางคืน ส่วนกลางคืนมักใช้ในระยะขึ้น 5 ค่ำ ถึงแรม 7-8 ค่ำ ในคืนที่พระจันทร์สว่าง อูรักลาโว้ยอาจจะออกไปในเวลาต่างๆ กัน แต่เมื่อถึงคืนเดือนมืด การออกไปจับปลามักเป็นช่วงหัวค่ำ ชาวประมงมักออกวางเบ็ดตามลำพัง ในฤดูมรสุมอูรักลาโว้ยจะใช้การตกเบ็ดกันมาก แม้ว่าคลื่นลมจะแรง⁵³

⁵² สัมภาษณ์นายสมชาย เอี้ยวเหล็ก, เจ้าเก่า, 2 พฤษภาคม 2550.

⁵³ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาโว้ยหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 50-51.

วิธีการดำนํ้าจับสัตว์น้ำของชาวอุรักลาไวย์นับว่าเป็นความสามารถพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของชนกลุ่มนี้ ทั้งนี้เนื่องจากสามารถดำนํ้าได้ครั้งละนานๆ โดยไม่ใช้เครื่องมือช่วยหายใจหรืออุปกรณ์ดำนํ้า จากความสามารถพิเศษดังกล่าวทำให้อุรักลาไวย์รู้จักดำนํ้าเพื่อจับสัตว์น้ำในทะเล ซึ่งเป็นวิธีการง่ายๆ ที่ใช้กันมานาน วิธีชีวิตของอุรักลาไวย์ในอดีตซึ่งอาศัยเรือเป็นพาหนะและฉมวกเป็นเครื่องมือประจำตัวในการพาตัวเองไปยังแหล่งที่มีสัตว์น้ำชุมชุม เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น อุรักลาไวย์จะจับปลาในทะเลด้วยมือเปล่าหรือใช้ฉมวกตามความเหมาะสม ปลาหรืออาหารทะเลอย่างอื่นจะได้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมหลายอย่าง เช่น ลมฟ้าอากาศ แหล่งที่อยู่อาศัยของปลาหรือสัตว์ทะเล เป็นต้น ผลผลิตจากท้องทะเลที่ชาวอุรักลาไวย์หามาได้จะถูกนำไปเป็นอาหารประจำวัน ที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือน ก็จะนำมาแปรรูปเป็นปลาเค็มเก็บไว้แลกเปลี่ยนเป็นของใช้บางอย่างกับชุมชนบนฝั่งในตัวเมือง

อุรักลาไวย์จำนวนมากมักจะอธิบายพฤติกรรมของตัวเองในอดีตว่า “คำหอยหน้าแล้ง ตกเบ็ดหน้ามรสุม” ระหว่างฤดูแล้งอุรักลาไวย์เก็บหาหอยต่างๆ เช่น หอยมือเสือ หอยมุก หอยนมสาว รวมถึงกุ้งมังกรเจ็ดสีและกุ้งมังกรเขียว อุรักลาไวย์สูงอายุเล่าให้ฟังถึงการเก็บหอยมุกโขงว่า “หอยจะมีมากมายแถบเกาะราวีและเกาะตง ชาวอุรักลาไวย์ออกไปเก็บตอนกลางคืน ใช้ไฟซึ่งทำมาจากน้ำมันยาง ผูกติดไว้ด้านหนึ่งของเรือหรือถือไว้ ถ้านํ้าไม่ลึกมากก็จะถือไว้ในมือ ผู้ชายคนหนึ่งจะพายเรือ อีก 2-3 คน จะว่ยนํ้าไปข้างๆ เรือ หอยมุกจะอยู่บนหิน ถ้าไปถูกที่จะพบหอยเป็นกลุ่มจำนวนมาก ต้องทอดสมอเรือไว้และเก็บหอยจนกว่าจะเต็มเรือ”⁵⁴

วิธีการไล่ปลาหรือการส่องไฟหาปลาในเวลากลางคืนเป็นวิธีการหาปลาของชาวอุรักลาไวย์ตั้งแต่ก่อนปี 2493 โดยใช้แสงไฟจากไฟเป็นอุปกรณ์ในการส่องหาปลา และใช้ไม้ปลายแหลมหรือฉมวกเป็นเครื่องมือในการแทงปลา วิธีการจับปลาลักษณะนี้ชาวอุรักลาไวย์จะทำกันในช่วงคืนเดือนมืด ในช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นช่วงที่น้ำทะเลใส สามารถมองเห็นตัวปลาได้ง่าย วิธีการจับปลาลักษณะนี้จะปรากฏให้เห็นกับชนกลุ่มอื่นด้วยที่ใช้จับปลาตามริมทะเลตามหนองน้ำ และแหล่งที่มีน้ำขังทั่วๆ ไป⁵⁵

ก่อนทศวรรษ 2490 อุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจะมีวิธีการหาอาหารรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกเป็นภาษาอุรักลาไวย์ว่า “บักัด” หมายถึงการออกไปเก็บหาอาหารในที่ไกลๆ ชาวอุรักลาไวย์จะ

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, 54.

⁵⁵ เยาวนิตย์ ศรีละมุล, “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541), 42-43.

ไปบักัดกันทั้งครอบครัวและมักทำกันในฤดูแล้ง ช่วงเวลาการบักัดจะยาวประมาณ 2-3 วัน ไปจนถึงหลายเดือน ขึ้นอยู่กับระยะทางจากบ้าน สภาพอากาศและอาหารที่หาได้ บักัดเป็นหนทางหนึ่งที่แสดงถึงการใช้ทรัพยากรที่หลากหลายอย่างเต็มที่ของชาวอูรักลาไวกัย นอกจากการเดินทางไปในหมู่เกาะเพื่อหาอาหารบริโภคในครัวเรือนและนำไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนบนฝั่งแล้ว อูรักลาไวกัยเกาะหลีเป๊ะยังหาไม้จากเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะราดัง-ราวีมาทำถ่าน ทำลอบจับปลาและสร้างบ้านสร้างเรือด้วย ในขณะที่ผู้ชายออกหาผลิตผลจากท้องทะเล ผู้หญิงจะช่วยตกเบ็ด เก็บหาสัตว์น้ำใกล้ๆ ชายฝั่ง และมีส่วนร่วมในการดูแลอาหารที่หามาได้ ตัวอย่างเช่น หอยมือเสือจะถูกต้ม ย่าง หรือตากแห้ง ระหว่างบักัด มีการสร้างกระท่อมชั่วคราว ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นผู้สร้างกระท่อม การนอนก็จะอาศัยการปูเสื่อนอนตามพื้นทราย ส่วนครัวก็จะทำแยกจากตัวกระท่อม โดยจะทำเป็นแคร่ ยกพื้นขึ้นใช้สำหรับทำอาหาร ในฤดูมรสุมมักเดินทางกลับมายังบ้านถาวรที่ฝั่ง ระหว่างนี้ชาวอูรักลาไวกัยมักหาอาหารด้วยการจับปลาใกล้ชายฝั่งและหาอาหารอื่นๆ ตามชายฝั่งที่น้ำท่วมถึง⁵⁶

1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง

การทำมาหากินโดยการทำประมงแบบยังชีพของอูรักลาไวกัยเกาะหลีเป๊ะจะต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงซึ่งเรียนรู้และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น ความรู้ในเรื่องปฏิทินจันทรคติที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นลงของน้ำ หรือการสังเกตแหล่งปลาชุม การรู้จักชนิดของสัตว์น้ำและธรรมชาติของทะเล เป็นต้น

สำหรับอูรักลาไวกัยแล้ว วันเวลาขึ้นอยู่กับพระจันทร์ หนึ่งเดือนจะมี 2 น้ำ แต่ละน้ำจะมี 15 วัน ครอบคลุมถึงข้างขึ้นและข้างแรมของพระจันทร์ วงจรพระจันทร์และการเปลี่ยนแปลงกระแสน้ำเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด หลังจากพระจันทร์เต็มดวงจะเป็นเวลา 15 วันที่พระจันทร์จะค่อยๆ เว้าแหว่ง เรียกว่าเดือน (หรือข้าง) แรม เช่น วันแรกหลังจากพระจันทร์เต็มดวง จะเรียกแรมหนึ่งค่ำ และหลังจากนั้นจะนับถึงแรมสิบห้าค่ำ ก็จะเห็นพระจันทร์ที่มีคสนิท หลังจากนั้นจึงเรียกข้างขึ้นซึ่งจะดำเนินไปจนถึงวันพระจันทร์เต็มดวงอีกครั้ง ปฏิทินจันทรคติของชาวอูรักลาไวกัยเกี่ยวข้องกับการขึ้นลงของน้ำ สองวันก่อนและหลังพระจันทร์เต็มดวงจะเรียกว่า ช่วงน้ำใหญ่ ระหว่างนี้ระดับน้ำขึ้นและน้ำลงจะมีความแตกต่างกันมาก คลื่นจะแรงและการจับปลาจะทำได้ง่ายขึ้น ช่วงน้ำลดลง วันที่ 7-8-9 จะดีที่สุดในการจับปลา เพราะความแตกต่างของระดับน้ำจะน้อยที่สุด ช่วงน้ำตาย คือนวันที่ 10-11 ระดับน้ำขึ้นและน้ำลงจะต่างกันมากขึ้นอีกครั้ง เรียกน้ำขึ้น คือนวันที่ 15

⁵⁶ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาไวกัยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี (ม.ป.ท., 2549), 40.

จะเป็นข้างขึ้น หรือข้างแรมก็ตาม น้ำจะแรงอีกครั้งเป็นช่วงที่เรียกว่าน้ำใหญ่ ในรอบ 15 วัน จะมี 11 วันที่จะดีสำหรับการออกหาปลา ซึ่งวันที่ 7-8-9 จะดีที่สุด

อุรึกลาไวย์มีภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง โดยการสังเกตแหล่งปลาชุมจากฝูงนกนางแอ่นที่บินโฉบเหนือผิวน้ำ การดูเกล็ดปลาที่ลอยอยู่บริเวณผิวน้ำ และบริเวณที่มีฝูงปลาแมวและปลากะตักเป็นจำนวนมาก รวมทั้งสังเกตจากอุณหภูมิของน้ำ บริเวณที่น้ำอุ่นมักมีปลามากต่างจากบริเวณน้ำเย็นซึ่งมักมีปลาน้อย⁵⁷ เนื่องจากอุรึกลาไวย์มีความรู้ลึกซึ้งในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ธรรมชาติของพื้นที่ เช่น การขึ้นลงของน้ำ วงจรพระจันทร์ สภาพคลื่นลม และการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลและเวลาในแต่ละวัน รวมถึงธรรมชาติของสัตว์ จึงสามารถเป็นชาวประมงที่เก่งกาจได้

ส่วนผลผลิตหรือสัตว์น้ำที่จับได้เมื่อเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนแล้ว ผลผลิตที่เหลือก็นำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอื่นๆ ที่จำเป็น โดยมีแหล่งแลกเปลี่ยนผลผลิตส่วนเกินคือชุมชนในหมู่เกาะใกล้เคียง เช่น เกาะสาหร่าย และชุมชนบนฝั่ง เช่นที่อำเภอเมืองสตูล อำเภอกันตังและที่เมืองปะลิส ซึ่งการเดินทางไปค้าขายหรือแลกเปลี่ยนผลผลิตในสมัยนี้ต้องใช้เวลาถึง 1 สัปดาห์ เนื่องจากต้องเดินทางด้วยเรือแจวหรือเรือพาย หากอากาศดี มีลมพอเหมาะก็จะคิดไปเรือ⁵⁸

2. เกษตรกรรมแบบยังชีพ

นอกจากอุรึกลาไวย์จะทำมาหากินโดยการทำประมงเป็นหลักแล้ว ในยุคนี้ยังพบว่าอุรึกลาไวย์ได้ทำการเกษตรคือการปลูกข้าวและมะพร้าวไว้บริโภคในครัวเรือนด้วย เนื่องจากพื้นที่บนเกาะในหมู่เกาะอาดัง-ราวีมีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะที่เกาะหลีเป๊ะซึ่งเป็นเกาะที่มีพื้นที่ราบ มีบึงขนาดใหญ่กลางเกาะ ใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกได้ อุรึกลาไวย์สูงอายุและหลานของโต๊ะฆีรีคนหนึ่งเล่าว่า ครอบครัวโต๊ะฆีรีปลูกข้าวที่บริเวณบึงกลางเกาะ ส่วนครอบครัวอื่นๆ ไปเพราะปลูกบริเวณเขา ดังนั้นในยุคนี้จึงพบว่ามีการทำนาบนเกาะหลีเป๊ะ 2 ลักษณะด้วยกัน ลักษณะแรกคือการทำนาแบบนาดำ มีการปักดำต้นกล้า อาศัยเพียงแรงงานของสมาชิกภายในครัวเรือน การทำนาใน

⁵⁷ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรึกลาไวย์หมู่เกาะอาดัง-ราวี, 48-50.

⁵⁸ (1) สัมภาษณ์นางคารา อังโชติพันธุ์, บุตรสาวของโต๊ะฆีรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (2) สัมภาษณ์นางสะอ๊ะ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (3) สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549.

ลักษณะนี้ เป็นการทำนาของครอบครัวของผู้นำชุมชน คือครอบครัวของโต๊ะฆีรี เนื่องจากการได้ครอบครองพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นบึงกลางเกาะ จึงมีความเหมาะสมที่จะทำนาในลักษณะนี้ ส่วนการทำนาอีกลักษณะหนึ่งคือ การทำไร่ข้าว ซึ่งชาวบ้านจะทำการเพาะปลูกกันบริเวณเขา โดยการขุดหลุมเล็กๆ เพื่อหยอดเมล็ดพันธุ์ลงไป ซึ่งเมล็ดพันธุ์ข้าวที่นำมาใช้ปลูกบนเกาะหลีเป๊ะในยุคนี้นี้ ได้มาจากการแลกเปลี่ยนกับผลผลิตที่ชาวอุรักลาโว้ยได้จากการทำประมง ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนกับชุมชนบนฝั่ง ที่เมืองสตูลและกันตัง ในยุคที่มีการทำนาก็ ชาวอุรักลาโว้ยจะสร้างกระท่อมเล็กๆ ไว้ในพื้นที่ไร่นาของตน เพื่อเฝ้าข้าวในช่วงใกล้เก็บเกี่ยว ส่วนการปลูกมะพร้าวในยุคนี้นี้ เป็นการนำมะพร้าวจากชุมชนบนฝั่งใกล้เคียง เช่น จากเกาะสาหร่าย เมืองสตูลและกันตัง มาปลูกไว้ใกล้บ้านและบริเวณชายหาด โดยการปลูกข้าวและมะพร้าวในระยะนี้เป็นเพียงการปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น นอกจากข้าวและมะพร้าวแล้ว ยังมีการปลูกพริกและข้าวโพดไว้บริโภคในครัวเรือนด้วย⁵⁹

โครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม

1. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน

ภาพโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมช่วงก่อนปี พ.ศ. 2493 ในส่วนของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวนั้น ครอบครัวของอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายขนาดปานกลาง ถือฝ่ายมารดาและภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัว เพราะอุรักลาโว้ยถือว่าการที่ใครมีบุตรสาวจะมีค่าเหมือนกับได้ทอง ส่วนใครที่มีบุตรชายมีความรู้สึกว่าจะตกที่นั่งลำบาก เมื่อมีครอบครัวจะต้องไปอาสาช่วยทำงานในบ้านของฝ่ายหญิงตลอดชีวิต ต้องคอยเลี้ยงดูสมาชิกทุกคนในครอบครัว⁶⁰ หน้าที่ต่างๆ ภายในครอบครัว ฝ่ายชายจะมีหน้าที่ทำมาหากินโดยการทำประมงเป็น

⁵⁹ (1) สัมภาษณ์นางดารา อังโชติพันธุ์, บุตรสาวของโต๊ะฆีรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (2) สัมภาษณ์นางสะอ๊ะ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (3) สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549. (4) สัมภาษณ์นางรอเบียะ หาญทะเล, ผดุงครรภ์โบราณ, 1 พฤษภาคม 2550.

⁶⁰ ไพโรจน์ พรพันธุ์อนุวงศ์, “การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชาวเล” (วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาพื้นฐานการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527), 23.

หลัก รับผิดชอบในการสร้างและซ่อมแซมเครื่องมือทำประมง ส่วนฝ่ายหญิงมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานบ้านต่างๆ และการเลี้ยงดูลูกเป็นหลัก

ส่วนความสัมพันธ์ภายในชุมชน พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะด้วยกันเองนั้นเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพราะทั้งหมู่บ้านเป็นญาติกัน ไม่ว่าจะเป็นญาติทางสายโลหิตหรือญาติโดยการแต่งงาน อูรักลาไวย์นิยมแต่งงานในกลุ่มเดียวกันเอง ความสัมพันธ์จึงมีความสนิทสนมกันระหว่างเครือญาติ ด้วยความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ ชาวอูรักลาไวย์ในชุมชนจึงมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เวลาขายเคลนอาหารก็จะแบ่งปันปันส่วนอาหารให้แกกัน

2. ผู้นำกับการควบคุมทางสังคม

ผู้นำชุมชนอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคดั้งเดิมหรือช่วงก่อนปี พ.ศ. 2493 คือ โต๊ะฆีรี เนื่องจากเป็นผู้เข้ามาบุกเบิกสร้างบ้านเรือนบนเกาะหลีเป๊ะและทำมาหากินในเขตน่านน้ำหมู่เกาะอาดัง-ราวีเป็นกลุ่มแรก ตั้งแต่ราวทศวรรษ 2440 และได้ชักชวนอูรักลาไวย์จากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่และเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต เข้ามาอยู่อาศัยในระยะต่อมา โต๊ะฆีรีจึงเป็นผู้นำตามประเพณี มีอำนาจในการปกครองหรือควบคุมอูรักลาไวย์ภายในชุมชนและมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณหรือเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ในสมัยนี้ อูรักลาไวย์จะให้ความเคารพนับถือในตัวของโต๊ะหมอ (หมอผี) ผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของอูรักลาไวย์มาก และโต๊ะฆีรีก็มีบทบาทสำคัญนี้ด้วยความสามารถในการใช้เวทมนต์คาถา เพื่อช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งให้แก่อูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ

กล่าวกันว่า โต๊ะฆีรี มีบทบาทสำคัญในการป้องกันภัยอันตรายจากผู้บุกรุกจากภายนอก เช่นโจรสลัดหรือทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โต๊ะฆีรีมีชื่อเสียงเรื่องความเป็นผู้นำและเวทมนต์ มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับโต๊ะฆีรีมากมาย เช่น ครั้งหนึ่งมีโจรสลัดแล่นเรือตรงมาที่เกาะ โต๊ะฆีรีได้ใช้เวทมนต์พรางตาไม่ให้โจรสลัดเห็นเกาะ หรือแม้แต่ปกป้องอูรักลาไวย์จากผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสมัยที่เครื่องบินญี่ปุ่นยิงกระสุนกราดใส่เกาะ โต๊ะฆีรีได้ใช้เวทมนต์เอาชายเสื้อรับกระสุนไว้ทั้งหมด และเก็บโลหะจากกระสุนไว้ใช้ประโยชน์ หรือในกรณีที่เกิดเรือจากภายนอกแวะพักที่เกาะโดยไม่มีเจตนาร้าย โต๊ะฆีรีก็อนุญาตให้ขึ้นพักได้ แต่ไม่ยินยอมให้อาศัยอยู่ที่เกาะถาวร⁶¹

⁶¹ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาไวย์หมู่เกาะอาดัง-ราวี, (2548), 13-14.

สอดคล้องกับที่ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า โต๊ะหมรีเป็นผู้นำที่ชาวบ้านเกรงขามมาก โต๊ะหมรีจะไม่ยอมให้คนนอกเข้ามาอยู่อาศัยบนเกาะ⁶² อูรักลาโว้ยสูงอายุคนหนึ่งเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงบทบาทสำคัญอีกอย่างหนึ่งของโต๊ะหมรีว่า “โต๊ะหมรี จะมีบทบาทสำคัญในการเลือกคู่ครองให้กับอูรักลาโว้ยภายในชุมชนด้วย แม้ฝ่ายหญิงจะพอใจฝ่ายชายหรือไม่ก็ตาม ก็จะต้องแต่งงานด้วย เนื่องจากเกรงกลัวในอำนาจของโต๊ะหมรี และรวมถึงในยุคนี้ผู้ชายบนเกาะมีน้อย เมื่อถูกจับคู่ให้แต่งงานแล้วก็ต้องแต่ง”⁶³

โต๊ะหมรีได้เสียชีวิตลงประมาณปี พ.ศ. 2492 เนื่องจากถูกงูพิษกัด เล่ากันว่างูพิษดังกล่าวถูกส่งมาจากศัตรูของท่าน หลังจากโต๊ะหมรีเสียชีวิตไปแล้ว ชาวบ้านก็ได้ช่วยกันสร้างศาลไว้ที่เกาะหลีเป๊ะ และทำพิธีไหว้ทวดหรือบูชาบรรพบุรุษ โดยนับถือโต๊ะหมรีเป็นบรรพบุรุษคนสำคัญที่สุดบนเกาะ

ภาพที่ 10 ศาลบรรพบุรุษของชาวอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 18 มีนาคม 2549.

⁶² (1) สัมภาษณ์นางคารา อังโชติพันธุ์. บุตรสาวของโต๊ะหมรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะ และเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะ และอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (2) สัมภาษณ์นางสะอ๊ะ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (3) สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549. (4) นางแมะยี่ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549. (5) สัมภาษณ์นางรอเบ๊ยะ หาญทะเล, ผดุงครรภ์โบราณ, 1 พฤษภาคม 2550.

⁶³ สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549.

3. ความสัมพันธ์กับคนภายนอก

ก่อนปี พ.ศ. 2493 อูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะมีความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชนที่ชัดเจนคือการเดินทางไปพบญาติ ซึ่งเป็นชาวเลอูรักลาโว้ยที่เกาะลันตาและเกาะสิเหร่ และการเดินทางไปแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชุมชนบนฝั่ง เช่น เมืองสตูล กันตัง และปะลิส ซึ่งเป็นการเดินทางโดยอาศัยเรือแจวหรือเรือกรรเชียง ส่วนความสัมพันธ์กับภาครัฐนั้น พบหลักฐานคือการติดต่อระหว่างผู้นำชุมชนในขณะนั้น คือ โต๊ะฉีร์กับพระยาภูมินารักษ์เจ้าเมืองสตูล ในสมัยที่มีการปักปันเขตแดน ปี พ.ศ. 2452 จึงได้มอบหมายให้โต๊ะฉีร์ ซึ่งเป็นชาวมุสลิมที่ชาวอูรักลาโว้ยเคารพนับถือ ชักชวนอูรักลาโว้ยจากเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต และจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ให้อยู่พวยมาอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เพื่อเป็นหลักฐานว่าเกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดัง เป็นส่วนหนึ่งของไทย⁶⁴

สภาพความเป็นอยู่และลักษณะทางวัฒนธรรม

1. วงจรชีวิตประจำวัน

สภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรมในยุคดั้งเดิมช่วงก่อนปี พ.ศ. 2493 นี้สามารถมองเห็นได้จากภาพความทรงจำครั้งวัยเยาว์ของอูรักลาโว้ยสูงอายุในชุมชน และการจดจำคำบอกเล่าที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา โดยอูรักลาโว้ยสูงวัยในชุมชนเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เมื่อตอนเด็กๆ แม้จะมีบ้านถาวรอยู่ที่เกาะ แต่ในช่วงหน้าแล้ง ก็มักจะต้องติดตามพ่อแม่ออกไปบกัก ซึ่งหมายถึงการออกเรือเดินทางไปภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี หรือในทะเลแถบอันดามันนี้ เพื่อหาอาหารและวัสดุจากธรรมชาติต่างๆ ที่จะนำมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการไปบกักครั้งหนึ่งๆ อาจใช้เวลาราว 2-3 วัน หรือนานหลายเดือน ขึ้นอยู่กับจำนวนอาหารหรือวัสดุที่หาได้ รวมถึงสภาพภูมิอากาศว่าจะเอื้ออำนวยมากน้อยเพียงใด โดยในระหว่างที่ผู้ชายกำลังจับปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ ในทะเล ผู้หญิงก็จะเลี้ยงดูลูกๆ หุงหาอาหาร ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น การสานตะกร้าหรือกระด้งจากไม้ไผ่และหวายไว้สำหรับเก็บหอย หรือสานเสื่อจากใบเตย เป็นต้น นอกจากนี้ก็มักจะออกไปเก็บหอยหรือตกเบ็ดอยู่แถบริมฝั่ง

เด็กๆ ชาวอูรักลาโว้ยมีโอกาสดูแลเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางทะเล สัตว์น้ำและพืชพรรณต่างๆ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเด็กผู้ชายจะได้เรียนรู้ในการใช้เครื่องมือและวิธีการทำประมงจากบิดา เมื่อชำนาญแล้วก็จะกลายเป็นแรงงานสำคัญของครอบครัว ส่วนเด็กผู้หญิงจะได้เรียนรู้ในการหุงหาอาหาร การแปรรูปอาหาร รวมถึงการประดิษฐ์งานหัตถกรรมต่างๆ เช่น การสานเสื่อ

⁶⁴ จรัส ธีสมัน. “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล”, 27.

ตะกร้า กระด้ง จาumarดา และบ่อยครั้งในระหว่างทำงานบิดา มารดามักจะเล่านิทานให้ลูกๆ ฟังไปด้วย

ดังนั้นเมื่อผู้ชายได้ปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ มาแล้ว ผู้หญิงก็จะมีหน้าที่ในการนำมาประกอบอาหารและแปรรูปผลผลิตที่ได้จากทะเลเหล่านั้น เช่น นำมาทำปลาเค็มหรือย่างเก็บไว้ ปลาเค็มบางส่วนจะถูกนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่นๆ ที่จำเป็นจากตลาดในชุมชนบนฝั่ง เช่น ชุมชนบนเกาะสาหร่าย เมืองสตูลหรือเมืองปะลิส เป็นต้น ในฤดูฝนหรือหน้ามรสุมจะไม่นิยมไปบ่กัก โดยจะตกปลาอยู่แถบชายฝั่ง ผู้ชายมักจะออกไปล่าสัตว์ป่า ส่วนผู้หญิงก็มักจะเก็บพืชผักและผลไม้จากป่ามาเป็นอาหาร นอกจากนี้แล้วทั้งชายและหญิงจะช่วยกันทำนา ซึ่งมักจะสร้างกระท่อมเล็กๆ เพื่อเฝ้าข้าวช่วงใกล้เก็บเกี่ยว เมื่อการเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นลง ชาวอุรักลาโว้ยแต่ละครอบครัวจะแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารโดยอาศัยครกตำข้าวที่ผลิตขึ้นเอง⁶⁵

2. วัฒนธรรมพื้นฐาน

ภาษาที่อุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะและเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ใช้สื่อสารกัน ในชุมชนช่วงก่อนปี 2493 คือ ภาษาอุรักลาโว้ย ซึ่งเป็นภาษาพูดแต่ไม่มีภาษาเขียน นอกจากภาษาอุรักลาโว้ยแล้ว อุรักลาโว้ยที่เกาะหลีเป๊ะบางคนสามารถใช้ภาษามลายูและภาษาไทยถิ่นใต้ได้บ้าง เพื่อการติดต่อแลกเปลี่ยนผลผลิตกับคนต่างถิ่น ส่วนลักษณะการแต่งกายของอุรักลาโว้ยก็เป็นการแต่งกายอย่างเรียบง่ายและเป็นการแต่งกายที่รับกับสภาพภูมิอากาศของท้องถิ่น คือผู้ชายมักนุ่งโสร่งหรือกางเกงขายาว ไม่นิยมสวมเสื้อ ผู้หญิงจะนิยมนุ่งผ้ากระโจมอกผืนเดียว ไม่สวมเสื้อ สำหรับการทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่มในสมัยนี้ยังไม่มีผงซักฟอกใช้ทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่ม แต่ชาวอุรักลาโว้ยก็มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่ม โดยใช้ต้นไม้ชนิดหนึ่งคือ ต้นสะบ้า ชาวอุรักลาโว้ยจะนำลำต้นเล็กๆ มาทุบให้เป็นฝอย แล้วนำไปแช่น้ำเพื่อให้เกิดฟอง แล้วจึงนำน้ำที่เป็นฟองนั้นมาซักผ้า ก็จะทำให้ผ้าที่ซักสะอาดขึ้น⁶⁶

⁶⁵ (1) สัมภาษณ์นางคารา อังโชติพันธุ์, บุตรสาวของโต๊ะมีรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (2) สัมภาษณ์นางสะอ๊ะ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (3) สัมภาษณ์นางชะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549. (4) สัมภาษณ์นางรอเบ๊ะ หาญทะเล, ผดุงครรภ์โบราณ, 1 พฤษภาคม 2550.

⁶⁶ เขาวินิตย์ ศรีละมุล, “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล”, 59-65.

อุรุลลาไว้จะรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก หรืออาจทดแทนด้วยอาหารประเภทเผือก มันที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งจะนำมาต้มหรือเผา นอกจากนี้ยังมีกล้วยต้มคลุกกับมะพร้าว ซึ่งมักจะรับประทานเป็นอาหารมื้อเช้า สำหรับมือเที่ยงและเย็นจะรับประทานข้าวสววกินกับกับข้าวที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น สัตว์น้ำจำพวก กุ้ง หอย ปู ปลา เต้าทะเล สัตว์ป่าจำพวก หมูป่า กระเจิง ตะกวด แย้ และพืชผักต่างๆ การบริโภคอาหารในชีวิตประจำวันโดยทั่วไปจะรับประทานวันละ 2-3 มื้อ และในสมัยนี้จะเป็นการรับประทานด้วยวิธีการใช้มือเปิบ อาหารที่ชาวอุรุลลาไว้เกาะหลีเป๊ะนิยมรับประทานจะเป็นอาหารที่มีรสจัด เช่น แกงเผ็ด แกงกะทิ เป็นต้น ส่วนอาหารหวาน มักจะทำต่อเมื่อมีโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น ใช้ในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ส่วนการถนอมอาหารของอุรุลลาไว้เกาะหลีเป๊ะก็เป็นการถนอมอาหารแบบพื้นๆ ไม่มีวิธีการที่ยุ่งยากซับซ้อน ที่ปรากฏเด่นชัดคือการถนอมอาหารโดยวิธีตากแห้งและการย่าง⁶⁷ อุรุลลาไว้สูงอายุคนหนึ่งในกลุ่มชนและครูคนแรกๆ ของโรงเรียนบ้านเกาะอาดังเล่าตรงกันว่า “ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นช่วงที่อุรุลลาไว้ในกลุ่มชนขาดแคลนอาหารมาก เนื่องจากไม่สามารถเดินทางไปแลกเปลี่ยนอาหารและข้าวของที่จำเป็น เช่น ข้าวและเสื้อผ้าบนฝั่งได้ จึงต้องขุดหาเผือกและหัวมันมารับประทาน”⁶⁸

ในด้านสุขภาพลักษณะอนามัยและการรักษาโรค อุรุลลาไว้จะพึ่งพาธรรมชาติเป็นสำคัญ เช่น ใช้น้ำจากบ่อน้ำบาดาล น้ำตกและลำธารในการอุปโภคบริโภค อาศัยชายหาดเป็นสถานที่อาบน้ำ เมื่อเจ็บป่วยก็อาศัยสมุนไพรจากธรรมชาติรอบๆ ตัว ทั้งจากท้องทะเลและพืชสมุนไพรบนเกาะ สมุนไพรจากทะเล เช่น หอยปะการัง (เห็ดหล่น) แก้วพิษเห็ดต่างๆ ซึ่งมีอาการมีเนมาหรืออาเจียน แก่นัว แก้วไข ปัสสาวะสีเหลือง หอยนมสาว ไข่แก้วพิษ เช่น อาหารผัดส้มแดง ปลิงทะเล แก้วปวดกระดูก ขี้ แก้วปวดแผลอักเสบ แก้วปวดท้อง แก้วหอบ รักษาหูดงูและเป็นยาบำรุงร่างกาย หอยมือเสือ แก้วพิษไข หรือไขที่เกิดจากพิษอาหาร เป็นต้น ส่วนพืชสมุนไพร เช่น ใบผักบุ้งทะเล คั่นเอาน้ำใช้หยอดหู แก้วหูอักเสบ หูเป็นน้ำหนอง ผักหวานทะเลเอามาขยำ นำน้ำมาทาแผล เพื่อแก้วปวด เป็นต้น นอกจากการรักษาโรคด้วยสมุนไพรแล้ว ในยุคนี้ยังพบว่ามีการรักษาด้วยวิธีไสยศาสตร์หรือใช้ตัวยาควบคู่กับไสยศาสตร์ด้วย⁶⁹ (ดูรายชื่อสมุนไพรและสรรพคุณในการรักษาโรคของชาวอุรุลลาไว้เกาะหลีเป๊ะเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ข)

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, 53-54.

⁶⁸ สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550. และ สัมภาษณ์นายวินัย รุ่งรักษา, อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 11 มิถุนายน 2550.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, 65-70.

ด้านการศึกษาอบรมและการสร้างบุคลิกภาพให้แก่สมาชิกในกลุ่ม เป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัว อันได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนเป็นผู้ให้การถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปโดยไม่มีพิธีรีตอง ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กและคนหนุ่มสาว เพื่อรักษาประเพณีแบบแผนดั้งเดิมต่างๆ โดยไม่มีอิทธิพลภายนอกเข้ามาปะปนเลย เรื่องราวที่อบรมให้สมาชิกเรียนรู้เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การทำมาหากิน การสร้างที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลผู้ป่วย ระเบียบประเพณีของชุมชน หน้าที่ของสามีภรรยาในครอบครัว ความประพฤติโดยทั่วไป ความเชื่อ ตลอดจนความมุ่งหมายของชีวิต ฯลฯ ตามที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ วิธีการให้การศึกษาอบรมใช้วิธีการบอกเล่า เลียนแบบ บางอย่างก็ถ่ายทอดให้กันเป็นการเฉพาะตัว การถ่ายทอดมักจะทำกันในวงแคบๆ ผู้อาวุโสมักจะเป็นผู้ให้การศึกษาอบรมคนรุ่นหลัง ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาโดยไม่มีข้อโต้แย้งแต่อย่างใด

ส่วนศิลปะที่ปรากฏในสมัยนี้ก็จะเป็งานฝีมือในการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นในวิถีการดำรงชีวิตของอุรักลาไวยุคนี้ เช่น การประดิษฐ์เครื่องมือทำการประมง ของใช้ในบ้าน เช่น เสื้อ ไม้กวาด กระด้ง ครกตำข้าว เป็นต้น รวมไปถึงการสานฟ้าย่าน การเย็บจากมุงหลังคาบ้าน โดยใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่น การแสดงออกด้านดนตรีและนันทนาการนั้น อุรักลาไวยจะมีการเล่นรำมะนาและรองเง็ง เป็นกิจกรรมที่สร้างความบันเทิงขึ้นในชุมชน นอกจากนี้การเล่นรำมะนา อุรักลาไวยเชื่อว่าเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเกาะและเพื่อให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ จึงมีการเล่นรำมะนาในคืนข้างขึ้นทุกเดือนๆ ละ 3 คืน ผู้ตีรำมะนา เรียกว่า โต๊ะกิม ใช้รำมะนาลูกเดียว เล่นคืนละประมาณ 7-10 เพลง หญิงชายอุรักลาไวยก็ออกมาเดินรำสนุกสนาน สถานที่หมุนเวียนไปจัดทุกบ้าน บ้านละ 1 คืน เมื่อเล่นที่บ้านใด เข้าบ้านก็จะเตรียมอาหารคาว-หวาน ให้เพื่อนบ้านที่มาเล่น หรือไม่ก็เล่นในงานรื่นเริง งานลอยเรือและการแก้บน ส่วนรองเง็งใช้แสดงในงานรื่นเริง แก้บน คณะรองเง็งประกอบด้วยนักดนตรี 2 คน มือกลองรำมะนา 2 คน ผู้ร้อง 2 คน และผู้รำ 8 คน⁷⁰ (ดูรายชื่อเพลงรองเง็ง คำร้องและความหมายของเพลงได้จากภาคผนวก ก)

นอกจากนี้กิจกรรมนันทนาการอื่นๆ ของอุรักลาไวยในยุคนี้นี้ยังมีการร้องเพลงกล่อมเด็ก และการเล่นนิทาน โดยการเล่นนิทานของอุรักลาไวยเกาะหลีเป๊ะนั้น จะเล่าสู่กันฟังเมื่อมีเวลาว่าง โดยผู้เล่าส่วนใหญ่เป็นผู้ชายและมักเป็นชายวัยสูงอายุ เล่าให้เด็กๆ ฟัง หรือหากเล่าให้ผู้ใหญ่ฟังก็จะเล่าในขณะทำงาน โดยส่วนมากจะใช้ภาษาชาวเลหรือภาษาอุรักลาไวย⁷¹

⁷⁰ สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเลและนางแมะยิ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549.

⁷¹ จรัส ใจสมัน, “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล”, 54.

3. การแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

ในช่วงเวลานี้ อูรักลาไวย์ยังไม่มีศาสนา แต่จะนับถือภูตผีและวิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้แสดงออกในรูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่สำคัญ เช่น ประเพณีลอยเรือ ซึ่งจัดขึ้นสองครั้งต่อปี ในวันจันทร์เต็มดวงของเดือน 6 และเดือน 11 ตามปฏิทินจันทรคติ อูรักลาไวย์จะใช้โอกาสนี้ในการแสดงความเคารพบรรพบุรุษและปล่อยเคราะห์ร้ายไปกับการลอยเรือ เรือดังกล่าวทำจากไม้ระกำที่สร้างขึ้นสำหรับพิธีนี้โดยเฉพาะ (ดูขั้นตอนการประกอบพิธีลอยเรือได้จากภาคผนวก ง) นอกจากพิธีลอยเรือแล้วยังมีพิธีกรรมอื่นๆ คือ

- พิธียาปินยู เป็นการบูชาเต่าทะเลซึ่งชาวอูรักลาไวย์จะทำพิธีในช่วงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 หรือ 11 อูรักลาไวย์จะทำพิธีเพื่อให้เต่าทะเลขึ้นมาวางไข่และเพื่อให้เต่าทะเลมีอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะไม่อยากให้เต่าทะเลสูญพันธุ์

- พิธีปูยาลาไวย์ หมายถึง การบูชาทางทะเลซึ่งอูรักลาไวย์จะทำพิธีในช่วง 15 ค่ำ เดือน 11 อูรักลาไวย์จะทำพิธีเพื่อให้สัตว์น้ำที่สามารถนำมาทำเป็นอาหารได้ เข้ามารวมกันแถบๆ ชายฝั่งและวางไข่ เพื่ออูรักลาไวย์จะได้มีอาหารอุดมสมบูรณ์

- พิธีตุลาบาลา หมายถึง พิธีการสะเดาะเคราะห์ พิธีนี้จะทำขึ้นก็ต่อเมื่ออูรักลาไวย์มีโรคภัยไข้เจ็บเป็นจำนวนมาก

นอกจากอูรักลาไวย์ที่เกาะหลีเป๊ะจะมีความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีและวิญญาณบรรพบุรุษแล้ว ก็ยังมีความเชื่อทั่วไปในชีวิต ความเชื่อเหล่านี้ก็คือ

- ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ เช่น การทำยาเสน่ห์ โดยใช้ น้ำตาปลาหูหยงหรือปลาพะยูน นอกจากนี้ยังมีการใช้เวทมนต์ คาถาอาคมในการรักษาพยาบาล การประกอบอาชีพ การดูแลทุกข์ยาม

- ความเชื่อเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและการทำมาหากิน เช่น มีการเซ่นไหว้หัวเรือทุกครั้งก่อนออกไปหาปลา นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามต่างๆ เช่น ห้ามออกจากครัวในขณะที่หุงข้าว เพราะผีตายายจะลงโทษ ห้ามเด็กๆ เล่นริมหาดโดยเฉพาะวันขึ้น 11-12 ค่ำ เพราะผีตายายจะคิดตัวกลับมาบ้าน เป็นต้น

- ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้วัตถุเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องรางของขลัง เช่น การโปรยข้าวสารที่ผ่านการทำพิธีโดยโด้ะหมอมาแล้วไว้บริเวณบ้าน เป็นการสกัดกั้นไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้าไปภายในบ้าน หรือชายชาวเลที่ออกทะเลจะมีเชือกสีขาวผูกมัดอยู่กับต้นแขน โดยมีความเชื่อว่าเชือกนั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ในการคุ้มครองให้รอดพ้นจากภัยอันตรายกลางทะเลและผีसाงต่างๆ

- ความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของ “โด้ะ” (หมอผี) จะมีความสามารถในการรักษาพยาบาลคนป่วยในหมู่บ้านโดยการนั่งทางใน การขจัดปัดเป่าสิ่งอัปมงคล⁷²

จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493 นี้ นอกเหนือจากการตั้งถิ่นฐานและยึดแหล่งทำมาหากินอย่างถาวรในหมู่เกาะอาดัง-ราวีแล้ว อุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะในยุคดั้งเดิมนี้ จะยังคงมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอย่างเหนียวแน่น โดยจะมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย พึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติมาก และสามารถเข้าถึงทรัพยากรภายในชุมชนได้ด้วยภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

โดยสรุปแล้วจากการศึกษาสภาพทั่วไป อันได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชากร และการคมนาคม ทำให้มองเห็นภาพของชุมชนอุรักลาโว้ย ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี จังหวัดสตูล และเป็นหมู่เกาะที่ตั้งอยู่ทางใต้สุดของทะเลฝั่งอันดามันของประเทศไทย จึงมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย ด้วยลักษณะภูมิประเทศซึ่งเป็นที่ราบเกือบทั้งเกาะ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ทั้งที่เป็นทรัพยากรบนเกาะและในทะเล จึงทำให้เกาะหลีเป๊ะเป็นเกาะแห่งแรกที่ชาวอุรักลาโว้ยอพยพเข้ามาอยู่อาศัยและอาศัยอยู่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การได้ศึกษาถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ ในประเด็นที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวเลในประเทศไทย ทำให้เข้าใจในลักษณะเฉพาะของชาวเลมากขึ้น โดยชาวเลที่อาศัยอยู่ในเกาะหลีเปะนั้นเป็นชาวเลกลุ่มอุรักลาโว้ย และอาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นกลุ่มมาลาโย-โปลินีเซียน ที่มีความเกี่ยวข้องกับดินแดนแถบประเทศมาเลเซีย ซึ่งอาจเป็นถิ่นกำเนิดหรือเส้นทางอพยพ ส่วนการศึกษาถึงการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ทำให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงในการตั้งถิ่นฐานของชาวอุรักลาโว้ย ซึ่งปรากฏให้เห็นถึงการอพยพ 3 ครั้งสำคัญ คือในทศวรรษ 2440 ปี พ.ศ. 2452 และหลังปี พ.ศ. 2517 โดยชาวเลกลุ่มอุรักลาโว้ยได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยบนเกาะหลีเป๊ะมาตั้งแต่ประมาณทศวรรษ 2440 โดยผู้ที่เข้ามาบุกเบิกและผู้นำคนสำคัญคือโด้ะหมี่ ต่อมาในปี 2452 ชาวอุรักลาโว้ยอีกกลุ่มหนึ่งจากเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ตและเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในเกาะหลีเป๊ะและเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี จนกระทั่งหลังการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ในปี พ.ศ. 2517 ชาวอุรักลาโว้ยก็ต้องอพยพจากเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี มาอยู่ในพื้นที่ที่ทางอุทยานฯ อนุญาต คือบริเวณเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดัง ด้านพัฒนาการของชุมชนนั้นก็ได้ผันแปรไปตามความเปลี่ยนแปลงของจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ

⁷² สัมภาษณ์นายสวัสดิ์ หาญทะเล, โด้ะหมอ, 11 พฤษภาคม 2549.

ส่วนการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก่อน ปี พ.ศ. 2493 นั้น โดยพบว่าสภาพชุมชนและบ้านเรือนในระยะแรกเป็นชุมชนขนาดเล็ก ตั้งหมู่บ้านตามชายฝั่งกระจายตัวอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี มีการสร้างบ้านแบบง่ายๆ ด้วยวัสดุในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในด้านการปกครองและการประกอบพิธีกรรม ชุมชนมีความเชื่อในภูตผีและวิญญาณบรรพบุรุษ การทำมาหากินยังคงเป็นการทำประมงแบบพอยังชีพ อาศัยเครื่องมือแบบง่ายๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการปลูกข้าวและมะพร้าวไว้บริโภคในครัวเรือน ด้านความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรมนั้น จะสื่อสารกันด้วยภาษาอุรักลาไวย์เป็นสำคัญ แต่งกายแบบเรียบง่าย เช่น ชายนุ่งโสร่งหญิงนุ่งผ้ากระโจมอก รับประทานอาหารและอาหารจากทะเลเป็นหลัก รักษาโรคด้วยสมุนไพรและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ การศึกษาเป็นหน้าที่ของคนในครอบครัวที่จะเป็นการถ่ายทอดความรู้ด้านการทำมาหากินและวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีพิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนคือ พิธีลอยเรือ และพิธีกรรมอื่นที่เป็นการบูชาทะเล ส่วนการแสดงออกด้านศิลปะจะเป็นการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในการดำรงชีวิตของอุรักลาไวย์ มีการเล่นรำมะนาและร้องเงี้ยวเป็นกิจกรรมสร้างความบันเทิงและพบว่าการร้องเพลงกล่อมเด็กและการเล่านิทาน จะเห็นได้ว่าประเด็นต่างๆ ที่ได้ศึกษาในบทนี้ล้วนเป็นประเด็นความรู้เบื้องต้นที่สำคัญ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของความเข้าใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ที่มีความเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่างๆ ต่อไปได้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 3

ชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะกับความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในยุคเปลี่ยนผ่าน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2526

ชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะก่อนปี พ.ศ. 2493 เป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่ดำรงชีพด้วยการประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมผูกพันอยู่กับท้องทะเล ชุมชนในยุคดั้งเดิม เป็นชุมชนที่อยู่กันอย่างเรียบง่ายด้วยเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ และมีความเข้มแข็งในการแสดงออกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม จนกระทั่งหลังปี 2493 เป็นต้นมา ก็เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในชุมชน จากชุมชนดั้งเดิมที่ผลิตเพื่อยังชีพ หันมาผลิตเพื่อการค้า จากชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายก็เริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น และเป็นจุดเริ่มต้นของความอ่อนแอทางวัฒนธรรมของชุมชน จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน และชุมชนในยุคนี้มีความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ดังนั้นในบทนี้จึงจะเป็นการศึกษาถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะ ในช่วงที่เกิดความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในระหว่างปี พ.ศ. 2493-2526 ซึ่งอาจเรียกช่วงเวลานี้ว่า ยุคเปลี่ยนผ่าน โดยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ในส่วนแรกจะศึกษาถึงปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และส่วนที่สองจะศึกษาถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะ

ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

การศึกษาถึงปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะใน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2526 นั้น พบว่ามีปัจจัยสำคัญ สามประการคือ การเสียชีวิตของโต๊ะฆีรี ในปี พ.ศ. 2492 การเข้ามาของพ่อค้าคนกลาง ตั้งแต่ทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา และการขยายตัวของอำนาจรัฐ เช่น การก่อตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2501 การก่อตั้งสถานีอนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2510 และการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ปี พ.ศ. 2517 ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดความสืบเนื่องจะความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้

การเสียชีวิตของโตะฆีรี ในปี พ.ศ. 2492

ในยุคดั้งเดิมช่วงก่อนปี พ.ศ. 2493 นั้น มีผู้นำคนสำคัญคือ โตะฆีรี ซึ่งเป็นผู้นำตามประเพณีของชุมชน อูร์กลาไวย์ภายในชุมชนจะให้ความเคารพนับถือในตัวของโตะฆีรี (หมอผี) ผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของอูร์กลาไวย์มาก และโตะฆีรีก็มีบทบาทสำคัญนี้ ด้วยความสามารถในการใช้เวทมนต์คาถา เพื่อช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งให้แก่อูร์กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นเมื่อกรอบที่ทำให้ชุมชนอยู่ได้ในลักษณะดั้งเดิมเปลี่ยนไป จึงส่งผลต่อการแสดงออกด้านประเพณี พิธีกรรมที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จึงกล่าวได้ว่าการเสียชีวิตลงของโตะฆีรี ซึ่งเป็นผู้นำในยุคดั้งเดิมนี้ นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนอูร์กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากหลังโตะฆีรีเสียชีวิตลงแล้ว ก็จะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ชัดเจน เช่น คนนอกเข้ามาอยู่อาศัยภายในชุมชนเพิ่มขึ้น การเข้ามาของคนนอกก็จะนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน เช่น ความเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชนที่เกิดการขยายตัวขึ้น การลอกเลียนวัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัยจากคนนอกเหล่านั้น และความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ความเปลี่ยนแปลงในด้านการทำมาหากิน สภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของอูร์กลาไวย์ในชุมชน รวมถึงความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะหลังจากโตะฆีรีเสียชีวิตลงแล้ว ผู้นำที่มีบทบาทต่อชุมชนมากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493-2526 ก็คือผู้นำที่เป็นคนนอก คือนายบรรจง อังโชติพันธุ์ ซึ่งได้เข้ามาอยู่ในชุมชน และแต่งงานกับนางคารา บุตรสาวของโตะฆีรี¹

การเข้ามาของพ่อค้าคนกลาง

ก่อนที่จะมีพ่อค้าคนกลางหรือนายทุนเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน ชาวอูร์กลาไวย์ประกอบอาชีพประมงกันทุกครัวเรือน สิ่งที่ทำมาได้นอกจากใช้บริโภคในครัวเรือนแล้ว ก็จะนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอื่นๆ ที่จำเป็นกับชุมชนใกล้เคียง ในกลุ่มคนนอกทั้งหมด พ่อค้าคนกลางหรือเจ้าแก้วเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ยาวนาน ใกล้ชิด และสำคัญที่สุดกับชาวอูร์กลาไวย์ ก่อนที่จะมีอุทยานแห่งชาติ เจ้าแก้วเป็นผู้มีอิทธิพลเรื่องการให้ทรัพยากรชายฝั่งและทะเลของชาวอูร์กลาไวย์ เนื่องจากหมู่เกาะอาดัง-ราวีเป็นพื้นที่ห่างไกล การคมนาคมไปมาระหว่างแผ่นดินใหญ่มีความจำกัด คนนอกที่ติดต่อกับชาวอูร์กลาไวย์จึงจำกัดอยู่แค่เจ้าแก้วที่เป็นพ่อค้าคนกลาง

¹ สัมภาษณ์นางคารา อังโชติพันธุ์, บุตรสาวของโตะฆีรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550.

ช่วงก่อนทศวรรษ 2490 เจ้าแก่วื่อประมงและเรือสินค้าต่างๆ เดินทางผ่านเกาะหลีเป๊ะ จนรับรู้ได้ว่าเกาะหลีเป๊ะเป็นชุมชนประมงแห่งหนึ่งในแถบน่านน้ำสตูล จึงได้แวะเวียนมาซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากันบ้างเป็นครั้งคราว แต่ก็ยังไม่ได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในชุมชนอย่างชัดเจน จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2493 เจ้าแก่วื่อคนแรกก็ได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในชุมชนอูรักลาโว้ยแห่งนี้ นายบรรจง แซ่อึ้ง (นายบรรจง อังโชติพันธุ์) และบรรดาญาติๆ นับเป็นเจ้าแก่วื่อกลุ่มแรกและกลุ่มเดียว ที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนและทำมาหากินด้วยอาชีพทำประมงในชุมชนอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะในยุคนั้น กล่าวคือ นายบรรจง เป็นเจ้าแก่วื่อคนแรกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนและได้ชักชวนบรรดาญาติๆ ให้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในชุมชนและทำอาชีพประมง ต่อมาจึงค่อยๆ ปรับบทบาทจนกลายเป็นเจ้าแก่วื่อในชุมชน ซึ่งการเข้ามาตั้งบ้านเรือนในระยะนี้ ปรากฏหลักฐานอย่างเป็นทางการจากการสำรวจทะเบียนบ้าน ซึ่งเป็นทะเบียนบ้านในรูปแบบเริ่มแรกของการสำรวจและจัดทำทะเบียนบ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 พบว่า นายบรรจง แซ่อึ้ง (นายบรรจง อังโชติพันธุ์) แฉ่งย้ายเข้ามาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 และบรรดาญาติๆ ของนายบรรจง ก็แฉ่งย้ายเข้ามาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะกันมากในช่วงปลายทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ซึ่งส่วนใหญ่จะย้ายมาจากเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล²

เจ้าแก่วื่อที่เข้ามาอาศัยอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะในยุคนั้น แรกเริ่มเดิมทีเป็นคนเชื้อสายจีนที่มาจากเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล เจ้าแก่วื่อคนหนึ่งเล่าว่าชาวอูรักลาโว้ยตื่นตื่นกับการที่มีเจ้าแก่วื่อมาอยู่เกาะหลีเป๊ะ พวกเขาเชื่อว่าถ้ามีเจ้าแก่วื่อแล้วจะทำให้เขาสบายขึ้น มีการกล่าวกันว่า ชาวอูรักลาโว้ยหวาดกลัวคนนอกและไม่ชอบติดต่อกับคนนอก เจ้าแก่วื่อจึงเป็นตัวกลางระหว่างชาวอูรักลาโว้ยและคนนอกอื่นๆ เจ้าแก่วื่อเป็นคนอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างหมู่เกาะอาดัง-ราวีกับแผ่นดินใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนข้าว เสื้อผ้า เหล้า กับผลิตภัณฑ์จากทะเลที่ชาวอูรักลาโว้ยหามาได้ เช่น ปลา หอย ปลิงทะเล และไข่เต่า สิ่งของเหล่านี้นำไปขายในตลาดไทยและมาเลเซีย นอกจากนี้ชาวอูรักลาโว้ยยังรู้วิธีการจับปลาหลายๆ แบบจากเจ้าแก่วื่อ และยังข้ามไปจับปลาในเขตน่านน้ำอื่นๆ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย การติดต่อกับเจ้าแก่วื่อทำให้เกิดเศรษฐกิจแบบการค้าและการผนวกชุมชนเข้าสู่เศรษฐกิจภายนอก แทนที่เศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ชาวอูรักลาโว้ยกลายเป็นแรงงานสำคัญในธุรกิจประมงการค้า ปลาส่วนน้อยชนิดที่จับได้นำมาบริโภคในครัวเรือนในขณะที่ส่วนใหญ่นำไปขาย

นายสมชาย เอียวเหล็ก ทายาทเจ้าแก่วื่อคนแรกๆ ที่เข้ามาอยู่อาศัยบนเกาะหลีเป๊ะ และปัจจุบันยังคงเป็นเจ้าแก่วื่อคนสำคัญบนเกาะ เล่าว่า

² ข้อมูลจากการสำรวจเอกสารทะเบียนบ้านปี พ.ศ. 2499 ของหมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล, เอกสารของที่ว่ากรมอำเภอเมืองสตูล.

เตี้ยและญาติฯ ย้ายเข้ามาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะด้วยคำชักชวนของน้ำ คือกำนันจง จากเดิมซึ่งเป็นคน ฝั่งสตูล ระยะแรกๆ ที่เข้ามาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ เตี้ยยังไม่ได้เป็นเจ้าแม่เต็มตัว แต่มาอยู่และทำ ประมงเช่นเดียวกับชาวอุรักลาไวย์ที่นี่ จนต่อมามองเห็นช่องทางที่จะขยายขยายอาชีพประมง ให้มีช่องทางสร้างรายได้มากขึ้น จึงเริ่มจ้างชาวอุรักลาไวย์บนเกาะมาเป็นลูกน้อง โดยแรกๆ เป็นการจ้างทำเครื่องมือประมง เช่น ทำลอบ ทำไซ แล้วจึงค่อยๆ จ้างมาเป็นลูกน้องออกเรือหา ปลาด้วยกัน จนกระทั่งขยายกิจการเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้³

เมื่อมีเจ้าแม่เกิดขึ้นในชุมชน ชายชาวอุรักลาไวย์จำนวนมากก็จะเข้ามาเป็นลูกน้องของเจ้า แม่ เจ้าแม่เป็นคนที่มียศบพาทสำคัญในชุมชน ทั้งในโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม กล่าวคือ เจ้าแม่มีอำนาจในการควบคุมลูกน้อง การกำหนดราคาสินค้าจากทะเลที่ชาว อุรักลาไวย์นำมาขายให้ รวมถึงการช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งในด้านต่างๆ กับชาวอุรักลาไวย์ที่เป็น ลูกน้อง ความสัมพันธ์นี้มีหลายแง่มุม ในแง่มุมหนึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของความ ยินยอมตกลงกันและได้ผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เจ้าแม่จัดหาเรือ อุปกรณ์จับปลาและของจำเป็น ในขณะที่ชาวอุรักลาไวย์ลงแรง ทักษะและความรู้ด้านการจับปลา ทำงานตอบแทนโดยไม่ต้องจ่าย ค่าดูแลรักษาเรือและอุปกรณ์ หรือช่วยเหลือเจ้าแม่ในเรื่องที่เจ้าแม่ขอร้อง เจ้าแม่จะให้ราคาปลา ตามที่ได้ตั้งไว้ ในเวลาเดียวกัน ชาวอุรักลาไวย์ก็จะได้รับเงินแน่นอนจากการจับปลาซึ่งเป็นสินค้าที่ เน้นขายง่ายโดยไม่ต้องจัดการขนส่งสินค้าไปที่ตลาดเอง ชาวอุรักลาไวย์ส่วนใหญ่พอใจที่จะทำงาน กับเจ้าแม่มากกว่าหาปลาเองโดยอิสระ หรือแม้ว่าบางส่วนจะยังคงหาปลาเอง แต่ก็มักจะนำปลาที่ ได้มาขายให้กับเจ้าแม่ในชุมชน เพราะมีเหตุผลด้านความมั่นคงและความสะดวก ทำงานกับเจ้าแม่ หมายถึงมีคนซึ่งเขาพึ่งพาได้ เจ้าแม่จะให้บริการทางเศรษฐกิจซึ่งบนเกาะไม่มี เช่น ให้เงินกู้ การ ประกันทางเศรษฐกิจ การคุ้มครองจากความไม่แน่นอนและการช่วยเหลือเมื่อขาดแคลน ยิ่งชาว อุรักลาไวย์ไม่มีความสามารถจะทำอย่างอื่นนอกจากการจับปลา ก็ยังมีความเสี่ยงสูงมากในรายได้ที่ ไม่แน่นอนจากการประมง การมีเจ้าแม่เหมือนมีผู้ที่ช่วยลดความเสี่ยง ในทางตรงกันข้าม การทำงาน ให้เจ้าแม่ทำให้พวกเขาเคยชินกับการพึ่งพาทุกอย่างและยากที่จะหลุดพ้นจากระบบหนี้สิน⁴

การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางประมาณทศวรรษ 2490 เป็นต้นมานี้ นับเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงในด้านการทำมาหากิน

³ สัมภาษณ์นายสมชาย เอี้ยวเหล็ก, เจ้าแม่, 2 พฤษภาคม 2550.

⁴ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนา หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี (ม.ป.ท., 2549), 27-28. และ สัมภาษณ์นางเยาวเรศ สมทรง, ทายาทเจ้าแม่ประมงเกาะหลีเป๊ะ, 2 พฤษภาคม 2550.

ของชาวอุรักลาไวย์ จากเคยประกอบอาชีพประมงแบบพอยังชีพ เมื่อเจ้าแก้วเข้ามาสู่ชุมชน การประกอบอาชีพประมงของชาวอุรักลาไวย์ก็จะมีมากขึ้น เกิดระบบเจ้าแก้วและลูกน้อง เศรษฐกิจในยุคนี้ เริ่มเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ กลายเป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ชุมชน จึงถูกผนวกเข้าสู่เศรษฐกิจภายนอก

การขยายตัวของอำนาจรัฐ

การก่อตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2501 โรงเรียนบ้านเกาะอาดังได้รับการจัดตั้ง ขึ้นในปี พ.ศ. 2501 ในสมัยที่นายวิเวก จันโรจนวงศ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล การตั้งโรงเรียน ริเริ่มโดยพระยาสมันรัฐบุรินทร์ ซึ่งเคยเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลมาก่อน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง อยู่ในท้องที่บ้านเกาะอาดัง หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล เป็นท้องที่ก้นดาร์ เพราะเป็น เกาะอยู่กลางทะเลลึก เป็นเกาะใหญ่มีพลเมืองพอสมควร โดยเฉพาะเด็กอายุ 8-15 ปี จำนวน 58 คน ซึ่งเข้าเกณฑ์ต้องเรียนในโรงเรียนแต่ยังไม่เคยได้เข้าเรียนในโรงเรียนเลยเพราะไม่มีโรงเรียน ประกอบกับท้องที่บ้านเกาะอาดังเป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรหลายชนิดโดยเฉพาะ ป่าไม้ และสัตว์น้ำ หากประชาชนได้รับการศึกษาพอสมควรจะส่งผลให้ท้องถิ่นมีความ เจริญก้าวหน้าเกิดผลิตผลเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศชาติไม่น้อย

เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 ได้มีการช่วยกันปลูกสร้างโรงเรียนชั่วคราวขึ้น โดย สภาพของอาคารแบบชั่วคราว มีความกว้าง 6.00 เมตร ยาว 10.00 เมตร เสาไม้กลม หลังคามุงจาก ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ทั้งหมด 60 ตารางเมตร⁵ จัดให้เป็นสถานที่ทำการสอนชั่วคราว โรงเรียนบ้าน เกาะอาดังจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2501 ตามรายงานของนายอำเภอเมือง สตูล ซึ่งรายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ผู้เป็นประธานในพิธีเปิดป้ายโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501⁶ โรงเรียนบ้านเกาะอาดังเป็นโรงเรียนประเภทนายอำเภอจัดตั้ง พร้อมด้วยความร่วมมือจากประชาชนชาวเกาะอาดัง ซึ่งเริ่มทำการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2501 มีนายชัยพงษ์ วงศ์กระพันธุ์ รักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ ทำการสอนเพียงคนเดียว มีอาคารเรียนชั่วคราวเป็นกระท่อม ต่อมาในปี 2503 ได้มีการสร้างอาคารเรียนอย่างถาวรขึ้นเป็นหลัง แรก และมีการสร้างอาคารและบ้านพักครูอีกด้วย

⁵ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุดำเนินงาน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะ สาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล, (2504).

⁶ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุดำเนินงาน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะ สาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล, (2509).

1. พ.ศ. 2503 สร้างบ้านพักครู 1 หลัง
2. พ.ศ. 2507 สร้างบ้านพักครู 1 หลัง
3. พ.ศ. 2509 สร้างบ้านพักครู 1 หลัง
4. พ.ศ. 2512 สร้างอาคารเรียนถาวรหลังที่ 2

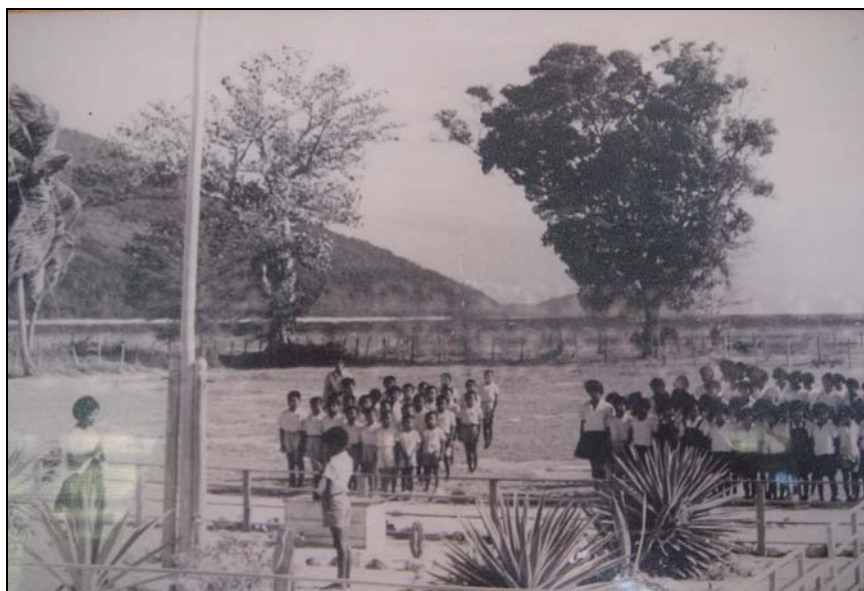
ภาพที่ 11 โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง และนายวินัย รุ่งรักษา ครูใหญ่ (คนที่ 2 จากซ้ายมือ)
ที่มา : ประพนธ์ เรืองณรงค์, “ชาวน้ำที่เกาะอาดัง” วิทยาสาร 25, 13 (เมษายน, 2517): 37.

โรงเรียนบ้านเกาะอาดังเริ่มทำการเรียนการสอนครั้งแรกโดยเปิดสอนในระดับชั้น ป.1 – ป. 4 และขยายสู่ ป.6 ในปี พ.ศ. 2521 ชาวอุรุกรลาไวยไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษาเพราะหมายถึงการถ่วงเวลาที่เด็กผู้ชายจะออกหาปลาและหาเงินได้ด้วยตัวเอง ดังนั้นจึงปรากฏว่าผู้หญิงบนเกาะมีการเข้าเรียนเป็นจำนวนที่นับว่ามากกว่าผู้ชาย แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง เคยได้รับรางวัลที่ 1 ประเภทโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้น จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล เมื่อ พ.ศ. 2516⁷ การขยายตัวของอำนาจรัฐ โดยการก่อตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2501 นี้ เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่จะเชื่อมโยงไปถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนอุรุกรลาไวยเกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ จะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรุกรลาไวยภายในชุมชน โดยเฉพาะกับกลุ่มที่ได้รับการศึกษาในรูปแบบใหม่ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้ของอุรุกรลาไวยในยุคดั้งเดิม

⁷ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรุกรลาไวยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 28-29.

ภาพที่ 12 นักเรียนชาวอุรักลาโว้ยที่เกาะหลีเป๊ะ
ที่มา : ประเทือง เครือหงส์, ชวน้ำ (ชาวทะเล) ในเมืองไทย (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2519).

ภาพที่ 13 นักเรียนบนเกาะหลีเป๊ะเข้าแถวเคารพธงชาติ
ภาพถ่ายส่วนบุคคลของโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง

การก่อตั้งสถานีนอนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2510 ในปี พ.ศ. 2510 กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างสถานีนอนามัยเกาะอาดัง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านหลิเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล จำนวน 1 หลัง และได้ทำการเปิดให้บริการผู้ป่วยในปี พ.ศ. 2511 จนถึงปัจจุบัน รวมเป็นระยะเวลา 39 ปี พร้อมสร้างบ้านพักระดับ 1-2 จำนวน 1 หลัง ในปี พ.ศ. 2512 รับผิดชอบจำนวน 1 หมู่บ้าน มีหลังคาเรือนทั้งสิ้น 157 หลังคาเรือน⁸ โดยการเปิดให้บริการแก่ชาวบ้านบนเกาะครั้งแรกมีเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย 1 คน คือนางจินดา หอพิสุทธิสาร ซึ่งเป็นชาวบ้านเกาะหลิเป๊ะโดยกำเนิด และเป็นบุตรสาวของนายบรรจง อังโชติพันธ์ ผู้ใหญ่บ้านเกาะหลิเป๊ะและกำนันตำบลเกาะสาหร่าย ต่อมาได้สมรสกับนายกิจชัย หอพิสุทธิสาร ผู้ใหญ่บ้านเกาะหลิเป๊ะคนปัจจุบัน⁹ ทางสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสตูลได้จัดสรรเจ้าหน้าที่มาประจำอยู่ที่สถานีนอนามัยเกาะอาดังเรื่อยมา จนในปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ประจำ 3 คน คือ นายอนุสรณ์ อุไรกุล หัวหน้าสถานีนอนามัยเกาะอาดัง นายขยยุทธ ชูวงศ์ และนางวิภาพร คิษฐ์สระ เจ้าหน้าที่สถานีนอนามัยเกาะอาดัง¹⁰ การขยายตัวของอำนาจรัฐ โดยการก่อตั้งสถานีนอนามัยบ้านเกาะอาดังปี พ.ศ. 2510 ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลิเป๊ะ

ภาพที่ 14 สถานีนอนามัยเกาะอาดัง

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 18 มีนาคม 2549.

⁸ฐานข้อมูลสถานีนอนามัยเกาะอาดัง, 13 กุมภาพันธ์ 2550.

⁹ สัมภาษณ์นายกิจชัย หอพิสุทธิสาร, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลิเป๊ะ, 18 มีนาคม 2549.

¹⁰ สัมภาษณ์นางวิภาพร คิษฐ์สระ, เจ้าหน้าที่สถานีนอนามัยเกาะอาดัง, 11 มีนาคม 2551.

การประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ปี พ.ศ. 2517 จากเอกสารอุทยานแห่งชาติทางทะเลในจังหวัดสตูล กล่าวว่า ปี 2515 กรมป่าไม้ได้ส่ง นายเต็ม สมิตินันท์ ผู้เชี่ยวชาญทางพฤกษศาสตร์ป่าไม้ นายไพโรจน์ สุวรรณกร หัวหน้ากองอุทยานแห่งชาติสมัยนั้น และคณะเดินทางไปสำรวจความเหมาะสมของเกาะตะรุเตา เพื่อประกาศจัดตั้งให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อการนันทนาการ หรือที่เรียกว่า อุทยานแห่งชาติ คณะสำรวจเห็นว่ามีความเหมาะสม จึงนำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ เพื่อประกาศให้เกาะตะรุเตาและหมู่เกาะอาดัง รวมทั้งสิ้น 51 เกาะเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2516 ถัดมาอีกเดือนกว่าๆ นายบุญเรือง สายสร ข้าราชการกองอุทยานแห่งชาติ ผู้เคยบุกเบิกพัฒนาและเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มาก่อน ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติตะรุเตา เพื่อทำการบุกเบิกและพัฒนาเกาะเหล่านี้ตามหลักวิชาการจัดการอุทยานแห่งชาติต่อไป

ก่อนการประกาศอุทยานแห่งชาติตะรุเตา กรมป่าไม้ได้ขอถอนสภาพการเป็นเขตหวงห้ามเพื่อการราชพัสดุบนเกาะออก แล้วจึงประกาศให้เกาะเหล่านี้เป็นอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 91 ตอนที่ 68 ลงวันที่ 19 เมษายน 2517 ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 8 ของไทย รวมเนื้อที่ประมาณ 931,250 ไร่ หรือ 1,490 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นน้ำประมาณ 1,230 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 82 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ทั้งหมด ชาวบ้านที่อยู่บนเกาะตะรุเตาได้รับค่าชดเชยที่จะย้ายออก มีบางครอบครัวถูกจ้างงานโดยอุทยานฯ เกาะตะรุเตาเป็นที่ตั้งหลักของทำการอุทยานแห่งชาติตะรุเตา มีสาขาที่เกาะอาดังบริเวณแหลมสน และที่ตะโล๊ะบรีดยัดและหาดทรายขาวบนเกาะราวี¹¹

ภายหลังการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการสำรวจพบว่า มีประชากรมากกว่า 300 คน ที่อาศัยอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี หลังจากมีการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาขึ้นในปี 2517 แล้ว ทางอุทยานฯ จึงมีนโยบายที่จะย้ายประชาชนออกจากพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร แต่อุทยานฯ ก็ตระหนักในความยากลำบากที่จะย้ายคนกว่า 300 คน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ดังนั้น ชาวอูรักลาไวย์จึงได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของอุทยาน ชาวอูรักลาไวย์บนเกาะอาดังและราวี ได้รับความกดดันจากอุทยานฯ มากจนย้ายไปอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะเกือบหมด เหลือแต่ชาวอูรักลาไวย์ที่อยู่ที่อำเภอคือ โล๊ะจ็องันและคือ โล๊ะบูยะทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะอาดังที่ไม่ยอมย้ายไปด้วย เพราะอยู่ที่นั่นมานานจนไม่อยากจะไปตั้ง

¹¹ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 29-31.

หลักแหล่งที่อื่น ในที่สุดอุทยานฯ ก็ยอมรับให้ชาวอุรักลาไวย์อาศัยที่หาดทั้งสองได้แต่ห้ามสร้างบ้านเพิ่มอีก¹²

อุทยานฯ ตัดสินใจที่จะให้ชาวอุรักลาไวย์อาศัยอยู่บนเกาะหลีเป๊ะต่อไป ด้วยเหตุผลดังนี้

1) ประชาชนในขณะนั้นมีมากแล้ว (329 คน 42 ครอบครัว ในปี 2517) การอพยพออกจะเป็นการลำบากและยากที่จะหาที่ดินให้พวกเขาอยู่ เพราะพวกเขาไม่ได้ทำการเกษตร แต่ทำการประมง

2) เกาะหลีเป๊ะเป็นเกาะเล็กๆ ที่ทรัพยากรถูกทำลายเสื่อมโทรมเกือบจะหมดแล้วและยากที่จะฟื้นฟู จึงน่าจะเหมาะที่จะให้คนที่อพยพจากเกาะอาดังและตะรุเตาไปอาศัยอยู่

3) เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การบริการต้องการคนในพื้นที่ การอนุญาตให้ชาวเลอาศัยบนเกาะหลีเป๊ะจะช่วยในการเพิ่มการบริการให้ผู้มาเยือน เช่น ทำให้เกิดการค้าขายผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวก็จะได้เห็นวัฒนธรรมและประเพณีชาวเลที่หาดูได้ยากแล้วในปัจจุบัน

4) คนบนเกาะหลีเป๊ะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนมาเลเซีย ถ้าพวกเขาย้ายที่อยู่ก็คงจะย้ายไปมาเลเซีย ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาระหว่างไทยกับมาเลเซียได้¹³

ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการขยายตัวของอำนาจรัฐ โดยการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ปี พ.ศ. 2517 และนโยบายในการย้ายประชาชนออกจากพื้นที่บางส่วนในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรนั้น นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในด้านการตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ

¹² เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 14.

¹³ เรื่องเดียวกัน, 30.

ภาพที่ 15 อุทยานแห่งชาติตะรุเตา

ที่มา : ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2544), 297.

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาไวกะเหลืปะ ในยุคเปลี่ยนผ่าน

ด้วยปัจจัยสำคัญอย่างการเสียชีวิตของโต๊ะมึรี การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางและการขยายตัวของอำนาจรัฐ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดความสับสนเนื่องจาการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอูรักลาไวกะเหลืปะ เช่น ความสับสนเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน การทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ความสับสนเนื่องและความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมและความสับสนเนื่องและความเปลี่ยนแปลงทางสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรม

ความสับสนเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน

ความสับสนเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานและสภาพชุมชน จากประวัติการตั้งถิ่นฐานและสภาพชุมชนของอูรักลาไวกะเหลืปะในระยะเริ่มแรกช่วงก่อนปี พ.ศ. 2493 นั้น จะเห็นได้ว่า ชาวเลกลุ่มอูรักลาไวกะเหลืปะจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่และเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ตามอ่าวและชายหาดต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี สภาพชุมชนในระยะเริ่มแรกนั้นยังเป็นชุมชนขนาดเล็กและมีเพียงชาวอูรักลาไวกะเหลืปะอาศัยอยู่เพียงกลุ่มเดียว ต่อมาในราวปี พ.ศ. 2493- 2526 แม้ว่าลักษณะการตั้งถิ่นฐานและสภาพชุมชนอูรักลาไวกะเหลืปะในระยะนี้ จะยังคงมีความสับสนเนื่องมาแต่ยุคดั้งเดิมมาก แต่อย่างไรก็ตาม หลังปี 2493 เป็นต้นมาได้เริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานและสภาพชุมชนของอูรักลาไวกะเหลืปะขึ้นบางประการ เช่น การขยายตัวของชุมชน การเกิดสมาชิกกลุ่มใหม่ขึ้นในชุมชน และความ

เปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนภายหลังการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาในปี พ.ศ. 2517

1. การขยายตัวของชุมชน

ชุมชนอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ช่วงหลังปี พ.ศ. 2493 มีการขยายตัวขึ้นทั้งในด้านจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น โดยจำนวนประชากรและครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นมีทั้งที่เป็นกลุ่มอุรักลาไวย์และการเพิ่มขึ้นจากการเข้ามาของคนภายนอก ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญทั้งสามประการที่กล่าวถึงไว้ข้างต้น คือ การเสียชีวิตลงของโต๊ะฆิรี การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางและการขยายตัวของอำนาจรัฐ กล่าวคือ เมื่อโต๊ะฆิรีเสียชีวิตลง ก็เริ่มมีบุคคลภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยภายในชุมชนเพิ่มขึ้น ทั้งที่เป็นเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลางซึ่งเริ่มเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในชุมชน รวมถึงกลุ่มข้าราชการที่เข้าไปปฏิบัติงานในชุมชน เช่น กลุ่มครู เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ชุมชนจึงเริ่มขยายตัว โดยเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลางคนแรกๆ ที่มาอยู่บนเกาะหลีเป๊ะกล่าวว่า สมัยนี้มีบ้านประมาณ 40-50 หลัง ในปี พ.ศ. 2493¹⁴ และจากการที่ภาครัฐได้เข้าไปสำรวจและจัดทำทะเบียนบ้านให้กับชุมชนเกาะหลีเป๊ะเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2499¹⁵ จากเอกสารทะเบียนบ้านที่จัดทำในครั้งนั้น คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499-2514 พบว่ามีบ้านทั้งหมด 44 หลัง และเมื่อมีการปรับปรุงรูปแบบของทะเบียนบ้านในปี 2515-2525 ก็พบว่ามีบ้านบนเกาะหลีเป๊ะที่มีบ้านเลขที่ทั้งหมด 63 หลัง และจากเอกสารเหล่านี้ทำให้พบว่ากลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนจากเกาะสาหร่าย เมืองสตูลมีการแย่งย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในเกาะหลีเป๊ะกันมาก โดยเฉพาะในช่วงปลายทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา¹⁶ ดังนั้นชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในช่วงเวลานี้ จึงเริ่มขยายตัวขึ้นทั้งในด้านจำนวนประชากรและบ้านเรือน นอกจากการขยายตัวของชุมชนอันเนื่องมาจากการเข้ามาของคนภายนอกเหล่านี้แล้ว ด้วยปัจจัยจากการขยายตัวของอำนาจรัฐอีกประการหนึ่ง คือการก่อตั้งสถานีอนามัยเกาะอาดัง ที่เกาะหลีเป๊ะในปี พ.ศ. 2510 นับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะเริ่มขยายตัวขึ้น เนื่องจากการรักษาในแบบแผนปัจจุบันที่ทันสมัยและก้าวหน้ามากขึ้นกว่าวิธีการรักษาโรคแบบเดิมของชุมชน การมีผดุงครรภ์ชุมชนจะช่วยลดอัตราการตายภายในชุมชนลง ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ชุมชนจึงขยายตัว

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 13-14.

¹⁵ สัมภาษณ์สุกัญญา เปรมิภาพงศ์, ปลัดอำเภอเมืองสตูล, 26 กุมภาพันธ์ 2551.

¹⁶ ข้อมูลจากการสำรวจเอกสารทะเบียนบ้านปี พ.ศ. 2499 ของหมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล, เอกสารของที่ว่ากรมอำเภอเมืองสตูล.

2. การเกิดสมาชิกกลุ่มใหม่ขึ้นในชุมชน

ในช่วงหลังปี 2493 แม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนจะยังคงเป็นชาวอุรกลาไวย แต่ในยุคนี้ก็เริ่มมองเห็นถึงความปลอดภัยอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชน นั่นคือการเกิดสมาชิกกลุ่มใหม่ขึ้นในชุมชน จากเดิมซึ่งมีเพียงชาวเลกลุ่มอุรกลาไวยอาศัยอยู่เพียงกลุ่มเดียว แต่หลังปี 2493 เป็นต้นมา พบว่ามีการเข้ามาอยู่อาศัยของบุคคลภายนอก คือกลุ่มเฒ่าแก่หรือพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนจากเมืองสตูล รวมถึงกลุ่มข้าราชการที่เข้าไปปฏิบัติงานในชุมชน เช่น กลุ่มครูเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ซึ่งมีทั้งกลุ่มคนไทยพุทธและมุสลิมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนด้วย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรกลาไวยในชุมชนเกาะหลีเป๊ะต่อไป

3. ความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือน

ความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนของชาวอุรกลาไวยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ภายหลังการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาในปี พ.ศ. 2517 นับเป็นความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานและสภาพชุมชนที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากนโยบายของทางอุทยานที่ต้องการย้ายประชาชนออกจากพื้นที่บางส่วนของหมู่เกาะอาดัง-ราวี เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งพบว่าประชากรที่เคยกระจายตัวอยู่ตามเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เช่น เกาะหลีเป๊ะ เกาะอาดัง และเกาะราวีนั้น มาในช่วงหลังปี พ.ศ. 2517 ด้วยนโยบายดังกล่าวของทางอุทยานฯ ทำให้ชาวอุรกลาไวยต้องอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดัง คือบริเวณอ่าวตือโล๊ะจ๊องและตือโล๊ะปุยะเพียงเท่านั้น ที่ทางอุทยานฯ อนุญาตให้ตั้งบ้านเรือนได้ หมู่บ้านเก่าตามหาดอื่นๆ จึงถูกทิ้งและเต็มไปด้วยพืชขึ้นปกคลุม บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านเก่าเหล่านี้ยังสามารถสังเกตเห็นได้ในปัจจุบันจากต้นไม้ใหญ่ที่ชาวบ้านเคยปลูกไว้ โดยเฉพาะต้นมะพร้าว¹⁷

ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของลักษณะบ้านเรือน สำหรับลักษณะบ้านเรือนชาวอุรกลาไวยในยุคนี้ นับว่ามีความสืบเนื่องจากยุคดั้งเดิมช่วงก่อนปี 2493 อยู่มาก ดังที่ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้กล่าวถึงลักษณะบ้านเรือนเอาไว้ว่า

มีหมู่มะพร้าวสีเขียวอ่อนปรากฏเป็นแนวอยู่เหนือหาดสีขาว ที่ริมหาดมีกระท่อมทับไต้ร่มมะพร้าวหนาแน่น ชาวบ้านจอดเรือทิ้งสมอไว้ห่างฝั่งประมาณ 50 เมตร...จากริมหาดขึ้นไปสู่

¹⁷ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรกลาไวยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 14.

หมู่บ้านห่างกันแต่ไม่ถึง 10 เมตร... ส่วนลักษณะบ้านเป็นบ้านใต้ถุนสูงราว เมตรครึ่ง มีเพียง 4 เสา ฝาขัดแตะด้วยไม้ไผ่สานเป็นลวดลายสลับสี เหมือนเลื้อยราแพนพื้นใหญ่ หลังคาเป็นรูป หน้าจั่วสามเหลี่ยมมุงด้วยหญ้าคา¹⁸

สอดคล้องกับที่ ประพนธ์ เรืองณรงค์ กล่าวไว้ว่า “...เกาะอาดังเป็นชื่อหมู่เกาะ ประกอบด้วยเกาะใหญ่น้อยจำนวน 24 เกาะ...เกาะที่ชาวบ้านอาศัยอยู่มาก คือ เกาะหลีเป๊ะ ซึ่งมีจำนวน ไม่ต่ำกว่า 50 ครอบครัว เขาสร้างบ้านแบบง่ายๆ หลังคาเดี่ยว ยกพื้น ไม่มีระเบียง แต่มีจานตรงหน้า บ้านไคบ้าน นอกจากนั้นมีโรงเรียน สถานีอนามัยและผดุงครรภ์ ตั้งอยู่ริมหาดทราย ร่มรื่นด้วยทิวสน”¹⁹

ภาพที่ 16 หมู่บ้านชาวอุรักลาโว้ย บนเกาะหลีเป๊ะ

ที่มา : ประเทือง เครือหงส์, ชาวน้ำ (ชาวทะเล) ในเมืองไทย (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2519).

แม้ว่าลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่ภายในชุมชนอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะในขณะนี้ จะยังคง มีความสืบเนื่องมาจากลักษณะบ้านเรือนในยุคดั้งเดิม แต่จากการเข้ามาของกลุ่มเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคน กลาง จึงทำให้บ้านเรือนส่วนหนึ่งในชุมชน ซึ่งหมายถึงบ้านของเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลางเป็น บ้านเรือนที่สร้างแตกต่างไปจากบ้านของชาวอุรักลาโว้ยในชุมชน เนื่องจากสร้างด้วยวัสดุที่หาซื้อ

¹⁸ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, สี่จังหวัดภาคใต้ (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2517), 240-242.

¹⁹ ประพนธ์ เรืองณรงค์, “ชาวน้ำที่เกาะอาดัง” วิทยาสาร 25, 13 (เมษายน, 2517): 32.

มาจากตลาดในเมืองสตูล เช่น บ้านที่สร้างด้วยแผ่นไม้กระดาน สังกะสี และปูนซีเมนต์ เป็นต้น ต่อมาด้วยผลกระทบจากการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ชาวบ้านจึงวิตกกังวลในการตัดไม้ หรือเก็บหาวัสดุจากธรรมชาติภายในหมู่เกาะมาสร้างบ้านเรือน ซึ่งต่างเกรงกลัวว่าจะเป็นความผิด จึงได้หันมาใช้วัสดุเลียนแบบบ้านของเจ้าเก่าแก่กันบ้างแล้วในยุคนี้ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา²⁰

ภาพที่ 17 บ้านเก่าของเจ้าเก่ารายหนึ่งบนเกาะหลีเป๊ะ เป็นบ้านที่สร้างด้วยไม้กระดาน
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 13 กุมภาพันธ์, 2550.

ภาพที่ 18 บ้านของกำนันบรรจง อังโชติพันธุ์
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 13 กุมภาพันธ์, 2550.

²⁰ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือนของชุมชนอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้ แม้จะยังคงมีลักษณะที่สืบเนื่องจากชุมชนในยุคดั้งเดิมอยู่มาก โดยเฉพาะในช่วงแรกๆ ของยุค ซึ่งจะพบเห็นความเรียบง่ายของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนอูรักลาไวย์ในยุคนี้ก็ได้ก้าวเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่าน เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในด้านการขยายตัวของชุมชนทั้งในด้านจำนวนประชากรและบ้านเรือน การเกิดสมาชิกกลุ่มใหม่ขึ้นในชุมชน และความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนภายหลังการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ในปี พ.ศ. 2517 และด้วยปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงทำให้ลักษณะบ้านเรือนของชาวอูรักลาไวย์ โดยเฉพาะในปลายของยุคนี้ คือราวทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา จึงเริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวัสดุที่ต้องพึ่งพิงวัสดุภายนอกชุมชนมากขึ้น

การทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า

การทำประมงเชิงพาณิชย์

1. ความสืบเนื่องของการทำประมงแบบดั้งเดิมในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า

การทำประมงนับเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะมาแต่ยุคดั้งเดิม ซึ่งเป็นวิธีการทำมาหากินที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์มาจากบรรพบุรุษ เช่นการสร้างเครื่องมือ วิธีการใช้เครื่องมือและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง ในยุคดั้งเดิมนั้นอูรักลาไวย์จะทำการประมงแบบพื้นบ้าน ใช้ทุนต่ำและใช้เทคโนโลยีง่ายๆ ที่เหมาะสม ใช้แรงงานเป็นหลัก การกระจายในเรื่องถิ่นที่อยู่และชาวประมงแต่ละคนก็จับปลาจำนวนน้อยๆ โดยจะมีบริเวณออกหาปลาที่ใกล้ฝั่งและไม่ไกลจากบ้าน ปลาที่จับได้จะไว้กินเองหรือส่งไปที่ตลาดท้องถิ่น ซึ่งอูรักลาไวย์อาจต้องพายเรือไปกลับฝั่งโดยใช้เวลานานถึงหนึ่งอาทิตย์

หลังปี 2493 เป็นต้นมา การทำประมงก็ยังคงเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะอยู่ แต่ด้วยปัจจัยสำคัญคือการเข้ามาของเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลาง จึงส่งผลให้การทำประมงเพื่อยังชีพแบบในยุคดั้งเดิม ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นการทำประมงเชิงพาณิชย์ ชาวอูรักลาไวย์หันมาให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังคงสามารถมองเห็นความสืบเนื่องของการทำประมงแบบดั้งเดิมอยู่ในยุคนี้ ซึ่งชาวอูรักลาไวย์บางส่วนยังคงเลือกที่จะหาปลาหรือผลผลิตจากทะเลอื่นๆ อย่างอิสระ โดยยังคงใช้เครื่องมือและวิธีการจับสัตว์น้ำแบบดั้งเดิมตลอดจนการรักษาภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น ยังคงใช้เรือแจวหรือเรือกรรเชียงในการทำมาหากินคือการจับปลาแถบชายฝั่ง โดยเรือแจวหรือเรือกรรเชียงที่ใช้ในการจับปลามักจะมีอยู่สองขนาด คือ เรือแจวที่สามารถบรรจุคนได้ 2-3 คน และเรือกรรเชียงที่สามารถบรรจุคนได้ 7-8 คน ในสมัยนี้ชาวอูรักลาไวย์ยังสามารถสร้างและซ่อมแซมเรือแจวหรือ

เรือกรรเชียงเองได้ จนกระทั่งรัฐบาลประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาขึ้นในปี พ.ศ. 2517 การตัดไม้ภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวีเพื่อมาสร้างเรือทำได้ลำบากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านเกรงว่าจะเป็นการฝ่าฝืนกฎข้อห้ามของทางอุทยานฯ ดังนั้นการสร้างเรือแจวหรือเรือกรรเชียงจึงลดน้อยลงไปเรื่อยๆ หลังการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาในปี พ.ศ. 2517²¹

ภาพที่ 19 เรือแจวที่ชาวอุรักลาโว้ยใช้เป็นพาหนะ ก่อนที่จะเปลี่ยนมาใช้เรือดีดเครื่องยนต์
ที่มา : เจน จรจัด, “อุรักลาโว้ย วิญญาณอิสระแห่งท้องทะเล” อนุสาร อ.ส.ท. 22, 8 (มีนาคม 2525), 50.

ภาพที่ 20 เรือกรรเชียง แบบกรรเชียงคู่ของชาวอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ
ที่มา : ปญฺญูทฺธ วิเศษสาร, “หลีเป๊ะ-สวรรค์สี่ครามกลางอันดามัน” สารคดี 3, 29 (กรกฎาคม, 2530), 136.

²¹ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

นอกจากนี้ยังสามารถพบเห็นการใช้เครื่องมือประมงและวิธีการจับสัตว์น้ำที่สืบทอดมาแต่ยุคดั้งเดิม เช่น การใช้ฉมวกหรือชนัก การตกเบ็ด วิธีการดำน้ำจับสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอุรักลาไวย์²² ระหว่างฤดูแล้งอุรักลาไวย์จะเก็บหาหอยต่างๆ เช่น หอยมือเสือ หอยมุก หอยนมสาว กุ้งมังกรเจ็ดสี กุ้งมังกรเขียว และปลิงทะเล เนื้อสดจะบริโภคในท้องถิ่น ขณะที่เนื้อแห้งและเปลือกหอยจะถูกนำไปขาย²³ สำหรับปลิงทะเลนั้น หลังจากไต่คีรีซึ่งเป็นผู้ห้ามการเก็บปลิงทะเลเสียชีวิตลง ชาวอุรักลาไวย์เริ่มเก็บปลิงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 ในช่วงปี 2513-2533 ปลิงกามาตเป็นที่ยอดนิยม จะถูกส่งไปขายที่เกาะลังกาวิของมาเลเซีย²⁴ ครูใหญ่คนแรกๆ ที่ไปอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เล่าว่า

สมัยนั้นชาวบ้านทำอาชีพประมงเป็นหลัก หาปลา หาหอย เช่น หอยมุก หอยมือเสือ ขายให้กับเจ้าแก้วในหมู่บ้าน ซึ่งขณะนั้นมีเจ้าแก้วอยู่ประมาณ 3 ราย นอกจากนี้ในสมัยนี้จะมีนายอากรไข่เต่าจากทางจังหวัดเข้ามารับซื้อไข่เต่าภายในชุมชน โดยชาวบ้านที่หาไข่เต่าได้จะต้องขายให้กับนายอากรไข่เต่าเพียงเท่านั้น แต่ก็พบว่ามีการลักลอบขายให้กับเจ้าแก้วด้วยเช่นกัน ซึ่งในสมัยนี้ราคาไข่เต่าซื้อขายกันในราคา ร้อยละ 20 บาท²⁵

ด้านภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเปะนั้น แม้ชุมชนจะก้าวเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่าน ซึ่งชาวอุรักลาไวย์ในชุมชนจะเปลี่ยนจากการทำประมงแบบยังชีพมาทำประมงเชิงพาณิชย์ แต่ในขณะนี้อุรักลาไวย์เกาะหลีเปะก็ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงจากบรรพบุรุษในอดีตเรื่อยมาด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่งและทะเลในพื้นที่ ปฏิทินจันทรคติของชาวอุรักลาไวย์ การสังเกตแหล่งปลาชุกชุม การมีความรู้ลึกซึ้งในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ธรรมชาติของพื้นที่ เช่น การขึ้นลงของน้ำ วงจรพระจันทร์ สภาพคลื่นลม และการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลและเวลาในแต่ละวัน รวมถึงธรรมชาติของสัตว์ และทักษะในการหาและแปรรูปอาหาร ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการ

²² โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์หมู่เกาะอาดัง-ราวี, 50-51.

²³ เรื่องเดียวกัน, 54.

²⁴ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 54.

²⁵ สัมภาษณ์นายวินัย รุ่งรักษา, อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 11 มิถุนายน 2550.

กำหนดรายได้ให้กับชาวอุรูกลาไว้อย่างน้อย เนื่องจากการเข้าถึงทรัพยากรประมงได้มากก็จะเป็นที่มาของรายได้ที่มากขึ้นตามไปด้วย

ทั้งนี้แม้ว่าจะเห็นภาพของความสืบเนื่องของการทำประมงแบบดั้งเดิม ในช่วงหลังปี 2493 แต่เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคของการทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ดังนั้นผลผลิตทางทะเลที่หามาได้เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน ผลผลิตส่วนใหญ่ชาวอุรูกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะจะขายให้กับเจ้าแก้วในชุมชน ตามแต่เจ้าแก้วจะกำหนดราคา และมักพบว่ามีการผูกขาดในการซื้อขายสินค้า กล่าวคือ ชาวอุรูกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะขายสินค้าให้กับเจ้าแก้วรายใดในชุมชนก็จะขายให้กับเจ้าแก้วรายนั้นตลอด ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและการหวังพึ่งพาความช่วยเหลือจากเจ้าแก้ว เช่น การกู้ยืมเงินหรือการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นต้น

2. ความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำประมง

หลังปี 2493 เป็นต้นมา นอกจากชาวอุรูกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะจะอาศัยวิธีการทำประมงแบบพื้นบ้านอย่างในยุคดั้งเดิมแล้ว ยังพบว่าได้เกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการทำประมงที่แตกต่างไปจากเดิม ด้วยปัจจัยสำคัญคือการเข้ามาของเจ้าแก้วหรือพ่อค้าคนกลาง เกิดการพัฒนาการทำประมงเชิงพาณิชย์ขึ้นภายในชุมชน กล่าวคือ แม้ว่าในระยะแรกๆ ของยุคนี้ โดยเฉพาะราวหนึ่งทศวรรษแรก คือช่วงทศวรรษ 2490 การทำประมงในช่วงนี้ก็ยังมีความสืบเนื่องมาจากยุคดั้งเดิมมาก แม้คนภายนอกหรือกลุ่มพ่อค้าคนกลางจะเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานร่วมกับชาวอุรูกลาไว้อยู่ในชุมชนแล้ว จนกระทั่งราวทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา จึงเริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านการทำประมงที่ชัดเจนขึ้นของชาวอุรูกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะ เจ้าแก้วได้นำเครื่องมือและวิธีการทำประมงในรูปแบบใหม่ๆ มาสู่ชุมชน เกิดระบบเจ้าแก้วและลูกน้องขึ้น เมื่อชาวอุรูกลาไว้อยู่ส่วนใหญ่ในชุมชนเริ่มผันตัวมาเป็นลูกน้องของเจ้าแก้วในชุมชนกันมาก เจ้าแก้วจึงเริ่มให้ชาวอุรูกลาไว้อยู่ที่เป็นลูกน้องของตนใช้เรือติดเครื่องยนต์ในการออกหาปลาและจับสัตว์น้ำต่างๆ โดยเจ้าแก้วจะเป็นผู้ลงทุนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ให้กับลูกน้อง ตั้งแต่เรือ น้ำมัน และเครื่องมือประมงชนิดต่างๆ นอกจากนี้ลูกน้องยังสามารถเบิกเครื่องอุปโภค บริโภคต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเจ้าแก้วจะจัดทำบัญชีการเบิกจ่ายสินค้าของลูกน้องแต่ละคนไว้ เมื่อถึงกำหนดเบิกจ่ายเงินในแต่ละงวด เจ้าแก้วก็จะหักค่าใช้จ่ายที่ค้างอยู่ในบัญชีด้วย²⁶

ชาวอุรูกลาไว้อยู่ที่เป็นลูกน้องของเจ้าแก้วจะมีการเบิกจ่ายเงินกันตามปฏิทินจันทรคติของชาวอุรูกลาไว้อยู่ คือในช่วงน้ำใหญ่และช่วงน้ำตาย ซึ่งส่วนใหญ่รายได้จากการหาปลาให้กับเจ้าแก้ว

²⁶ สัมภาษณ์นายสมชาย เอี้ยวเหล็ก, เจ้าแก้ว, 2 พฤษภาคม 2550.

แก่ ยังคงไม่เพียงพอในการชำระหนี้สินที่ติดค้างกันอยู่ ดังนั้นชาวอุรกลาไวยคนไหนเป็นลูกน้องของเจ้าแกร่รายใดในชุมชนก็มักจะเป็นลูกน้องของเจ้าแกร่รายนั้นเรื่อยมา จนอาจเรียกได้ว่าเป็นลูกน้องตลอดชีวิต²⁷ ทายาทของเจ้าแกร่รายแรกๆ คนหนึ่งเล่าว่า “เคยเปิดคูบัญชีเก่าๆ สมัยพ่อ ซึ่งเป็น การเบิกจ่ายสินค้าของลูกน้อง พบว่าสินค้าที่ลูกน้องเบิกไปมากเป็นสินค้าพวกเครื่องอุปโภค บริโภค เช่น ข้าวสาร กระปิ น้ำปลา เกลือ หอม กระเทียม สมุนไพร ผงซักฟอก เสื้อผ้า และเหล้า ซึ่งจำได้ว่า เหล้าแม่โขงตอนนั้น ราคาขวดละ 12 บาท”²⁸

เนื่องจากในยุคนี้ มีปัจจัยสำคัญคือการเข้ามาของพ่อค้าคนกลางตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา การทำประมงของชาวอุรกลาไวยในยุคนี้จึงเป็นการทำประมงเชิงพาณิชย์ ดังนั้น นอกจากเครื่องมือประมงและวิธีการจับสัตว์น้ำที่สืบทอดมาแต่ยุคดั้งเดิมแล้ว ในยุคนี้เครื่องมือประมงและวิธีการจับสัตว์น้ำของชาวอุรกลาไวยก็ได้มีความเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น การใช้ลอบ หรือไซขนาดใหญ่ การระเบิดปลา และการจับปลาค้างคาว

1) ลอบ (ไซ) ภาษาอุรกลาไวยเรียกลอบหรือไซว่า บูนู ไซเป็นเครื่องมือประมงที่นิยมใช้กันในช่วง 30-40 ปีนี้ ในอดีต ลอบขนาดเล็กประมาณหนึ่งเมตรทำจากไม้ไผ่ ในขณะที่ไซใหญ่ๆ จะทำจากหวาย ไม้ และลวดเหล็ก ไซใหญ่ๆ จะมีความยาว 12 เมตร กว้าง 7 เมตร และสูง 2.5-3 เมตร ไม้ไผ่ชิ้นที่ลอยน้ำได้จะใช้เป็นท่อน การใช้ไซขนาดใหญ่สามารถจับปลาได้เป็นพันกิโลกรัมต่อครั้ง กล่าวกันว่า น้ำหนักของปลาที่จับมากที่สุดคือ 4,000 กิโลกรัม การดึงไซขึ้นมาจะต้องใช้เครื่องยก ไม่เช่นนั้นชาวประมงจะต้องดำลงไปต้อนปลาที่ติดเข้าลอบขนาดธรรมดาและนำลอบนั้นขึ้นมาเทออกหลายครั้ง การใช้ไซใหญ่เป็นสิ่งที่ต้องลงทุนสูงและเสี่ยงต่อความสูญหาย²⁹ เจ้าแกร่จึงมักต้องจ้างชาวอุรกลาไวยทำลอบหรือไซอยู่บ่อยครั้ง³⁰ ตรงกับคำบอกเล่าของครูใหญ่คนแรกๆ ที่มาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ ซึ่งเล่าว่า “ในช่วงที่ว่างจากการออกเรือหาปลา ชาวบ้านก็จะตัดหวายมาทำลอบ ทำไซขายให้กับเจ้าแกร่ด้วย”³¹

²⁷ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

²⁸ สัมภาษณ์นางเยาวเรศ สมทรง, ทายาทเจ้าแกร่รายแรกๆ ของเกาะหลีเป๊ะ, 2 พฤษภาคม 2550.

²⁹ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรกลาไวยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 51.

³⁰ สัมภาษณ์นายสมชาย เอื้อวเหล็ก, เจ้าแกร่ประมงบนเกาะหลีเป๊ะ, 2 พฤษภาคม 2550.

³¹ สัมภาษณ์นายวินัย รุ่งรักษา, อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 11 มิถุนายน 2550.

แม้ว่าไซไมไฟขนาดเล็ก จะดึงดูดปลาได้ดีกว่าไซห้วยแต่มีอายุการใช้งานสั้นกว่า ห้วยจึงเป็นวัสดุที่ได้รับความนิยมที่สุดในการทำไซ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี มีห้วยจำนวนมาก ห้วยมีความแข็งแรงและยืดหยุ่นได้ดี สามารถนำมาใช้ในการสร้างไซแบบครึ่งวงกลมได้ ดันไม้เล็กๆ หรือกิ่งไม้คือวัสดุที่ใช้ทำกันไซ ส่วนห้วยใช้ประกอบส่วนอื่นๆ ที่เหลือ ขนาดปกติของไซห้วยจะสูง 38 นิ้ว กว้าง และยาว 100 นิ้ว ในขณะที่ไซขนาดใหญ่อาจสูงถึง 50 นิ้ว กว้าง 90 นิ้ว และยาว 120 นิ้ว ไซสามารถทำให้เสร็จได้ใน 1-3 วัน โดยใช้แรงคน 2-3 คน การทำไซเป็นหน้าที่ของผู้ชาย บางโอกาสที่จะมีผู้หญิงและเด็กช่วยถักเชือกทำตาข่าย

ชาวอุรักลาโว้ยจะนำไซไปวางบนพื้นทราย บนปะการังหรือกองหินรอบหมู่เกาะ บริเวณที่วางไซสามารถแยกได้เป็นไซน้ำตื้นและไซน้ำลึก ไซใหญ่จะวางในที่น้ำลึกกว่า โดยส่วนมากจะวางไซในระดับความลึก 5-20 เมตร ชาวอุรักลาโว้ยอาจจะผูกไซไว้กับหินหรือเอาหินทับไว้บนบางจุดเพื่อถ่วงไม่ให้เคลื่อนไหว แล้วจึงจะมาเอาปลาออกจากไซในทุกๆ 4-5 วัน จนกระทั่งไซพังทลายไป ถ้าแก่คนหนึ่งแล้วว่า หากลูกน้องทำงานอย่างจริงจังก็สามารถเก็บปลาออกจากไซได้ถึง 40 ลูกต่อวัน เมื่อมีปลามากก็อาจดักปลาได้ราว 600 กิโลกรัม แต่เมื่อปลาน้อยอาจดักได้เพียง 50-60 กิโลกรัม เท่านั้น ปกติคนจับปลาจะใช้เรือลำเดียวในการวางและเก็บไซน้ำตื้น การวางและชักไซในที่ลึกมักใช้เรือหลายลำช่วยกัน การดำน้ำลึกจะใช้เวลาและมีความเสี่ยงสูง มีผู้ชายอุรักลาโว้ยจำนวนไม่น้อยที่ได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุในการดำน้ำ ขนาดของปลาในน้ำลึกจะใหญ่ขึ้น มีปลาประเภทเดียวกันมากขึ้นและมีปลาที่ราคาสูง ปลาที่จับได้ด้วยการใช้ไซจะมีปลาข้างเหลือง ปลานกแก้ว ปลาสลิดหินทะเล ปลาตะมะ ปลากะพงและปลาเก๋า ปลาที่จับได้จะถูกเก็บไว้ที่ท้องเรือได้เสื่อไม้ไผ่จนกระทั่งชาวอุรักลาโว้ยกลับมาถึงฝั่ง หลังจากนั้นจะขนขึ้นฝั่งเพื่อการจำแนกชนิดปลา และชั่งน้ำหนัก แล้วแช่น้ำแข็งเพื่อส่งไปขายบนฝั่ง³²

³² เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 51-52.

ภาพที่ 21 การทำลอบของชาวประมง

ที่มา: “พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ สตูล (อุทยานสนักเต็น),” (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). (แผ่นพับ)

2) การระเบิดปลา เป็นวิธีจับปลาอีกอย่างหนึ่งที่พบในช่วงเวลานี้ โดยชาวเกาะหลีเป๊ะ รู้จักวิธีนี้ผ่านเจ้าเก่าจากสตูลและมาเลเซียและกลายเป็นวิธีที่นิยมกันอย่างรวดเร็ว ในตอนแรกการระเบิดปลาจะทำบนเรือใหญ่และออกไปทำไกลๆ เช่น แนวชายแดนประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ในตอนนั้นไม่มีเรือชนปลา มีแต่เรือใหญ่ที่กลับฝั่งเมื่อห้องแซ่ปลาเต็ม มีการระเบิดปลาบริเวณระหว่างเกาะตะรุเตาและเกาะกลาง หลังจากมีการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เรือหางยาวเข้ามาแทนที่เรือใหญ่ ถึงออกซิเจนค้ำน้ำถูกแทนที่โดยเครื่องอัดอากาศผ่านท่อสายยาง และมีการระเบิดปลาบริเวณแนวปะการังใกล้ๆ เกาะหลีเป๊ะ ระหว่าง ปี 2523-2533 และจากคำบอกเล่าของนายดวง บางพงศ์ อดีตครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ซึ่งเคยไปอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2520-2526 เล่าว่า “ในช่วงที่ครูไปสอนอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ ชาวบ้านนิยมใช้ระเบิดปลากันมาก”³³

การใช้ระเบิดปลาเป็นที่นิยมเพราะเป็นวิธีที่สะดวก รวดเร็ว ได้ผลผลิตมาก เงินที่ได้จากการระเบิดปลาทำให้ชาวอุรักลาโว้ยสนใจที่จะทำงานกับเจ้าเก่าข้างนอกและไปจับปลาในน่านน้ำอื่นๆ เช่น ทางตอนเหนือของทะเลอันดามัน อ่าวไทย และน่านน้ำของพม่าและอินเดีย ในช่วง พ.ศ. 2523-2533 ชาวอุรักลาโว้ยราว 100 คน ไปทำงานกับเจ้าเก่าใน จังหวัดระนอง เจ้าเก่าสร้างบ้านบนแพให้พวกเขาและครอบครัว งานที่พวกเขาทำมีความเสี่ยงสูง ทั้งจากการระเบิดปลา การดำน้ำลึก และอันตรายจากปลาฉลาม เนื่องจากกลิ่นของเลือดปลาที่ถูกระเบิด และอาจถูกจับหรือถูกยิงโดยตำรวจของประเทศที่พวกเขาลักลอบเข้าไประเบิดปลา

³³ สัมภาษณ์นายดวง บางพงศ์, อดีตครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 10 มีนาคม 2551.

3) การจับปลาด้วยอวน เป็นวิธีการจับปลาที่แพร่หลายอีกวิธีหนึ่ง วิธีนี้ทำกันในช่วงน้ำลง วิธีจับปลาด้วยอวนแบบง่ายๆ เริ่มใช้ในระหว่างปี พ.ศ. 2493-2513 วิธีการก็จะต้องเดินตามช่วงตื้นๆ ของปะการัง ลากเชือกที่ผูกทางมะพร้าวและสิ่งอื่นๆ ที่จะทำให้ปลากลับและว่ายหนีเข้าอวนที่รออยู่ หินได้นำจะถูกพลิกให้เกิดเสียงดัง วิธีนี้ทำลายปะการังอย่างมากและปัจจุบันไม่ทำอีกแล้ว ในปี 2520 การทำอวนล้อมหิน หรืออวนล้อมญี่ปุ่นเริ่มขึ้น ซึ่งต่อมาเป็นที่นิยมหลังจากห้ามการระเบิดปลา โดยปกติการทำอวนล้อมหินต้องใช้คน 9-12 คน หรืออย่างน้อย 5 คนต่อเรือ 1 ลำ ชาวประมงจะไล่ปลาออกมาจากกองหินหรือปะการังไปทางอวนโดยตีผิวน้ำหรือใช้พวงวงแหวนเหล็กและก้อนหินกระทบกันทำให้เกิดเสียงดังได้นำ การทำอวนล้อมหินจะทำในที่ลึก 20 เมตรขึ้นไป ขนาดของอวนอาจจะยาว 40-120 เมตร กว้าง 15-20 เมตร มีความห่างของตาอวนราว 1 นิ้ว การทำอวนล้อมหินทำได้ในเวลาสั้นๆ 1-2 ชั่วโมงได้นำ และจับปลาได้ที่ละ 50-1,000 กิโลกรัม หรือประมาณ 200-500 กิโลกรัมต่อครั้ง การจับปลาด้วยอวนอีกประเภทคืออวนถ่วง โดยมักออกเรือไปตอนพลบค่ำ จะมีการวางอวนตอนกลางคืนในช่วงน้ำตายระหว่างขึ้นหรือแรม 5-12 ค่ำ เมื่อน้ำสงบและความต่างระดับของน้ำขึ้นและลงมีน้อยที่สุด สังเกตได้ว่าอวนจะยาวราว 300 เมตร และตาข่ายจะมีขนาด 3 นิ้ว³⁴

ดังนั้นการใช้ขนาดใหญ การระเบิดปลา และการจับปลาด้วยอวนจึงเป็นวิธีการจับปลาแบบใหม่ที่ชาวอุรักลาไวย์นำมาใช้ เพื่อให้ได้ผลผลิตมากๆ จำนวนผลผลิตที่ได้หมายถึงจำนวนรายได้ซึ่งเป็นเงินตราที่ชาวอุรักลาไวย์จะได้รับ เงินตราจึงเริ่มเข้ามามีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ พร้อมๆ กันนั้นวิธีการจับปลาแบบใหม่ก็เป็นสิ่งที่ทำลายทรัพยากรตามธรรมชาติของหมู่เกาะ แทนที่การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตามรูปแบบการทำประมงในยุคดั้งเดิม

เกษตรกรรมเชิงพาณิชย์

1. การสิ้นสุดลงของการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ

อุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคดั้งเดิมมีการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ กล่าวคือ ครอบครัวของผู้นำคือ โต๊ะมืรีจะปลูกข้าวที่บริเวณบึงกลางเกาะ ส่วนครอบครัวอื่นๆ ไปเพราะปลูกบริเวณเขา โดยการปลูกข้าวในระยะนี้เป็นเพียงการปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน และมักจะประสบกับภาวะข้าวขาดแคลน จำเป็นต้องนำผลผลิตที่ได้จากทะเลไปแลกเปลี่ยนหรือขายเพื่อซื้อข้าวสารมาบริโภค หรือบางครั้งอาจต้องบริโภคเผือก มันแทนข้าว

³⁴ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 52-53.

แต่มาในยุคเปลี่ยนผ่านการปลูกข้าวได้ลดน้อยลงไปเรื่อยๆ จะยุติการปลูกข้าวลงในที่สุด ขยายดารา อังโชติพันธุ์ เล่าว่า หลังจากโตะฉิริเสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2492 การปลูกข้าวก็ลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ในครอบครัวของยายยุติการทำนาลงตั้งแต่โตะฉิริเสียชีวิต ส่วนครอบครัวอื่นๆ ซึ่งเคยทำไร่ข้าว แม้จะปลูกข้าวต่อเนื่องมาบ้าง แต่ไม่นานก็เลิกไป³⁵ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจาก การให้ความสำคัญกับการทำประมงเชิงพาณิชย์ ซึ่งสามารถให้ผลประโยชน์ตอบแทนได้มาก สามารถนำเงินที่ได้มาซื้อข้าวได้ และในช่วงนี้การซื้อข้าวก็สะดวกมากขึ้น เนื่องจากมีร้านค้าเกิดขึ้นภายในชุมชนแล้ว ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500 นอกจากนี้ การที่ชาวอุรุกรลาไวย์ส่วนใหญ่ในชุมชนหันมาทำอาชีพประมงโดยมีสถานภาพเป็นลูกน้องของเจ้าแก้ว ซึ่งความสัมพันธ์ในระบบเจ้าแก้วและลูกน้องนี้ ทำให้ชาวอุรุกรลาไวย์สามารถเบิกหรือซื้อข้าวสารและสินค้าอื่นๆ มาใช้ก่อนได้ แม้ยังไม่มีเงินไปชำระ ชาวอุรุกรลาไวย์ส่วนใหญ่จึงเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะทำนาหรือทำไร่ข้าวอีกต่อไป

2. การปลูกมะพร้าว

โตะฉิริ ซึ่งเป็นผู้นำอุรุกรลาไวย์ในยุคดั้งเดิม เป็นผู้ที่น่ามะพร้าวมาปลูกบนเกาะ โดยต้นมะพร้าวจะมีอยู่มากบนเกาะหลีเป๊ะ เกาะอาดังและเกาะราวี โดยการปลูกมะพร้าวในระยะแรกเป็นเพียงการปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน จนกระทั่งหลังปี 2493 มะพร้าวกลายเป็นผลผลิตอีกอย่างหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับอุรุกรลาไวย์บางครอบครัวบนเกาะหลีเป๊ะ โดยเจ้าของสวนมะพร้าวรายใหญ่บนเกาะจะมีเพียงแค่ 2 ราย คือสวนของนายบรรจงและนางดารา อังโชติพันธุ์ และสวนในเครือญาติของนายจิตติชัย สุวรรณขาว³⁶ โดยยายดารา เล่าว่าจะแปรรูปเป็นมะพร้าวตากแห้ง มีพ่อค้าคนกลางจากสตูลมารับซื้อถึงสวน โดยจะขายในราคา 4 ลูก 1 บาท³⁷

ส่วนนายจิตติชัย เล่าว่า มะพร้าวที่สวนของตนเดิมเคยขายในลักษณะทำเป็นมะพร้าวตากแห้งเช่นกัน ซึ่งจะต้องผ่าและตากแดดให้แห้ง แล้วสับใส่กระสอบ แต่จะนำไปขายที่ฝั่งสตูล

³⁵ สัมภาษณ์นางดารา อังโชติพันธุ์, บุตรสาวของโตะฉิริ ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550.

³⁶ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

³⁷ สัมภาษณ์นางดารา อังโชติพันธุ์, บุตรสาวของโตะฉิริ ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550.

โดยอาศัยเรือประมงที่ผ่านไปมาแถบนั้นน้ำ³⁸ ส่วนชาวบ้านรายอื่นๆ บนเกาะอาจจะทำมะพร้าวตากแห้งขายบ้าง แต่ก็ไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลักหรือทำเป็นธุรกิจอย่างเต็มรูปแบบ กล่าวคือหากมีพ่อค้าคนกลางจากสตูลมารับซื้อถึงเกาะ ก็จะขายให้

ภาพที่ 22 การปลุกมะพร้าวบนเกาะหลีเป๊ะ

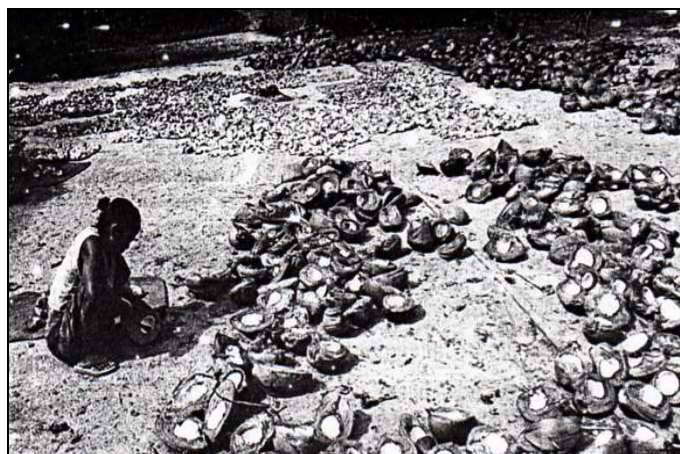
ที่มา : ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, จังหวัดของเรา 14 จังหวัดภาคใต้ (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, 2534), 168.

ภาพที่ 23 ชาวเกาะกำลังปอกมะพร้าวเพื่อจะนำไปทำมะพร้าวแห้ง

ที่มา : ปญฺญท วิชาสาร, “หลีเป๊ะ-สวรรค์สี่กรมกลางอันดามัน” สารคดี 3, 29 (กรกฎาคม, 2530), 136.

³⁸ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

ภาพที่ 24 ลักษณะการตากมะพร้าวแห้งขาย

ที่มา : ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, จังหวัดของเรา 14 จังหวัดภาคใต้ (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, 2534), 171.

จะเห็นได้ว่าการทำมาหากินของชาวอุรกลาไวย์ในชุมชนเกาะหลีเป๊ะได้เปลี่ยนแปลงไปจากยุคดั้งเดิม ทำให้ชุมชนก้าวเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่าน เนื่องจากรูปแบบหรือลักษณะของการทำมาหากินของชาวอุรกลาไวย์ในยุคนี้ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากชุมชนที่ทำประมงเพื่อยังชีพ เปลี่ยนมาทำประมงเพื่อการค้า โดยมีปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงนี้คือ การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางประมาณทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา ส่วนด้านเกษตรกรรมนั้น นับเป็นยุคของการสิ้นสุดลงของการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ และพัฒนาเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ขึ้นแทนที่ โดยการปลูกมะพร้าว เพื่อทำมะพร้าวแห้งขาย ซึ่งถือเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในด้านการทำมาหากิน ที่ส่งผลให้ชุมชนอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะเปลี่ยนแปลงไปในอีกระดับหนึ่ง

ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม

โครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน โครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนชาวอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับชุมชนชาวเลโดยทั่วไป ในส่วนของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวนั้น ครอบครัวของอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จะมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายขนาดปานกลาง ถือฝ่ายมารดาและภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัว³⁹ โดย

³⁹ ไพโรจน์ พรพันธุ์อนุวงศ์, “การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชาวเล” (วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527), 23.

ฝ่ายชายจะเป็นเรี่ยวแรงสำคัญของครอบครัว มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวโดยการทำประมงเป็นหลัก ส่วนฝ่ายหญิงมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานบ้านต่างๆ และการเลี้ยงลูก⁴⁰ จะเห็นได้ว่าในช่วงยุคเปลี่ยนผ่านนี้ ลักษณะของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวยังคงสืบเนื่องมาแต่ยุคดั้งเดิม

ส่วนความสัมพันธ์ภายในชุมชนแต่เดิม พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างอุร็กลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะด้วยกันเองนั้นเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพราะทั้งหมู่บ้านเป็นญาติกัน ไม่ว่าจะเป็นญาติทางสายโลหิตหรือญาติโดยการแต่งงาน เพราะส่วนใหญ่อุร็กลาไว้นิยมแต่งงานในกลุ่มเดียวกันเอง ความสัมพันธ์จึงมีความสนิทสนมกันระหว่างเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่ม เวลาขายแกล่นอาหารก็จะแบ่งกันปันส่วนอาหารให้แกกัน ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ภายในชุมชนเช่นนี้ ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงยุคเปลี่ยนผ่านเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม ได้เริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงบางประการขึ้น เช่น เริ่มมีอุร็กลาไว้อยู่แต่งงานกับคนนอก เช่น หญิงสาวอุร็กลาไว้อยู่แต่งงานกับกลุ่มพ่อค้าคนกลางหรือเจ้าแก้วที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน แม้จะมีเพียงจำนวนน้อย แต่นับเป็นจุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เช่น การแต่งงานระหว่างลูกสาวของโตะะชิมิรี คือนางสาวดารา หาญทะเล กับ นายจง แซ่ฮัง (กำนันบรรจง อังโชติพันธุ์) ซึ่งนับเป็นพ่อค้าคนกลางหรือเจ้าแก้วคนสำคัญของชุมชนในยุคเปลี่ยนผ่าน และยังถือเป็นผู้มีอิทธิพลในน่านน้ำทะเลอันดามัน⁴¹

ผู้นำกับการควบคุมทางสังคม ในส่วนของความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับผู้นำชุมชนนั้นจะเห็นได้ชัดเจนระหว่างยุคดั้งเดิมกับยุคเปลี่ยนผ่าน ในยุคดั้งเดิมนั้นมีผู้นำคนสำคัญคือ โตะะชิมิรี ซึ่งเป็นผู้นำตามประเพณี มีหน้าที่ทั้งในด้านการปกครองคนในชุมชนและเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ในยุคดั้งเดิมนั้นอุร็กลาไว้อยู่จะให้ความเคารพนับถือในตัวของโตะะหมอ (หมอผี) ผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของอุร็กลาไว้อยู่มาก และโตะะชิมิรีก็มีบทบาทสำคัญนี้ ด้วยความสามารถในการใช้เวทมนต์ดำคา เพื่อช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งให้แก่อุร็กลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะ และเมื่อโตะะชิมิรีได้เสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2492 ชาวบ้านก็ได้ช่วยกันสร้างศาลไว้ที่เกาะหลีเป๊ะและทำพิธีไหว้ทวด หรือบูชาบรรพบุรุษโดยนับถือโตะะชิมิรีเป็นบรรพบุรุษคนสำคัญที่สุดบนเกาะ

⁴⁰ (1) สัมภาษณ์นางเยาวเรศ สมทรง, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 2 พฤษภาคม 2550. (2) นายดวง บางพงส์, อดีตครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 10 มีนาคม 2551. (3) สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550. (4) สัมภาษณ์นายวินัย รุ่งรักษา, อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 11 มิถุนายน 2550.

⁴¹ สัมภาษณ์นางเยาวเรศ สมทรง, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 2 พฤษภาคม 2550.

มาในยุคเปลี่ยนผ่าน หลังจากที่โตะฆิรีเสียชีวิตลง ผู้นำชุมชนคนต่อมาคือ นายบรรจง อังโชติพันธุ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผู้นำคนเก่าในฐานะบุตรเขย ได้สืบทอดความเป็นผู้นำชุมชนต่อ ในฐานะผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลี่เป๊ะ และต่อมาก็ดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลเกาะสาหร่ายต่อมา⁴² ลักษณะของผู้นำชุมชนในยุคนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงจากภาวะผู้นำตามประเพณีอย่างในยุคดั้งเดิม ที่จะต้องมีบทบาทของการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมของอุรักลาไวย์ร่วมอยู่ด้วยนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ผู้นำในยุคเปลี่ยนผ่านนี้ จะมีลักษณะเป็นผู้นำเชิงอำนาจทางการเมือง ซึ่งจะขึ้นกับหน่วยงานภาครัฐบาลอย่างชัดเจน และจะเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ อุรักลาไวย์ภายในชุมชนจะให้ความเคารพนับถือและเกรงกลัวมาก เนื่องจากกำนันจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมผิดกฎหมายหลายอย่างในทะเลอันดามัน มีอิทธิพลนำเกรงขามไปถึงเจ้าหน้าที่ราชการจนได้รับการเรียกขานว่าเป็นเจ้าพ่ออันดามัน แม้ว่ากำนันจง (บรรจง อังโชติพันธุ์) จะขึ้นชื่อในเรื่องการทำผิดกฎหมายและการหาผลประโยชน์จากชาวอุรักลาไวย์ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติในหมู่เกาะอาดัง-ราวี แต่เขาก็ได้รับการยกย่องจากอุรักลาไวย์จำนวนมาก เพราะอำนาจของกำนันจงช่วยปกป้องพวกเขาจากการมีปัญหากับคนภายนอก รวมถึงการจัดสรรที่ดินให้กับหน่วยงานภาครัฐเพื่อสร้างโรงเรียนและสถานอนามัยภายในชุมชน⁴³ กำนันจงถูกลอบฆ่าที่หาดใหญ่ในปี 2526 คาดว่าปมสังหารมาจากความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์จากการทำธุรกิจหอยมุก⁴⁴ ส่วนผู้นำในการประกอบพิธีกรรมของอุรักลาไวย์นั้น ในยุคนี้ ได้มีผู้สืบทอดภาวะผู้นำเชิงพิธีกรรมต่อจากโตะฆิรี คือ โตะฆายม เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมสืบทอดมา อุรักลาไวย์ยังคงให้ความเคารพนับถือและศรัทธาผู้นำเชิงพิธีกรรมอยู่มากในยุคนี้⁴⁵

⁴² สัมภาษณ์นายกิจชัย หอพิสุทธาร, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลี่เป๊ะ, 18 มีนาคม 2549.

⁴³ สัมภาษณ์นายดวง บางพงส์, อดีตครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 10 มีนาคม 2551.

⁴⁴ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรื่องศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 29.

⁴⁵ สัมภาษณ์นางแะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลี่เป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550. และ นายสวัสดิ์ หาญทะเล, โตะฆมอ, 1 พฤษภาคม 2550.

ความสัมพันธ์กับคนภายนอก

1. ความสัมพันธ์กับเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลาง

ด้านความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน อูรักลาโว้ยแต่เดิมจะไม่ผูกพันตัวเองกับคนอื่น คล้ายกับชาวเลกลุ่มอื่นๆ ในประเทศไทย อูรักลาโว้ยกลัวคนจากภายนอกและไม่สนใจที่จะติดต่อสัมพันธ์ด้วย อูรักลาโว้ยรักสันติ ขี้อาย ขาดความกระตือรือร้น และหลีกเลี่ยงที่จะมีปัญหา⁴⁶ นับตั้งแต่เจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลางเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน ในราวทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา ชาวอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะก็เริ่มความสัมพันธ์กับคนกลุ่มนี้ โดยนับเป็นสมาชิกกลุ่มหนึ่งในชุมชน และพัฒนาความสัมพันธ์มาอยู่ในระดับเจ้าเก่ากับลูกน้องอย่างชัดเจนในราวทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา เจ้าเก่าจะมีบทบาทสำคัญในชุมชน โดยจะมีบทบาทสำคัญในโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ เจ้าเก่าสามารถปกครองหรือควบคุมลูกน้อง ให้ลูกน้องมีความเคารพยำเกรงในตัวเจ้าเก่า คอยช่วยเหลือเจ้าเก่าในเรื่องที่เจ้าเก่าขอร้อง เจ้าเก่าจะเป็นที่มาของรายได้และสิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ลูกน้องสามารถพึ่งพิงเจ้าเก่าได้ เช่นการกู้หนี้ยืมสิน ซึ่งมักพบว่าส่วนใหญ่เป็นการกู้เพื่อซื้อเรือหางยาวติดเครื่องยนต์มาเป็นของตนเอง จึงต้องทำงานเป็นลูกน้องของเจ้าเก่าจนกว่าจะหักหนี้สินกันหมดไป ซึ่งลูกน้องส่วนใหญ่แม้ว่าจะหมดหนี้สินแล้วก็ยังคงทำงานกับเจ้าเก่ารายนั้นตลอดไป⁴⁷

นอกจากความสัมพันธ์กับเจ้าเก่าภายในชุมชนแล้ว ในยุคนี้ชาวอูรักลาโว้ยยังคงมีความสัมพันธ์กับเจ้าเก่าซึ่งเป็นคนนอกชุมชนอีกด้วย เช่น ความสัมพันธ์กับเจ้าเก่าจากเมืองสตูลที่เข้ามารับซื้อมะพร้าวแห้งในชุมชน ซึ่งชาวบ้านบางรายต้องนำมะพร้าวแห้งไปขายให้กับเจ้าเก่าในเมืองสตูลเอง หรือความสัมพันธ์กับนายอากรจากสตูลที่มารับซื้อไข่เต่า ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างชาวอูรักลาโว้ยกับเจ้าเก่าหรือพ่อค้าจากภายนอกเช่นนี้ เป็นเพียงความสัมพันธ์ในระดับคู่ค้า ซึ่งไม่ได้มีพันธะผูกพันเหมือนกับเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลางภายในชุมชน

2. ความสัมพันธ์กับรัฐ

ชาวอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะในยุคนี้เริ่มมีความสัมพันธ์กับรัฐอย่างชัดเจนขึ้น เนื่องจากเป็นยุคที่มีการขยายตัวของอำนาจรัฐ เพื่อผนวกชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.

⁴⁶ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาโว้ยหมู่เกาะอาดัง-ราวี, (2548), 13-14.

⁴⁷ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

2499 หน่วยงานภาครัฐได้เข้าสำรวจและจัดทำทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนให้กับชาวบ้านในชุมชนเกาะหลีเป๊ะเป็นครั้งแรก ซึ่งหมายรวมถึงการระบุให้ชาวอุรักลาไวย์มีเชื้อชาติและสัญชาติไทย⁴⁸

ในยุคนี้ผู้นำหลักของชุมชน ได้ปรับตัวเข้าอยู่ภาวะผู้นำอย่างเป็นทางการ โดยมีบทบาทของการเป็นตัวแทนภาครัฐเข้าปกครองคนในชุมชน เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้มีฐานะเป็นหมู่บ้านหนึ่งคือ หมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล มีผู้ใหญ่บ้านคือ นายบรรจง อังโชติพันธ์ ซึ่งต่อมามีดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลเกาะสาหร่ายด้วย โดยในยุคนี้เมื่อมีการเกิดและการตายขึ้นในหมู่บ้าน ลูกบ้านก็จะมาแจ้งกับทางผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน และผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันก็จะแจ้งต่อไปยังอำเภออีกทีหนึ่ง⁴⁹ และจากบันทึกของโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ได้กล่าวถึงการประชุมลูกบ้านเพื่อแจ้งข่าวจากภาครัฐ⁵⁰ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะกับหน่วยงานภาครัฐ

โรงเรียนบ้านเกาะอาดังซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2501 นับเป็นสื่อกลางที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาวอุรักลาไวย์ได้เป็นอย่างดี ดังเช่นในช่วงแรกๆ ของยุคนี้ ภาครัฐได้ออกหมายเกณฑ์ให้ผู้ปกครองในชุมชนส่งเด็กที่อายุถึงเกณฑ์เข้ารับการศึกษาในโรงเรียน⁵¹ สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งหวังของรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประชากรภายในประเทศนั้น ได้หมายรวมถึงประชากรซึ่งเป็นชาวอุรักลาไวย์ในเกาะหลีเป๊ะด้วย โรงเรียนกลายเป็นแหล่งขยายขอบเขตการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากความรู้ในท้องถิ่น เช่น การพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาไทย แทนภาษาอุรักลาไวย์ เพื่อการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอก การได้รับรู้ในเรื่องราวและข่าวสารของบ้านเมืองในยุคหนึ่ง เช่น เหตุการณ์สำคัญ วันหยุดราชการต่างๆ การส่งเสริมความเป็นไทยในกับอุรักลาไวย์ เช่น การร้องเพลงชาติ เข้าแถวเคารพธงชาติ เป็นต้น

⁴⁸ สัมภาษณ์สุกัญญา เปรมิกพงศ์, ปลัดอำเภอ, 26 กุมภาพันธ์ 2551.

⁴⁹ (1) สัมภาษณ์นางชะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550. (2) สัมภาษณ์นางดารา อังโชติพันธ์, บุตรสาวของโตะฉิรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (3) สัมภาษณ์นายวินัย รุ่งรักษา, อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 11 มิถุนายน 2550.

⁵⁰ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, (2504).

⁵¹ เรื่องเดียวกัน.

นอกจากนี้ การมีโรงเรียนขึ้นในชุมชน ทำให้คนในสังคมภายนอกได้เข้ามารู้จักชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะมากขึ้น เพราะมีการเข้ามาตรวจราชการที่โรงเรียนอยู่เสมอ และคนเหล่านั้นก็นำเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาเผยแพร่ในชุมชน เช่น การนำหนังสือมาแลกเปลี่ยนให้ราษฎรชม เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าทางโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ชาวอุร็กลาไวย์เข้ามามีส่วนร่วมกับการเรียน โดยการคัดเลือกตัวแทนชาวบ้านเข้ามาเป็นกรรมการศึกษา⁵²

ส่วนการก่อตั้งสถานีอนามัยเกาะอาดัง ในปี พ.ศ. 2510 ถือเป็นหน่วยงานหนึ่งของภาครัฐ ที่เข้ามาดูแลด้านสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน ซึ่งก็พบว่ามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้บริการกับเด็ก และชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ เช่น เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2515 หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ (พอ.สว. สตูล) มาตรวจโรคให้กับชาวบ้าน เด็กๆ และครูในเกาะหลีเป๊ะ และเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ได้นำเข้ามาแลกเปลี่ยนผ้า และรักษาโรค⁵³ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวอุร็กลาไวย์กับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่กล่าวมาข้างต้น มักเป็นความสัมพันธ์ในแง่ดี เนื่องจากตั้งอยู่บนพื้นฐานของการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวอุร็กลาไวย์โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ที่รุนแรงต่อชาวอุร็กลาไวย์ จนกระทั่งเมื่อรัฐบาลประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2517 นับแต่นั้นมาจึงเริ่มปรากฏภาพของความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานซึ่งเป็นตัวแทนภาครัฐกับชาวบ้านในชุมชนเกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากการจัดตั้งอุทยานฯ ได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอุร็กลาไวย์มาก และการกระทำบางอย่าง เช่น การใช้ระเบิดปลา ก็เป็นเรื่องที่ทางอุทยานฯ ไม่อาจเพิกเฉยได้ ความขัดแย้งขั้นรุนแรงจึงเกิดขึ้น คือเกิดการยิงต่อสู้กันระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานฯ กับชาวบ้าน ซึ่งเป็นลูกน้องของเจ้าแก้มในชุมชน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เสียชีวิต 1 นาย นับจากนั้นเป็นต้นมา ชาวบ้านจึงเกิดความรู้สึกถึงความสัมพันธ์ในแง่ลบหรือความสัมพันธ์ในเชิงขัดแย้งต่อเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เสมอมา⁵⁴

3. ความสัมพันธ์กับชาวอุร็กลาไวย์ต่างถิ่น

เนื่องจากชาวอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคดั้งเดิมเป็นชาวเลที่อพยพมาจากเกาะตันตา จังหวัดกระบี่ และเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ปัจจุบันจึงยังคงเหลือเครือญาติอยู่ที่นั่น ดังนั้นจึงพบว่าชาวอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจะมีความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชนในลักษณะของการเดินทางไป

⁵² เรื่องเดียวกัน.

⁵³ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, (2515).

⁵⁴ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม

พบญาติที่เกาะลันตา เกาะสิเหร่ และขยายไปถึงที่เกาะพีพีและเกาะลันกาอีกด้วย โดยในสมัยนี้มักจะขออาศัยเรือประมงของเจ้าแก้ว หรือเรือประมงที่ผ่านไปมาในน่านน้ำนี้ เพื่อเดินทางไปเยี่ยมญาติซึ่งอยู่ต่างถิ่น นอกจากนี้แม้อุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจะนิยมแต่งงานกันภายในกลุ่ม แต่อุรกลาไวย์บางคนก็เลือกที่จะแต่งงานกับอุรกลาไวย์ด้วยกัน แต่เป็นอุรกลาไวย์ที่อยู่ต่างถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อแต่งงานแล้วก็จะย้ายมาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ ดังนั้นจึงยังคงเดินทางเพื่อไปเยี่ยมญาติต่างถิ่นด้วยเช่นกัน

ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรม

วงจรชีวิตประจำวัน จากคำบอกเล่าของชาวบ้านในชุมชนเกาะหลีเป๊ะ ทำให้มองเห็นภาพของชุมชนในยุคนี้ ซึ่งมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ทั้งหญิง ชาย เด็กๆ และคนชรา ต่างมีหน้าที่ของตนเองตั้งแต่ตื่นขึ้นมาในตอนเช้า โดยผู้ชายจะออกไปทำมาหากิน คือการออกทะเล เพื่อทำประมง ส่วนหญิงชาวอุรกลาไวย์จะอยู่บ้านคอยหุงหาอาหาร ซักผ้า เลี้ยงดูลูก โดยบางครั้งอาจมีคนชราซึ่งเป็นป้าตายาย คอยช่วยเหลือ ส่วนเด็กๆ ในช่วงอายุ 8-15 ปี จะต้องเข้าเรียนหนังสือในระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการ ตามหมายเหตุเข้าเรียนที่ทางหน่วยงานราชการออกให้ ในกลุ่มผู้หญิงเมื่อเสร็จสิ้นจากการประกอบกิจวัตรประจำวันแล้ว ก็จะพักผ่อนหรือจับกลุ่มคุยกันรอเวลาที่สามีกลับมาจากทะเล เมื่อเรือกลับเข้ามายังเกาะ คนในครอบครัวจะมาช่วยในการคัดแยกผลผลิตที่ได้จากท้องทะเล เช่น ปลาชนิดต่างๆ กุ้ง หอย ปู หมึก หรือแมงกะพรุน เพื่อนำไปขายต่อกับเจ้าแก้ว ในชุมชน ชายชาวอุรกลาไวย์บนเกาะหลีเป๊ะหลายๆ ครอบครัว เป็นลูกน้อง ออกเรือกับเจ้าแก้ว ไปในเขตทะเลลึก นอกน่านน้ำไทย บางครอบครัวกู้ยืมเงินจากเจ้าแก้วมาซื้อเรือติดเครื่องยนต์ โดยมีข้อตกลงที่จะขายปลาที่หามาได้ให้กับเจ้าแก้วผู้ให้กู้ยืม และเจ้าแก้วสามารถตั้งราคาปลาได้เองตามความพอใจ สำหรับปลาบางส่วนเช่นปลาที่ขายไม่ได้ ชาวอุรกลาไวย์ก็จะนำมาประกอบอาหารในครอบครัว ทำปลาเค็มหรือปลาแห้งไว้กิน บางส่วนที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนก็จะแบ่งปันให้เพื่อนบ้านบ้าง

เมื่อเสร็จสิ้นจากงานแล้วก็จะรับประทานอาหาร หลังจากนั้นผู้หญิงชาวอุรกลาไวย์มักจะนอนพักผ่อนหรือจับกลุ่มพูดคุยกัน ตามบริเวณลานดินหน้าบ้านหรือใต้ต้นไม้ใหญ่ ผู้ชายชาวอุรกลาไวย์ จะนำอุปกรณ์ หรือเครื่องมือประมงที่ชำรุดเสียหายมาซ่อมแซมหรือทำขึ้นใหม่ เช่น ซ่อมอวน ซ่อมไซปลา ซ่อมเรือ ผูกอวน เป็นต้น ส่วนหญิงชาวไวย์รุ่นมักจะรวมตัวกันอยู่ที่บ้านเพื่อน พูดคุยกัน ในยุคนี้เหล้าและการเล่นไพ่เข้ามาสู่ชุมชนอุรกลาไวย์แล้ว ชายชาวอุรกลาไวย์

ส่วนใหญ่จะติดเหล้า ส่วนการเล่นไฟเป็นกิจกรรมที่ชื่นชอบของทั้งชายและหญิง⁵⁵ กิจกรรมเพื่อความบันเทิงอื่นๆ เช่นการฟังเพลง และดูโทรทัศน์นั้น ยังไม่แพร่หลายในยุคนี้ วิถีและโทรทัศน์ในชุมชนมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เด็กนักเรียนและชาวบ้านจะได้รับฟังรายการพิเศษทางวิทยุจากวิทยุของครูในโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง เช่น โอกาสวันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก เป็นต้น และนานๆ ครั้งจะมีหนังกลางแปลงจากหน่วยงานราชการมาฉายในชุมชน⁵⁶ ส่วนโทรทัศน์ในชุมชนมีเพียงไม่กี่เครื่องทั้งหมดจะเป็นโทรทัศน์ขาวดำของเจ้าแก้วในหมู่บ้าน เนื่องจากไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึงชุมชน นอกจากในกลุ่มเจ้าแก้วที่ใช้ไฟฟ้าจากเครื่องปั่นไฟ และแบตเตอรี่ การทำกิจกรรมในช่วงกลางคืนของชาวบ้านจึงต้องอาศัยแสงไฟจากได้ เทียนไข หรือตะเกียง⁵⁷

วัฒนธรรมพื้นฐาน อูรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ในยุคนี้จะใช้ภาษาอูรักลาโว้ยเป็นภาษาพูดประจำกลุ่ม ซึ่งเป็นภาษาที่มีความคล้ายคลึงกับภาษามลายู เช่นเดียวกับภาษาพื้นเมืองของชาวไทยมุสลิมทางภาคใต้ของประเทศไทย⁵⁸ นอกจากจะสื่อสารกันด้วยภาษาอูรักลาโว้ยแล้ว ในยุคนี้อูรักลาโว้ยสามารถใช้ภาษามลายู ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยกลางได้ ส่วนลักษณะการแต่งกายของอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะยังคงสืบเนื่องมาจากยุคดั้งเดิมคือ มักจะเป็นการแต่งกายที่เรียบง่ายเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศ การแต่งกายในโอกาสปกติ ผู้ชายอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะจะนิยมุ่งกางเกง ซึ่งมักจะเป็นกางเกงขาว สีกางเกงที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นสีหม่นๆ เช่น สีดำ สีน้ำตาล หรือ

⁵⁵ (1) สัมภาษณ์นายกิจชัย หอพิสุทธีสาร, ผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะ, 18 มีนาคม 2549. (2) สัมภาษณ์นายสมชาย เอี้ยวเหล็ก, เจ้าแก้วธุรกิจประมง, 1 พฤษภาคม 2550. (3) สัมภาษณ์นางดารา อังโชติพันธุ์, บุตรสาวของโด้ะฉิรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (4) สัมภาษณ์นางชะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549. (5) สัมภาษณ์นางแมะยี่ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 19 มีนาคม 2549. (6) สัมภาษณ์นายวินัย รุ่งรักษา, อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 11 มิถุนายน 2550. (7) สัมภาษณ์นางสะอ๊ะ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550. (8) สัมภาษณ์นางเขวเรศ สมทรง, เจ้าของร้านเขวเรศซ้อปและบุตรสาวของเจ้าแก้วคนแรกๆ ในยุคเปลี่ยนผ่าน, 2 พฤษภาคม 2550.

⁵⁶ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, (2504).

⁵⁷ สัมภาษณ์นายดวง บางพงค์, อดีตครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 10 มีนาคม 2551.

⁵⁸ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาโว้ยหมู่เกาะอาดัง-ราวี.

ลีทา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เห็นความสกปรกมากนัก เพราะส่วนใหญ่จะนั่งทำงานนอกทะเลหาปลา ตกแดด ตกฝน ตกลม จึงต้องใช้เสื้อผ้าสีหม่นๆ ผู้ชายอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะจะไม่นิยมสวมเสื้อในชีวิตประจำวัน ไม่ใช้เครื่องประทีนโคม ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะนิยมนุ่งผ้าถุงกระโจมอกผืนเดียวไม่สวมเสื้อ ผ้าถุงที่สวมใส่จะมีลักษณะคล้ายกับผ้าปาเต๊ะเหมือนของชาวไทยมุสลิม สำหรับหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงานจะแต่งกายมิดชิดกว่า คือนุ่งผ้าถุงและสวมเสื้อผ้าฝ้ายธรรมดา นิยมใช้เครื่องประทีนโคมและมีเครื่องประดับบ้างเล็กน้อย ส่วนการแต่งการในโอกาสพิเศษ เช่น งานประเพณีประจำปี อย่างพิธีลอยเรือ งานแต่งงาน อุรักลาโว้ยจะพิธีพิถันในการแต่งตัวเป็นพิเศษ สำหรับการทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่มในยุคนี้อย่างคงใช้ต้นสะบ้ามาสักผ้านจนกระทั่งเมื่อมีร้านค้าในชุมชนชาวบ้านก็จะหาซื้อผงซักฟอกมาใช้⁵⁹

วัฒนธรรมในเรื่องอาหารการกินของอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะในยุคนี้อุรักลาโว้ยยังคงรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก นอกจากอาหารที่หาได้ในท้องถิ่น เช่นอาหารทะเล และอาหารจากป่าแล้ว ในยุคนี้อุรักลาโว้ยยังได้ทำการเพาะปลูกอยู่บ้างเช่น ผักสวนครัวบางชนิด แต่ก็ไม่นิยมมากนัก นอกจากมะพร้าวที่ปลูกกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ทั้งนี้เพราะหากขาดแคลนก็สามารถเดินทางไปหาซื้อจากชุมชนบนแผ่นดินใหญ่ในเมืองสตูล หรือปะลิสได้ และที่สำคัญคือภายในชุมชนเองก็เริ่มมีร้านค้าเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเป็นร้านค้าของครูทิพย์ ครูคนแรกที่เข้ามาสอนในเกาะหลีเป๊ะ ชาวบ้านสามารถซื้อข้าวสาร อาหารแห้ง ได้จากร้านค้านี้ได้เช่นกัน ซึ่งต่อมาครอบครัวของเจ้าแก้วหนึ่งบนเกาะได้ซื้อกิจการไว้เพื่อดำเนินการต่อ หลังจากทีครูทิพย์ย้ายไปสอนที่โรงเรียนอื่น นอกจากนี้ด้วยความสัมพันธ์ในระบบเจ้าแก้วกับลูกน้อง ทำให้ชาวอุรักลาโว้ยสามารถเบิกสินค้าบางชนิด ซึ่งรวมถึงอาหารจากเจ้าแก้วของตนได้⁶⁰

การบริโภคอาหารในชีวิตประจำวันโดยทั่วไปจะรับประทานวันละ 3 มื้อคือ มื้อเช้า มื้อเที่ยงและมื้อเย็น หรือบางคนอาจรับประทานวันละ 2 มื้อ เพราะต้องเร่งรีบออกไปทำงานตั้งแต่เช้าตรู่ การบริโภคอาหารของอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะในแต่ละครัวเรือนจะไม่ค่อยเคร่งครัดในหลายๆเรื่อง เช่น สมาชิกทุกคนในครอบครัวไม่จำเป็นจะต้องรับประทานพร้อมกัน ใครสะดวกรับประทานในเวลาใดก็ได้ มีบางครั้งก็รับประทานพร้อมหน้ากัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะเป็นการรับประทานในมื้อเย็น ช่วงหลังปี 2493 เป็นต้นมานี้ นอกจากจะเป็นการรับประทานอาหารด้วยวิธีการใช้มือเปิบ

⁵⁹ เยาวนิตย์ ศรีละมูล, “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล”, 59-65.

⁶⁰ สัมภาษณ์นางเยาวเรศ สมทรง, เจ้าของร้านเยาวเรศซ้อปและบุตรสาวของเจ้าแก้วคนแรกๆในยุคเปลี่ยนผ่าน, 2 พฤษภาคม 2550.

แล้ว ครอบครัวของชาวอุรักลาไวย์บางครอบครัวเริ่มรู้จักการใช้ช้อนตักอาหาร⁶¹ ส่วนการถนอมอาหารของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก็เป็นการถนอมอาหารแบบพื้นๆ ไม่มีวิธีการที่ยุ่งยากซับซ้อน ที่ปรากฏเด่นชัดคือการถนอมอาหารโดยวิธีตากแห้ง ที่ปฏิบัติกันมากคือการทำปลาแห้งซึ่งส่วนใหญ่จะผ่าและหมักเกลือก่อนที่จะนำไปตากแห้ง โดยอุรักลาไวย์จะนำปลาตากไว้จัดเรียงในตะแกรงแล้วนำไปตากไว้บนหลังคาบ้านหรือบนร้านที่สูงๆ ข้างบริเวณบ้าน นอกจากนี้ก็จะนำย่าง⁶²

ด้านสุขลักษณะอนามัยและการรักษาโรคในช่วงยุคนี้ แม้จะมีการจัดตั้งสถานอนามัยและโรงเรียนขึ้นบนเกาะ ซึ่งเป็นแหล่งให้ข้อมูลความรู้ด้านสุขลักษณะอนามัยและการรักษาโรคแก่ชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ แต่อุรักลาไวย์ส่วนใหญ่ยังเคยชินกับการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพ สุขอนามัยและการรักษาโรคในแบบดั้งเดิมอยู่ อุรักลาไวย์จะใช้บริเวณชายหาดที่น้ำท่วมถึงและป่าเป็นห้องน้ำ ถ่ายอุจจาระ อุรักลาไวย์รักษาบ้านและบริเวณโดยรอบอย่างสะอาด ชายหาดและทะเลเป็นที่ทิ้งขยะที่ได้รับการทำความสะอาดเมื่อน้ำขึ้น และพัดพาขยะต่างๆออกไป อุรักลาไวย์จะใช้น้ำจากบ่อบาดาลในการทำมาสะอาด ชักล้าง ส่วนน้ำจืดสำหรับดื่มมักจะเป็นน้ำจากลำธารหรือน้ำตกบนเกาะอาดังและเกาะราวี

การรักษาโรคแบบดั้งเดิมของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ล้วนเป็นผลมาจากการสั่งสมประสบการณ์เดิมในการแก้ปัญหาสุขภาพ การเรียนรู้และทำความเข้าใจชีวิตและสุขภาพเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและไม้อาจแยกออกจากความเชื่อหรือระบบวัฒนธรรมของอุรักลาไวย์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคืออุรักลาไวย์เป็นกลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ การไปมาระหว่างแผ่นดินใหญ่กับเกาะหลีเป๊ะไม่สะดวกเหมือนในปัจจุบัน การรักษาหรือบำบัดโรคของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก่อนปี 2527 จึงไม่สามารถแยกออกจากความเชื่อหรือวัฒนธรรมได้ และเนื่องจากชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะตั้งอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี จึงมีความหลากหลายของพันธุ์พืชสมุนไพร การรักษาโรคแบบดั้งเดิมของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจึงเป็นการรักษาโรคด้วยการใช้ยาพื้นบ้านหรือสมุนไพร ซึ่งมีทั้งสมุนไพรจากทะเลและการรักษาด้วยพืชสมุนไพร (ดูรายชื่อสมุนไพรและสรรพคุณในการรักษาโรคของสมุนไพรแต่ละชนิดที่ชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะนำมาใช้ในการรักษาโรคได้จากภาคผนวก ข) รวมถึงการรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์หรือใช้ตัวยาควบคู่กับไสยศาสตร์ และแม้ว่าในยุคนี้ได้มีการจัดตั้งสถานอนามัยขึ้นในชุมชนแล้ว แต่การรักษาโรคแบบดั้งเดิมก็ยังถูกใช้ควบคู่กันไปกับการรักษาด้วยแบบแผนปัจจุบัน

⁶¹ เยาวนิตย์ ศรีละมูล, “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล”, 46-52.

⁶² เรื่องเดียวกัน, 53-54.

สำหรับสภาพทางการศึกษาของอุรกลาไวย์ในยุคนี้ ด้วยรัฐบาลมีนโยบายที่จะขยาย การศึกษาภาคบังคับคือ โรงเรียนประถมศึกษา ให้แพร่หลายขึ้นทุกท้องที่ที่เห็นสมควร จึงได้มีการ ดำรวจและจัดตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดังขึ้นในปี 2501 แต่ในระยะแรกๆ ที่โรงเรียนจัดตั้งขึ้น ผู้ปกครองชาวอุรกลาไวย์ยังไม่ให้ความสำคัญกับการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษานในโรงเรียน โดยเฉพาะบุตรชาย เพราะเป็นแรงงานสำคัญในการประกอบอาชีพประมง ดังนั้นในระยะแรกๆ นี้ นักเรียนส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิงมากกว่า แต่การศึกษาในระบบโรงเรียนที่เป็นแบบแผนนี้ นับว่าเป็น ความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ชัดเจนของอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ และนับเป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ เพราะนอกจากจะ ให้ความรู้ทางวิชาการแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสร้างความเป็นไทยให้กับอุรกลาไวย์

ด้านศิลปะ ดนตรีและนันทนาการ ก่อนปี 2493 ปรากฏผลงานหัตถกรรมของชาว อุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะคือ ครกตำข้าว ไม้กวาด เสื้อ ตะกร้า กระดัง การเย็บจาก การสานฝ้ายบ้าน และการทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ ผลงานเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังคงพบเห็นได้ในยุคนี้ เพียงแต่ปริมาณการ ผลิตลดน้อยลง เนื่องจากสามารถหาซื้อได้จากร้านค้าในชุมชนและจากชุมชนบนฝั่งในตัวเมือง และ ในยุคนี้ผลงานบางอย่างเช่น ครกตำข้าว เลิกการผลิตไปแล้ว เนื่องจากชาวอุรกลาไวย์ยุคิการทำนา หรือไร่ หันมาซื้อข้าวสารแทน ครกตำข้าวจึงไม่มีความสำคัญอีกต่อไป ส่วนดนตรีและนันทนาการ นั้นมีการเล่นรำมะนาและการร่ำร้องเงิ่ง ซึ่งสืบเนื่องมาตั้งแต่ก่อนปี 2493 ทั้งการเล่นรำมะนาและ การร่ำร้องเงิ่งนั้นนับเป็นนันทนาการอย่างหนึ่งของอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้ ซึ่งรวมไปถึงการ ร้องเพลงกล่อมเด็ก และการเล่านิทาน⁶³ นอกจากนี้ก็จะมีบางบ้านที่มีวิทยุ และโทรทัศน์ แต่ก็นับว่า มีเพียงส่วนน้อยมาก และนานๆ ครั้งจึงจะมีหนึ่งกลางแปลงมาฉายในชุมชน แต่ชาวอุรกลาไวย์ใน ยุคนี้ชื่นชอบการเล่นไพ่ ส่วนเด็กที่เข้าโรงเรียนในยุคนี้ ก็จะได้เล่นกีฬาภายในโรงเรียน⁶⁴

การแสดงออกทางด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ชาวอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะใน ยุคดั้งเดิมก่อนปี 2493 ยังไม่มีการนับถือศาสนาอย่างชัดเจน ความเชื่อหลักคือความเชื่อเกี่ยวกับภูตผี และวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งความเชื่อนี้ชาวอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะสามารถแสดงออกให้เห็นเป็น รูปธรรมผ่านประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน และในช่วงหลังปี 2493 เป็นต้นมา แม้ว่าความ เชื่อหลักเกี่ยวกับภูตผีและวิญญาณบรรพบุรุษรวมถึงประเพณี พิธีกรรมบางอย่างจะยังคงมีความ สืบเนื่องอยู่ในชุมชน แต่ทั้งนี้ก็เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงบางอย่างเกิดขึ้น เช่น การนับถือศาสนาพุทธ

⁶³ จรัส งามมัน. “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล”, 54.

⁶⁴ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, (2504).

การหันมาสนใจประเพณีของรัฐและการลดทอนความสำคัญของพิธีกรรมบางอย่างในชุมชนลง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะการขยายตัวของอำนาจรัฐ

1. การนับถือศาสนาพุทธ

ชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะได้รับการระบุให้เป็นผู้นับถือศาสนาพุทธจากหน่วยงานภาครัฐ กล่าวคือ เมื่อครั้งที่หน่วยงานรัฐได้เข้ามาสำรวจเพื่อจัดทำทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนให้แก่ชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในปี พ.ศ. 2499 ในครั้งนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ระบุให้ชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะนับถือศาสนาพุทธ⁶⁵ แม้ว่าความเชื่อหลักของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจะยังคงเป็นชาวเชื่อในเรื่องภูตผีและวิญญาณบรรพบุรุษ ยังไม่มีการเรียนรู้และปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ชัดเจน จนกระทั่งเมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดังขึ้นในปี 2501 ทางโรงเรียนได้ส่งเสริมให้เด็กนักเรียนชาวอุรักลาไวย์เรียนรู้และปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ และบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา⁶⁶ เช่น เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2505 เป็นวันอาสาฬหบูชาและวันที่ 17 กรกฎาคม 2505 เป็นวันเข้าพรรษา ทางโรงเรียนได้ให้นักเรียนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อตนเองและโรงเรียนพอสมควร⁶⁷ นอกจากนี้อดีตครูใหญ่คนหนึ่งซึ่งได้เข้าไปสอนที่โรงเรียนบ้านเกาะอาดังตั้งแต่ปี 2504 ได้เล่าไว้ว่า

ช่วงแรกที่เข้ามาสอนหนังสือที่เกาะยังไม่มีวัด ต่อมาได้มีชีพรามณ์รูปหนึ่งเข้ามาในหมู่บ้าน และมีความคิดที่จะสร้างวัดขึ้น แต่ในขณะนั้นก็มีแค่การสร้างศาลาและหล่อพระพุทธรูปขึ้นองค์หนึ่ง ชีพรามณ์รูปนั้นอาศัยอยู่ในหมู่บ้านได้ไม่นานก็ย้ายออกไป ต่อมาก็มีพระสงฆ์แวะเวียนมาธุดงค์บ้างเป็นครั้งคราว แต่ก็ไม่ได้มีการก่อสร้างวัดหรือสำนักสงฆ์ขึ้นเป็นการถาวร⁶⁸

ทั้งนี้หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัดขึ้นบนเกาะหลีเปะนั้น ปรากฏอยู่ในสมุดหมายเหตุรายวันของโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ซึ่งบันทึกไว้ว่า “เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2505 เป็นวันปิด

⁶⁵ ข้อมูลจากการสำรวจเอกสารทะเบียนบ้านปี พ.ศ. 2499 ของหมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล, เอกสารของที่ว่ากรมอำเภอเมืองสตูล.

⁶⁶ สัมภาษณ์นายวินัย รุ่งรักษา, อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 11 มิถุนายน 2550. และสัมภาษณ์นายดวง บางพงส์, อดีตครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 10 มีนาคม 2551.

⁶⁷ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล, (2505).

⁶⁸ สัมภาษณ์นายวินัย รุ่งรักษา, อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 11 มิถุนายน 2550.

เรียนเนื่องในวันพืชมงคล แต่ครูใหญ่และครูประจำชั้นได้นำเด็กนักเรียนทั้งหมดไปบำเพ็ญประโยชน์ โดยจัดการตากถางพื้นที่ที่จะจัดตั้งวัดขึ้นในหมู่บ้านนี้” นับเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขึ้นในชุมชน

นอกจากคณะครูจากโรงเรียนบ้านเกาะอาดังแล้ว บุคคลภายนอกโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐก็มีส่วนในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขึ้นในชุมชนอุร็กลาไวยเกาะหลีเป๊ะ เช่น เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2509 หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่จังหวัดสตูลได้มาเยี่ยมโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง นอกจากจะเข้ามาตรวจรักษาโรคให้กับนักเรียนแล้ว ยังมอบสิ่งของต่างๆ ให้กับโรงเรียน ซึ่งรวมถึงภาพถ่ายพระแก้วมรกต เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแก่พุทธศาสนิกชนในชุมชนด้วย⁶⁹ หรือเมื่อครั้งที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จเยี่ยมราษฎรในพื้นที่เกาะหลีเป๊ะ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2510 ทรงประทานพระพุทธรูปให้โรงเรียน 1 องค์ และหนังสือธรรมะสำหรับเด็ก 5 เล่ม⁷⁰

ดังนั้นในยุคนี้นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่พระพุทธศาสนาเริ่มหยั่งรากลงในชุมชนอุร็กลาไวยเกาะหลีเป๊ะแล้ว ซึ่งจากบันทึกของโรงเรียนบ้านเกาะอาดังในช่วงเวลาต่อมาก็ทำให้มองเห็นว่าการนับถือศาสนาพุทธได้เริ่มต้นขึ้นแล้วในชุมชนอุร็กลาไวยเกาะหลีเป๊ะ ดังข้อความเหล่านี้

วันที่ 7 กรกฎาคม 2514 เป็นวันปิดพิเศษวันอาสาฬหบูชา และตอนกลางคืนได้นำนักเรียนฟังเทศน์และเวียนเทียนที่วัด...วันที่ 8 กรกฎาคม 2514 วันนี้ปิดพิเศษวันเข้าพรรษา ตอนเช้าได้พานักเรียนไปตักบาตรที่วัดและตอนบ่ายเวลา 16.30 น. ได้นำนักเรียนแห่เทียนพรรษา ตอนกลางคืนก็มีการเวียนเทียน⁷¹ ...และเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2515 วันนี้เวลา 15.00 น. ทางโรงเรียนร่วมด้วยชาวบ้าน ชาวเรือ ได้หาเทียนพรรษา พร้อมด้วยปัจจัยต่างๆ ไปรอบหมู่บ้านเข้าสำนักสงฆ์เกาะอาดัง แล้วถวายเทียนพรรษา เป็นเสร็จพิธี ในตอนกลางคืน นักเรียน ครู ชาวบ้าน ชาวเรือได้ร่วมกันฟังเทศน์ 1 กัณฑ์และเวียนเทียนที่โรงเรียนเสร็จประมาณ 21.30 น.⁷²

⁶⁹ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล, (2509).

⁷⁰ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล, (2510).

⁷¹ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล, (2514).

⁷² โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุรายวัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล, (2515).

2. การให้ความสนใจต่อประเพณีของรัฐและการลดทอนความสำคัญของพิธีกรรมบางอย่างในชุมชนลง

หลังจากการจัดตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดังขึ้นในปี 2501 โรงเรียนได้กลายเป็นแหล่งเผยแพร่วัฒนธรรมใหม่ ที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทยหรือวัฒนธรรมของรัฐ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่ชาวอุรักลาไวย์ได้เรียนรู้และให้ความสนใจ เช่น การจัดงานวันสงกรานต์ ต้อนรับปีใหม่ การจัดงานวันเด็กแห่งชาติ หรือการจัดประเพณีลอยกระทงขึ้นในชุมชน เป็นต้น ดังปรากฏหลักฐานอยู่ในบันทึกของโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง เช่น

1 พฤษภาคม 2506

บ่ายวันนี้ครูและนักเรียนช่วยกันทำกระทง ในคืนวันนี้เวลา 2 ทุ่มตรง นักเรียนทุกคนได้มารวมกันหน้าโรงเรียน แล้วนำกระทงไปลอยที่ชายทะเลหน้าโรงเรียน ปรากฏว่ามีชาวบ้านที่สนใจมาดูเป็นจำนวนมาก งานได้สิ้นสุดลงด้วยความเรียบร้อยทุกประการ และสมความมุ่งหมายที่ตั้งใจไว้คือ อยากจะให้ชาวบ้านเข้าใจประเพณีไทยว่ามีอะไรบ้าง⁷³

นอกจากชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจะเริ่มให้ความสนใจต่อประเพณีของรัฐแล้ว ในยุคนี้ยังพบว่าพิธีกรรมบางอย่างของชุมชนได้เริ่มตัดทอนหรือลดความสำคัญลงไปบ้างแล้ว ทั้งนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเสียชีวิตลงของโต๊ะฆีรี ผู้นำในยุคดั้งเดิมช่วงก่อนปี พ.ศ. 2493 ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ เมื่อโต๊ะฆีรีเสียชีวิตลง พิธีกรรมบางอย่างจึงได้เลิกปฏิบัติกันไป เช่น พิธียาป็นยู ซึ่งหมายถึง การบูชาเต่าทะเลซึ่งชาวอุรักลาไวย์เคยทำพิธีนี้ในช่วงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 หรือ 11 หรือในอีกลักษณะหนึ่งคือ พิธีกรรมบางอย่างได้ถูกผนวกเข้ากับพิธีกรรมอื่น เช่น พิธีปูยาลาไวย์ ซึ่งหมายถึง การบูชาทางทะเลซึ่งอุรักลาไวย์จะทำพิธีนี้ช่วง 15 ค่ำ เดือน 11 ได้ถูกผนวกเข้ากับพิธีลอยเรือ เป็นต้น ด้วยลักษณะดังกล่าวนี้จึงนับเป็นความเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมไปอีกระดับหนึ่งของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ

⁷³ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, สมุดหมายเหตุการณ์วัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล, (2506).

โดยสรุปแล้ว การศึกษาถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ในช่วงที่เกิดความสับสนและความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในระหว่างปี พ.ศ. 2493-2526 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้ ได้แก่ การเสียชีวิตของโต๊ะฆีรี ในปี 2492 การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางประมาณทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา และการขยายตัวของอำนาจรัฐ เช่น การก่อตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2501 การก่อตั้งสถานีอนามัยบ้านเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2510 การประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ปี พ.ศ. 2517 และนโยบายในการย้ายชาวอุร็กลาไวย์ออกจากพื้นที่บางส่วนของหมู่เกาะอาดัง-ราวี ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะทั้งในด้าน การตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน การทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม และความเปลี่ยนแปลงทางสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรม

การศึกษาถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้ จากประเด็นความสับสนและความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน พบว่าในช่วงเวลานี้ แม้การตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือนของอุร็กลาไวย์ในชุมชนจะมีความสับสนมาแต่ยุคดั้งเดิมมาก แต่อย่างไรก็ตามก็นับว่าเป็นช่วงเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงบางประการที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การขยายตัวของจำนวนประชากรและครัวเรือน การมีสมาชิกภายในชุมชนซึ่งเป็นคนต่างกลุ่มหรือคนนอก เช่น กลุ่มพ่อค้าคนกลางและข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล จนกระทั่งมองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะได้อย่างชัดเจนเมื่อมีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาขึ้นในปี พ.ศ. 2517 นโยบายของทางอุทยานทำให้ชาวอุร็กลาไวย์ภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ต้องอพยพมาอยู่ในพื้นที่ที่ทางอุทยานอนุญาต คือบริเวณเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดัง นับเป็นความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนของชาวอุร็กลาไวย์เกาะหลีเป๊ะครั้งสำคัญ

ด้านการทำมาหากินในยุคนี้ นับเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นกับชุมชน คือการเปลี่ยนจากชุมชนที่ยังชีพด้วยการทำประมงแบบพื้นบ้าน อยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพได้เปลี่ยนมาเป็นการทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า เกิดระบบเจ้าแก้วและลูกน้องขึ้นภายในชุมชน เริ่มมีการพัฒนาเครื่องมือและวิธีการจับปลาแบบใหม่เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น นอกจากนี้จะเป็นการเริ่มต้นทำการประมงเชิงพาณิชย์แล้ว พบว่ายังมีการทำเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ที่สำคัญคือ การปลูกมะพร้าวและเป็นยุคของการสิ้นสุดการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ

ส่วนความสับสนและความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม นั้น พบว่าโครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนมีความสับสนเนื่องจากยุคดั้งเดิม

คือ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ส่วนผู้นำกับการควบคุมทางสังคมนั้น ผู้นำในยุคนี้จะแตกต่างจากผู้นำในยุคดั้งเดิม เนื่องจากมีการแบ่งแยกหน้าที่ด้านการปกครองและด้านพิธีกรรมออกจากกันอย่างสิ้นเชิง โดยนายบรรจง อังโชติพันธุ์ เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ เนื่องจากดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลิเป๊ะ และเป็นกำนันตำบลเกาะสาหร่าย ซึ่งนอกเหนือจากการเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองแล้ว นายบรรจงยังมีบทบาทของการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจในชุมชนด้วย ส่วนผู้นำทางจิตวิญญาณในยุคนี้คือ โต๊ะมายม เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมที่ชาวอูรักลาโว้ยให้ความเคารพศรัทธา ส่วนความสัมพันธ์กับคนภายนอก พบว่าชาวอูรักลาโว้ยเกาะหลิเป๊ะมีความสัมพันธ์กับเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลาง ความสัมพันธ์กับรัฐ และความสัมพันธ์กับชาวอูรักลาโว้ยต่างกลุ่ม

ด้วยปัจจัยต่างๆ ข้างต้น ในยุคนี้จึงได้เกิดความสับสนและความเปลี่ยนแปลงทางสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของวงจรกิจิต วัฒนธรรมพื้นฐานเช่น ภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน สุขลักษณะอนามัยและการรักษาโรค การศึกษา ศิลปะ ดนตรีและนันทนาการ และการแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม สิ่งเหล่านี้ได้สับสนและเปลี่ยนแปลงไปในอีกระดับหนึ่ง และด้วยสภาพของชุมชนอูรักลาโว้ยเกาะหลิเป๊ะในลักษณะนี้ จึงอาจเรียกได้ว่าชุมชนอยู่ในยุคเปลี่ยนผ่าน และปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ยังคงส่งผลต่อชุมชนอูรักลาโว้ยเกาะหลิเป๊ะเรื่อยมา จนกระทั่งชุมชนไปเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอีกในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงเกือบจะสิ้นเชิง ที่จะได้ศึกษาในบทต่อไป

บทที่ 4

ชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะ ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว ระหว่างปี พ.ศ. 2527-2549

ชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะระหว่างปี พ.ศ. 2493-2526 ซึ่งอาจเรียกได้ว่าอยู่ในยุคเปลี่ยนผ่านนั้น เป็นยุคที่เกิดความสับสนและความเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชนอุรุลลาไว์ หากมองด้านการทำมาหากินของชาวอุรุลลาไว์ในยุคนี้แล้ว จะพบว่าเป็นการทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ซึ่งมีอาชีพหลักคือการทำประมง แต่หลังปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะได้เปลี่ยนแปลงไปในอีกระดับหนึ่ง ซึ่งอาจเรียกว่า ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว อันเกิดจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลักสำคัญ การปรับภาพลักษณ์จากชุมชนประมงมาเป็นชุมชนท่องเที่ยว เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจน ชาวอุรุลลาไว์ได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมให้เหมาะสมไปตามสภาวะการที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ในด้านการทำมาหากินนั้น ได้เกิดอาชีพใหม่ขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ส่วนอาชีพประมงนั้นถูกลดทอนความสำคัญลง โดยชาวอุรุลลาไว์ได้ปรับเปลี่ยนเวลาในการทำประมง ให้เหลือเพียงช่วงหลังฤดูการท่องเที่ยวเท่านั้น จากความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชาวอุรุลลาไว์ในยุคนี้ จึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยของความเปลี่ยนแปลงต่างๆ และการปรับตัวของชาวอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะในช่วงเวลานี้ ดังนั้นในบทนี้จึงได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกเป็นการศึกษาถึงปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และส่วนที่สองคือ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะในยุคธุรกิจการท่องเที่ยว

ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเปะนั้น มีอยู่ด้วยกันสามประการ ประการแรกคือ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานและตัวแทนภาครัฐ ประการที่สองคือ ศักยภาพภายในชุมชน อันได้แก่การมีทรัพยากรท่องเที่ยว และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน และประการที่สามคือ การขยายตัวของธุรกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะพัฒนาขึ้นเป็นชุมชน

ท่องเที่ยว และเมื่อชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแล้ว จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรุกรลาไว้ในชุมชนเกาะหลีเป๊ะได้

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานและตัวแทนภาครัฐ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจนจากรัฐบาล เมื่อได้มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นในปี พ.ศ. 2503 และเติบโตต่อเนื่องมาอย่างรวดเร็ว จนรัฐบาลให้ความสำคัญมากขึ้น กระทั่งได้มีการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นครั้งแรกและปฏิบัติต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ในระยะเริ่มต้นการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวยังมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องของการตลาดการส่งเสริมเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก หลังปี พ.ศ. 2522 จึงเริ่มมีนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบริการ และการลงทุนมากยิ่งขึ้น ทำให้การเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างชาติมีอัตราขยายตัวสูงขึ้น โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2530 ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายให้เป็น “ปีท่องเที่ยวไทย” และปี พ.ศ. 2541-2542 เป็นปี Amazing Thailand จึงทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้ามาเยือนประเทศไทยเพิ่มขึ้นตลอดมา¹

เมื่อพิจารณาถึงนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในช่วงปี 2540-2546² และนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงปี 2546-2549³ พบว่า ททท. มีนโยบายหลักในการดำเนินงาน โดยเน้นการส่งเสริมชักจูงให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยให้มากที่สุด พร้อมๆ กับการขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่นเพื่อสร้างงานและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน มุ่งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานมากขึ้น นโยบายดังกล่าวส่งผลให้มีการพัฒนาท้องถิ่นที่มีศักยภาพด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และทรัพยากรกันอย่างขนานใหญ่

¹ พิทยา บุษรรัตน์, เกาะปันหยี : เวทีบูรกรรมกลางน้ำ (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544), 128-130.

² รัชฎา คชแสงสันต์, “การศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ กรณีศึกษา เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์สาขาวิชาเทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543), 21-23.

³ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2547 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 38.

การกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นส่วนช่วยกระตุ้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งรวมถึง เกาะหลีเป๊ะ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งที่กำลังตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงเวลานี้ ส่งผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเริ่มขยายตัวเข้าสู่ชุมชนอูรักลาไวกะหลีเป๊ะ ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับตัวในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาไวกะหลีเป๊ะด้วยเช่นกัน

การพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เริ่มต้นเมื่อมีการตั้งอุทยานแห่งชาติในปี 2517 ซึ่งคนกลุ่มแรกๆ ที่มาเที่ยวคือเจ้าหน้าที่ของรัฐและครอบครัว พวกเขารู้จักพื้นที่จากการทำงาน และสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้โดยเรือของราชการ เช่น ดำรงน้ำ แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนอูรักลาไวกะหลีเป๊ะ เริ่มต้นธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เมื่อหัวหน้าอุทยานแห่งชาติตระรุเตาคนแรก คือนายบุญเรือง สายสรได้ชักชวนให้ครอบครัวของผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น คือนายกิจชัย หอพิสุทธิสาร สร้างที่พักนักท่องเที่ยวขึ้น รีสอร์ทแห่งแรกจึงเกิดขึ้นในปี 2527 โดยมีบ้านพัก 7 หลัง และห้องนํ้ารวม⁴ ในปีเดียวกันมีเรือของนักท่องเที่ยวจากสตูลเข้ามาจากท่าเรือเจ๊ะบิลังมายังเกาะหลีเป๊ะ

ในระยะแรกๆ นี้ปรากฏนโยบายของทางอุทยานแห่งชาติตระรุเตา ที่เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ คือนโยบายที่ทางอุทยานฯ ได้ตัดสินใจให้ชาวอูรักลาไวกะหลีเป๊ะในหมู่เกาะอาดัง-ราวี อาศัยอยู่บนเกาะหลีเป๊ะต่อไปภายหลังประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตระรุเตาขึ้นในปี พ.ศ. 2517 อันมีเหตุผลข้อหนึ่งที่นับว่าเป็นนโยบายที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว กล่าวคือ อุทยานฯ ให้เหตุผลว่า เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การบริการต้องการคนในพื้นที่ การอนุญาตให้ชาวเลอาศัยบนเกาะหลีเป๊ะจะเป็นการช่วยในการเพิ่มการบริการให้ผู้มาเยือน เช่น ทำให้เกิดการค้าขายผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวก็จะได้เห็นวัฒนธรรมและประเพณีชาวเลที่หาดูได้ยากแล้วในปัจจุบัน นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติตระรุเตา ยังมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ โดยการจัดสร้างที่พักและร้านค้าสวัสดิการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว 2 แห่ง คือที่เกาะตระรุเตา และที่เกาะอาดัง⁵ โดยในระยะแรกๆ จะเป็นที่พักแบบเรือนแถวกันด้วยไม้ไผ่ขัดแตะ หลังคามุงจาก เป็นเรือนพักรับรองสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งพักได้ครั้งละหลายสิบคน ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ ไม่

⁴ สัมภาษณ์นายกกิจชัย หอพิสุทธิสาร, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ และเจ้าของหลีเป๊ะรีสอร์ท, 18 มีนาคม 2549.

⁵ เรื่องเดียวกัน, 30.

⁶ เพ็ญศรี บิสนุม, “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล” (วิทยานิพนธ์สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2542), 74.

เกิน 10-15 คนจะต้องนำอาหารไปทำกินเอง แต่ถ้าเป็นกลุ่มใหญ่ เกิน 20 คน ทางอุทยานฯ จะรับบริการทำให้อย่างไร ซึ่งปัจจุบัน ลักษณะที่พักของทางอุทยานฯ จะมีทั้งแบบบ้านเดี่ยว เรือนแถว และเต็นท์ มีร้านค้าสวัสดิการและร้านอาหารคอยให้บริการนักท่องเที่ยว

นอกจากอุทยานแห่งชาติตะรุเตาแล้วยังมีหน่วยงานของรัฐที่สำคัญคือ สำนักงานจังหวัดสตูล ซึ่งจะเป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในบริเวณเกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากทางจังหวัดสตูลมีวิสัยทัศน์ที่ว่า “เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเกษตรและเมืองท่าฝั่งอันดามัน บนพื้นฐานการศึกษา การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ” ทางจังหวัดจึงได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยมุ่งหวังเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ นำมาซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นด้วย โดยจังหวัดมีความประสงค์ให้ภาคเอกชนเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อการกระตุ้นการท่องเที่ยวในจังหวัด⁷

จังหวัดสตูลจึงมักร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หอการค้าจังหวัดสตูล ประชาสัมพันธ์จังหวัดสตูล สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสตูล ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดสตูล สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสตูล ชมรมมัคคุเทศก์ จังหวัดสตูล และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย เป็นต้น ดำเนินนโยบายในการบริการด้านข้อมูล ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ซึ่งรวมถึงเกาะหลีเป๊ะด้วย เช่น มีการจัดทำเอกสาร ข้อมูล สถิติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและแผนที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น งานเปิดฤดูกาลการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล⁹ งานเทศกาลรักย์เล่ รักย์ป่า รักษาสิ่งแวดล้อม¹⁰ เทศกาลแข่งขันตกปลาตะรุเตา-อาดัง พิชชิงคัพ¹¹ งานวิ่งรอยประวัติศาสตร์ตะรุเตา¹² การแข่งขัน

⁷ สุพล สิ้นนที, “สุขขอบฟ้าที่อาดัง-ราวี”, อนุสาร อ.ส.ท. 22, 8 (มีนาคม 2525), 37.

⁸ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล, “รักย์เล่ รักย์ป่า รักษาสิ่งแวดล้อมสตูล ครั้งที่ 5 คีนหลีเป๊ะสู่อันดามัน” คำกล่าวพิธีเปิดโครงการการเก็บขยะบริเวณเกาะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประจำปีการท่องเที่ยว 2548. 11 พฤศจิกายน 2548. (อึดสำเนา)

⁹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1, ปฏิทินท่องเที่ยวประจำปี 2550 จังหวัดสงขลา หาดใหญ่ สตูล, (ม.ป.ท., 2550), 28.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, 27.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, 24.

¹² เรื่องเดียวกัน, 30.

วิงผลัดมหาสมุทรสู่มหาสมุทร¹³ การจัดโครงการฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลหลังเกิดภัยพิบัติ¹⁴ การจัดงานลอยเรือเกาะหลีเป๊ะ¹⁵ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ต่างล้วนเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล ซึ่งรวมถึงพื้นที่บริเวณชุมชนอูรักลาไยเคาะหลีเป๊ะ กิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวนับเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รู้จักกับชุมชนอูรักลาไยเคาะหลีเป๊ะ ในฐานะของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญของจังหวัดสตูล ส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศหลั่งไหลเข้าสู่ชุมชนอูรักลาไยเคาะหลีเป๊ะ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าว นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาไยเคาะหลีเป๊ะ

ศักยภาพภายในชุมชน

นอกจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานและตัวแทนภาครัฐ ซึ่งนับเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงของชุมชนอูรักลาไยเคาะหลีเป๊ะแล้ว ศักยภาพภายในชุมชนอันหมายถึง การมีทรัพยากรท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวให้หลั่งไหลเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นับเป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลให้ชุมชนอูรักลาไยเคาะหลีเป๊ะพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เมื่อชุมชนได้ปรับภาพลักษณ์จากชุมชนประมงมาเป็นชุมชนท่องเที่ยว จึงส่งผลกระทบต่อการปรับตัวในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาไยเคาะหลีเป๊ะต่อมา

ทรัพยากรท่องเที่ยว เกาะหลีเป๊ะ ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นหมู่เกาะในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสนใจและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในเขตหมู่เกาะอาดัง-ราวี โดยเฉพาะประมาณช่วงหลังทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ทั้งนี้เนื่องจากภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวีนี้ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งที่เป็นมรดกทางธรรมชาติ และมรดก

¹³ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1, การแข่งขันวิงผลัดมหาสมุทรสู่มหาสมุทร ครั้งที่ 4, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 18.

¹⁴ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสตูล, “โครงการฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลหลังเกิดภัยพิบัติ” คำกล่าวรายงาน นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสตูลโครงการฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลหลังเกิดภัยพิบัติ, 7 ตุลาคม 2548. (อัดสำเนา)

¹⁵ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล, “งานประเพณีลอยเรือเกาะหลีเป๊ะ” คำกล่าวรายงาน งานประเพณีลอยเรือเกาะหลีเป๊ะ, 17 ตุลาคม 2548. (อัดสำเนา)

ทางวัฒนธรรม จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้มาก แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในเขตหมู่เกาะอาดัง-ราวี ได้แก่

1) เกาะหลีเป๊ะ เป็นเกาะที่มีธรรมชาติสวยงาม มีน้ำทะเลใส มีปะการังมากมาย จุดเด่นของเกาะหลีเป๊ะ คือ ธรรมชาติที่มีป่าปะการังรอบๆ เกาะ โดยเฉพาะทางด้านหน้าของเกาะจะเห็นปะการังสวยงามหลากหลายสีอยู่ใต้ผิวน้ำใสมองเห็นชัดเจน แม้กระทั่งชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่ากิ้งปลาใต้ทะเล นักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำ และดำน้ำชมความงามของทัศนียภาพใต้น้ำซึ่งหาได้ยากจากที่อื่น นอกจากนี้ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาไวย์ที่อาศัยอยู่บนเกาะหลีเป๊ะ ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจศึกษา จะเห็นได้ว่ามีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเลือกที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงที่มีประเพณีลอยเรือ เพื่อมาร่วมชมพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญของอูรักลาไวย์ และปัจจุบันวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้น ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าอูรักลาไวย์ในชุมชนมีส่วนร่วมอยู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เช่น การขับเรือรับจ้างเพื่อรับ-ส่ง และนำเที่ยวในบริเวณหมู่เกาะอาดัง-ราวี หรือเป็นแรงงานรับจ้างในธุรกิจร้านอาหารและรีสอร์ท ภายในชุมชน เป็นต้น

ภาพที่ 25 ภาพเกาะหลีเป๊ะ ถ่ายจากผาชะโด จุดชมทิวทัศน์ที่เกาะอาดัง

ที่มา : ภาพกิจกรรม 2-2008-Trip ตะรุเตา หลีเป๊ะ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก http://www.bwthai.org/forum/index.php?topic=1931.msg%25msg_id%25

2) เกาะอาดัง เป็นเกาะที่มีแหล่งท่องเที่ยวสวยงามหลายประเภท ได้แก่ น้ำทะเล ปะการัง ชายหาด น้ำตกและสภาพป่าธรรมชาติบนเกาะ ซึ่งเกาะอาดังจะมีลักษณะเด่นในด้านความเรียบของน้ำทะเล ป่าปะการังและสัตว์น้ำใต้ทะเล นอกจากนี้จุดเด่นของเกาะอาดัง คือ การมีน้ำตกสวย 3 แห่ง คือ น้ำตกรัตนาน้ำตกคาละและน้ำตกทะเลมอญ¹⁶ และยังมีจุดชมทิวทัศน์ คือ ผาชะโด ซึ่งกล่าวกันว่าในอดีตเป็นที่สังเกตการณ์ของกลุ่มโจรสลัด เพื่อเข้าโจมตีเรือสินค้า ปัจจุบันใช้ชมทิวทัศน์สวยงามของท้องทะเล¹⁷

3) เกาะหินงาม เป็นเกาะที่อยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะอาดัง เกาะหินงามมีบริเวณชายหาดที่แตกต่างไปจากชายหาดในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ คือ เป็นหาดหินตลอดแนว และมีลักษณะสวยงามมาก เกาะหินงาม เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เกาะปูเกาะ” ซึ่งเป็นภาษาชาวเล แปลว่า “งามเพราะหิน” หินบริเวณเกาะหินงามเกิดจากการขัดเกลาของธรรมชาติ ทำให้หินทุกก้อนเกลี้ยงเกลา มีลักษณะผิวเรียบลื่นเป็นมัน ขนาดลดหลั่นไล่เลี่ยกัน มีทั้งสีดำ สีฟ้า สีน้ำตาล สีแดงหรือผสมผสานสีกันเป็นริ้วเป็นลาย มีฐานทั้งรูปกลม รูปรี ในลักษณะต่างๆ¹⁸ ด้วยความงามของหาดหินงาม จึงมีกวีท่านหนึ่งได้พรรณนาถึงหาดหินงามไว้อย่างไพเราะ พร้อมกับแฝงคติธรรมเอาไว้ด้วย ดังนี้

“เมื่อยามไร้ไฟลนจินดารัตน์ พรางประกายสร้อยแพรพริตงามเลิดฉาย
จงพอใจในหินกรวดดินทราย ที่เรียงรายพิลาสหาดหินงาม”¹⁹

4) เกาะราวี สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทางด้านทิศตะวันตกมีชายหาดชื่อว่า หาดทรายขาว มีลักษณะสวยงาม เงียบสงบ หาดทรายขาวเป็นหาดสีขาวที่มีความกว้างและความยาวมาก ด้านหนึ่งของหาดเป็นป่าโกงกางที่มีรากเป็นสีน้ำตาลปนดำ เนื้อชายหาดขึ้นไปเป็นดงมะพร้าว และดงไม้نانาพันธุ์ เดิมเคยเป็นหมู่บ้านอุรักลาไย²⁰

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, 51.

¹⁷ เกิดศิริ เจริญวิศาล และคณะ. รายงานการวิจัยแนวทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตะรุเตา. (ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2542), 15.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, 55.

¹⁹ สุพล สิ้นนที, “สุดขอบฟ้าที่อาดัง-ราวี,” อนุสาร อ.ส.ท. 22, 8 (มีนาคม 2525) : 41.

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

ภาพที่ 26 หาดทรายขาว เกาะราวี

ที่มา : Satun, Thailand [Online], accessed 28 February 2008. Available from
http://www.sophiportal.com/gallery2/main.php?g2_itemId=1329&g2_page=5

ภาพที่ 27 กิจกรรมดำน้ำเล่นกับปลาที่เกาะราวี

ที่มา : นิโมทัวร์, ภาพท่องเที่ยวทะเลตะรุเตา [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก
http://www.nemotour.com/trip_gallery/tarutao/2006/feb11-13/gallery1/index.htm

5) เกะยาง เป็นเกาะเล็กๆ อยู่ในช่องแคบระหว่างเกาะอาดังกับเกาะราวี เกะยางเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เกาะกาดตา” เป็นเกาะที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแนวปะการังและทรัพยากรธรรมชาติได้ทะเลปะการังที่เกาะยางสวยงามมาก เนื่องจากมีปะการังอ่อน 7 สี ที่มีความสวยงามอยู่ในระดับ 1-7 ของโลก นอกจากนี้ในบริเวณเกาะยางยังมีน้ำใสมากสามารถมองเห็นปลาสวยงามในแนวปะการัง จึงเหมาะสำหรับการดำน้ำดูปะการัง

ภาพที่ 28 ปะการังและปลาสวยงามที่พบในหมู่เกาะอ่าว-ราวี

ที่มา : Lotus Dive. Photo Gallery [Online], accessed 28 February 2008. Available from <http://www.lotusdive.com/en/gallery.php>

6) หมู่เกาะตง หรือหมู่เกาะบาตอง หรือหมู่เกาะดง ซึ่งเป็นเกาะสุดท้ายในทะเลลึก เป็นหมู่เกาะที่ประกอบไปด้วยเกาะที่อยู่ใกล้เคียงกันประมาณ 6 เกาะ คือ เกาะลอกว ย เกาะซาไก เกาะบุโร เกาะชามัว เกาะซารัง และเกาะตง เกาะตงเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะนี้ ที่เกาะบุโรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหมู่เกาะตงนั้น มีกระโจมไฟติดตั้งไว้ เพื่อเป็นที่สังเกตแก่ชาวเรือที่แล่นไปมาในน่านน้ำบริเวณนี้ หลังดวงไฟมีเกาะเล็กๆ อยู่เกาะหนึ่งมีลักษณะเหมือนหินโสโครกขนาดใหญ่อยู่เหนือน้ำ บางคนบอกว่ามีลักษณะคล้ายเรือรบ เนื่องจากส่วนกลางของเกาะมีก้อนหินสี่เหลี่ยมก้อนใหญ่วางอยู่บนหินอีกก้อนหนึ่งมองเห็นคล้ายลำเรือ²¹

ภาพที่ 29 เกาะตงหรือเกาะดง

ที่มา : Satun, Thailand [Online], accessed 28 February 2008. Available from http://www.sophiaportal.com/gallery2/main.php?g2_view=core%3AShowItem&g2_itemId=1329&g2_page=5

²¹ เรื่องเดียวกัน, 56.

ด้วยลักษณะทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะภูมิประเทศของเกาะหลีเป๊ะและเกาะใกล้เคียงที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวแตกต่างกันไป การมีทรัพยากรหาดทราย ซึ่งมีความสะอาด มีขนาดและสีของเม็ดทรายที่ขาวละเอียด จนได้รับการกล่าวขานจากนักท่องเที่ยวว่าทรายจากที่นี่ขาวละเอียดราวแป้ง หรือบ้างก็ว่าเปรียบเหมือนครีมเทียม ทรายคอฟฟี่เมต โขดหินที่มีรูปทรง และการกระจายตัวที่โดดเด่น เช่น บริเวณเกาะไข่ และเกาะตง ลักษณะของชายฝั่งทะเลที่มีความตื่นลึกลับของระดับน้ำทะเล ความใสสะอาดของน้ำทะเล ระบบนิเวศซึ่งมีทั้ง ป่าดิบแล้ง ป่าชายหาด และแนวปะการัง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนหลากหลายรูปแบบ เช่น การเล่นน้ำ อาบแดด เดินชมทัศนียภาพของเกาะ ดูพระอาทิตย์ขึ้น/ตก นั่งเรือชมธรรมชาติรอบเกาะ พายเรือคายัค ดำน้ำดูปะการังแบบน้ำตื้นและน้ำลึก การเดินป่า ปีนเขา ดูนก และศึกษาประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ เป็นต้น ด้วยความพร้อมในศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวภายในชุมชนเช่นนี้ จึงสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้การที่อุทยานแห่งชาติตะรุเตาได้รับการยกย่องให้เป็น ASEAN Heritage Parks and Reserves หรืออุทยานมรดกของอาเซียนในปี พ.ศ. 2525 และต่อมาในปี 2533 อุทยานแห่งชาติตะรุเตาได้รับการเสนอชื่อเป็นมรดกโลก แม้ว่าในที่สุดตะรุเตาจะไม่ผ่านการคัดเลือกของคณะกรรมการมรดกโลก²² แต่อย่างไรก็ตามการที่อุทยานแห่งชาติตะรุเตาได้รับการยกย่องให้เป็นอุทยานมรดกของอาเซียน และได้รับการเสนอชื่อเป็นมรดกโลก ก็นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มาก ดังนั้นเมื่อชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจจากผู้คนภายนอก จึงทำให้ผู้คนภายในชุมชนต้องปรับตัวไปพร้อมๆ กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น การปรับตัวในด้านการทำมาหากิน วิถีชีวิตและวัฒนธรรม เป็นต้น

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ หรือที่เรียกว่า “โครงสร้างพื้นฐาน” ของชุมชนนั้น นอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนแล้ว สำหรับชุมชนอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งพัฒนาชุมชนขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด โครงสร้างพื้นฐานอันได้แก่ ไฟฟ้า ประปา ถนน โทรศัพท์ ป้ายสื่อความหมาย การกำจัดขยะมูลฝอย และงานด้านการรักษาความปลอดภัยภายในชุมชน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว และการ

²² เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 31-32.

พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนเกาะหลีเป๊ะนั้น ก็ได้มีการพัฒนาเรื่อยมา แต่สามารถเห็นภาพที่ชัดเจนได้ในราวหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา

ไฟฟ้าจัดเป็นความจำเป็นพื้นฐานอย่างหนึ่งของคนในชุมชนที่พัฒนาเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ จากเดิมในยุคเปลี่ยนผ่าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงใช้แสงไฟจากได้ เทียนไข และตะเกียง นอกจากนี้ บ้านของเจ้าแก้วหรือพ่อค้าคนกลางจึงจะมีเครื่องปั่นไฟใช้ จนกระทั่งในราวทศวรรษ 2530 ชาวบ้านจึงเริ่มร่วมกันในหมู่เครือญาติหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง หาซื้อเครื่องปั่นไฟมาใช้ร่วมกัน²³ รีสอร์ทบนเกาะหลีเป๊ะทุกแห่ง จะใช้ไฟฟ้าจากเครื่องปั่นไฟ²⁴ ส่วนที่โรงเรียนบ้านเกาะอาดังจะใช้ไฟฟ้าจากแผงพลังงานแสงอาทิตย์ซึ่งหน่วยงานราชการเข้ามาติดตั้งในช่วงปี พ.ศ. 2539²⁵ และตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะที่มีบ้านเลขที่ถูกต้องอย่างเป็นทางการ ก็จะได้รับติดตั้งแผงพลังงานแสงอาทิตย์²⁶ บ้านเรือนบนเกาะหลีเป๊ะส่วนหนึ่งซึ่งไม่ได้รับการติดตั้งแผงพลังงานแสงอาทิตย์ เนื่องจากสร้างบ้านโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ จึงไม่สามารถขอเลขที่บ้านจากทางอำเภอได้ ดังนั้นบ้านเรือนเหล่านี้จึงต้องใช้ไฟฟ้าจากการพ่วงสายไฟจากบ้านญาติ เพื่อนบ้าน หรือซื้อกระแสไฟฟ้าจากทางรีสอร์ท ซึ่งมีราคาสูง

ด้านแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ในพื้นที่เกาะหลีเป๊ะมีบ่อน้ำดื่มทั้งหมดจำนวน 22 บ่อ สามารถใช้ได้ตลอดปี 12 บ่อ และมีบ่อน้ำดื่มสาธารณะจำนวน 3 บ่อ²⁷ ชาวบ้านจะใช้น้ำบ่อ ส่วนในรีสอร์ทมักสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ และในทศวรรษ 2530 เริ่มมีการต่อท่อประปาบริเวณหมู่บ้านด้านตะวันออกของเกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากขาดความร่วมมือในเรื่องการกระจายน้ำและการละเลยถึงประโยชน์ของการใช้น้ำประปา รวมถึงการไม่ร่วมมือและจ่ายค่าดูแลรักษา ระบบน้ำประปาจึงไม่มีการใช้โดยชาวบ้าน แต่กลายเป็นแหล่งน้ำของรีสอร์ทสำหรับนักท่องเที่ยว ในปี 2545 มีการติดตั้ง

²³ สัมภาษณ์นางทิพวรรณ มอญแก้ว, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย, 10 มีนาคม 2551.

²⁴ รัชดา คชแสงสันต์, “การศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ ภูมิศึกษา เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล”, 177.

²⁵ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 41-42.

²⁶ สัมภาษณ์นายวันชัย สิริฮัน, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย และนายสมเดช หาญทะเล, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง, 11 พ.ค. 2549.

²⁷ รัชดา คชแสงสันต์, “การศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ ภูมิศึกษา เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล”, 172.

ท่อประปาที่น้ำจืดจากเกาะอาดังมายังเกาะหลีเป๊ะ แต่ท่อน้ำก็แตกก่อนเริ่มใช้²⁸ จนกระทั่งในปี 2549 เป็นต้นมา องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่ายได้เข้ามาดูแล ทำให้ชาวชุมชนเกาะหลีเป๊ะได้น้ำประปาใช้ แต่ก็ยังมีปัญหาการขาดแคลนน้ำบ้างในบางช่วงเวลา ดังนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่ายจึงได้ประสานงานกับหน่วยงานราชการ ขอถึงน้ำขนาด 1,000 ลิตร ให้กับทุกบ้านได้ใช้รองรับน้ำฝนและเก็บกักน้ำไว้ใช้ในยามขาดแคลน²⁹

ภาพที่ 30 แผงพลังงานแสงอาทิตย์ในบริเวณโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 1 พฤษภาคม 2550.

ภาพที่ 31 การตรวจสอบและซ่อมบำรุงระบบประปาก่อนถึงฤดูการท่องเที่ยว
ที่มา : เกาะหลีเป๊ะ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก www.travelsatun.com

²⁸ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 42.

²⁹ (1) สัมภาษณ์นายวันชัย สิริอิน, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย, 11 พฤษภาคม 2549. (2) สัมภาษณ์นายสมเดช หาญทะเล, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง, 11 พฤษภาคม 2549. (3) สัมภาษณ์นางทิพวรรณ มอญแก้ว, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย, 10 มีนาคม 2551.

ด้านการสื่อสารในช่วงแรกๆ ของยุคนี้ ส่วนใหญ่มีการใช้วิทยุสื่อสารซึ่งมีเกือบทุกรีสอร์ท และมีบริการตู้โทรศัพท์สาธารณะแบบหยอดเหรียญที่ ชาวเลรีสอร์ท และ โทรศัพท์บ้าน (จับเวลา) ที่ อันดามันรีสอร์ทและหลีเป๊ะรีสอร์ท³⁰ ปัจจุบันสามารถใช้โทรศัพท์มือถือได้ 2 ระบบ คือ DTAC ซึ่งทางบริษัทเข้ามาติดตั้งเสาสัญญาณ เมื่อปี 2548 และระบบ GSM ซึ่งทางบริษัทเข้ามาติดตั้งเสาสัญญาณ ในปี 2550

ภาพที่ 32 เสาสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ DTEC ภายในชุมชน
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 18 มีนาคม 2549.

ในอดีตชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะยังไม่มีถนนแบบมาตรฐาน ชาวอุรักลาไวย์ยังคงใช้ทางเดินเล็กๆ ที่เชื่อมต่อแต่ละส่วนของเกาะ จนกระทั่งในราวหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อสมาชิกในชุมชนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย จึงได้เริ่มมีการปรับปรุงเป็นถนนคันดินขึ้นในหมู่บ้าน คือถนนบริเวณหน้าเกาะ หลังเกาะและเส้นทางที่จะเดินทางไปอ่าวประมง ทำให้สามารถใช้ยานพาหนะประเภท รถจักรยานและจักรยานยนต์จากเส้นทางเหล่านี้ได้

³⁰ รัชดา คชแสงสันต์, “การศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ กรณีศึกษา เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล”, 182.

ภาพที่ 33 ถนนภายในชุมชน

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 14 กุมภาพันธ์ 2550.

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่ายได้มองเห็นถึงความสำคัญของชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสตูล จึงได้เสนอของบประมาณในการจัดสร้างป้ายสื่อความหมายเพื่อเป็นการบริการแก่นักท่องเที่ยว³¹ และจากการที่ 6 จังหวัดของภาคใต้ฝั่งอันดามันต้องประสบกับภัยคลื่นยักษ์สึนามิขึ้นเมื่อปลายปี 2547 ทางชุมชนก็ได้มีการเตรียมพร้อมในการป้องกันภัย และจัดสร้างป้ายบอกเส้นทางอพยพ เพื่อหนีคลื่นยักษ์ไปยังจุดที่ปลอดภัย เป็นการสร้างความไว้วางใจให้กับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 34 ภาพป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่บริเวณหน้าเกาะหลีเป๊ะ

ที่มา : [Satun, Thailand](http://www.sophiaportal.com/gallery2/main.php?g2_view=core%3AShowItem&g2_itemId=1329&g2_page=1) [Online], accessed 28 February 2008. Available from http://www.sophiaportal.com/gallery2/main.php?g2_view=core%3AShowItem&g2_itemId=1329&g2_page=1

³¹ สัมภาษณ์นางทิพวรรณ มอญแก้ว, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย, 1 พฤษภาคม 2550.

ภาพที่ 35 ภาพป้ายบอกทางภายในชุมชน

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 1 พฤษภาคม 2550.

ภาพที่ 36 ป้ายบอกเส้นทางหนีคลื่นยักษ์และจุดปลอดภัยจากคลื่นยักษ์

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 1 พฤษภาคม 2550.

ด้านการกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนอูร์กตาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะเป็นงานที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดูแลอยู่ โดยนายวันชัย สิริฮัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย ซึ่งเป็นชาวเกาะหลีเป๊ะเล่าว่า การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนอาศัยการขุดหลุมฝังกลบ และกำลังเสนอขอเตาเผาขยะจากส่วนราชการ ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้ทุกบ้านมีถังขยะ และช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนน่าอยู่ และสร้างความประทับใจในความสะอาดของชุมชนให้กับ

นักท่องเที่ยวที่มาเยือน³² ส่วนการดูแลด้านการกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือขยะมูลฝอยของทางอุทยานแห่งชาติตะรุเตานั้น ทางอุทยานจะขนขยะขึ้นมากำจัดทุกๆ 6 เดือน³³

ด้านความปลอดภัยภายในชุมชน นอกจากจะมีตำรวจน้ำคอยตรวจตราแล้ว ยังมีตำรวจสายตรวจประจำอยู่ในชุมชนด้วย โดยดาบตำรวจสุเมธ สมทรง ซึ่งเป็นตำรวจสายตรวจประจำอยู่ในพื้นที่เกาะหลีเป๊ะกล่าวว่า “มาอยู่ประจำที่เกาะหลีเป๊ะตั้งแต่ วันที่ 6 ตุลาคม 2530 และอยู่ประจำมาจนถึงปัจจุบัน โดยตำรวจชุดแรกที่เข้ามาอยู่ที่เกาะมาอยู่ตั้งแต่ก่อนกำนันจะเสียชีวิตราว 2 ปี”³⁴ นั่นก็แสดงว่ามีตำรวจเข้ามาอยู่ประจำที่เกาะหลีเป๊ะในราว ปี พ.ศ. 2524 จนกระทั่งมาถึงในปัจจุบัน

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดังที่กล่าวมาข้างต้น นับเป็นศักยภาพภายในชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากความเจริญที่เกิดขึ้นหมายถึงการมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเพื่อรองรับในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งช่วยในการตัดสินใจให้กลุ่มผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนขยายธุรกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวยังส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชาวอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะโดยตรงอีกด้วย

การขยายตัวของธุรกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว

ที่พักประเภทรีสอร์ทและบังกะโล การสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวบนเกาะหลีเป๊ะเกิดขึ้นตั้งแต่ ปี 2527 เป็นต้นมา โดยรีสอร์ทแห่งแรกซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี 2527 มีเจ้าของกิจการคือ นายกิจชัย หอพิสุทธิสาร ผู้ใหญ่บ้านบ้านเกาะหลีเป๊ะ หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย นายกิจชัยได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า ความคิดในตอนนั้นคือ ต้องการทำธุรกิจที่สร้างรายได้ขึ้นภายในเกาะหลีเป๊ะ และด้วยความสนิทสนมกับหัวหน้าอุทยานฯ ในขณะนั้น จึงได้รับการชักชวนให้สร้างรีสอร์ทขึ้นภายในเกาะหลีเป๊ะ เพื่อรองรับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเข้าพัก ดังนั้นในปี 2527 นายกิจชัยจึงได้เริ่มสร้างรีสอร์ทแห่งแรกขึ้นบริเวณทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งปัจจุบันคือ บริเวณ

³² สัมภาษณ์นายวันชัย สิริอิน, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย, 11 พฤษภาคม 2549.

³³ เพ็ญศรี บิสนุม, “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล”, 87.

³⁴ สัมภาษณ์ดาบตำรวจสุเมธ สมทรง, ตำรวจสายตรวจประจำเกาะหลีเป๊ะ, 2 พฤษภาคม 2550.

อันดามันรีสอร์ท สร้างในลักษณะห้องแถว 7 ห้อง มีห้องน้ำรวม และค่อๆ ขยายบ้านพักมาเรื่อยๆ และในที่สุดก็ย้ายไปสร้างรีสอร์ทแห่งใหม่บริเวณหลังเกาะ หรือทางทิศใต้ของเกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากความขัดแย้งในกลุ่มเครือญาติ นับเป็นการบุกเบิกพื้นที่ภายในเกาะ ซึ่งเป็นที่รกร้าง ไม่มีบ้านเรือนผู้คนในชุมชนอยู่อาศัย สร้างเป็นรีสอร์ทหลังใหม่ ชื่อว่า หลีเป๊ะรีสอร์ท ส่วนรีสอร์ทเดิมนั้นมีการดำเนินการต่อโดยนางลัดดาวัลย์ อังโชติพันธุ์ ภรรยาของนายดิเรก อังโชติพันธุ์ ซึ่งเป็นบุตรชายคนโตของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะ และกำนันตำบลเกาะสาหร่าย นับจากนั้นมา ได้มีการสร้างรีสอร์ทและบังกะโลเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก โดยนายกิจชัย กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2549 นั้น มีรีสอร์ทและบังกะโลเกิดขึ้นบนเกาะหลีเป๊ะประมาณ 28 แห่ง ที่เป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่มีประมาณ 8 เจ้า³⁵ ผู้ประกอบการด้านที่พักประเภทรีสอร์ทและบังกะโลบนเกาะหลีเป๊ะ ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเก่าแก่ดั้งเดิมในชุมชนและกลุ่มผู้ประกอบการจากภายนอก

ภาพที่ 37 การสร้างรีสอร์ทบนเกาะหลีเป๊ะ

ที่มา : เกาะหลีเป๊ะ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก www.travelsatun.com

ร้านอาหารและเครื่องดื่ม บนเกาะหลีเป๊ะมีร้านอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งดำเนินการโดยคนในชุมชนและคนภายนอก รีสอร์ททุกแห่งบนเกาะหลีเป๊ะจะมีร้านอาหารให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งราคาจะค่อนข้างสูง ให้บริการทั้งอาหารไทยและอาหารต่างชาติ ส่วนร้านเครื่องดื่มประเภทบาร์ ก็เกิดขึ้นมากมายบนเกาะหลีเป๊ะ เช่น ปูบาร์ แมงโกบาร์ มารินบาร์ เรกเก้บาร์ ดังบาร์ บาราคูคาร์บาร์ มังกีบาร์ มูลไคท์บาร์ บาร์หลีเป๊ะ แจ็ค จังเกลบาร์ คามาร์บาร์ เป็นต้น ส่วนร้านอาหารขนาดกลางและแผลงลอยนั้น เกิดขึ้นมากตั้งแต่ ปี 2548 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยมุสลิมจากเมืองสตูล เข้ามาเช่าที่ของคนในชุมชนตั้งเป็นร้านอาหารขนาดเล็กและแผลงลอยขึ้นเกือบตลอด

³⁵ สัมภาษณ์นายกิจชัย หอพิสุทธาร, ผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะ, 18 มีนาคม 2549.

ถนนเส้นที่เชื่อมระหว่างหน้าเกาะและหลังเกาะ ส่วนใหญ่จะขายอาหารตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยวและร้านอาหารแฟ

ข้อมูลด้านสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อมจากสถานีอนามัยเกาะอาดัง พบว่าในปี พ.ศ. 2548 มีร้านอาหาร จำนวน 13 ร้าน ทั้งหมดได้สมัครเข้าร่วมโครงการอาหารสะอาดรสชาติอร่อย (CLEAN FOOD GOOD TASTE) ผลการดำเนินงานพบว่ามีร้านอาหารที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 9 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 69.23³⁶ มาในปี พ.ศ. 2549 ยังคงมีร้านอาหาร จำนวน 13 ร้าน มีร้านอาหารที่ยังคงไม่ผ่านเกณฑ์ 4 ร้าน มีจำนวนแหล่งลอยที่จำหน่ายอาหาร 2 ร้าน และมีร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 5 ร้าน ทั้งหมดเป็นร้านอาหารที่ยังไม่มีระบบปรับอากาศ³⁷ และในปี พ.ศ. 2550 มีจำนวนร้านอาหารเพิ่มขึ้นเป็น 15 ร้าน แต่ในจำนวนนั้นยังเป็นร้านอาหารที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ 7 ร้าน³⁸

ภาพที่ 38 กิจกรรมที่มีบริการแก่นักท่องเที่ยวของร้านอาหารประเภทบาร์

ที่มา : [Pictures/Events](http://www.poohlpe.com/pictures_events.html) [Online], accessed 28 February 2008. Available from http://www.poohlpe.com/pictures_events.html

ร้านค้า ร้านค้าบนเกาะหลีเป๊ะในยุคนี้ มีทั้งร้านขายของชำหรือสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็น ตลอดจนไปถึงร้านขายเสื้อผ้าและของที่ระลึก เช่น ร้านเยวเรศซ้อป เป็นร้านค้าที่เก่าแก่ที่สุดบนเกาะ ดำเนินกิจการจากรุ่นแม่มาถึงรุ่นลูก โดยนางเยวเรศ สมทรง เจ้าของร้าน เล่าว่า ร้านขายของชำที่ดำเนินกิจการมาจนถึงทุกวันนี้ เดิมเคยซื้อกิจการต่อจากครูใหญ่คนแรกที่มาสอนบนเกาะ คือ ครูทิพย์ หรือนายชัยพงษ์ วงศ์กระพันธุ์ ซึ่งมาเปิดร้านขายของชำอยู่ก่อน ประมาณช่วงต้น

³⁶ ข้อมูลทั่วไปไปสถานีอนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2548.

³⁷ ข้อมูลทั่วไปไปสถานีอนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2549.

³⁸ ข้อมูลทั่วไปไปสถานีอนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2550.

ทศวรรษ 2500 หลังจากย้ายไปสอนที่อื่น แม่ของคุณเขวเรศจึงดำเนินการต่อ และส่งต่อให้กับคุณเขวเรศและสามี คือ คาบตำรวจสุเมธดำเนินการต่อ³⁹ หลังจากนั้นก็มีร้านค้าอื่นๆ เกิดขึ้นภายในชุมชน เช่น ร้านทวีทรัพย์ ร้านกระเทียมซ้อป ร้านอรุณซ้อป ร้านบิวตี้ซ้อป ร้านปู้ซ้อป ร้านแทคทูซ้อป หลีเป๊ะมินิมาร์ท เป็นต้น ส่วนร้านขายของที่ระลึกส่วนใหญ่จะเป็นร้านผ้าบาติก และเครื่องประดับต่างๆ ข้อมูลด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากสถานีอนามัยเกาะอาดัง พบว่าในปี พ.ศ. 2548 มีร้านขายของชำ จำนวน 5 ร้าน⁴⁰ จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2549 พบว่ามีจำนวนร้านชำที่จำหน่ายอาหารสด จำนวน 2 ร้าน⁴¹ และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2550 เป็น 3 ร้าน⁴²

ร้านอินเทอร์เน็ต เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เริ่มเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเกาะหลีเป๊ะประมาณในช่วงปลายทศวรรษ 2530 และเพิ่มจำนวนขึ้นมาในปัจจุบัน ร้านอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งในการรับและส่งข่าวสาร จึงได้เกิดกิจการร้านอินเทอร์เน็ตขึ้นบนเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งจะมีให้บริการในหลายๆ รีสอร์ท โดยคิดค่าบริการที่ค่อนข้างสูง

ร้านนวดแผนไทยและนวดแผนโบราณ เนื่องด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ในการมาทำกิจกรรมท่องเที่ยวและพักผ่อนบนเกาะหลีเป๊ะ ร้านนวดจึงเป็นกิจการอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น และสร้างรายได้ให้กับเจ้าของกิจการ ซึ่งเป็นคนจากภายนอกเข้ามาดำเนินการ เป็นการนวดแบบแผนไทยและแผนโบราณ จากการสำรวจเมื่อเดือนมีนาคม 2549 พบว่ามีร้านนวดเกิดขึ้นบนเกาะหลีเป๊ะ จำนวน 4 ร้าน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเส้นทางระหว่างหน้าเกาะกับหลังเกาะ จำนวน 2 ร้าน และตั้งอยู่หลังเกาะ ใกล้เคียง หลีเป๊ะรีสอร์ท อีก 2 ร้าน ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาก

ร้านค่าน้ำ กิจกรรมการค่าน้ำชมปะการังเป็นกิจกรรมที่เป็นที่นิยมอย่างมากของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเกาะหลีเป๊ะ ดังนั้นร้านค่าน้ำ ซึ่งบริการให้เช่าอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการค่าน้ำทั้งแบบค่าน้ำตื้นและค่าน้ำลึก จึงเกิดขึ้นภายในเกาะหลีเป๊ะมากเช่นกัน เช่น ร้านค่าน้ำสบายสปอร์ต ร้านสตูล เซาท์ ซี โคฟี ซ้อป ร้านชาวเลไคร่วิ่ง ร้านฟอราไคร่วิ่ง ร้านโลดส์ ไคร่วิ่ง เป็นต้น

³⁹ สัมภาษณ์นางเขวเรศ สมทรง, เจ้าของร้านเขวเรศซ้อป, วันที่ 2 พฤษภาคม 2550.

⁴⁰ ข้อมูลทั่วไปไปสถานีอนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2548.

⁴¹ ข้อมูลทั่วไปไปสถานีอนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2549.

⁴² ข้อมูลทั่วไปไปสถานีอนามัยเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2550.

บริษัทเดินเรือโดยสาร การเดินทางสู่เกาะหลีเป๊ะแต่เดิมอาศัยเรือประมง หรือเรือหางยาวของชาวประมงเป็นพาหนะในการเดินทาง ต่อมาเมื่อเกาะหลีเป๊ะเริ่มเป็นที่รู้จัก ก็เริ่มมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยอาศัยการเช่าเหมาเรือชาวประมงท้องถิ่น หรือในระยะแรกๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะเป็นกลุ่มข้าราชการที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ ก็จะอาศัยเรือของทางราชการ เช่น เรือของทางอุทยานแห่งชาติตะรุเตา หรือเรือตำรวจน้ำ เดินทางเข้าสู่เกาะหลีเป๊ะ

ส่วนเรือโดยสารที่เดินทางจากท่าเทียบเรือปากบารา มาถึงเกาะหลีเปะนั้น มีขึ้นราว 12 ปีที่ผ่านมา โดยในระยะแรกๆ จะเป็นเรือไม้ที่บรรจุผู้โดยสารได้ประมาณ 20-30 คน และวิ่งสลับวัน เช่น จันทร์ พุธ ศุกร์ เป็นต้น เรือในระยะนี้จะใช้เวลาวิ่งราว 4-5 ชั่วโมง ต่อมาเมื่อประมาณ 8 ปีที่ผ่านมาจึงเริ่มมีเรือโดยสารซึ่งบรรจุผู้โดยสารได้ ประมาณ 200 ที่นั่งเป็นครั้งแรก โดยเรือใช้เวลา 2 ชั่วโมงเศษๆ จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2549 จึงเริ่มมีเรือสปีด โบนัส วิ่งเป็นเรือโดยสาร ซึ่งใช้เวลาเดินทางเพียง 1 ชั่วโมง เศษๆ⁴³

ธุรกิจเดินเรือโดยสารสู่เกาะหลีเป๊ะได้ขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งในปัจจุบันมีบริษัทเดินเรือโดยสารเปิดให้บริการอยู่หลายบริษัท มีการแข่งขันกันสูง บริษัทใหญ่ๆ ที่สำคัญเช่น บริษัทไทเกอร์ไลน์ ทราเวล จำกัด (Tigerline Travel Co., Ltd) บริษัทสตุลปากบารา สปีดโบท คลับ จำกัด (Satun Pakbara Speed Boat Club Co., Ltd) และบริษัทหลีเป๊ะเฟอร์รี่ แอนด์ สปีดโบลท์ จำกัด (Lipeh ferry and speed boat Co. Ltd)⁴⁴

⁴³ (1) สัมภาษณ์นางทิพวรรณ มอญแก้ว, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย, 1 พฤษภาคม 2550. (2) สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

⁴⁴ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, ฐานข้อมูลทะเบียนนิติบุคคล จังหวัดสตูล, 2551.

ภาพที่ 39 เรือโดยสารจากท่าเรือปากบารา-หลีเป๊ะ

ที่มา : เรื่องเล่าจากหลีเป๊ะ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 6 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก
<http://munasunma.diaryclub.com/20071006/0/0/blog.html?เรื่องเล่าจากหลีเป๊ะ>

ภาพที่ 40 ภายในเรือโดยสารปรับอากาศที่บรรจุผู้โดยสารได้ 200 ที่นั่ง

ที่มา : นิโมทัวร์, ภาพท่องเที่ยวทะเลตะรุเตา [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก
http://www.nemotour.com/trip_gallery/tarutao/2006/feb11-13/gallery1/pages/003.htm

บริษัทนำเที่ยว การบริการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล รวมทั้งที่เกาะหลีเป๊ะ และหมู่เกาะอาดัง-ราวี มีบริษัทนำเที่ยวหลายบริษัทไว้คอยบริการแก่นักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยวเหล่านั้นตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว ทั้งในอำเภอเมืองสตูล และอำเภอละงู ซึ่งเป็นที่ตั้งของท่าเทียบเรือปากบารา บางบริษัทมีสำนักงานย่อยตั้งอยู่ในเกาะหลีเป๊ะเช่นกัน

ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2541 ระบุว่ามียุทธยานำเที่ยวที่เปิดบริการด้านการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล จำนวน 12 บริษัท ซึ่งบริษัทนำเที่ยวต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจการนำเที่ยวได้ตามกฎหมาย มีมาตรฐานและมีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว ส่วนรูปแบบการจัดบริการนำเที่ยวมีหลายรูปแบบ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการได้ตามความสมัครใจ โดยบริษัทนำเที่ยวทั้งหมด 12 บริษัท ในปี 2541 เป็นบริษัทนำเที่ยวในอำเภอเมือง จำนวน 10 บริษัทและเป็นบริษัทนำเที่ยวในอำเภอละงู จำนวน 2 บริษัท⁴⁵ มาในปัจจุบันบริษัทนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดสตูล ได้เพิ่มจำนวนขึ้นจากเดิมมาก โดยเพิ่มจำนวนขึ้นมากกว่า 20 บริษัท

ส่วนรูปแบบการจัดบริการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูลนั้น อุดม โต๊ะหมื่น เจ้าของบริษัทนำเที่ยวอุดมทัวร์ จังหวัดสตูล ได้กล่าวถึงไว้ สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดบริการนำเที่ยวที่ทำอยู่มี 3 แบบ คือ แบบเรือเมย์ปกติ แบบแพกเกจทัวร์ และแบบเช่าเหมาลำ แบบเรือเมย์ปกตินักท่องเที่ยวจะซื้อตั๋วเพื่อเดินทางไป/กลับ เพียงอย่างเดียว นักท่องเที่ยวมีอิสระที่จะเลือกเที่ยวตรงไหนก็ได้ ส่วนแบบแพกเกจทัวร์ เป็นการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ บริษัทจะเป็นผู้ดำเนินการเรื่องอาหาร ที่พักและมัคคุเทศก์ให้แก่นักท่องเที่ยวและที่สำคัญอย่างยิ่งบริษัทจะต้องมีโปรแกรมนำเที่ยวไว้ให้ นักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการ โปรแกรมนำเที่ยวจะมีทั้งแบบไปเช้า-เย็นกลับหรือพัก 1 คืน 2 วัน และ 2 คืน 3 วัน ส่วนแบบเช่าเหมาลำนั้นขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวทุกอย่างว่าต้องการเรือขนาดใด ไปเที่ยวที่ไหนและจำนวนกี่วัน โดยการเช่าเหมาลำจะกำหนดราคาการเช่าต่อวัน

นอกจากนี้ เศษ คำกระบี่ เจ้าของบริษัทนำเที่ยวอวดังซีทัวร์ จังหวัดสตูล ได้กล่าวถึงความน่าเชื่อถือของบริษัทนำเที่ยวไว้สรุปได้ว่า บริษัทนำเที่ยวทุกบริษัทจะต้องผ่านการจดทะเบียนจากกรมเจ้าท่า พนักงานทุกคนบนเรือจะต้องมีใบอนุญาตจากกรมเจ้าท่า มัคคุเทศก์จะต้องผ่านการอบรมมัคคุเทศก์เฉพาะทางทะเลชายฝั่ง จึงจะดำเนินการนำเที่ยวได้ ในด้านความปลอดภัย เรือทุกลำจะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยทุกคน นอกจากนี้ทางเจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มาตรวจสอบการปฏิบัติงานของบริษัทนำเที่ยวอยู่ทุกระยะ⁴⁶

ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น คือ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานและตัวแทนภาครัฐ ศักยภาพภายในชุมชน ซึ่งหมายถึงการเป็นแหล่งที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยว และผลจากงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า ประปา ระบบ

⁴⁵ เพ็ญศรี บิสนุม, “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล”, 81.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, 82.

การสื่อสาร ถนนภายในชุมชน ป้ายสื่อความหมาย การกำจัดขยะมูลฝอย ตลอดจนงานด้านความปลอดภัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านการขยายตัวของธุรกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจที่พัก ประเภทรีสอร์ทและบังกะโล ร้านอาหาร ร้านค้าภายในชุมชน ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านนวดแผนไทยและนวดแผนโบราณ บริษัทเดินเรือโดยสารและบริษัทนำเที่ยว ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับชุมชนอุรึกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนที่จะต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรึกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว

เมื่อชุมชนอุรึกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะพัฒนาเข้าสู่ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญคือ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานและตัวแทนภาครัฐ ศักยภาพภายในชุมชน และปัจจัยด้านการขยายตัวของธุรกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัจจัยเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในชุมชนอุรึกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ทั้งในด้านการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน การปรับตัวในด้านการทำมาหากิน การปรับตัวทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม และการปรับตัวในทางสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรม ซึ่งนับเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ทำให้มองเห็นการปรับตัวของผู้คนในชุมชนได้อย่างชัดเจน

ความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน

ชุมชนอุรึกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคดั้งเดิมช่วงก่อนปี 2493 ยังเป็นชุมชนขนาดเล็ก ตั้งบ้านเรือนกระจายตัวอยู่ตามอ่าวและริมชายหาดต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ลักษณะบ้านเรือนก็เป็นบ้านเรือนที่สร้างขึ้นแบบง่ายๆ ด้วยวัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่น มาในปี 2493- 2526 การตั้งถิ่นฐานสภาพชุมชนและบ้านเรือนของอุรึกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะก็เริ่มปรากฏให้เห็นทั้งความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงบางประการ เช่น การขยายตัวของชุมชน ทั้งในด้านจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือน การเกิดสมาชิกกลุ่มใหม่ขึ้นในชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนในชุมชนอย่างชัดเจน ส่วนลักษณะบ้านเรือนแม้จะยังคงสืบเนื่องมาจากลักษณะของบ้านเรือนในยุคดั้งเดิมอยู่มาก แต่ก็เริ่มปรากฏให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงบางประการ ซึ่งเกิดขึ้นจากการรับวัฒนธรรมจากคนนอกที่เข้ามาอยู่ในชุมชน เช่น การสร้างบ้านแบบไม้มกพื้น ใช้วัสดุที่หาซื้อจากตลาดในตัวเมืองสตูล เช่น ไม้กระดาน ลังกะสี เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนภายในชุมชน ในช่วงปี พ.ศ. 2527 – ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าชุมชนอุรึกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก แม้ว่าจะยังตั้งบ้านเรือนอยู่บนเกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดัง แต่ก็เห็นได้ว่าชุมชนขยายตัวขึ้นมาก และความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่ตั้งบ้านเรือนของชาวอุรึกลาไวย์ จากเดิมที่เคยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมชายหาด ก็เริ่มขยายชุมชนเข้าสู่ตอนในของเกาะมากขึ้น บ้านเรือนหลายหลังตั้งอยู่ห่างจากชายหาดมาก ทั้งนี้สืบเนื่องจาก การขยายตัวของชุมชนทั้งในด้านการเพิ่มขึ้นของประชากรและจำนวนครัวเรือน ซึ่งอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรและจำนวนครัวเรือนนั้น อาจสังเกตได้จากเอกสารทะเบียนบ้านในรูปแบบเก่าของหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งทางอำเภอเมืองสตูลเก็บรวบรวมไว้ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2525 มีบ้านเรือนที่มีบ้านเลขที่ทั้งหมด 63 หลัง ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ปรากฏว่ามีบ้านเรือนที่มีบ้านเลขถึง 140 หลัง⁴⁷

นอกจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรและจำนวนครัวเรือนจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่ตั้งบ้านเรือนของอุรึกลาไวย์ในชุมชนแล้ว ทั้งนี้ยังรวมถึงประเด็นสำคัญคือพื้นที่บริเวณชายหาด ซึ่งเป็นทำเลที่เหมาะสมในการสร้างที่พักนักท่องเที่ยว ประเภทรีสอร์ทและบังกะโล ชาวอุรึกลาไวย์หลายครอบครัวได้ขายที่ให้กับนายทุนกลุ่มนี้ เพื่อสร้างเป็นรีสอร์ทและบังกะโล รองรับนักท่องเที่ยว⁴⁸ นอกจากนี้ก็ยังคงเกิดจาก สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ กล่าวคือ ความกว้างของหาดทรายน้อยลง เนื่องจากน้ำทะเลหนุนเข้ามามากขึ้น ชาวบ้านจึงต้องย้ายบ้านเรือนเข้าไปอาศัยอยู่ทางตอนในของเกาะมากขึ้น⁴⁹ และจากคำบอกเล่าของชาวอุรึกลาไวย์คนหนึ่งเล่าว่า หาดทรายรอบๆ เกาะหลีเป๊ะนี้มีการเคลื่อนย้ายตัวโดยทิศทางลมประมาณทุกๆ 10 ปี จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง โดยรอบบริเวณจะเห็นความเปลี่ยนแปลงทุก 2 ปี เช่น บริเวณทางทิศตะวันตกของเกาะครั้งหนึ่งเคยมีโขดหินมากมาย แต่ 2 ปีต่อมา กระแสนลมเปลี่ยนทิศทางและกระแสน้ำก็ผันแปรไปพัดพาเอาเม็ดทรายไปถมยังอีกที่ ทำให้ชายหาดบริเวณนั้นมีพื้นที่ทรายบางและหนาไม่เสมอกันตลอด

⁴⁷ ข้อมูลจากการสำรวจเอกสารทะเบียนบ้านปี พ.ศ. 2525-2534 ของหมู่ที่ 7 ต.เกาะสาหร่าย อ.เมืองสตูล, เอกสารของที่ว่าการอำเภอเมืองสตูล.

⁴⁸ สัมภาษณ์นายกิจชัย หอพิสุทธิสาร, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ, 18 มีนาคม พ.ศ. 2549.

⁴⁹ (1) สัมภาษณ์นางเขวเรศ สมทรง, เจ้าของร้านเขวเรศซ้อป, วันที่ 2 พฤษภาคม 2550. (2) สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550. (3) สัมภาษณ์นางลัดดาวัลย์ อังโชติพันธุ์, เจ้าของอัมมานน์รีสอร์ท, 1 พฤษภาคม 2549. (4) สัมภาษณ์นางสะอ๊ะ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550.

ทั่วทั้งหาด⁵⁰ ดังนั้นสถานที่ตั้งบ้านเรือนในชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้ จึงได้ขยายตัวเข้าสู่ตอนในของเกาะมากขึ้น แทนที่การตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมชายหาด ด้วยเหตุผลของการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและครัวเรือน การขายที่บริเวณชายหาดให้กับกลุ่มนายทุน และความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

ความเปลี่ยนแปลงของลักษณะบ้านเรือน ลักษณะบ้านเรือนในยุคนี้ จะเห็นได้ชัดว่าบ้านเรือนส่วนใหญ่เลือกใช้วัสดุที่หาซื้อได้ตามท้องตลาดบนฝั่งจังหวัดสตูล เช่น ไม้กระดาน ตังกะสี อิฐ ปูนซีเมนต์และกระเบื้อง เป็นต้น วัสดุที่บ้านเรือนชาวอุรักลาไวย์เกือบทุกหลังในชุมชนใช้คือตังกะสี ซึ่งนำมาใช้ประโยชน์ทั้งที่เป็นส่วนหลังคาและฝาบ้าน เนื่องจากมีความทนทานกว่าไม้ จำพวกไม้ไผ่ จากและหญาคา อย่างที่เคยใช้กันในช่วงก่อนปี 2527 และยังมีราคาถูกกว่าไม้จำพวก ไม้กระดาน นอกจากเหตุผลในเรื่องของความทนทานและราคาถูกแล้ว ก็ยังเกี่ยวข้องกับกฎข้อห้ามในเรื่องการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นกฎของทางอุทยานฯ ด้วย วัสดุในการสร้างบ้านเรือนในยุคนี้จึงเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด

จะเห็นได้ว่าบ้านเรือนบางหลังภายในชุมชนสร้างโดยวัสดุที่ทันสมัย เช่นเดียวกับบ้านในตัวเมือง เช่น ใช้อิฐก่อเป็นผนังบ้านฉาบด้วยปูนซีเมนต์ มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง เป็นต้น ดังนั้นลักษณะรูปแบบของบ้านเรือน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวอุรักลาไวย์ จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ลักษณะรูปแบบและขนาดจะมีความแตกต่างกันไปตามฐานะและความต้องการของเจ้าของบ้าน ซึ่งปัจจุบันจะเห็นลักษณะรูปแบบของบ้านเรือนชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ เป็น 2 ลักษณะ คือ บ้านเรือนแบบยกพื้นและบ้านเรือนแบบไม่ยกพื้น ซึ่งเป็นการสร้างบ้านเลียนแบบชาวเมือง รูปทรงของตัวบ้านแบบไม่ยกพื้นก็เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าเช่นเดียวกัน มีทั้งที่สร้างแบบก่ออิฐถือปูนครั้งหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งจะใช้วัสดุประเภทไม้ไผ่สานหรือไม้กระดาน และบ้านที่ก่ออิฐถือปูนทั้งหลังปัจจุบันบ้านบางหลังจะมีการกันห้องเป็นสัดส่วน ทั้งห้องนอน ห้องรับแขก ห้องครัว พื้นบ้านจะเทคอนกรีตอย่างดี นับเป็นความเปลี่ยนแปลงของลักษณะบ้านเรือนอย่างชัดเจน

⁵⁰ ปญฺญุทฺธ วิเศษสาธฺร, “หลีเป๊ะ-สวรรค์สี่ศกฺรรมกลางอันดามัน” สารคดี 3, 29 (กรกฎาคม, 2530), 134-137.

ภาพที่ 41 สภาพชุมชนและบ้านเรือนของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในปัจจุบัน

ที่มา : Long Weaked @Lipe island [Online], accessed 21 October 2007. Available from <http://www.pixpros.net/forums/showthread.php?t=9565>

การปรับตัวในด้านการทำมาหากิน

การปรับตัวในด้านการทำมาหากินของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ถึงปัจจุบัน เป็นการปรับตัวที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวในการทำประมงเชิงพาณิชย์ การสิ้นสุดลงของเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ การเกิดขึ้นของอาชีพใหม่ เช่น อาชีพขับเรือหางยาวรับจ้าง อาชีพแรงงานรับจ้าง อาชีพแม่บ้าน พนักงานในครัวและพนักงานเสิร์ฟ และอาชีพค้าขาย อันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

การทำประมงเชิงพาณิชย์และเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์

1. การปรับตัวในการทำประมงเชิงพาณิชย์

การทำประมงเป็นอาชีพที่สำคัญของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ แต่ด้วยปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในแต่ละยุคสมัย ส่งผลให้ลักษณะของการทำประมงของชาวอุรักลาไวย์แตกต่างกันไป กล่าวคือ ในยุคดั้งเดิมคือก่อนปี พ.ศ. 2493 นั้น ชาวอุรักลาไวย์จะทำประมงแบบพื้นบ้านเพื่อยังชีพ อาศัยภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการประมงที่สืบทอดมาจากรบรรพบุรุษเป็นสำคัญ มาในช่วงปีพ.ศ. 2493-2526 การทำประมงของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะพัฒนา มาเป็นการทำประมงเชิงพาณิชย์ ด้วยปัจจัยสำคัญคือการเข้ามาของเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลาง ระบบเจ้าเก่าและลูกน้องเริ่มพัฒนาขึ้นตั้งแต่ในยุคนี้และสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ถึงปัจจุบัน อาชีพประมงยังคงเป็นอาชีพหนึ่งของอุรักลาไวย์ในชุมชน ระบบเจ้าเก่าและลูกน้องยังคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ชาวอุรักลาไวย์กว่า 90% เป็นลูกน้อง

ของเก่าแก่ แต่ในยุคที่ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญนี้ เก้าแก่หลายรายได้ปรับตัวหันมาทำธุรกิจด้านการบริการทางการท่องเที่ยวด้วย เช่น การสร้างรีสอร์ทและบังกะโล เปิดร้านอาหาร และการให้เช่าเรือหางยาวนำเที่ยว เป็นต้น ดังนั้นในหน้าแล้ง ซึ่งเป็นช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ชาวอุรกลาไวย์ในชุมชนจะเข้าสู่การเป็นแรงงานเพื่อการบริการทางการท่องเที่ยว ซึ่งจะหารายได้ที่ดีกว่าการทำประมง แต่เมื่อหมดช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวแล้วจึงจะกลับเข้าสู่การทำประมงอีกครั้งหนึ่ง⁵¹

เครื่องมือและวิธีการจับสัตว์น้ำของชาวอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ที่เห็นได้ชัดเจนคือ เรือ ในยุคนี้นี้เรือแจวหรือเรือพาย หดหายไปแล้วจากชุมชน ชาวประมงต่างหันมาใช้เรือติดเครื่องยนต์ ซึ่งนับว่ามีราคาสูง ซึ่งต้องอาศัยการกู้ยืมเงินจากเก้าแก่ เรือติดเครื่องยนต์มีความสำคัญกับชาวอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะมาก เพราะเรือคือเครื่องมือสำคัญในการทำมาหากินด้วยอาชีพจับเรือรับจ้างในฤดูกาลท่องเที่ยวและการทำประมงหลังฤดูกาลท่องเที่ยวหมดลง ปัจจุบันชาวอุรกลาไวย์น้อยมากที่ยังสร้างเรือ อย่างไรก็ตามพวกเขายังมีความสามารถในการซ่อมและดูแลรักษาเรือ เรือโดยมากจะสั่งซื้อมาจากที่อื่น⁵²

ภาพที่ 42 เรือหางยาวของชาวอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 120 ลำ

ที่มา : [Long Weeked @Lipe island](http://www.pixpros.net/forums/showthread.php?t=9565) [Online], accessed 21 October 2007. Available from <http://www.pixpros.net/forums/showthread.php?t=9565>

⁵¹ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

⁵² เรื่องเดียวกัน, 50.

ภาพที่ 43 เรือหางยาวที่ชาวอุรักลาโว้ยใช้ในการบริการนักท่องเที่ยวและการประมง

ที่มา : เกาะหินงาม [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 18 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก

<http://munasunma.diaryclub.com/20071016/0/0/blog.html>

สำหรับเครื่องมือจับสัตว์น้ำประเภทอื่นๆ ที่เคยใช้มาตั้งแต่ก่อนปี 2527 เช่น ฉมวกหรือชนัก ในปัจจุบันนอกจากจะใช้บ้างเป็นครั้งคราวเพื่อจับเต่าจากเรือแล้ว ก็ไม่มีการใช้อีกต่อไป ส่วนการตกเบ็ดนั้น จัดเป็นวิธีการจับปลาที่ยังนิยมมากในหมู่อุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ เป็นวิธีการที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ลักษณะของคันเบ็ดที่ใช้ จะแตกต่างกันไปมาก เพราะเป็นการซื้อหาจากตลาดในเมือง แทนที่จะเป็นเครื่องมือที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้เองอย่างในอดีต แต่ในฤดูกาลท่องเที่ยวชาวเกาะหลีเป๊ะไม่นิยมออกไปตกเบ็ด เพราะมีรายได้หลักจากการพานักท่องเที่ยวออกไปตามเกาะต่างๆ หรือในบางครั้งที่ชาวอุรักลาโว้ยพานักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งเขาเรือออกไปตกเบ็ดเพื่อการนันทนาการ ชาวอุรักลาโว้ยก็จะร่วมตกปลาค้าง และปลาที่ได้น้อยมากที่จะนำกลับไปประกอบอาหารที่บ้าน ส่วนใหญ่จะขายให้กับร้านอาหารบนเกาะ บางครั้งหากได้ปลามาน้อยก็จะอาศัยการแลกเปลี่ยนกับเบียร์จำนวน 1 หรือ 2 กระป๋องแทน⁵³

ในปัจจุบันชาวอุรักลาโว้ยนิยมตกเบ็ดกันมากในฤดูมรสุม ผลผลิตจากท้องทะเลที่ชาวอุรักลาโว้ยหาได้ในฤดูมรสุมมีมากกว่าในฤดูแล้ง⁵⁴ การระเบิดปลาถูกห้ามเด็ดขาดในปี 2533⁵⁵ ส่วนการจับปลาค้างอวนนั้น พบข้อมูลจากจดหมายของหน่วยประมงถึงผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลใน

⁵³ สัมภาษณ์นางลัดดาวัลย์ อังโชติพันธุ์, เจ้าของอัมมานันริสอร์ท, 1 พฤษภาคม 2549.

⁵⁴ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาโว้ยในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 48.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, 52-53.

เดือนกรกฎาคม 2537 มีการสำรวจประเพณีอาชีพของชาวหมู่เกาะอาดัง-ราวี และพบว่ามีการจับปลาด้วยวิธีอวนล้อมหินถึง 60 % แม้ว่าจะเป็นข้อห้ามของกรมประมงตั้งแต่ปี 2534 เพราะปะการังถูกทำลายจากการจับปลาวิธีนี้ เจ้าหน้าที่ของหน่วยประมงมองว่าการใช้อวนล้อมหินเป็นอันตรายต่อปะการัง เพราะมีการใช้อวนใกล้กับปะการังมาก และมีผลกระทบจากวิธีการไล่ปลาออกมาจากปะการังและกองหิน ในปี 2540 อุปกรณ์ในการไล่ปลารวมทั้งอวนถูกริบ ปัจจุบันชาวบ้านยังทำอวนล้อมหินอยู่ในฤดูมรสุม⁵⁶ และปัจจุบันยังพบว่าชาวอุรักลาโว้ยยังคงเก็บปลิงทะเลมาแปรรูป โดยการย่างแล้วขายให้กับเจ้าแก้วในชุมชน โดยปลิงทะเลนับว่าเป็นสินค้าราคาแพง ส่งออกไปขายเกาะลังกาวิประเทศมาเลเซีย ราคาประมาณกิโลกรัมละ 800 บาท

สำหรับแหล่งซื้อขายผลผลิตนั้น ชาวอุรักลาโว้ยส่วนใหญ่ในชุมชนจะขายปลาและผลผลิตทางทะเลที่ตนหามาได้ให้กับเจ้าแก้วในชุมชน โดยจะเป็นการผูกขาด ชาวอุรักลาโว้ยเคยขายให้กับเจ้าแก้วคนใดก็จะขายให้กับเจ้าแก้วคนนั้นตลอด หญิงสาวคนหนึ่งบนเกาะหลีเป๊ะเล่าว่าหลังจากหมดช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวแล้ว สามีนของเธอจะออกหาปลาในช่วงมรสุม เพื่อหาปลามาขายให้กับเจ้าแก้วในชุมชน โดยขายปลาได้ในราคาประมาณกิโลกรัมละ 60-80 บาท ถ้าเป็นกุ้งจะได้ในราคาประมาณกิโลกรัมละ 100-200 บาท⁵⁷ เจ้าแก้วจะทำหน้าที่พ่อค้าคนกลางและจะส่งสินค้าไปขายที่สตูลบ้าง ปะเหลียบบ้าง โดยจะต้องตรวจสอบราคาว่าช่วงไหน ตลาดใดให้ราคามากกว่า⁵⁸ แต่ปัจจุบันก็มีชาวอุรักลาโว้ยบางส่วนที่พยายามหลีกเลี่ยงการขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางในชุมชน จึงได้นำผลผลิตที่ได้ไปส่งขายเองที่ท่าเรือปากบารา เนื่องจากจะได้ราคาดีกว่าเกือบเท่าตัว⁵⁹

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, 53.

⁵⁷ สัมภาษณ์นางชมพู่ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 11 พฤษภาคม 2549.

⁵⁸ สัมภาษณ์นายสมชาย เอี้ยวเหล็ก, เจ้าแก้วประมงบนเกาะหลีเป๊ะ, 2 พฤษภาคม 2550.

⁵⁹ สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

ภาพที่ 44 ปลิงทะเลอย่าง

ที่มา : เรื่อง เล่าจากเกาะหลีเป๊ะ (ภาคสาม) [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก <http://munasunma.diaryclub.com/20071010/0/0/blog.html>

หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในชุมชน จึงพบว่าชาวอุรักลาโว้ยได้ปรับเปลี่ยนปัญหาเพื่อการบริการทางการท่องเที่ยว กล่าวคือ ภูมิปัญญาที่ชาวอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะมองเห็นความสำคัญและสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน คือภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล เพราะถึงแม้ว่าในปัจจุบันชาวอุรักลาโว้ยจะไม่ได้ทำประมงตลอดทั้งปี เนื่องจากต้องเป็นแรงงานในภาคการบริการทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการขับเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวเข้าชมและทำกิจกรรมต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี แต่ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว และเมื่อหมดฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งจะเข้าสู่ฤดูมรสุม ชาวอุรักลาโว้ยจะเริ่มทำประมงในช่วงนี้ ดังนั้นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลจึงยังมีความสำคัญอยู่กับชาวอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ

แม้ว่าภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลจะยังคงสืบทอดมาถึงชาวอุรักลาโว้ยในปัจจุบัน แต่ส่วนใหญ่ก็จำกัดอยู่แค่ในกลุ่มของชายชาวอุรักลาโว้ยซึ่งอยู่ในวัยที่ต้องทำมาหากินเลี้ยงดูครอบครัวเท่านั้น แต่ในส่วนของผู้หญิงและเด็กๆ เริ่มจะเข้าถึงภูมิปัญญาเหล่านี้ได้น้อยลง เนื่องจากการเลิกบวักัด อย่างชัดเจนช่วงหลังการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ปี 2517 การบวักัดหรือการออกไปหาอาหารตามหมู่เกาะต่างๆ กันทั้งครอบครัว ซึ่งจะใช้เวลาช้านานพอสมควรจึงจะกลับมายังบ้านถาวรบนเกาะ จะทำให้สมาชิกในครอบครัวได้รับรู้ถึงภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง และความรู้เกี่ยวกับ

ถึงแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลไปด้วย แต่ปัจจุบันผู้หญิงและเด็กๆ ผูกพันอยู่กับทะเลน้อยลง จึงเข้าถึงภูมิปัญญาเหล่านั้นน้อยลงไปด้วย⁶⁰

2. การสิ้นสุดลงของเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์

ด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้น จากยุคดั้งเดิมซึ่งชาวอุรักลาไวย์เคยปลูกข้าวไว้บริโภคภายในครัวเรือน และเลิกการปลูกข้าวไปตั้งแต่ก่อนปี 2527 เนื่องจากได้ผลผลิตไม่มากนัก และสามารถหาซื้อข้าวจากในท้องตลาดได้ ประกอบกับชาวอุรักลาไวย์หันมาปลูกมะพร้าวเพื่อขายให้กับพ่อค้าคนกลางจากฝั่งเมืองสตูล โดยส่งขายในลักษณะมะพร้าวตากแห้ง จนกระทั่งหลังปี 2527 เมื่อธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในชุมชน อาชีพเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ของชาวอุรักลาไวย์ก็สิ้นสุดลงประมาณช่วงปลายทศวรรษ 2530 เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์มีรายได้หลักจากการทำประมงเชิงพาณิชย์ และมีอาชีพใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เช่น เป็นแรงงานรับจ้างในรีสอร์ท เป็นพนักงานเสิร์ฟ แม่บ้าน หรือเป็นแม่ครัว ทำอาหารให้ร้านอาหารที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือเปิดร้านค้าเป็นของตัวเองภายในชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกที่เพิ่มรายได้ที่ดีมากกว่าการทำเกษตร⁶¹

การเกิดขึ้นของอาชีพใหม่

1. อาชีพขับเรือหางยาวรับจ้าง

ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ประมาณกลางเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนพฤษภาคม ชาวอุรักลาไวย์จะมีรายได้หลักที่สำคัญจากการขับเรือหางยาวรับจ้าง ทั้งจากการคอยรับส่งนักท่องเที่ยวจากเรือเฟอร์รี่ หรือเรือสปีด โป๊พ ที่วิ่งรับส่งนักท่องเที่ยวจากท่าเรือต่างๆ สู่เกาะหลีเป๊ะ เนื่องจากเรือโดยสารเหล่านั้นไม่สามารถเข้ามาจอดรับส่งนักท่องเที่ยวถึงเกาะได้ จึงต้องมีเรือเล็กอย่างเรือหางยาวของชาวอุรักลาไวย์คอยให้บริการรับส่งนักท่องเที่ยวจากเรือสปีด หรือจากบนฝั่งที่เกาะหลีเป๊ะ สู่เรือโดยสารเหล่านั้นอีกทีหนึ่ง โดยนักท่องเที่ยวจะต้องจ่ายให้กับเรือรับจ้างเหล่านี้ ใน

⁶⁰ สัมภาษณ์นายมนตรี นาคประครอง, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะอาดังและนายภิรมย์ ไพบ้านาญ, อาจารย์โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 13 กุมภาพันธ์ 2550.

⁶¹ (1) สัมภาษณ์นางคารา อังโชติพันธุ์, บุตรสาวของโต๊ะฆีรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (2) สัมภาษณ์นางสะอ๊ะ หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550. (3) สัมภาษณ์นายจิตติชัย สุวรรณขาว, ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ, 10 มีนาคม 2551.

ราคาเที่ยวละ 50 บาท ซึ่งเป็นราคาที่ปรับขึ้นมาตั้งแต่ปี 2550 เรือหางยาวรับจ้างของชาวอุรุกรลาไวย์ที่คอยรับส่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้มีทั้งที่เป็นเรือของชาวอุรุกรลาไวย์เกาะหลีเป๊ะโดยตรง ซึ่งรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ โดยมีนายจิตติชัย สุวรรณขาว ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะเป็นประธานชมรม ชมรมนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อแบ่งปันรายได้ให้แก่ชาวอุรุกรลาไวย์ที่ทำอาชีพขับเรือรับจ้างกันอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้จะมีชาวอุรุกรลาไวย์บางส่วนที่ขับเรือรับจ้างโดยเป็นลูกจ้างของทางรีสอร์ทอีกทีหนึ่ง ซึ่งชาวอุรุกรลาไวย์กลุ่มนี้มักจะไม่ค่อยมีเรือเป็นของตัวเอง ต้องอาศัยเรือของทางรีสอร์ท และนอกจากการขับเรือหางยาวเพื่อรับส่งนักท่องเที่ยวสู่เรือโดยสารขนาดใหญ่แล้ว อาชีพขับเรือหางยาวรับจ้างยังหมายถึงการขับเรือและบริการนำเที่ยวในเกาะต่างๆ ภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวีด้วย รายได้จากการขับเรื่อนำเที่ยวไปยังเกาะต่างๆ นี้ นับว่าเป็นรายได้ที่สูงมากของชาวอุรุกรลาไวย์ โดยจะมีรายได้ ประมาณเที่ยวละ 700-1,200 บาท ต่อครั้ง⁶²

ภาพที่ 45 เรือหางยาวรับจ้าง

ที่มา : เกาะหลีเป๊ะ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก

<http://www.travelsatun.com/island-lipeh/index.php>

2. อาชีพแรงงานรับจ้าง

ในยุคที่ชุมชนเกาะหลีเป๊ะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จึงเกิดการลงทุนในกิจการต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว และก่อให้เกิดรายได้ขึ้นแก่ผู้ประกอบการและชาวอุรุกรลาไวย์ภายในชุมชน กิจการต่างๆ เช่น รีสอร์ท ร้านอาหาร เป็นต้น เมื่อเริ่มก่อสร้างหรือเมื่อมีการขยายต่อเติม หรือซ่อมแซม ต่างก็ต้องอาศัยแรงงานรับจ้าง ซึ่งก็คือกลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์ในชุมชน เช่นงานประเภทก่อสร้างหรือแบกหามก็จะอาศัยแรงงานชายชาวอุรุกรลาไวย์ มาทำงานรับจ้างในช่วงเวลา

⁶² สัมภาษณ์นายสมานมิตร หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550.

ที่ว่างจากการออกเรือหาปลา กระทั่งบางคนกลายเป็นคนงานประจำภายในรีสอร์ทนั้นๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะได้ประมาณวันละ 150-300 บาท ขึ้นอยู่กับภาระงาน

ภาพที่ 46 ชาวอุรักลาโว้ยเป็นแรงงานรับจ้างในการสร้างรีสอร์ท

ที่มา : เกะหลีเป๊ะ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก www.travelsatun.com

3. อาชีพแม่บ้าน พนักงานในครัวและพนักงานเสิร์ฟ

ก่อนปี พ.ศ. 2527 จะเห็นได้ชัดว่าผู้ชายชาวอุรักลาโว้ย จะมีหน้าที่หลักในการทำมาหากิน หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงมักจะเป็นแม่บ้าน ดูแลเรื่องอาหารการกิน และการเลี้ยงดูลูก ส่วนการทำงานเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้กับครอบครัวนั้น มักเห็นเพียงการช่วยแปรรูปผลผลิตที่ได้จากทะเล เช่น การทำปลาเค็ม การทำปลิงหาคแห้ง เป็นต้น และในยุคที่มีการทำเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ผู้หญิงชาวอุรักลาโว้ยจะมีบทบาทในการแปรรูปผลผลิตที่สำคัญคือ การทำมะพร้าวตากแห้ง บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือครอบครัวในด้านการทำนอกรับแขกนั้นเห็นได้น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับในปัจจุบัน

ปัจจุบันชุมชนเกาะหลีเป๊ะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีกิจการหลายๆ ประเภทเกิดขึ้นภายในเกาะ โดยเฉพาะธุรกิจประเภทรีสอร์ทและร้านอาหาร ในยุคนี้บทบาทของผู้หญิงชาวอุรักลาโว้ยจะมีเพิ่มขึ้น เนื่องจากหลายคนนิยมออกไปทำงานนอกรับแขก โดยเลือกทำงานเป็นแม่บ้าน พนักงานในครัว หรือพนักงานเสิร์ฟ ในรีสอร์ทหรือร้านอาหารภายในเกาะ โดยอาชีพแม่บ้านนั้นจะต้องคอยดูแลทำความสะอาดห้องพักของรีสอร์ทและซักผ้าให้กับทางรีสอร์ท ผู้ที่ทำงานประเภทนี้มักจะเป็นผู้หญิงชาวอุรักลาโว้ยวัยกลางคน ส่วนพนักงานในครัว ก็จะดูแลเรื่องการปรุงอาหารของร้านอาหาร โดยจะต้องฝึกการทำอาหารใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากอาหารประจำวันของชาวอุรักลาโว้ย เช่น อาหารไทยและอาหารต่างชาติ เป็นต้น ส่วนวัยรุ่นทั้งชายและหญิงนิยมที่จะเข้า

ทำงานเป็นพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหาร ซึ่งจะต้องเรียนรู้ และฝึกการพูดภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างประเทศได้ โดยอาชีพเหล่านี้จะมีรายได้ประมาณเดือนละ 3,000 บาท ต่อเดือน⁶³

4. อาชีพค้าขาย

เนื่องจากชุมชนขยายตัวขึ้น ทั้งจากการเพิ่มขึ้นของชาวอุรังกลาไว้อยู่ในชุมชนเอง และการเพิ่มขึ้นของคนนอกที่เข้าสู่ชุมชน เช่น กลุ่มข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้าสู่ชุมชนมากขึ้นในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ทำให้ชาวอุรังกลาไว้อย่างบางคนที่มีเงินลงทุน ได้เปิดกิจการค้าขายเป็นของตนเองขึ้น เช่น เปิดร้านขายอาหารเล็กๆ ประเภทอาหารตามสั่งขึ้นในชุมชน บางก็เปิดเป็นร้านขายของชำเล็กๆ แต่เมื่อสำรวจแล้ว จะพบว่า ร้านค้าภายในชุมชนจะมีทั้งที่เป็นของนายทุนหรือเจ้าของที่มีบทบาทเดิมบนเกาะหลีเป๊ะ และเป็นร้านค้าของบุคคลภายนอกเข้ามาลงทุน แต่ก็เห็นว่าในขณะนี้ชาวอุรังกลาไว้อย่างบางส่วนก็ได้เริ่มอาชีพใหม่ๆ อย่างอาชีพค้าขายขึ้นแล้วในขณะนี้

ภาพที่ 47 ร้านขายของที่ระลึกภายในชุมชน

ที่มา : เกาะหินงาม (2) [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก

<http://munasunma.diaryclub.com/20071018/0/0/blog.html>

⁶³ สัมภาษณ์นางชมพู่ หาญทะเล. แม่บ้านของคาหยารีสอร์ท, 11 พฤษภาคม 2549.

5. อาชีพอื่นๆ

ในยุคนี้ความเจริญได้หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชนอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในเกือบทุกๆ ด้าน เช่น ผลจากงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน ทำให้มีการปรับปรุงถนนคันดินภายในชุมชน ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2540 การมีถนนคันดินนี้ ส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มหาซื้อรถจักรยานและรถจักรยานยนต์เข้ามาเป็นพาหนะในการเดินทางภายในชุมชน และเมื่อมีพาหนะประเภทรถจักรยานและรถจักรยานยนต์ขึ้นในชุมชนแล้ว อาชีพช่างซ่อมรถจักรยานและจักรยานยนต์จึงเกิดขึ้นภายในชุมชน โดยช่างซ่อมรถจักรยานและจักรยานยนต์คนหนึ่งในชุมชน กล่าวว่า ตนเป็นช่างซ่อมรถจักรยานและจักรยานยนต์ภายในหมู่บ้านมาได้ประมาณ 4 ปี และปัจจุบันก็มีช่างซ่อมรถจักรยานและจักรยานยนต์บนเกาะประมาณ 4 ราย รถจักรยานยนต์บนเกาะมีมากขึ้นเรื่อย จนปัจจุบันมีประมาณ 30-40 คัน⁶⁴

นอกจากนี้ อาชีพอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในยุคนี้ คือช่างตัดผม ช่างตัดผม รายหนึ่งในชุมชนกล่าวว่า ทำอาชีพตัดผมมาราว 10 ปี แล้ว โดยได้อาศัยเก็บเกี่ยวความรู้จากบั้งเมืองสตูล แล้วจึงมาตัดผมให้กับชายชาวอุรกลาไวย์บนเกาะหลีเป๊ะ จากเดิมซึ่งเคยใช้เครื่องมือแบบง่ายๆ เช่น กรรไกร และปัตตาเลี่ยนแบบธรรมดา แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้ปัตตาเลี่ยนไฟฟ้าบ้าง หรือหากวันไหนไฟฟ้าไม่พอใช้ก็ใช้ปัตตาเลี่ยนแบบใช้ถ่าน ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคนหนึ่งเคยให้มาเมื่อ 2-3 ปี ที่แล้ว เคยเคยคิดราคาอยู่ที่หัวละ 10-20 บาท ปัจจุบัน เพิ่มราคาเป็น 50 บาท⁶⁵

ภาพที่ 48 พาหนะประเภทรถจักรยานและรถจักรยานยนต์บนเกาะหลีเป๊ะ

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 14 กุมภาพันธ์ 2550.

⁶⁴ สัมภาษณ์นายเอก หาญทะเล, ช่างซ่อมรถจักรยานและจักรยานยนต์บนเกาะหลีเป๊ะ, 11 พฤษภาคม 2550.

⁶⁵ สัมภาษณ์นายอำนาจ หาญทะเล, ช่างตัดผมชายประจำเกาะหลีเป๊ะ, 2 พฤษภาคม 2550.

ภาพที่ 49 ช่วงตัดผมชายในชุมชน

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 2 พฤษภาคม 2550.

การปรับตัวทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม

โครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน โครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในส่วนของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวนั้น ครอบครัวของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้ จะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น และสังเกตได้ถึงการปรับตัวในหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ ภายในครอบครัว คือฝ่ายชายจะมีหน้าที่ทำมาหากินโดยแม้จะมีการทำประมงเป็นอาชีพหลักอยู่แต่ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว คือช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนพฤษภาคม ฝ่ายชายจะทำอาชีพอื่นๆ โดยเฉพาะการขับเรือรับจ้างให้กับนักท่องเที่ยวด้วย ส่วนฝ่ายหญิงนอกจากจะมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานบ้านต่างๆ และการเลี้ยงดูลูกแล้ว มาในยุคนี้ฝ่ายหญิงก็มักจะออกไปทำงานตามรีสอร์ทหรือร้านอาหารต่างๆ ในชุมชนด้วย นับเป็นการปรับบทบาทที่ชัดเจนของผู้หญิงชาวอุรักลาไวย์

ส่วนโครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในชุมชนแต่เดิมคือช่วงก่อนปี 2493 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะด้วยกันเองนั้นเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพราะทั้งหมู่บ้านเป็นญาติกัน ไม่ว่าจะเป็นญาติทางสายโลหิตหรือญาติโดยการแต่งงาน เพราะส่วนใหญ่อุรักลาไวย์นิยมแต่งงานในกลุ่มเดียวกันเอง ความสัมพันธ์จึงมีความสนิทสนมกันระหว่างเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่ม ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ภายในชุมชนเช่นนี้ ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงหลังปี 2493 ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ในช่วงหลังปี 2493 เป็นต้นมา ก็ได้เริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงบางประการขึ้น เช่น เริ่มมีอุรักลาไวย์แต่งงานกับคนนอก เช่น หญิง

สาวอุรกลาไวย์แต่งงานกับกลุ่มพ่อค้าคนกลางหรือเจ้าแก้วที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน แม้จะมีเพียงจำนวนน้อย แต่ก็นับเป็นจุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ซึ่งเมื่อมาถึงในยุคที่ธุรกิจการท่องเที่ยวท่องเที่ยวขยายตัวเข้าสู่ชุมชน คือหลังปี 2527 เป็นต้นมา ก็พบว่าชาวอุรกลาไวย์ทั้งชายและหญิงเริ่มมีความสัมพันธ์และแต่งงานไปกับคนนอกชุมชนมากขึ้น ทั้งที่เป็นชาวเลกลุ่มมอแกนและอุรกลาไวย์ต่างถิ่น คนไทยบนแผ่นดินใหญ่ รวมถึงการแต่งงานกับคนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ นักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างชาติ ซึ่งในปัจจุบันแม้ว่ายังพบเพียงจำนวนน้อย แต่ก็ได้เริ่มกลายเป็นค่านิยมใหม่ของชาวอุรกลาไวย์ในปัจจุบัน ดังปรากฏอยู่ในคำบอกเล่าของพ่อของเด็กสาวชาวอุรกลาไวย์คนหนึ่งเล่าว่า “ลูกสาวของตนตั้งใจว่าโตขึ้นไม่อยากจะแต่งงานกับชายชาวอุรกลาไวย์ด้วยกัน เพราะชายชาวอุรกลาไวย์นั้นจน แต่อยากแต่งงานกับฝรั่ง พ่อแม่จะได้สบาย”⁶⁶ เมื่อเกิดการแต่งงานกับคนต่างกลุ่มและย้ายเข้ามาอยู่บนเกาะหลีเป๊ะอย่างชัดเจนในยุคนี้ ดังนั้นชุมชนจึงมีลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรม

นอกจากการแต่งงานกับคนต่างกลุ่มซึ่งทำให้ชุมชนมีลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรมแล้ว การเข้ามาของผู้ประกอบการ พนักงานของรีสอร์ทต่างๆ นักท่องเที่ยว และกลุ่มข้าราชการที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ ซึ่งจะมีทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิมและชาวต่างชาติ เช่น ในกลุ่มของผู้ประกอบการต่างๆ ก็จะมีทั้งเจ้าแก้วดั้งเดิมบนเกาะ ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ผู้ประกอบการจากนอกชุมชน ซึ่งมักจะมีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนก็จะมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีนนั้นมักจะเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนนานนับเดือนต่อครั้ง ในกลุ่มของข้าราชการเช่น ครู เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ของทางอุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นต้น เจ้าหน้าที่เหล่านี้มีทั้งที่เป็นชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิมและชาวต่างชาติ และมักจะพบว่ามีการมาชุดค้างคืนในบางช่วงเวลา ดังนั้นในยุคนี้ชุมชนอุรกลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจึงมีลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะแม้ว่าจะมีชาวอุรกลาไวย์อาศัยอยู่ภายในชุมชนเป็นกลุ่มหลัก แต่ก็พบว่ามีคนกลุ่มอื่นในชุมชนด้วย คือ ชาวเลกลุ่มมอแกน ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวต่างชาติ ลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับชุมชนอุรกลาไวย์เช่นนี้ จะนำมาซึ่งการลดทอนความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชาวอุรกลาไวย์ในชุมชนลง ส่งผลให้เกิดการปรับตัวทั้งในด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

นอกจากนี้ การที่ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมาก เกิดสมาชิกกลุ่มใหม่ขึ้นในชุมชนหลายกลุ่ม จนกระทั่งชุมชนมีลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น ดังนั้นภาพของผู้คน

⁶⁶ สัมภาษณ์นายเอกและนางชี หาญทะเล , ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550.

ภายในชุมชน ซึ่งจากเดิมเคยมีความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างช่วงก่อนปี 2527 เริ่มมีให้เห็นลดน้อยลง เงินตราเข้ามามีความสำคัญกับชาวอุรุกรลาไวย์มากขึ้น ดังนั้นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงมักเป็นความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์ ความเอื้อเฟื้อหรือการบริการต่างๆ มักต้องตอบแทนด้วยเงินตรา ท้ายที่สุดภาพของความสัมพันธ์ในเชิงขัดแย้งได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในชุมชน โดยเฉพาะประเด็นปัญหาสำคัญที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน คือ ปัญหาเรื่องที่ดิน ซึ่งพบว่าชาวบ้านไม่มีการสิทธิในที่ดิน บางรายทำประโยชน์ในที่ดินแล้วแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ หรือปัญหาของการครอบครองที่ดินที่ทับซ้อนกัน และมักเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านและกลุ่มนายทุน

เกาะหลีเป๊ะเป็นพื้นที่แห่งเดียวในอุทยานที่มีกรรมสิทธิ์เอกชน เนื่องจากการเข้าไปจับจองพื้นที่ตั้งแต่ก่อนการจัดตั้งอุทยาน กรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนมากเป็นประเภท สค.1 หรือ นส.3 ซึ่งถูกอ้างสิทธิก่อน 1 ธันวาคม 2497 กรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นสิ่งที่ชาวอุรุกรลาไวย์ไม่ได้คำนึงถึงและสนใจมาก่อน ข้อมูลจากสำนักงานที่ดินจังหวัดสตูลแสดงว่าจากพื้นที่ 2,400 ไร่บนเกาะหลีเป๊ะ มีกรรมสิทธิ์เอกชนทั้งหมด 934 ไร่ เมื่อช่วงปี 2513-2523 เมื่อคนนอกเข้ามาลงทุนและเก็งกำไร มีการซื้อขายที่ดินกับชาวอุรุกรลาไวย์และตกลงกันว่าจะให้ชาวอุรุกรลาไวย์อยู่อาศัยต่อไป ชาวอุรุกรลาไวย์กระตือรือร้นที่จะขายที่ดินแม้ว่าจะได้ในราคาถูก เพราะเชื่อว่าอุทยานจะมายึดที่และพวกเขาจะไม่ได้อะไรเลย ต่อมาจึงพบว่าไม่ต้องคืนที่ดินให้กับอุทยานฯ ในอดีตชาวอุรุกรลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจำนองที่ดินไว้กับเจ้าเก่าหรือผู้ใหญ่บ้าน บางคนขายที่ดินโดยปราศจากเอกสารสิทธิ จากการสำรวจครัวเรือนบนหมู่เกาะอาดัง-ราวี มากกว่า 90% ที่ไม่มีสิทธิในที่ดิน⁶⁷

ปัญหาเรื่องที่ดินทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ดินบนเกาะเป็นสิ่งมีค่ามาก เนื่องจากเกาะหลีเป๊ะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จึงเกิดกรณีพิพาทแย่งชิงผลประโยชน์จากที่ดินระหว่างกลุ่มนายทุนและชาวบ้าน ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชาวอุรุกรลาไวย์กลุ่มหนึ่งในชุมชน รวมตัวกันและมีแนวคิดที่จะยื่นถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และยื่นหนังสือต่อสำนักนายกรัฐมนตรี หลังจากที่ได้รับความสะดวกจากการถูกนายทุนกว้านซื้อและยึดเอาที่ดินทำกินโดยมิชอบ ความขัดแย้งดังกล่าวส่งผลให้เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2550 กลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์เกาะหลีเป๊ะราว 40 คน โดยการนำของนายจิตติชัย สุวรรณขาว ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ รวมตัวกันเพื่อยื่นถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และยื่นหนังสือต่อสำนักนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้ นายจิตติชัยได้กล่าวว่า

⁶⁷ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคนอื่นๆ, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรุกรลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 28.

ชาวอุรกลาไวยเกาะหลีเป๊ะกำลังได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก เนื่องจากผู้มีอิทธิพลทั้งในและนอกพื้นที่เข้ามาบุกรุกที่ดินทำกินของชาวบ้านบนเกาะหลีเป๊ะ เพราะเกาะหลีเป๊ะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลที่สวยงามของจังหวัดสตูลและกำลังเป็นที่ความนิยมของนักท่องเที่ยว เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวเลทั้งหมดไม่ได้รับการศึกษา เพราะความยากจน และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าที่ดินบนเกาะมีประโยชน์ต่อการครองชีพ จนกระทั่งชาวบ้านทุกคนรวบรวมรู้ตัวอีกทีเมื่อมีนายทุนจากภายนอกและผู้มีอิทธิพลในพื้นที่เข้ามาใช้อำนาจโดยมิชอบ ขบไล่ให้ออกจากที่ดินทำกิน และผู้มีอิทธิพลเข้ามาปักหลักเขตบนที่ดินของพวกเรา ทั้งๆ ที่ที่ดินทุกตารางนิ้วบนเกาะหลีเป๊ะเป็นของชาวเกาะ และมีหลักฐานการเหยียบย่ำทำกินตามพระราชบัญญัติเมื่อปี พ.ศ. 2497 และมีใบรับรองจากกรมที่ดินโดยชอบธรรม ซึ่งทำให้ไว้ประกอบการที่อยู่อาศัยเป็นหลักฐานการเสียภาษี⁶⁸

ด้านนายปิยวัฒน์ กวีเวช ที่ปรึกษาแกนนำชาวบ้านกล่าวว่า

ที่ผ่านมาคนได้ไปที่เกาะหลีเป๊ะและทราบว่าชาวบ้านกำลังได้รับความเดือดร้อนจากการที่ถูกนายทุนมาขบไล่ที่ดินทำกินโดยให้ชาวบ้านเตรียมหาที่อยู่ใหม่ ทั้งที่ในความเป็นจริงนายทุนเข้าไปเช่าที่ดินของพวกเราและทำสัญญาเช่าพร้อมการจ่ายเงินและเซ็นสัญญาโดยเพิ่มยอดเงินในสัญญาเกินความเป็นจริง และจากการพูดคุยสอบถามกับกลุ่มนายทุนได้คำตอบว่าพวกเขาเป็นเจ้าของที่ดินตรงนี้ทั้งหมด เพราะชาวเลได้ขายเขาหมดแล้ว เขาจะอย่างไรก็ได้⁶⁹

ปัจจุบันปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน นับว่าเป็นปัญหาความขัดแย้งที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นในชุมชนอุรกลาไวยเกาะหลีเป๊ะ และเป็นปัญหาที่ชาวอุรกลาไวยในชุมชนกำลังรอคอยการแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง จึงได้เริ่มเกิดแกนนำชาวบ้าน ซึ่งเป็นชาวอุรกลาไวยรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาและประสบการณ์จากสังคมภายนอก ได้เริ่มมองหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้อยู่ในปัจจุบัน

⁶⁸ ผู้จัดการออนไลน์, ชาวเลเกาะหลีเป๊ะยกพลขึ้นกรุงถวายฎีกาในหลวง-ร้องถูกนายทุนฮุบเกาะ, [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2550. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9500000051704>

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน.

ผู้นำกับการควบคุมทางสังคม ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับคนในชุมชนนั้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความเปลี่ยนแปลงมาตลอดเวลาจนถึงยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้นำชุมชนในยุคดั้งเดิม คือ โต้ะฆิรีนั้น จะเป็นผู้นำตามประเพณีทั้ง มีอำนาจทางการปกครอง และเป็นผู้นำเชิงพิธีกรรม ซึ่งเป็นที่เคารพมากของคนในชุมชน เมื่อมาถึงยุคเปลี่ยนผ่าน ผู้นำคนเดิมเสียชีวิตลง ผู้นำคนใหม่ซึ่งเข้ามาปกครองชุมชนกลับเป็นคนนอกที่เข้ามามีอิทธิพลในชุมชน คือ นายบรรจง อังโชติพันธุ์ มีลักษณะเป็นผู้นำทางการปกครอง และเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ อูร์กลาไว้อยู่ภายในชุมชนจะให้ความเคารพนับถือและเกรงกลัวมาก เนื่องจากเป็นผู้มีอิทธิพลในทะเลแถบอันดามัน

มาในยุคปัจจุบัน ผู้นำชุมชนคือ นายกิจชัย หอพิสุทธาร เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 และเป็นผู้ใหญ่บ้านแบบเกษียณอายุราชการ ปัจจุบันอายุ 52 ปี เดิมนายกิจชัยเป็นชาวเพชรบุรี เข้ามาทำอาชีพประมงในพื้นที่นี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 และได้แต่งงานกับนางจินดา อังโชติพันธุ์ บุตรสาวของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะ และกำนันตำบลเกาะสาหร่าย ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันมีลักษณะเป็นผู้นำทางการปกครองอย่างเป็นทางการ และเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นเจ้าของรีสอร์ตแห่งแรกบนเกาะหลีเป๊ะ ปัจจุบันหลีเป๊ะรีสอร์ต ซึ่งเป็นรีสอร์ตของผู้ใหญ่บ้าน กลายเป็นรีสอร์ตใหญ่แห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงบนเกาะหลีเป๊ะ แต่บทบาทด้านงานพัฒนาชุมชนในยุคนี้ กลับเป็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลเสียมากกว่า เมื่อมีความเคลื่อนไหวขึ้นในชุมชน ชาวบ้านจะเข้าร้องเรียนต่อสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นคนในชุมชนเกาะหลีเป๊ะ 2 คน ทั้งคู่มีเชื้อสายอูร์กลาไว้อยู่

ส่วนผู้นำทางจิตวิญญาณหรือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมของอูร์กลาไว้อยู่ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “โต้ะหมอ” นั้น ในปัจจุบัน คือ นายสวัสดิ์ หาญทะเล ซึ่งสืบทอดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณต่อจาก โต้ะมายม ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณมาตั้งแต่ปี 2493 โต้ะมายมเสียชีวิตเมื่อปี 2533 นายสวัสดิ์ จึงสืบทอดการเป็นผู้นำเชิงพิธีกรรมคนใหม่ เนื่องจากเป็นบุตรบุญธรรมของโต้ะมาโยม⁷⁰ แต่ชาวอูร์กลาไว้อยู่ในปัจจุบันได้ลดความศรัทธาในตัวผู้นำทางจิตวิญญาณในยุคนี้ลงไปมาก

ความสัมพันธ์กับภายนอก ด้านความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชนนั้น ชาวอูร์กลาไว้อยู่ในยุคนี้ได้ปรับตัวทางด้านความสัมพันธ์กับคนภายนอกไปมาก ทั้งนี้สืบเนื่องจากสถานการณ์ในปัจจุบันของชุมชน ซึ่งปรับเปลี่ยนเป็นชุมชนท่องเที่ยว ชาวอูร์กลาไว้อยู่จึงมีความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชนมากกว่าในอดีต ทั้งในส่วนของความสัมพันธ์กับเจ้าแก้วหรือพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นเจ้า

⁷⁰ สัมภาษณ์นายสวัสดิ์ หาญทะเล,โต้ะหมอ, 11 พฤษภาคม 2549.

แก่หรือพ่อค้านอกชุมชน ความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์กับรัฐ ความสัมพันธ์กับอุรุลลาฮีและกลุ่มเครือญาติต่างถิ่น และความสัมพันธ์กับชุมชนตลาดบนฝั่ง

1. ความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจ

ความสัมพันธ์กับเจ้าแก่หรือพ่อค้าคนกลาง นอกจากชาวอุรุลลาฮีเกาะหลีเป๊ะจะมีความสัมพันธ์กับเจ้าแก่ประมงในชุมชน มาตั้งแต่ราวทศวรรษ 2490 เป็นต้นมาแล้ว ความสัมพันธ์ในลักษณะเจ้าแก่และลูกน้องยังคงดำเนินอยู่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และจากการพัฒนาทางด้านการประมง ซึ่งเริ่มการทำประมงน้ำลึก ในเขตน่านน้ำสากล โดยเฉพาะช่วงหลังจากการจัดตั้งอุทยานในปี 2517 เป็นต้นมา ทำให้กลุ่มชาวประมงอุรุลลาฮีต้องออกเรือไปหาปลาห่างไกลจากชุมชน ในยุคนี้ยังพบว่าชาวอุรุลลาฮีบางครอบครัวมีการเลือกไปทำงานกับเรือประมงต่างถิ่นบ้าง นอกจากนี้ในยุคนี้ยังพบว่าชาวประมงอุรุลลาฮีส่วนหนึ่งเลือกที่จะเดินทางไปขายปลาให้กับเจ้าแก่หรือพ่อค้าภายนอกชุมชน ซึ่งจะทำให้ได้รายได้ดีกว่า

ความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่เกาะหลีเป๊ะตั้งแต่หลังการสร้างรีสอร์ตแห่งแรกขึ้นในปี 2527 มาในทศวรรษ 2530 เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จึงเริ่มเกิดการขยายตัวในการลงทุนทางการท่องเที่ยวมากขึ้น จนกระทั่งในทศวรรษ 2540 ได้เกิดกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่พักประเภทรีสอร์ตและบังกะโล ร้านอาหารและเครื่องดื่ม และร้านค้าประเภทต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นการลงทุนจากผู้ประกอบการจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่ จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในช่วงทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา ความเติบโตของการท่องเที่ยวบนเกาะหลีเป๊ะ ส่งผลให้เกิดการจ้างงาน นำรายได้มาสู่ชาวอุรุลลาฮีในพื้นที่ ชาวอุรุลลาฮีได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนมาเป็นผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เช่น การขับเรือหางยาวรับจ้างและนำเที่ยว ตลอดจนการเป็นพนักงานทำความสะอาด ชักรีด ปรงอาหาร และพนักงานเสิร์ฟอาหารตามรีสอร์ตและร้านอาหารที่เกิดขึ้นบนเกาะ ดังนั้นชาวอุรุลลาฮีในยุคนี้จึงมีความสัมพันธ์กับกลุ่มนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในลักษณะของนายจ้างและลูกจ้าง หรือเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของชาวอุรุลลาฮีบนเกาะหลีเป๊ะ

ความสัมพันธ์กับชุมชนตลาดบนฝั่ง นับตั้งแต่เริ่มมีการใช้เรือติดเครื่องยนต์ในชุมชน จนกระทั่งในปัจจุบันมีเรือโดยสารวิ่งประจำทุกวันระหว่างเกาะหลีเป๊ะกับท่าเรือปากบารา อำเภอละงู ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว เมื่อประมาณ ต้นทศวรรษ 2540 ความสะดวกของการคมนาคม และ

การมีรายได้ที่ดีจากการประกอบอาชีพการบริการด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้ชาวอุรกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะสามารถเดินทางไปจับจ่าย ซื้อของในตัวเมืองได้สะดวกขึ้น รวมถึงการเดินทางเพื่อไปรักษาโรคในโรงพยาบาลในตัวเมืองด้วย

2. ความสัมพันธ์กับรัฐ

หน่วยงานภาครัฐได้เข้าสำรวจและจัดทำทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนให้กับชาวบ้านในชุมชนเกาะหลีเป๊ะเป็นครั้งแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 ซึ่งเป็นเสมือนเครื่องมือผสมกลมกลืนชาวอุรกลาไว้อยู่ให้เข้ามายอมรับกับแบบแผนวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ เกิดผู้นำทางการเมืองขึ้นในชุมชน จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในกรณีมีคนเกิด คนตาย หรือการย้ายถิ่นฐานจะต้องแจ้งกับผู้ใหญ่บ้านบนเกาะ หรืออาจเดินทางไปแจ้งยังอำเภอได้ด้วยตนเอง และในยุคที่ชุมชนอุรกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสตูล ทางจังหวัดและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงมีนโยบายช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว และคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การบริหารจัดการให้ชาวบ้านมีไฟฟ้า ประปา ถนน โทรศัพท์ ใช้งานในชุมชน มีป้ายสื่อความหมายต่างๆ สัญญาณเตือนภัย การรักษาความสงบและความปลอดภัยภายในชุมชนโดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ประจำ รัฐกำหนดนโยบายด้านการศึกษาผ่านทางโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ซึ่งปัจจุบันเปิดสอนถึงระดับชั้นม. 3 และเริ่มมีเด็กชาวอุรกลาไว้อยู่บางคนเข้าไปศึกษาต่อในตัวเมือง ซึ่งแม้จะเป็นเพียงส่วนน้อยมาก แต่ก็เริ่มจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกในรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคนี้ และนโยบายด้านสาธารณะสุขผ่านสถานอนามัยเกาะอาดัง มีการกำหนดนโยบายทางด้านการปกครองผ่านทางผู้ใหญ่บ้านและองค์กรการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจุบันชาวบ้านมีรายได้ที่ชัดเจนจึงต้องจ่ายภาษีให้กับหน่วยงานภาครัฐ

3. ความสัมพันธ์กับอุรกลาไว้อยู่และกลุ่มเครือญาติต่างถิ่น

ในยุคดั้งเดิมและยุคเปลี่ยนผ่านชาวอุรกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะจะมีความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชนในลักษณะของการเดินทางไปพบญาติ เช่น ที่เกาะลันตา เกาะสิเหร่และเกาะพิพิธ รวมทั้งที่เกาะลังกาวิ เป็นต้น มาในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ในลักษณะการแต่งงานกับคนนอกชุมชนก็พบมากขึ้น ซึ่งพบว่านอกจากจะแต่งงานกับชาวอุรกลาไว้อยู่ต่างถิ่นแล้ว ยังมีการแต่งงานกับกลุ่มคนไทย และชาวต่างชาติในชุมชนอีกด้วย แต่ส่วนใหญ่เมื่อแต่งงานแล้วก็จะกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนเหมือนเดิม ทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนประชากรขึ้นภายในชุมชน และกลายเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะมีคนหลายกลุ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมากขึ้น ดังได้กล่าวแล้ว

ข้างต้น ดังนั้นในยุคนี้จึงสามารถพบเห็นการเดินทางเพื่อไปเยี่ยมญาติต่างถิ่นทั้งที่เป็นอุรกลาไว้อยู่ และคนกลุ่มอื่นๆ นอกชุมชน

การปรับตัวในทางสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรม

วงจรชีวิตประจำวัน เมื่อชุมชนอุรกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะพัฒนาขึ้นเป็นชุมชนท่องเที่ยว วงจรชีวิตในแต่ละปีของอุรกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะจึงอาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วงใหญ่ๆ คือ ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ตั้งแต่ประมาณกลางเดือนพฤศจิกายน ถึงกลางเดือนพฤษภาคม และวงจรชีวิตในช่วงหลังฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งเข้าสู่ช่วงฤดูมรสุม ประมาณปลายเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ซึ่งรายได้หลักในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวก็จะมาจากการบริการทางการท่องเที่ยว ส่วนรายได้หลักในช่วงหลังฤดูกาลท่องเที่ยว ก็จะมาจากการทำประมง

โดยในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวนี้ ชาวอุรกลาไว้อยู่ในแต่ละครอบครัวจะตื่นขึ้นมาจากเช้าตรู่ ผู้หญิงชาวอุรกลาไว้อยู่จะเริ่มกิจวัตรประจำวันแต่เช้า ตั้งแต่เลี้ยงลูก หุงหาอาหาร ซักผ้า ปิดกวาดเช็ดถูบ้านเรือน ขณะที่ผู้ชายหรือชาวอุรกลาไว้อยู่สูงวัยมักกังวลอยู่กับการกวาดบริเวณบ้าน เมื่อเด็กออกจากบ้านไปโรงเรียนแล้ว ผู้หญิงจากหลายๆ บ้านก็จะต้องออกไปทำงานกับรีสอร์ท หรือร้านอาหารในชุมชน ซึ่งพบว่าบางคนไปเป็นแม่บ้านของรีสอร์ท คอยดูแลทำความสะอาดห้องพัก นักท่องเที่ยวภายในบริเวณรีสอร์ท และซักผ้า บ้างก็ไปเป็นแม่ครัว พนักงานในครัว และพนักงานเสิร์ฟ หากบ้านใดมีเด็กเล็กๆ ที่ยังไม่เข้าโรงเรียนก็มักจะฝากให้ปู่ย่า ตายาย หรือญาติๆ ช่วยเลี้ยงดู ส่วนชายชาวอุรกลาไว้อยู่ก็มักจะออกไปตรวจสอบสภาพของเรือ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นเรือหางยาวรับจ้าง เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงตั้งแต่ประมาณช่วงเที่ยงของวัน ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวนี้ ชายชาวอุรกลาไว้อยู่มักจะหยุดการทำประมงไว้ชั่วคราว เพื่อมาหารายได้จากการให้บริการทางการท่องเที่ยว เช่น การขับเรือหางยาวรับจ้าง และการนำเที่ยวภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี แต่หลังจากหมดฤดูกาลท่องเที่ยวแล้ว ก็จะกลับไปทำประมงอีกครั้งหนึ่ง

ส่วนกลุ่มอุรกลาไว้อยู่สูงวัยนอกจากจะช่วยดูแลหลานๆ อยู่กับบ้านแล้ว ยังพบว่าบางคนยังคงทำงานรับจ้างภายในชุมชน เช่น รับจ้างขายหญ้าให้กับสถานที่ต่างๆ ภายในชุมชน แล้วแต่จะมีใครจ้างงาน บางคนก็ยังไปเก็บหาผักมาขาย พอเป็นรายได้เล็กน้อยนำมาจุนเจือครอบครัว หลังจากเสร็จสิ้นจากภาระหน้าที่การทำงานในแต่ละวัน ชายชาวอุรกลาไว้อยู่มักรวมกลุ่มกันดื่มสุรา ส่วนผู้หญิงก็จะสนุกสนานอยู่กับการตั้งวงเล่นไพ่ แต่ในกลุ่มเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะผู้ชายจะรวมกลุ่มกันเล่นกีฬาเป็นประจำ ในทุกๆ เย็นของแต่ละวัน เช่น การเล่นฟุตบอล วอลเลย์บอล และตะกร้อ ส่วนเด็กวัยรุ่นผู้หญิงนอกจากการรวมกลุ่มกันพูดคุยในบรรดาเพื่อนแล้ว ก็จะสนุกสนานกับการดูโทรทัศน์ ซึ่งมีรายการโปรดคือ ละคร

ภาพที่ 50 การเลี้ยงดูบุตรของสตรีแม่ลูกอ่อนในชุมชน

ที่มา : เรื่อง เล่าจากเกาะหลีเป๊ะ (ภาคสาม) [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก <http://munasunma.diaryclub.com/20071010/0/0/blog.html>

ภาพที่ 51 การเล่นเกมไพ่ของสตรีอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ

ที่มา : เรื่อง เล่าจากเกาะหลีเป๊ะ (ภาคสาม) [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก <http://munasunma.diaryclub.com/20071010/0/0/blog.html>

วัฒนธรรมพื้นฐาน ด้านการใช้ภาษาชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ ในยุคนี้นอกจากจะใช้ภาษาอุรักลาไวย์พูดคุยกันในกลุ่มอุรักลาไวย์ด้วยกันแล้ว ด้วยการเป็นชุมชนเปิดที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกมากขึ้น ชาวอุรักลาไวย์ในปัจจุบันจึงสามารถสื่อสารด้วยการใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก วัยรุ่นและอุรักลาไวย์วัยกลางคน ซึ่งสามารถพูดได้ทั้งภาษาไทยกลางและภาษาถิ่นได้ ส่วนในกลุ่มคนวัยชราอาจจะมีที่พูดได้บ้างและไม่ได้บ้างเนื่องจากความเคยชินในการใช้ภาษาอุรักลาไวย์ ซึ่งก็จะตรงกันข้ามกับเด็กชาวอุรักลาไวย์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มที่พ่อหรือแม่ซึ่งเป็นชาวอุรักลาไวย์ไปแต่งงานกับคนนอก ทำให้เกิด

คำนิยามใหม่ ที่จะสอนในลูกของตนพูดเป็นภาษาไทยกลาง และมักจะพบว่าพูดภาษาอังกฤษได้ไม่ค่อยได้⁷¹

นอกจากนี้ด้วยภาวะที่ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มมากขึ้นในชุมชน ดังนั้นในกลุ่มอุรักลาไวย์ว้ยรุ่น และวัยกลางคน ซึ่งต้องทำงานบริการนักท่องเที่ยวเหล่านี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ ปัจจุบันพบว่า ไม่ว่าจะเป็นคนขับเรือรับจ้าง หรือ พนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารต่างก็สามารถพูดภาษาอังกฤษสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ ทั้งนี้ นายกิจชัย หอพิสุทธิสาร ผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะเล่าว่า เคยมีเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิชัยพัฒนามา สอนภาษาอังกฤษให้กับชาวอุรักลาไวย์⁷² นอกจากนี้ นายมนตรี นาคประคอง ผู้อำนวยการโรงเรียน บ้านเกาะอาดัง ยังกล่าวว่าทางโรงเรียนมีนโยบายในการจ้างครูสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นเจ้าของ ภาษาหรือเป็นครูชาวต่างชาติมาสอนภาษาอังกฤษให้แก่ นักเรียนชาวอุรักลาไวย์ในโรงเรียน เนื่องจากมองเห็นว่านักเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ เพราะชุมชนได้พัฒนาไปเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่รองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมากด้วยเช่นกัน⁷³ นับเป็นการปรับตัวทางด้านการใช้ภาษาของ ชาวอุรักลาไวย์ในปัจจุบัน

ส่วนลักษณะการแต่งกายชาวอุรักลาไวย์ในปัจจุบันจะมีการแต่งกายที่สืบเนื่องมาจาก ในอดีตเฉพาะเวลาที่อยู่บ้าน หญิงสูงวัยหรือที่แต่งงานแล้ว มักจะแต่งกายแบบเรียบง่าย คือการนุ่งผ้า กระโจมอก ไม่สวมเสื้อ ส่วนชายมักนุ่งผ้าขาวม้า โสร่ง กางเกงขาสั้น หรือกางเกงขาสั้น ไม่สวมเสื้อ แต่เมื่อจะออกจากบ้าน ก็มักแต่งกายตามแบบสมัยนิยม เลียนแบบคนเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะหญิง สาววัยรุ่นจะแต่งตัวตามสมัยนิยมกันมาก เช่น การใส่เสื้อยืด เสื้อกล้าม หรือแม้กระทั่งเสื้อสายเดี่ยว และกางเกงยีนส์ และมักจะมีการทำสีผม แต่งหน้าและสวมเครื่องประดับต่างๆ ส่วนผู้ชายเมื่อต้อง ออกจากบ้านก็มักจะแต่งกายตามแบบสมัยนิยมเช่นกัน

ด้านอาหารการกินของชาวอุรักลาไวย์ในปัจจุบัน รับประทานอาหารเป็นอาหารหลัก ซึ่ง จะหาซื้อได้จากร้านค้า ประเภทร้านขายของชำในชุมชน สำหรับกับข้าวนั้น นอกจากจะเป็นอาหาร ทะเล ซึ่งได้มาจากการทำประมงแล้ว ชาวอุรักลาไวย์ในสมัยนี้มักจะซื้อหา กับข้าวจากร้านขายของ

⁷¹ สัมภาษณ์นายสมานมิตร หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550.

⁷² สัมภาษณ์นายกิจชัย หอพิสุทธิสาร, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ, 18 มีนาคม พ.ศ. 2549.

⁷³ สัมภาษณ์นายมนตรี นาคประคอง, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 14 กุมภาพันธ์ 2550.

ซ้ำในชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งทางร้านจะซื้อสินค้าประเภท หมู ไก่ และผักต่างๆ จากในเมืองสตูลมาขายบนเกาะ นอกจากนี้ก็จะมีอาหารแห้งหรืออาหารสำเร็จรูปบางชนิด เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปยี่ห้อต่างๆ ปลากระป๋องและเครื่องปรุงต่างๆ ที่จำเป็นในการประกอบอาหาร รวมถึงขนมขบเคี้ยวต่างๆ เครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลม ซึ่งเป็นที่โปรดปรานมากในหมู่เด็กๆ ชาวอุรักลาโว้ยในปัจจุบัน

นอกจากการหาซื้ออาหารจากร้านค้ามาปรุงเป็นอาหารเองแล้ว ปัจจุบันยังพบว่า ชาวอุรักลาโว้ยบางส่วนนิยมเข้าไปซื้อหาอาหารจากร้านอาหารเล็กๆ ที่ชาวอุรักลาโว้ยบางครอบครัวหรือคนนอกชุมชนเข้ามาเปิดร้านขายอาหาร เช่น ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านอาหารตามสั่ง ร้านข้าวหมูแดง ร้านส้มตำ และร้านกาแฟ เป็นต้น ซึ่งลูกค้าของร้านอาหารเหล่านี้นอกจากจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแล้วยังรวมถึงกลุ่มชาวอุรักลาโว้ยด้วย และโดยมากมักจะเป็นกลุ่มวัยรุ่นชาวอุรักลาโว้ย

เจ้าหน้าที่ของสถานีอนามัยเกาะหลีเป๊ะ ให้ข้อมูลว่า ในปัจจุบันมีชาวหลีเป๊ะน้อยมากที่จะเป็นโรคขาดสารอาหาร แต่โดยส่วนใหญ่่มักจะพบว่าเป็นโรคอ้วนแทนโดยเฉพาะในกลุ่มสตรีวัยกลางคน⁷⁴ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากอาหารที่ชาวอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะในปัจจุบันนิยมบริโภคมักจะเป็นอาหารที่มีไขมันสูง เช่น หมูสามชั้น เป็นต้น และนิยมนำมาประกอบอาหารประเภทผัด ทอด และแกงกะทิ เนื่องจากบนเกาะหลีเป๊ะในปัจจุบันแม้จะไม่ได้ปลูกมะพร้าวขายเหมือนในยุคเปลี่ยนผ่านแล้ว แต่ก็ยังมีมะพร้าวให้บริโภคอยู่อีกมาก⁷⁵

ด้านสุขลักษณะอนามัยและการรักษาโรค ในปัจจุบันบ้านเรือนของชาวอุรักลาโว้ยมีการสร้างส้วมกันไว้มากขึ้น ทั้งที่สร้างไว้ในตัวบ้านและสร้างแยกออกมานอกตัวบ้าน อุรักลาโว้ยในยุคนี้รักษาบ้านและบริเวณโดยรอบอย่างสะอาด ส่วนชายหาดและทะเลซึ่งเดิมเคยเป็นที่ทิ้งขยะที่ได้รับการทำความสะอาดเมื่อน้ำขึ้น และพัดพาขยะต่างๆออกไปนั้น มาในยุคนี้ชาวอุรักลาโว้ยได้รับการอบรมให้ทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทางกันมากขึ้น มีถังขยะของแต่ละบ้าน และทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่ายเข้ามาช่วยเหลือในการจัดเก็บขยะ รวมถึงเรื่องการใช้น้ำประปาภายในหมู่บ้านด้วย ดังนั้นชาวอุรักลาโว้ยในปัจจุบันจึงอาศัยน้ำประปา และน้ำจากบ่อบาดาลในการทำ ความสะอาด ซักล้าง⁷⁶

⁷⁴ สัมภาษณ์นายขงยุทธ ชูวงศ์, หัวหน้าสถานีอนามัยเกาะอาดัง, 18 มีนาคม 2549.

⁷⁵ สัมภาษณ์นางสะอ๊ะ หาญทะเล และนายสมานมิตร หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550.

⁷⁶ สัมภาษณ์นายวันชัย สิริอั่น, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่ายและนายสมเดช หาญทะเล, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง, 11 พ.ค. 2549.

ส่วนด้านการรักษาโรคนั้น ชาวอุรักลาไวย์ในยุคนี้เข้ารับการรักษาโรคจากทางสถานีนามัยกันมาก ส่วนในรายที่ป่วยหนัก สถานีนามัยจะส่งตัวไปรักษาในโรงพยาบาลในตัวเมืองสตูล ในกรณีฉุกเฉินเจ้าหน้าที่จากสถานีนามัยสามารถติดต่อประสานงานกับทางสาธารณสุขจังหวัด ติดต่อขอเฮลิคอปเตอร์มารับตัวผู้ป่วยไปส่งยังโรงพยาบาลในจังหวัดสตูลได้ ปัจจุบันมีชาวบ้านบางรายเดินทางเข้าไปรักษาโรคกับโรงพยาบาลใหญ่ๆ ในตัวเมือง เช่น โรงพยาบาลสงขลา นครินทร์ จังหวัดสงขลาด้วยเช่นกัน แต่ในส่วนของการคลอดบุตรนั้น มารดาชาวอุรักลาไวย์ยังคงนิยมคลอดบุตรกับผดุงครรภ์โบราณ ของชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 2 คน คือนางรอเบียะ หาญทะเล อายุ 72 ปี และนางซุ้ยชิน หาญทะเล อายุ 52 ปี เดิมเป็นหมอตำแยของชุมชน ต่อมาภายหลังทางสถานีนามัยได้ส่งตัวไปอบรมเป็นผดุงครรภ์โบราณกับทางจังหวัด⁷⁷

ด้านการศึกษาในปัจจุบัน เนื่องจากชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะกลายเป็นชุมชนเปิดมากขึ้น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสตูล ระบบการศึกษาภายในเกาะจึงพัฒนาตามไปด้วย โดยชาวอุรักลาไวย์จะได้รับการศึกษาสูงขึ้น ในปี 2540 โรงเรียนบนเกาะได้ขยายการศึกษาโดยจัดให้มีการเรียนการสอนจนถึงระดับชั้น ม.3⁷⁸ ทั้งนี้ก่อนหน้าที่จะมีการขยายการศึกษาขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ ทางโรงเรียนได้เคยมีโครงการส่งเสริมเด็กชาวอุรักลาไวย์เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาโดยความริเริ่มของครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง และได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนทุ่งหว้าวิทย อำเภอยะหริ่ง จังหวัดสตูล โครงการนี้เรียกกันทั่วไปในโรงเรียนบ้านเกาะอาดังว่า “โครงการเจียรไนไข่มุก” เริ่มโครงการเมื่อปีการศึกษา 2530 ส่งนักเรียนรุ่นแรกไปเรียนที่โรงเรียนทุ่งหว้าวิทย เมื่อปีการศึกษา 2535 จำนวน 3 คน นักเรียนหนักกลับ 2 คน เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์ยังมองเห็นความสำคัญของการศึกษาน้อยอยู่ การลงทุนทางการศึกษาโครงการดังกล่าว เป็นภาระที่ครูต้องจัดหาทุนเพื่อเป็นค่าอุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบ โดยทางโรงเรียนทุ่งหว้าวิทย อนุเคราะห์ในเรื่องที่พักและการเรียน⁷⁹

ปัจจุบันเมื่อขยายการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นภายในชุมชน ก็พบว่ามีเด็กนักเรียนชาวอุรักลาไวย์ นิยมศึกษาต่อกันมากขึ้น โดยในปัจจุบัน เนื่องจากชุมชนหลายเป็นแหล่ง

⁷⁷ สัมภาษณ์นางวิภาพร ดิษฐ์สระ, เจ้าหน้าที่สถานีนามัยเกาะอาดัง, 13 กุมภาพันธ์ 2550 และสัมภาษณ์นางรอเบียะ หาญทะเล, ผดุงครรภ์โบราณ, 1 พฤษภาคม 2550.

⁷⁸ สัมภาษณ์นายมนตรี นาคประคอง, ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง, 14 กุมภาพันธ์ 2550.

⁷⁹ วิทยาลัยครูสงขลา, รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา (2535), 234.

ห้องที่อยู่ที่สำคัญ ทางโรงเรียนจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลที่สำคัญ ปัจจุบันจึงได้มีการจ้างครูชาวต่างชาติมาสอนภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนในโรงเรียนด้วย เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ก็มักเลือกทำงานบริการนักท่องเที่ยวภายในชุมชน ปัจจุบันยังพบว่าชาวอุรุกรลาไวย์เลือกไปศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายนอกชุมชนน้อยมาก พบว่ามีชาวอุรุกรลาไวย์เพียง 2 คนเท่านั้นที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คือ นางสาวรัชดา หาญทะเล ศึกษาสำเร็จคณะบัญชีจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร และนางสาวแสงโสม หาญทะเล จบจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา⁸⁰

ด้านศิลปะ ดนตรี และนันทนาการ งานหัตถกรรมซึ่งถือเป็นงานศิลปะของชาวอุรุกรลาไวย์เช่น ครกตำข้าว ไม้กวาด เสื้อ ตะกร้า กระดัง เป็นต้นนั้น ปัจจุบันผลงานงานศิลปะเหล่านี้หายไปแล้วจากชุมชน เนื่องจากชาวบ้านสามารถหาซื้อเครื่องใช้ต่างๆ ไปสะดวกขึ้น จึงเลิกผลิตเครื่องใช้เหล่านั้นขึ้นใช้เอง ส่วนการละเล่น ดนตรีและนันทนาการของชาวอุรุกรลาไวย์ในปัจจุบันพบว่าการเล่นรำมะนาและการร่ำร้องเงื่อนนั้น จะเล่นกันเฉพาะในงานประเพณีลอยเรือเท่านั้น โดยเฉพาะการร่ำร้องเงื่อนนั้นเหลือให้ชมน้อยมากแล้ว จากเดิมซึ่งจะมีการร่ำร้องเงื่อนของชาวอุรุกรลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในช่วงคืนวันทำพิธีลอยเรือ ปัจจุบันจะเห็นว่าชาวอุรุกรลาไวย์ในชุมชน ทั้งหญิงชายหันมาเล่นดนตรีสากล เช่น ดิกลอง หรือเปิดเครื่องเสียง เต็มร้านประกอบเพลงและดนตรีสมัยใหม่แทน ส่วนในชีวิตประจำวันโดยทั่วไปนั้น ชาวอุรุกรลาไวย์ในปัจจุบันมีกิจกรรมนันทนาการ เช่น การฟังเพลงจากวิทยุ มีเครื่องเล่นVCD และDVD เพื่อฟังเพลงและชมภาพยนตร์ ชาวอุรุกรลาไวย์เกาะหลีเป๊ะเกือบทุกบ้านมีโทรทัศน์ดู แต่กิจกรรมนันทนาการที่เป็นที่นิยมของชาวอุรุกรลาไวย์เกาะหลีเป๊ะมาจนถึงปัจจุบันคือการเล่นไพ่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมของคนวัยกลางคน ส่วนเด็กสาววัยรุ่นนอกจากฟังเพลง ดูโทรทัศน์แล้ว ก็จะรวมกลุ่มกันพูดคุย ส่วนเด็กชายวัยรุ่นจะชื่นชอบการเล่นกีฬา เช่น วอลเลย์บอล ตะกร้อ และฟุตบอล เป็นต้น⁸¹

⁸⁰ บุญเสริม ฤทธาภิรมณ์, รวมเรื่องเมืองสตูล. (สตูล: องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล โรงพิมพ์ไทยวัฒนาการพิมพ์, 2548), 294.

⁸¹ สัมภาษณ์นายสมานมิตร หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550.

การแสดงออกด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ความเชื่อของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในปัจจุบัน แม้ว่าตามทะเบียนบ้าน และบัตรประจำตัวประชาชนของชาวบ้านบนเกาะจะระบุเอาไว้ว่านับถือพุทธศาสนา แต่ศาสนาพุทธก็ไม่ได้เติบโตอย่างเต็มที่นัก และอย่างไรก็ตาม ชาวอุรักลาไวย์ก็ยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีและวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวอุรักลาไวย์ ดังแสดงออกอยู่ในความคิดของชาวอุรักลาไวย์ส่วนใหญ่ของชุมชน หนึ่งในตัวอย่างนี้ เช่น ชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะเชื่อว่า การที่เกาะหลีเป๊ะไม่โดนคลื่นยักษ์สึนามิ ถล่มเมื่อปลายปี 2547 ก็เนื่องด้วยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของโต๊ะผู้เป็นเจ้าเกาะช่วยเหลือไว้ หรือในกรณีที่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติบางรายเกิดการปวดท้อง ไม่สบาย เป็นไข้หนาวสั่น ชาวอุรักลาไวย์ก็เชื่อว่าสืบทอดมาจากนักท่องเที่ยวคนนั้นกระทำการไม่เหมาะสมหรือไม่เคารพเจ้าที่ วิญญาณบรรพบุรุษของพวกเขา เช่น การปัสสาวะ ในที่ใดบนเกาะโดยไม่ได้อ่อนนุญขาด ทำให้เจ้าที่ หรือวิญญาณบรรพบุรุษของพวกเขาลงโทษ เป็นต้น⁸²

ปัจจุบันแม้ชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจะยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับภูตผี วิญญาณบรรพบุรุษอยู่ แต่การแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรมนั้นลดลงไปมาก จะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา ปัจจุบันกลับคงเหลือพิธีกรรมต่างๆ อยู่่น้อยมาก พบว่าชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะยังคงให้ความสำคัญกับประเพณีการลอยเรือเพียงเท่านั้น ส่วนพิธีกรรมอื่นๆ เช่น พิธียาป็นยู ซึ่งหมายถึง การบูชาเต่าทะเล พิธีปูยาลาไวย์ หมายถึง การบูชาทะเล หรือพิธีตุลาบาลา หมายถึง พิธีการสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมเหล่านี้ได้สิ้นสุดลง คงเหลือแต่การทำพิธีลอยเรือ ซึ่งโต๊ะหมอผู้ประกอบพิธีกรรมคนปัจจุบันเห็นว่าเป็นพิธีกรรมที่ครอบคลุมทุกเรื่องอยู่แล้ว⁸³

พิธีลอยเรือที่เหลืออยู่ในปัจจุบันก็มีความเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น เรือไล่ในพิธีแห่ไม้ระกำจากเดิมที่เคยใช้เรือแจวหรือเรือกรรเชียงก็เปลี่ยนมาเป็นเรือหางยาวติดเครื่องยนต์แทน⁸⁴ เครื่องมือที่ใช้ในการทำเรือพิธีก็เปลี่ยนมาใช้เครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น เช่น เลื่อยไฟฟ้า เป็นต้น และความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ วัตถุประสงค์ของการจัดพิธีลอยเรือของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคนี้นอกจากจะจัดขึ้นตามความเชื่อดั้งเดิม คือ เพื่อลอยเคราะห์ ลอยบาป บูชาบรรพบุรุษ และเพื่อเสี่ยงทายถึงความสำเร็จในอาชีพการงานแล้ว ปัจจุบันพิธีลอยเรือถูกจัดขึ้นเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่เกาะหลีเป๊ะมากขึ้น ทำให้พิธีลอยเรือในปัจจุบัน นอกจากจะมีชาวอุรักลาไวย์ในชุมชนเข้าร่วมพิธีแล้ว ยังพบว่ามียกนักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าร่วมในพิธีด้วย เช่น เข้าร่วมเดินรำในพิธี หรือซื้อหา

⁸² สัมภาษณ์นางแซะหนา หาญทะเล, ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ, 1 พฤษภาคม 2550.

⁸³ สัมภาษณ์นายสวัสดิ์ หาญทะเล, โต๊ะหมอ, 11 พฤษภาคม 2549.

⁸⁴ สัมภาษณ์นางเขวเรศ สมทรง, เจ้าของร้านเขวเรศซ้อป, 2 พฤษภาคม 2550.

ชนมมาร่วมในพิธี เป็นต้น และความเป็นแปลงที่เห็นได้ชัดเจนคือ การร่ายองเง้งในพิธีลอยเรือ เริ่มหาตุ๋นได้ยากแล้ว ชาวอุรักลาโว้ยหันมาสนใจการเดินร่ายประกอบดนตรีสมัยใหม่ หรือการร้องเพลงตามสมัยแทน

ภาพที่ 52 การใช้เรือหางยาวเป็นเรือไล่แทนแจวหรือเรือกรรเชียงในพิธีลอยเรือเกาะหลีเป๊ะ
ภาพถ่ายจากการเข้าร่วมในพิธีลอยเรือเกาะหลีเป๊ะ, 12 พฤษภาคม 2549.

ภาพที่ 53 พิธีแห่ไม้ระกำ

ภาพถ่ายจากการเข้าร่วมในพิธีลอยเรือเกาะหลีเป๊ะ, 12 พฤษภาคม 2549.

ปัจจุบันพบว่าชาวบ้านมีความศรัทธาในตัวโตะหมอ หรือผู้นำทางจิตวิญญาณลดน้อยลงไปมาก ส่วนพิธีกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เช่น พิธีการเกิด การแต่งงาน หรือพิธีศพ มีการปฏิบัติที่ใกล้เคียงกับคนบนแผ่นดินใหญ่มาก รวมถึงการให้ความสำคัญกับประเพณีของรัฐหรือประเพณีไทย เช่น การเล่นน้ำวันสงกรานต์ การฉลองในวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น นับเป็นวัฒนธรรม

จากภายนอกที่ไหลเข้าสู่ชุมชน จนมองเห็นภาพของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมได้ไม่เด่นชัดนักในปัจจุบัน

ภาพที่ 54 ประเพณีสงกรานต์บนเกาะหลีเป๊ะ

ที่มา : Pictures/Pooh [Online], accessed 28 February 2008. Available from <http://www.poohlipe.com>

ในยุคที่ธุรกิจการท่องเที่ยวขยายตัวเข้าสู่ชุมชนนี้ ความเชื่อบางอย่างในชุมชนกลายเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ เช่น เชื่อกันในท้องถิ่นว่าเกาะแห่งนี้เป็นดินแดนแห่งคำสาปแช่งของเจ้าพ่อตะรุเตา จึงห้ามนำหินเหล่านี้ออกไปจากเกาะ⁸⁵ โดยคำสาปแช่งดังกล่าวคือ “ผู้ใดบังอาจนำหินจากเกาะนี้ไป ผู้นั้นจะพบซึ่งความหายนะนานัปการ จะกลับไม่ถึงบ้าน จะประสบอุบัติเหตุ จะหลุดพ้นจากหน้าที่การงาน จะพบภัยพิบัติไม่มีที่สิ้นสุด” ซึ่งไม่ว่าคำสาปแช่งดังกล่าวนี้จะเป็นจริงหรือไม่ แต่ก็นับว่าความเชื่อดังกล่าวเป็นสิ่งที่ด้วยอนุรักษ์หาดหินงามให้ยังคงเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีค่าของชุมชนมาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้ยังคงมีความเชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า หากนำหินจากหาดหินงามมาเรียงซ้อนต่อกันได้ 12 ชั้นโดยไม่ล้ม ทำอะไรก็จะประสบความสำเร็จ สมดังความปรารถนาโดยเฉพาะคู่รัก ดังนั้นเมื่อเข้ามาเที่ยวในหาดหินงามก็จะพบกองหินที่บรรดานักท่องเที่ยวต่างเรียงซ้อนเป็นชั้นๆ เอาไว้หลายจุด

⁸⁵ เพ็ญศรี บิสนุม, “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล”,

ภาพที่ 56 ป้ายเกาะหินงาม บอกถึงคำสาปเจ้าพ่อตะรุเตา

ที่มา : [Satun, Thailand](http://www.sophiaportal.com/gallery2) [Online], accessed 28 February 2008. Available from
<http://www.sophiaportal.com/gallery2>

ภาพที่ 57 กองหินที่นักท่องเที่ยวเรียงซ้อนกันไว้ตามความเชื่อ

ที่มา : [Satun, Thailand](http://www.sophiaportal.com/gallery2) [Online], accessed 28 February 2008. Available from
<http://www.sophiaportal.com/gallery2>

โดยสรุปแล้วพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรักลาไวยเกาะหลีเป๊ะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527- ปัจจุบัน เป็นยุคที่มีปัจจัยหลายๆ ด้านที่ส่งผลให้เกาะหลีเป๊ะพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสตูล เช่น นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานและตัวแทนภาครัฐ ซึ่งได้จัดกิจกรรมและสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ให้เกาะหลีเป๊ะเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ศักยภาพภายในชุมชน ซึ่งหมายถึงการเป็นแหล่งที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยว และผลจากงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า ประปา ระบบการสื่อสาร ถนน

ภายในชุมชน ป้ายสื่อความหมาย และการกำจัดขยะมูลฝอย ตลอดจนงานด้านความปลอดภัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านการขยายตัวของธุรกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจที่พักประเภทรีสอร์ทและบังกะโล ร้านอาหาร ร้านอินเทอร์เน็ต บริษัทนำเที่ยว บริษัทเดินเรือโดยสาร และร้านค้าภายในชุมชน ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชน อูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ ให้มีความเข้มข้นในการเป็นชุมชนท่องเที่ยว จึงไม่สามารถปฏิเสธถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะที่จะต้องปรับตัว และเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาโว้ยในยุคดั้งเดิมและยุคเปลี่ยนผ่านได้ ในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเกือบสิ้นเชิงนี้ จึงอาจเรียกว่าเป็นยุคธุรกิจการท่องเที่ยว

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว ได้ปรากฏให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของคนในชุมชน เช่น ความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน การปรับตัวในด้านการทำมาหากิน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงในการทำประมงเชิงพาณิชย์และการสิ้นสุดลงของเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ มีการเกิดขึ้นของอาชีพใหม่ๆ เช่น อาชีพขับเรือหางยาวรับจ้าง อาชีพแรงงานรับจ้าง อาชีพแม่บ้าน พนักงานในครัว พนักงานเสิร์ฟ และอาชีพค้าขาย มีการปรับตัวทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม และการปรับตัวในทางสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรมของอูรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ ในยุคธุรกิจการท่องเที่ยวนี้ ทั้งวงจรกิจติ วัฒนธรรมพื้นฐานเช่น การใช้ภาษา ลักษณะการแต่งกาย อาหารการกิน สุขลักษณะอนามัยและการรักษาโรค การศึกษา ตลอดจนถึงศิลปะ ดนตรี และนันทนาการ การแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว ที่สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ หรือคล้อยตามไปกับกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชน

บทที่ 5

บทสรุป

ประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล เริ่มต้นขึ้นเมื่อชาวอุรักลาไวย์กลุ่มแรกอพยพเข้ามาอยู่อาศัยบนเกาะหลีเป๊ะในราวทศวรรษ 2440 ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ต่อมาในปี 2452 ด้วยเหตุผลทางการเมืองเรื่องการปักปันเขตแดนใหม่ จึงส่งผลให้ชาวอุรักลาไวย์อีกกลุ่มหนึ่งจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่และเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยบนเกาะหลีเป๊ะและเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี สภาพชุมชนในระยะแรกเป็นชุมชนขนาดเล็ก ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามชายหาด กระจายตัวอยู่บนเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี มีการสร้างบ้านแบบง่ายๆ ด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ทำมาหากินด้วยการทำประมงแบบพอยังชีพ ซึ่งใช้เพียงแค่เครื่องมือแบบง่ายๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งได้ปลูกข้าวไว้บริโภคภายในครัวเรือนด้วย ผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ส่วนผู้นำชุมชนช่วงก่อนปี 2493 นี้คือโต๊ะหมี่ เป็นผู้นำตามประเพณี มีบทบาทสำคัญในการปกครองและการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เนื่องด้วยความเชื่อเรื่องภูตผีและวิญญาณบรรพบุรุษคือความเชื่อหลักของชุมชน จึงมีการแสดงออกถึงความเชื่อดังกล่าวผ่านประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น พิธีลอยเรือ และพิธีกรรมอื่นๆ ที่เป็นการบูชาทะเล แม้ว่าชาวอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวีในขณะนี้จะมีสภาพความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เช่น การแต่งกายและการบริโภคอาหาร แต่พวกเขาก็มีความโดดเด่นในการแสดงออกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เช่น การใช้ภาษาอุรักลาไวย์ การทำมาหากิน การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ การรักษาโรค รวมถึงการละเล่นรำมะนาและรองเง็ง ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างความบันเทิงในชุมชน

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในช่วงเวลาต่อมา คือระหว่างปี พ.ศ. 2493-2526 นับเป็นช่วงที่สามารถมองเห็นความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอุรักลาไวย์ได้อย่างชัดเจน พบว่าปัจจัยของความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในยุคนี้ ได้แก่ การเสียชีวิตของโต๊ะหมี่ ในปี 2492 การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางและการขยายตัวของอำนาจรัฐ เช่น การก่อตั้งโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2501 การก่อตั้งสถานีอนามัยบ้านเกาะอาดัง ปี พ.ศ. 2510 และการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ปี พ.ศ. 2517 ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ เช่น ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน ซึ่ง

พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2493-2526 นี้ แม้การการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือนของอูรักลาไวย์ จะมีความสืบเนื่องมาแต่ยุคดั้งเดิมมาก แต่อย่างไรก็ตาม ยุคนี้ก็นับว่าเป็นช่วงเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงบางประการที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การขยายตัวของชุมชน ทั้งในด้านจำนวนประชากร และครัวเรือน การเกิดสมาชิกกลุ่มใหม่ขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นคนต่างกลุ่มหรือคนนอก เช่น กลุ่มพ่อค้า คนกลางและข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการเปลี่ยนแปลงสถานที่ตั้งบ้านเรือนอย่างชัดเจน เมื่อมีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติตะรุเตาขึ้นในปี พ.ศ. 2517 นโยบายของทางอุทยานฯ ทำให้ชาวอูรักลาไวย์ภายในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ต้องอพยพมาอยู่ในพื้นที่ที่ทางอุทยานฯ อนุญาต คือบริเวณเกาะหลีเป๊ะและบางส่วนของเกาะอาดัง แทนที่จะกระจายตัวอยู่ตามเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี อย่างในช่วงก่อนปี 2493 ส่วนลักษณะของบ้านเรือนแม้ว่าจะมีความสืบเนื่องมาจากยุคดั้งเดิมอยู่มาก แต่เนื่องจากการเข้ามาของคนภายนอก จึงพบว่าเริ่มมีการสร้างบ้านในรูปแบบใหม่ มีการใช้วัสดุที่แตกต่างไปจากบ้านเรือนของชาวอูรักลาไวย์ส่วนใหญ่ในชุมชนขึ้น

ด้านการทำมาหากินในยุคนี้ นับเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือการเปลี่ยนจากชุมชนที่ยังชีพด้วยการทำประมงแบบพื้นบ้าน อยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ ได้เปลี่ยนมาเป็นการทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ชาวอูรักลาไวย์ส่วนใหญ่ในชุมชนหันมาทำประมงเชิงพาณิชย์ เกิดระบบเจ้าแก้วและลูกน้อง เริ่มมีการพัฒนาเครื่องมือและวิธีการจับปลาแบบใหม่ เพื่อให้ได้ผลผลิตมากๆ และแม้ว่าชาวอูรักลาไวย์บางส่วนจะยังคงทำประมงแบบดั้งเดิม แต่ท้ายที่สุดแล้ว ผลผลิตที่ได้ก็จะนำมาขายให้กับเจ้าแก้วในชุมชน ชุมชนจึงถูกผนวกเข้ากับระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้าอย่างชัดเจน ทั้งนี้นอกจากจะเป็นการเริ่มต้นของการทำประมงเชิงพาณิชย์แล้ว ยังพบว่ามี การทำเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ที่สำคัญคือ การปลูกมะพร้าวและเป็นยุคของการสิ้นสุดการปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน

ส่วนความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม นั้น พบว่าผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนยังคงมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ซึ่งเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องมาแต่ยุคดั้งเดิม ส่วนผู้นำหลักของชุมชนในยุคนี้ พบว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปจากยุคดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัด ในยุคนี้มีการแบ่งแยกหน้าที่ของผู้นำทางการปกครองและผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนอย่างชัดเจน โดยผู้นำทางการปกครองคนสำคัญในยุคนี้คือ นายบรรจง อังโชติพันธุ์ นับเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ ด้วยการดำรงตำแหน่งผู้นำบ้านเกาะหลีเป๊ะและกำนันตำบลเกาะสาหร่าย มีบทบาทด้านการปกครองและบทบาทของการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ เป็นผู้นำที่ชาวอูรักลาไวย์เคารพยำเกรง ส่วนผู้นำทางจิตวิญญาณในยุคนี้คือ โต๊ะมายม เป็นผู้นำที่ชาวอูรักลาไวย์เคารพศรัทธา ส่วนความสัมพันธ์กับคนภายนอก พบว่าชาวอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะมีความสัมพันธ์กับเจ้าแก้วหรือพ่อค้าคนกลาง ซึ่งนอกเหนือจากความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจแล้ว เจ้าแก้วในชุมชนยัง

เป็นที่พึงในด้านต่างๆ ในเชิงสังคมให้กับชาวอุรูกลาไวด้วย ส่วนความสัมพันธ์กับรัฐนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่พัฒนาไปมากในระดับหนึ่ง ชาวอุรูกลาไวเคาะหลีเป๊ะเริ่มมีทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชน ต้องแจ้งเกิด แจ้งตายผ่านผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ เด็กๆ ชาวอุรูกลาไวต้องเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนซึ่งจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2501 การจัดตั้งสถานีนามัยทำให้ผู้คนในชุมชนมีทางเลือกในการรักษาสุขภาพอนามัยและโรคภัยต่างๆ นอกเหนือจากการรักษาด้วยสมุนไพรและวิธีทางไสยศาสตร์ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างชาวอุรูกลาไวกับทางอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐนั้น กลับพบว่าเป็นความสัมพันธ์ในเชิงขัดแย้ง เนื่องจากกฎข้อห้ามของอุทยานฯ กลายเป็นข้อจำกัดในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในรูปแบบที่ชาวอุรูกลาไวต้องการ

ด้วยปัจจัยของความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ส่งผลให้เกิดความสับสนและความเปลี่ยนแปลงของสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรมของชาวอุรูกลาไวเคาะหลีเป๊ะในช่วงเปลี่ยนผ่านนี้ ทั้งในส่วนของวงจรชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมพื้นฐาน และการแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม กล่าวคือ การใช้ภาษาในการสื่อสารนอกจากจะใช้ภาษาอุรูกลาไวแล้ว คนส่วนใหญ่ในชุมชนสามารถพูดภาษามลายู ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยกลางได้ การแต่งกายของชาวอุรูกลาไว แม้จะเรียบง่ายในวิถีชีวิตประจำวันปกติ แต่ก็จะมีพิธีพิธีมากขึ้นเมื่อต้องออกไปติดต่อสัมพันธ์กับคนภายนอกหรือในโอกาสพิเศษ เช่น งานพิธีต่างๆ ของชุมชน ส่วนด้านอาหารการกิน แม้จะมีความสับสนเนื่องจากยุคดั้งเดิมมาก แต่ในยุคนี้ ก็ได้เริ่มมีร้านค้าขึ้นภายในชุมชน ทำให้แหล่งที่มาของอาหารของชาวอุรูกลาไวเคาะหลีเป๊ะในยุคนี้ ไม่ได้มาจากป่าและทะเลหรือการเดินทางไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับแผ่นดินใหญ่เพียงอย่างเดียว ชาวอุรูกลาไวสามารถเลือกซื้อหาอาหารได้จากร้านค้าในชุมชน โดยเฉพาะข้าวสารซึ่งชุมชนเลิกการผลิตในยุคนี้ จึงจำเป็นต้องหาซื้อมาบริโภค ด้านสุขอนามัยและการรักษาโรค เนื่องจากในยุคนี้เริ่มมีการสร้างสถานีนามัยขึ้นภายในชุมชน ชาวอุรูกลาไวจึงเริ่มได้รับการอบรมการดูแลสุขภาพลักษณะอนามัยบ้างแล้ว แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเคยชินกับการปฏิบัติตนในแบบเดิม แต่ทั้งนี้นอกจากจะมีการรักษาโรคด้วยสมุนไพรและวิธีการทางไสยศาสตร์แล้ว ในยุคนี้ก็มีอาการยอมรับการรักษาโรคด้วยยาแผนใหม่แล้วด้วย ส่วนด้านการศึกษา นั้น โรงเรียนได้กลายเป็นแหล่งความรู้ใหม่ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนอุรูกลาไวเคาะหลีเป๊ะ เพราะนอกจากความรู้ทางวิชาการแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสร้างความเป็นไทยให้กับชาวอุรูกลาไว ส่วนด้านศิลปะ ดนตรี และนันทนาการพบว่าได้ลดการผลิตงานหัตถกรรม จำพวกสิ่งของเครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวันลง เพราะสามารถหาซื้อได้จากร้านค้าในชุมชนหรือจากความช่วยเหลือของเจ้าแก้ว ส่วนดนตรีและนันทนาการนั้น นอกจากจะพบว่ามีการเล่นรำมะนาและการร่ำร้องเงิง รวมถึงการร้องเพลงกล่อมเด็กและการเล่า

นิทานชาวเล แล้ว ในสมัยนี้พบว่าเริ่มมีการเล่นไฟขึ้นแล้วในชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชาวอุรักลาไวย์ชื่นชอบมาก ส่วนการแสดงออกด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม แม้ชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะจะยังคงนับถือภูตผีและวิญญาณบรรพบุรุษเป็นความเชื่อหลักของชุมชนอยู่ แต่ในยุคนี้ทางราชการในระบุนโยบายด้านการนับถือศาสนาให้กับชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะเป็นพุทธศาสนิกชน ชาวอุรักลาไวย์เริ่มให้ความสนใจในประเพณีของรัฐและเริ่มลดทอนความสำคัญส่วนของพิธีกรรมบางอย่างในชุมชนลง แม้พิธีกรรมบางอย่างจะเริ่มเลือนหายไปบ้าง แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งประเพณีที่ชาวอุรักลาไวย์มองเห็นว่ามีความสำคัญเช่น พิธีลอยเรือและพิธีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาทะเล เป็นต้น

ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี 2493-2526 จนกระทั่งหลังปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ก็ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในอีกระดับหนึ่ง ด้วยปัจจัยสำคัญคือนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานและตัวแทนภาครัฐ ศักยภาพภายในชุมชน ซึ่งหมายถึงการเป็นแหล่งที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยวและผลจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน และปัจจัยด้านการขยายตัวของธุรกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจที่พักประเภทรีสอร์ตและบังกะโล ซึ่งรีสอร์ตแห่งแรกเริ่มสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2527 หลังจากนั้นธุรกิจที่พักและธุรกิจอื่นๆ ก็ขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยมา เช่น ร้านอาหาร ร้านอินเตอร์เน็ต บริษัทนำเที่ยว บริษัทเดินเรือโดยสาร และร้านค้าภายในชุมชน ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ทำให้ชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะเริ่มปรับภาพลักษณ์จากชุมชนประมงสู่ชุมชนท่องเที่ยว และเมื่อชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแล้ว จึงไม่อาจปฏิเสธถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะที่จะต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะในยุคที่ธุรกิจการท่องเที่ยวขยายตัวเข้าสู่ชุมชนนี้ ได้ปรากฏให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของคนในชุมชน เช่น ความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐาน สภาพชุมชนและบ้านเรือน ตัวอย่างเช่น ความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนในชุมชน จากเดิมที่เคยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมชายหาด ก็เริ่มขยายชุมชนเข้าสู่ตอนในของเกาะมากขึ้น และพื้นที่บริเวณหาดชายก็เริ่มกลายเป็นที่ตั้งของรีสอร์ตและบังกะโลที่นับวันจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ส่วนการปรับตัวในด้านการทำมาหากิน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงในการทำประมงเชิงพาณิชย์และการสิ้นสุดลงของเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ และยังมีการเกิดขึ้นของอาชีพใหม่ๆ เช่น อาชีพขับเรือหางยาวรับจ้าง อาชีพแรงงานรับจ้าง อาชีพแม่บ้าน พนักงานในครัว พนักงานเสิร์ฟ อาชีพค้าขาย และอาชีพอื่นๆ เช่น ช่างซ่อมรถจักรยานและรถจักรยานยนต์ ช่างตัดผมในชุมชน เป็นต้น มีการปรับตัวทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม โดยชุมชนเริ่มปรากฏภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรมขึ้น ทั้งยังมีภาพของความ

ขัดแย้งกันในชุมชน โดยเฉพาะปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน ส่วนผู้นำชุมชนในยุคนี้ เป็นยุคที่มีการกระจายบทบาทและหน้าที่ของผู้นำในชุมชนออกเป็นหลายๆ กลุ่ม เช่น ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำด้านการปกครอง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้าน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน และในยุคนี้เป็นยุคที่เริ่มเกิดแกนนำชาวบ้านเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ให้กับคนในชุมชน ส่วนผู้นำทางจิตวิญญาณเริ่มได้รับความศรัทธาจากชาวบ้านลดน้อยลง และการปรับตัวในทางสภาพความเป็นอยู่และลักษณะวัฒนธรรมของอุรักลาไวย์เกะหลีเป๊ะในยุคนี้ ทั้งการใช้ภาษา ลักษณะการแต่งกาย อาหารการกิน สุขลักษณะอนามัยและการรักษาโรค การศึกษา ศิลปะ ดนตรี และนันทนาการ ตลอดจนถึงการแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม จะเห็นได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว ที่สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับหรือคล้อยตามไปกับกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชน

จากการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชุมชนอุรักลาไวย์เกะหลีเป๊ะ ทำให้มองเห็นความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนแห่งนี้เรื่อยมา ชาวอุรักลาไวย์เกะหลีเป๊ะต้องปรับตัวทั้งในด้านการทำมาหากิน วิถีชีวิตและวัฒนธรรม เพื่อให้อยู่รอดภายใต้กระแสสังคมที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ชาวอุรักลาไวย์ก็ไม่สามารถใช้ชีวิตให้อยู่รอดภายในความสลับซับซ้อนของสังคมใหญ่ที่แผ่ขยายเข้ามาถึงชุมชนเล็กๆ แห่งนี้ได้ โดยเฉพาะในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสามารถมองเห็นได้ชัดเจนถึงการขยายตัวของอำนาจรัฐและทุนที่เข้าสู่ชุมชน จนก่อให้เกิดปัญหาวิกฤตทางวัฒนธรรมขึ้น ภาพของความอ่อนแอทางวัฒนธรรมชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากความรู้ ความเข้าใจ และภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมกำลังจะสูญหายไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์ มีเพียงภาษาพูดและไม่มีภาษาเขียนสำหรับจดบันทึกเพื่อถ่ายทอด ในขณะที่ในอดีตการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นโดยธรรมชาติจากการฟังคำบอกเล่า สังเกตหรือปฏิบัติเองในกิจกรรมต่างๆ ในปัจจุบันผู้เฒ่าซึ่งสามารถบอกเล่าได้กำลังจะจากไป กิจกรรมพื้นบ้านเริ่มขาดการสืบทอดในทางปฏิบัติ

ดังนั้นจึงน่าจะถึงเวลาแล้วที่ชาวอุรักลาไวย์ในชุมชน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาวิกฤตทางวัฒนธรรมดังกล่าว ทั้งนี้อาจเริ่มต้นด้วยการส่งเสริมให้ชาวอุรักลาไวย์ในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตน การส่งเสริมด้านการศึกษา โดยการบรรจุหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรักลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เพื่อใช้สำหรับนักเรียนในพื้นที่ ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกต่อคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งกำลังจะสูญหายไปได้ แม้ว่าในกลุ่มชาวอุรักลาไวย์รุ่นใหม่ ซึ่งหมายถึงเด็กนักเรียนชาวอุรักลาไวย์ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง จะเป็นความหวังสำคัญของการเป็นชาวอุรักลาไวย์รุ่นใหม่ที่มีความตระหนักถึงคุณค่าของการรักษาภูมิปัญญาและ

วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไว้ แต่อย่างไรก็ตามควรสร้างความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมการตระหนักถึงคุณค่าในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะให้เกิดขึ้นกับคนทุกกลุ่มในชุมชนซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น กลุ่มเจ้าเก่าหรือพ่อค้าคนกลาง กลุ่มผู้ประกอบการภายในชุมชน กลุ่มข้าราชการที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าสู่ชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะให้สังคมในระดับกว้างได้รับรู้ นั้น อาจกระทำได้โดยการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ การผลิตรายการวิทยุ และโทรทัศน์ หรือผลิตผลงานการค้นคว้าวิจัยออกเผยแพร่ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาไปนทิศทางการที่ถูกต้องมากขึ้น

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493-2549 นี้ เป็นการศึกษาเรื่องราวของชุมชนหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ชาวอุรุลลาไว์กลุ่มนี้ได้มีพื้นที่ในประวัติศาสตร์เป็นของตัวเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะช่วยให้สังคมในระดับชาติได้เข้าใจปัญหาของชุมชนแห่งนี้ได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้ง อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาชุมชนแห่งนี้ให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนมากขึ้น ทั้งยังทำให้ประวัติศาสตร์ของชุมชนหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างชุมชนอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะได้เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปในสังคมระดับกว้าง และยังเป็นการสร้างความรู้ให้เกิดแก่ชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อสำนึกในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่มีความเป็นมา มีบรรพบุรุษที่ได้ผ่านปัญหาและประสบการณ์ต่างๆ ตลอดจนจนถึงการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและกับมนุษย์ด้วยกันจนสามารถสืบทอดความเป็นชุมชนมายังลูกหลานในรุ่นปัจจุบัน นอกจากนี้ยังช่วยให้ชาวอุรุลลาไว์เกาะหลีเป๊ะเกิดความมั่นใจและมีอำนาจในการอ้างสิทธิ์เพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกรุกรานและเอาเปรียบมากขึ้นจากรัฐและทุนในขณะนี้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เอกสารชั้นต้น

“พระราชกฤษฎีกา กำหนดให้บริเวณที่ดินเกาะตะรุเตา เกาะอาดัง เกาะราวี และเกาะอื่นๆ ในท้องที่ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2517”, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 91, ลงวันที่ 19 เมษายน 2517.

โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง. “สมุดหมายเหตุรายวัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล.” 2504.

_____. “สมุดหมายเหตุรายวัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล.” 2509.

_____. “สมุดหมายเหตุรายวัน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล.” 2515.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร(3)สร 0201.10 กล่อง 3/14. “เรื่องเหตุการณ์ชายแดนเกี่ยวกับ เกาะอาดัง.” 3-27 มีนาคม 2501.

_____. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี. สร. 0201.83. “เรื่องยกเกาะตะรุเตา เกาะอาดัง และ เกาะราวี จังหวัดสตูลเป็นที่กักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย.”

_____. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี. สร. 0201.83/24. “เรื่องกำหนดเขตสำหรับดำเนินการ กักกัน.”

_____. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี. (2) สร.0201.83/24. “เรื่องการจัดนิคมฝึกอหิพสำหรับ กักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย ที่เกาะตะรุเตา จังหวัดสตูล.”

เอกสารทะเบียนบ้านปี พ.ศ. 2499 ของหมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล, เอกสารของที่ว่า การอำเภอเมืองสตูล.

วิทยานิพนธ์

จรัส จ๊ะสมัน. “การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก ไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, 2534.

- จิราพร บุตรสันต์. “ลักษณะและปัญหาในการสื่อสารต่างวัฒนธรรมระหว่างชาวเลกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเลในตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต.” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ฉันทส ทองช่วย. “ระบบหน่วยเสียงภาษาชาวเลเกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต.” วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519.
- ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์. “การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมประชากรศึกษาสำหรับชาวเล จังหวัดกระบี่.” วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528.
- ชื่นลมุน สุขพันธุ์. “การเพิ่มความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาไทยของนักเรียนไทยชาวเลชั้นประถมปีที่ 4 ด้วยวิธีการฝึกการอ่านแบบใช้กิจกรรมชี้แนะให้คิด.” วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ถวิล นำปัญจพล. “ภาวะการเจริญพันธุ์ของสตรีชาวเลในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต.” วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- พัชร สุเมธกุล. “การรับข่าวของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2545.
- เพ็ญศรี บิสนุม. “สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2542.
- ไพโรจน์ พรพันธุ์อนุวงศ์. “การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชาวเล.” วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- ยุพดี จันทรดวง. “การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้าน ชาวเล.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- เขานิตย์ ศรีละมุล. “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541.
- เขวลักษณ์ ศรีสุกใส. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม : ศึกษากรณีชาวเลสงกาอู้อ อำเภอฉวาง จังหวัดกระบี่.” วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

รัชฎา คชแสงสันต์. “การศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภท
เกาะ: กรณีศึกษาเกาะลิบ๊ะ จังหวัดสตูล.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล,
2543.

ละเอียด กิตติยานันท์. “สภาพความเป็นอยู่และความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนา
คุณภาพชีวิตของชาวเล.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2529.

วิมลพรรณ จ้อยจำรูญ. “การประมงของชาวเลที่เกาะลิบ๊ะ.” วิทยานิพนธ์ สาขาโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2515.

ศุภโชค แซ่ตัน. “ความต้องการของชาวเลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา อำเภอเกาะ
ลันตา จังหวัดกระบี่ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านศาลา.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.

สาวิตร พงศ์วัชร. “รองเง็ง : ระบายพื้นเมืองในภาคใต้ของไทย.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2538.

สุรัสวดี กองสุวรรณ. “การอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองชาวเลในหมู่บ้านสงกาอู จังหวัดกระบี่ :
การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539.

สมเกียรติ สัจจารักษ์. “การศึกษาการสื่อสารของชาวเลหมู่เกาะสุรินทร์.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

หิรัญญา ปะดุกา. “ค่านิยมเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีชาวเล จังหวัดสตูล.” วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

อากร อุกฤษณ์. “พิธีลอยเรือ : ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้าน
หัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่.” วิทยานิพนธ์ สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2532.

อรุณ แฉวจักรัส. “พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวมอแกนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ อำเภอคุ
ระบุรี จังหวัดพังงา.” วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.

อรุณ อินทสระระ. “ระบบผลิตไฟฟ้าแบบผสมผสานโซลาร์เซลล์-กังหันลม-เครื่องยนต์ดีเซล ณ
อุทยานแห่งชาติตะรุเตา.” วิทยานิพนธ์ (วศ.ม.) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอม
เกล้าธนบุรี, 2544.

สารนิพนธ์

ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์. “พิธีกรรมและความเชื่อถือของชาวเล: ศึกษาจากภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภาคใต้ของประเทศไทย.” สารนิพนธ์ สาขาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534.

พิมพ์ไธ ตั้งเมธากุล. “การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเลเกาะสิเหร่ ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต.” สารนิพนธ์ สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

หนังสือและรายงานการวิจัย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1. ปฏิทินท่องเที่ยวประจำปี 2550 จังหวัดสงขลา หาดใหญ่ สตูล. ม.ป.ท., 2550.

เกิดศิริ เจริญวิศาล และคนอื่นๆ. รายงานการวิจัยแนวทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตะรุเตา. สงขลา : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2542.

jemชาติ เทพไชยและคณะ. ชาวเล : รายงานการศึกษาเบื้องต้นด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) กรมศิลปากร, 2526.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสตูล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

_____. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดกระบี่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

_____. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

_____. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดพังงา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

โครงการศึกษาและวิจัยสิ่งแวดล้อม, รายงานการสำรวจอุทยานทางทะเลแห่งชาติตะรุเตา ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2520.

ฉวีงาม มาเจริญและคณะ. น่านาสาระวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2538.

เฉลิมชัย รอดสุวรรณ. ชาวเลหมู่เกาะลิบะในจังหวัดสตูล. ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2540.

ธีรภาพ โลหิตกุล. มหัศจรรย์สุวรรณภูมิ: ทัศนะพิจารณาวัฒนธรรมท่องเที่ยวในโลกไร้พรมแดน. กรุงเทพฯ : วิถีธรรม, 2543.

ธำรงค์ดี อายุวัฒน์. เมื่อผมถูกปล่อยเกาะตะรุเตา. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2522.

นฤมล อรุโณทัยและคณะ. คนพื้นเมืองกับพื้นที่อนุรักษ์: โครงการนำร่องอันดามันหมู่เกาะสุรินทร์. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

_____. ชีวิตพวกเราชาวเล: กำมอย ออลางมอแกน กามี อูร์กลาไว้อย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

นิพัทธ์พร เฟื่องแก้ว. ไต่บ้านดูดาว. กรุงเทพฯ : ศยาม, 2543.

บุญเสริม ฤทธาภิรมย์. จดหมายจากตะรุเตา. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2521.

_____. ประวัติศาสตร์เมืองสตูล. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2546.

_____. รวมเรื่องเมืองสตูล. สตูล : องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล, 2548.

_____. บรรณาธิการ. บันทึกจดหมายเหตุพระยาภูมินารักษ์ พ.ศ. 2439-2443. สตูล : สภาวัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2550.

บุริรัตน์ สามัตถิยะ. ชุดรู้เรื่องเมืองไทย: ภาคใต้. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2545.

ประทีป ชุมพล. เสียงเพรียกจากท้องน้ำ. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, 2546.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2544.

ประเทือง เครือหงส์. ชาวน้ำ(ชาวทะเล)ในเมืองไทย. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2519.

ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ. สี่จังหวัดภาคใต้. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2517.

_____. จังหวัดของเรา 14 จังหวัดภาคใต้. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

ปัญญา ศรีนาค. ถลาง ภูเก็ต และบ้านเมืองฝั่งทะเลตะวันตก. กรุงเทพฯ : มติชน, 2546.

มนูญ หนูแก้วและคณะ. ที่ระลึกงานวัฒนธรรมสัมพันธ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4-6 สิงหาคม 2531 จังหวัดสตูล. สตูล: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสตูล, 2531.

โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง. หลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอูร์กลาไว้อยหมู่เกาะอาดัง-ราวี. ม.ป.ท., 2548.

เลิศชาย สิริชัยและคณะ. สิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคใต้. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2546.

วิไลธนนิ โปธิสุนทร. ถลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2532.

- วิสิษฐ์ มະยะเนียว. ชาวเลบ้านแหลมตง : การศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) กรมศิลปากร, 2527.
- วิทยาลัยครูสงขลา. รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา. สงขลา: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา, 2535.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์. ประชากรและทรัพยากรชายฝั่งทะเล : รวบรวมบทความทางวิชาการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ศิริรัตน์ กัตตัญชลีกุล. “ชาวเลอัตลักษณ์ที่ถูกสาป.” เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 4 เรื่อง วัฒนธรรมไร้อคติ ชีวิตไร้ความรุนแรง วันที่ 23-25 มีนาคม 2548. (อัคราณา)
- ศึกษาธิการจังหวัดสตูล, สำนักงาน. วัฒนธรรมสาร. สตูล: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสตูล, 2527.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.
- สงบ ส่งเมือง. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจิตรศิลป์, 2546.
- สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544.
- สุดรา สุธาษา. ภูเก็ต. กรุงเทพฯ : สารคดี, 2543.
- สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. ประเพณีลอยเรือชาวเล. ม.ป.ท. : ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูภูเก็ต, 2529.
- _____. ชีวิตไทย ชุด สมบัติตายาย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล. รวมเรื่องเมืองสตูล ที่ระลึกครบรอบ 150 ปี. สตูล: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2533.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ชาติพันธุ์และมายาคติ. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม, 2546.
- สำนักงานจังหวัดสตูล. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสตูล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2532.

เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรื่องศรี และคนอื่นๆ. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาหลักสูตรความรู้ท้องถิ่นของชาวอุรกลาไวย์ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี, 2549.

อมร ทวีศักดิ์. ภาษาชาวเล. กรุงเทพฯ : ปิ่นเกล้าการพิมพ์, 2529.

อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้ ภูมิลักษณ์ รูปลักษณ์ จิตลักษณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544.

อรรถกร ภาศิริณ. มอแกนก่อนจะเหลือเผ่าพันธุ์สุดท้าย. กรุงเทพฯ : ชารบัวแก้ว, 2544.

บทความ

การุณันท์ รัตนแสนวงษ์. “คิดถึงมอร์เก้น...วิถีชีวิตชาวเลที่ไม่ยอมพ่ายแพ้แก่มหันตภัยสินามิ.” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต 4, 8 (2547) : 44-63.

“เครื่องจักรสานของชาวมอแกน.” ศิลปวัฒนธรรม 16,7 (พฤษภาคม,2538) : 44-45.

จักรพันธุ์ กังวาล. “มอแกน : ยิปซีทะเลผู้หยุดเร่ร่อน.” สารคดี 19,220 (มิถุนายน,2546) : 118-148.

เจน จรจัด. “อุรกลาไวย์ วิญญาณอิสระแห่งท้องทะเล.” อนุสาร อ.ส.ท. 22, 8 (มีนาคม 2525), 47-53.

แดงด้อย มาลี. “มอแกนวิถีชาวเลที่กำลังแปรเปลี่ยน.” วัฒนธรรมไทย 34,1 (กรกฎาคม, 2540) : 4-6.

ถวัลย์ มาศจรัส. “เพลงชีวิตบนเกาะลันตา.” วัฒนธรรมไทย 35,9 (มิถุนายน,2541) : 13-16.

นิพัทธ์พร เฟื่องแก้ว. “ดวงดาวของชาวเล.” สารคดี 14,168 (กุมภาพันธ์,2542) : 24-26.

ปญฺญทฺธิ วิเศษสาธ. “ลิเป๊ะ-สวรรค์สี่กักรามกลางอันดามัน.” สารคดี 3,29 (กรกฎาคม,2530) : 133-137.

ปิยะวิทย์ ทองสอาด. “ชาวเลหาดราไวย์ วันนี้ของยิปซีทะเลแห่งเกาะภูเก็ต.” ไฮคลาส 11,125 (กันยายน,2537) : 182-187.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. “ชาวน้ำที่เกาะอาดัง.” วิทยาสาร 25,13 (เมษายน, 2517) : 32-38.

แป้งร่า กุลเวช. “ไม้ระกำกับวิถีชีวิตชาวเล.” วัฒนธรรมไทย 35,8 (พฤษภาคม,2541) : 34-36.

พนิดา สงวนเสรีวานิช. “ลอยเรือ สีสันพิธีกรรมโบราณของชาวเล-ลันตา.” ศิลปวัฒนธรรม 15,3 (มกราคม,2537) : 142-148.

วรรณ บุญเกียรติและคณะ. “ชาวเลเกาะลิเป๊ะ.” วัฒนธรรมวารสาร 1,1 (ตุลาคม, 2527)

วิสิฐ มะยะเนียว. “ชาวเลในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง.” ศิลปวัฒนธรรม 11,10 (สิงหาคม, 2533) : 54-57.

_____. “ชาวเล เผ่าพันธุ์ดั้งเดิมในคาบสมุทรไทย.” ศิลปวัฒนธรรม 6,8 (มิถุนายน, 2528) :70-72.

สินธิ์ บุญสิทธิ. “ชาวเล.” อแพท 11,123 (กันยายน,2539) : 124-131.

สุพล มะลิพันธ์. “เกาะสิเหร่.” อนุสาร อ.ส.ท. 10, 8 (กันยายน 2513), 30.

สุพล สินธิ. “สุขขอบฟ้าที่หาด-ราวี.” อนุสาร อ.ส.ท. 22, 8 (มีนาคม 2525), 34-46.

สมบุญ อนุธรรมราชิต. “ชาวเล-ยิปซีแห่งท้องทะเล.” กวี 11,5 (พฤษภาคม,2537) : 84-87.

เสาวลักษณ์ พงษ์ชาโปษะนันท์. “เรือนชาวเล.” อาษา 8,43 (2543) : 64-67.

อาภรณ์ อุกฤษณ์. “ตำนานชาวเล.” เมืองโบราณ 14,3 (กรกฎาคม-กันยายน,2531) : 70-76.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ที่ทำการปกครองจังหวัดสตูล. แผนที่จังหวัดสตูล [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 9 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก http://www.dopasatun.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=44

ที่ว่าการอำเภอเมืองสตูล. ตรวจสอบประชากรจากทะเบียนบ้าน ม. 7 ต. เกาะสาหร่าย อ. เมืองสตูล จ. สตูล ฐานข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 26 กุมภาพันธ์ 2551.

_____. ตรวจสอบประชากรจากทะเบียนบ้าน ม. 7 ต. เกาะสาหร่าย อ. เมืองสตูล จ. สตูล ฐานข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 26 กุมภาพันธ์ 2551.

ผู้จัดการออนไลน์. ชาวเลเกาะหลีเป๊ะยกพลขึ้นกรุงถวายฎีกาในหลวง-ร้องอุทยานฯ สืบเกาะ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 6 เมษายน 2550. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9500000051704>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. จังหวัดสตูล [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 9 ตุลาคม 2550. เข้าถึงได้จาก http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E:Amphoe_9101.png

_____. อำเภอเมืองสตูล [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 3 เมษายน 2551. เข้าถึงได้จาก http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E:Amphoe_9101.png

สถานีอนามัยเกาะอาดัง. ข้อมูลทั่วไปสถานีอนามัยเกาะอาดัง ฐานข้อมูลสถานีอนามัยเกาะอาดัง, 13 กุมภาพันธ์ 2550.

Andaman Island Hopping. Koh Adang, Koh Rawi and Koh Lipe Islands [online]. Accessed 11 January 2007. Available from <http://andaman-island-hopping.com/islands/adang.htm>

_____. Koh Lipe Island [online]. Accessed 11 January 2007. Available from <http://andaman-island-hopping.com/islands/lipe.htm>

SABYE SPORTS CO. LTD. Lipe's First and Finest Scuba Diving and Water Sports Center [online]. Accessed 11 January 2007. Available from <http://www.sabye-sports.com/maps.html>

สัมภาษณ์

กิจชัย หอพิสุทธิสาร. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2549.

จิตติชัย สุวรรณขาว. ประธานชมรมเรือหางเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551.

ชี หาญทะเล. ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2550.

ชมพู่ หาญทะเล. ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2549.

แชะหนา หาญทะเล. ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2549.

คารา อังโชติพันธุ์. บุตรสาวของโด้ะมีรี ผู้บุกเบิกเกาะหลีเป๊ะและเป็นภรรยาของนายบรรจง อังโชติพันธุ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านเกาะหลีเป๊ะและอดีตกำนันตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล. สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550.

ดวง บางพงศ์. อดีตครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง. สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551.

ทิพวรรณ มอญแก้ว. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย. สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2551.

ภิรมย์ ไพชำนาญ. อาจารย์โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง. สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2550.

มนตรี นาคประคอง. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง. สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2550.

แมะยี่ หาญทะเล. ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2549.

ยงยุทธ ขว่งศ์. หัวหน้าสถานีอนามัยเกาะอาดัง. สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2549.

เยาวเรศ สมทรง. ทายาทเจ้าแก้วแรกของเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2550.

รอเบียะ หาญทะเล. ผดุงครรภ์โบราณ. สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2550.

ลัดดาวัลย์ อังโชติพันธุ์. เจ้าของอัมมานน์รีสอร์ท. สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2549.

วันชัย สิริอั้น. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย. สัมภาษณ์, 11 พ.ค. 2549.

วินัย รุ่งรักษา. อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง. สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2550.

วิภาพร ดิษฐ์สระ. เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยเกาะอาดัง. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2551.

สมานมิตร หาญทะเล. ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2550.

- สวัสดิ์ หาญทะเล. โต้ะหมอ. สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2549.
- สะอ๊ะ หาญทะเล. ชาวบ้านเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550.
- สุกัญญา เปรมิกพงศ์. ปลัดอำเภอเมืองสตูล. สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2551.
- สุเมธ สมทรง, คานคำรวจ. คำรวจสายตรวจประจำเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2550.
- สมชาย เอียวเหล็ก. เจ้าแก้ว. สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2550.
- สมเดช หาญทะเล. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง. สัมภาษณ์, 11 พ.ค. 2549.
- เอก หาญทะเล. ช่างซ่อมรถจักรยานและจักรยานยนต์บนเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2550.
- อานวย หาญทะเล. ช่างตัดผมชายประจำเกาะหลีเป๊ะ. สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2550.

ภาษาต่างประเทศ

- Amon Saengmani. "Phonology of The Urak Lawoi Language: Adang Island." A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts in The Faculty of Graduate Studies of Mahidol University, 1979.
- Court, Christopher. "A Fleeting Encounter with The Moken (The Sea Gypsies in Southern Thailand) Some Linguistic and General Note", The Journal of the Siam Society. Vol. 5, 1 January, 1971.
- Hogan, David W. "Man of The Sea: Coastal Tribes of South Thailand's West Coast", The Journal of the Siam Society. Vol. 60, 1 January, 1972.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตำนานความเป็นมาของชาวเลในประเทศไทย

ตำนานการกำเนิดมนุษย์ของชาวเล

นานมาแล้วได้เกิดไฟล้างโลก เหลือไว้แต่ผู้หญิงคนหนึ่ง เมื่อผู้หญิงคนนั้นหันสะโพกไปทางทิศตะวันออกได้ให้กำเนิดคนผิวขาว หันสะโพกไปทางทิศเหนือก็กำเนิดพม่า หันสะโพกไปทางทิศตะวันตกให้กำเนิดชาวอินเดีย หันสะโพกไปทางทิศใต้ให้กำเนิดชาวจีน หันสะโพกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือให้กำเนิดชาวมาเลย์ หันสะโพกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือให้กำเนิดพวกกาลา (INDIAN COOLIES) หันไปทางตะวันตกเฉียงใต้ให้กำเนิดออร์ัง ลอนตา หรือ ออรังลา อุต (อูรักลาไวย) และเมื่อหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ก็ให้กำเนิดมอเก็น (MOKEN) ต่อมาหญิงสาวผู้นี้ได้ขอร้องให้ยักษ์ใจดีคนหนึ่ง สร้างเกาะและสร้างโลกใหม่ให้มนุษย์โลกอาศัยอยู่จนทุกวันนี้¹

ตำนานเกี่ยวกับขุนงูฉีรีย : ที่มาของชาวเลอูรักลาไวย

ตำนานเกี่ยวกับ “ขุนงูฉีรีย” เป็นตำนานของชาวเลกลุ่มอูรักลาไวย ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่มาของบรรพบุรุษอูรักลาไวย โดย David W. Hogan ได้เก็บข้อมูลจากชาวเลที่เกาะอาดัง กล่าวไว้ว่า “พระเจ้าได้ส่ง นะปีโน๊ะ มาชักชวนให้บรรพบุรุษของชาวเลนับถือพระเจ้า แต่ถูกปฏิเสธจึงสาปแช่งไว้ จนพวกเขาต้องเคลื่อนย้ายลงมายังชายฝั่ง เชิงเขา “ขุนงูฉีรีย” บ้างก็เข้าป่าเป็นคนป่า บ้างก็กลายเป็นลิง บ้างก็เป็นกระรอก บ้างก็เป็นอูรักลาไวย คนของทะเล หรือชาวเลไป” ชาวเลคนดังกล่าวได้เล่าต่อว่า ชาวเลกลุ่มแรกอาศัยเรือ “JUKOK” หรือเรือเป็ด ไหลลอยขึ้นมา บ้างก็ตั้งถิ่นฐานในป่าเคดาห์ บ้างก็ตั้งถิ่นฐานที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่²

¹ Bernatzik, H.A., *The Spirits of the Yellow Leaves*, (London: Robert. Hale Ltd, 1958), 40-41, อ้างถึงในอาภรณ์ อุกฤษณ์, “พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), 8-9.

² David W. Hogan, “Man of the Sea : Coastal Tribes of South Thailand’s West Coast”, *The Journal of The Siam Society*, 60, 1 (January 1972), 128-129, อ้างถึงในอาภรณ์ อุกฤษณ์, “พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), 12-13.

ตำนานชาวเลกับโจรสลัด

ตำนานชาวเลกับโจรสลัด โดยตำนานเรื่องนี้เป็นตำนานของชาวเลกลุ่มมอแกนที่อาศัยอยู่แถบหมู่เกาะสุรินทร์ เล่าไว้ว่า “แต่เดิมชาวเลกลุ่มมอแกนกับกลุ่มอุรักลาโว้ย เป็นชาวเลกลุ่มเดียวกันแต่หนีโจรสลัดจนแตกแยกกันไป เนื่องจากสมัยหนึ่งดินแดนทางภาคใต้แถบประเทศมาเลเซีย มีการสร้างเมืองใหม่ ต้องการกำลังคน จึงให้โจรสลัดคอยดักจับคนที่ทำมาหากินในทะเลไปขายให้เจ้าเมือง มอแกนโดยจับไปด้วย ผู้ชายจะถูกจับไปเป็นทหาร ส่วนผู้หญิงจะถูกจับไปผลิตลูก เพราะต้องการขยายเผ่าพันธุ์ให้มีพลเมืองมาก พวกมอแกนที่เหลือจึงหนีกระจัดกระจายขึ้นมา บางพวกถูกติดตามจับได้ที่ฝั่งเรือกระโดคน้ำขึ้นขึ้นไปอาศัยอยู่บนบก ต่อมาจึงสืบลูกหลานกลายเป็นมอแกนตามับ (มอแกนบก) ส่วนพวกที่ไม่ถูกยึดเรือก็อาศัยเรือหนีไปพักพิงตามเกาะต่างๆ ในประเทศไทยและพม่า สืบลูกหลานเป็นมอแกนปูเลา (มอแกนเกาะ) มาจนถึงปัจจุบัน”³

³ อารณ อุกฤษณ์, “พิชิตอัยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเลกรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), 9.

ภาคผนวก ข

รายชื่อยาสมุนไพร สรรพคุณและวิธีใช้ในการรักษาโรคของชาวอุรักลาโว้ยเกาะหลีเป๊ะ

สมุนไพรจากทะเล

หอยปะการัง (เห็ดหลิน)

สรรพคุณ แก้พิษเห็ดต่างๆ ซึ่งมีอาการมีนเมาหรืออาเจียน แก้นิ่ว แก้ไข้ ปัสสาวะสีเหลือง

วิธีการรักษา นำหอยปะการังมาฝนกับน้ำมะนาว หรือผสมกับน้ำชาข้าว

หอยนมสาว

สรรพคุณ ใช้แก้พิษ เช่น อาหารผิดสำแดง

วิธีการรักษา นำเปลือกหอยนมสาวมาเผาแล้วตำให้ละเอียด ผสมน้ำมะนาวหรือน้ำชาข้าว

ปลิงทะเล

สรรพคุณ แก้ปวดกระดูก ข้อ แก้ปวดแผลอักเสบ แก้ปวดท้อง แก้หอบ แก้เย็นไข้หวัด รักษาหญิงลูกอ่อน และเป็นยาบำรุงร่างกาย

วิธีการรักษา นำปลิงทะเลมาล้าง แล้วบด ผสมกับน้ำมะนาว น้ำตาลแดง แล้วดื่มกิน ถ้ากินสดๆ เอาไส้ออกแล้วกินทันที

หอยโนรา

สรรพคุณ แก้นิ่ว ขับปัสสาวะ ขับถ่ายโลหิตตกค้างหลังคลอด หรือระดูมาไม่ปกติ

วิธีการรักษา ใช้เปลือกหอยโนรามานำมาเผาแล้วตำให้ละเอียด ผสมกับหัวเถาคัน รากลำเจียก บานไม่รู้โรยทั้งห้า บดให้ละเอียด ห่อผ้าขาวต้มน้ำกิน

หอยแครง

สรรพคุณ แก้นิ่ว ขับปัสสาวะ ขับถ่ายโลหิตตกค้างหลังคลอด หรือระดูมาไม่ปกติ

วิธีการรักษา ใช้เปลือกหอยแครงมาเผาแล้วตำให้ละเอียด ผสมกับหัวเถาคัน รากลำเจียก บานไม่รู้โรยทั้งห้า บดให้ละเอียด ห่อผ้าขาวต้มน้ำกิน

หอยมุกจีน

สรรพคุณ แก้พิษไข้ แก้น้ำ และขับปัสสาวะ

วิธีการรักษา ใช้เปลือกหอยมุกจีนมาเผา ทำให้ละเอียดจนเป็นแป้ง นำมาผสมกับน้ำมะนาว ปั้นเป็นลูกกลอนขนาดเท่าเม็ดถั่ว รับประทาน อาการทุเลาจึงหยุดยา

หอยจับแฉะ

สรรพคุณ แก้น้ำ แก้ไข้ ขับปัสสาวะ บำรุงกระดูก ขับถ่ายโลหิตตกค้างหลังคลอด หรือระดูมาไม่ปกติ

วิธีการรักษา ใช้เปลือกหอยจับแฉะ นำมาทำให้ละเอียด ผสมกับกับหัวเถาคัน รากคำเจียก บานไม่รู้โรยทั้งห้า บดให้ละเอียด ห่อผ้าขาวต้มน้ำกิน

หอยเบี้ยตัวผู้

สรรพคุณ แก้ไข้เด็ก เนื่องจากตานซาง

วิธีการรักษา ใช้เปลือกหอยเบี้ยตัวผู้ นำมาทำให้ละเอียด ผสมกับกับหัวเถาคัน รากคำเจียก บานไม่รู้โรยทั้งห้า บดให้ละเอียด ห่อผ้าขาวต้มน้ำกิน

หอยแครงเลา

สรรพคุณ แก้น้ำ ขับปัสสาวะ

วิธีการรักษา ใช้เปลือกหอยแครงเลามาเผา ทำให้ละเอียดจนเป็นแป้ง นำมาผสมกับน้ำมะนาว ปั้นเป็นลูกกลอนขนาดเท่าเม็ดถั่ว รับประทาน อาการทุเลาจึงหยุดยา

หอยมือเสือ

สรรพคุณ แก้พิษไข้ หรือไข้ที่เกิดจากพิษอาหาร

วิธีการรักษา นำเปลือกหอยมือเสือมาฝนกับหิน แล้วผสมกับน้ำสุก น้ำขาวข้าวหรือน้ำปูนใส แล้วนำมาดื่ม

ลิ่นทะเล (กระดองปลาหมึก)

สรรพคุณ แก้ผดผื่นคันตามตัว ผิวน้ำ

วิธีการรักษา ใช้บดหรือชูด ผสมกับดินสอพอง ว่านหางจระเข้ ทาหน้าแก้สิวใช้ลิ่นทะเล ผสมน้ำมะนาวหรือมะกรูด ลบรอยสิ่วหรือกัศสิ่ว

พิษสมุนไพร

เด็กเป็นหวัด ใช้ใบน้อยหน้า เอามาขยำนำนามาปิดหัว

เด็กปวดท้อง ใช้หมากพลูเคี้ยว บด แล้วนำมาปิดหัว

หูอักเสบ ใช้ใบผักบุ้งทะเล คั้นเอาน้ำใช้หยอดหู แก้อักเสบ หูเป็นน้ำหนอง

ยาบำรุงเลือด ใช้รากมัน รากพลู ยอดพลู และน้ำตาลกรวดต้มกินน้ำขณะที่ยังกำลังอุ่น

ยาที่ทำให้คล่องง่าย ใช้พริกไทยดำพอแหลก หัวหอมหั่น กระเทียมหั่น หัวใบพลูเคี้ยว

กิน

ยาแก้ไข้ ตัวร้อน ใช้รากมะพร้าว รากหมาก รากมะนาว ทำให้ละเอียดคั้นน้ำกิน และทา
ชะโลมตามตัว

การรักษาอาการเจ็บป่วยที่โดนสัตว์ทะเลทำร้าย เช่น หอยเม่นตำ หอยเม่นมีลักษณะตัว
กลมขนยาวเหมือนเม่น สีดำ พิษจะอยู่ที่ขน เวลาตำถูกอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายขนเม่นจะ
หักฝังในเนื้อ ทำให้มีอาการเจ็บปวด บางรายถึงกับสลบ การรักษา คือ ใช้มะนาวผ่าซีก นำปูนขาวทา
ที่เนื้อ มะนาวทาหรือถูบริเวณที่ถูกหอยเม่นตำ อาการเจ็บปวดจะค่อยๆ หายไป การรักษาอีกวิธีหนึ่ง
คือ ใช้เอาเท้าไปแช่ในน้ำปัสสาวะของคน นานจะยุบและหลุดไปเอง

ปลากระเบนแทง ใช้ผักหวานทะเลเอามาขยำนำนามาทาแผล จะแก้ปวด

โดนแมงกะพรุนไฟ ใช้เปลือกต้นขอดีดละเอียด คั้นเอาน้ำทาแก้พิษแมงกะพรุนไฟ หรือ
ใช้กล้วยน้ำว้าสุกขยำนำนามาให้ละเอียดแล้วพอกบริเวณที่ถูกแมงกะพรุนไฟ หรือใช้ใบผักบุ้งทะเลมาตำเอา
นํามาทาแผล¹

¹ เยาวนิตย์ ศรีละมุล. “ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของ
ชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล”, 65-70.

ภาคผนวก ค

เพลงรณรงค์ของชาวอุรุกรักลาไว์เกาะหลีเป๊ะ

เพลงร่องเง้งของชาวอุรกลาวัวเกะหลี่เป๊ะ

เพลงลาถูววา 2 จังหวะ

คำเกาะ : ตีง ตีง มาตาฮารี ตีงซัดยิดกาย บราปายาโว๊ะ บุงตริอับงาและอารี

คำแปล : สูงขึ้น พระอาทิตย์สูงขึ้น 1 คืบ 2 นิ้ว เกะลังกาวิไกลเท่าไร นกบินไปกลับวัน

เพลงตาป้อตู (ใครคนนั้น)

คำเกาะ : มานาดียาดีอะอุตาดี ปาติตูปะ บาจะตางา มานาดียา อาอะอุตาดี ฮาติชูชุกรานายาดียา

คำแปล : คนเมื่อก็ไปไหนแล้ว ที่ทำข้าวเหลืองหล่นที่บันได เด็กเมื่อก็ไปไหนแล้วใจหายถูกเขาทำ

คำเกาะ : ซาซาตูเตาปูเลามาภาวี ซาซาปิงามัง มาลัมอินีกิตาเบะกูรา ปากีลาอีโสะงา บัวโคะดัวย

คำแปล : ฉันมาเที่ยวเกาะตะรุเตา และลังกาวิ คินนี้พวกเราสนุก เข้าพรั่งนี้พี่เอ๋ยเราจากกัน

คำเกาะ : สัตคันดาบาตึงปาโอ๊ะ ปูติมาจันรูโระชันดีรี สัตคันซาซาตานังยาโวะ งาติเต็ดซาโกด กรา
นาขางูดี

คำแปล : ไม่อยากจะขว้างมะม่วงพันธุ์หนึ่งเพราะมันร่วงเอง ไม่อยากไปเก็บไกลๆ หัวใจคิดถึงคุณ
ความดีที่เขาทำ

เพลงทะเล็ดแก็ดแก็ด

คำเกาะ : บิลลีเยะเย่นบาเยะบาเยะ บาเยะเต็ดคินนิง บาตะยาว มูละลาเย่น มาเยะบาเยะ บา
เยะเต็ดคินนิง มาจัมซาซา

คำแปล : ซื่อฟ้าดีๆ เลือกดีๆ จะถูก ฟ้าราคาแพง บอกคนอื่นให้ระวัง เลือกดีๆ เดียวจะถูกเหมือนกัน

คำเกาะ : ลายู ลายู บังสุลายู ลายูสิกกาลี ชุงาปีดตาย กาlungบั้งบาร์ เจ๊ะงาอะปนบาร์ เจ๊ะงาอะปนบาร์
บาร์สิกกาลี แดะอะซึบบาตาย

คำแปล : เรือแล่นเร็วๆ เรืออีกครั้งเข้าคลองสตอ หากพี่ชายเป็นแฟนกันเป็นคนหล่อ น้องก็สวย ทั้ง
สวยทั้งหล่อที่เดียว กันนอนหมอนเดียวกัน (เป็นสามีภรรยากัน)

คำเกาะ : กาโยะ กาโยะ ซาตายงาลาดี มีตะสินล้า กาปายา ปัจจะ มีตะตา งงาตาอันลาดี จาริบาร์ง
จารามันนี

คำแปล : พายเรือไปอีก 1 หัวแหลม ขอให้เรือล่่มแตกไป ขอให้ 1 ปี หาของมาแต่งงาน

คำเกาะ : บุงกาเกะ ดิบบั้งกะลาไวค ซึ่งะบรันตีปอเกาะปิงาปี งาบังกาตา สิบดับติมุโลด งาอะมาตัน
งักยาเกดฮาดี

คำแปล : นกต้อยติวิดบินไปกลางทะเล หยุดพักที่ต้นไม้ไฟ พี่บอกว่ากินนกร่อยน้องฟังแล้วเสียใจ

คำเกาะ : งานะงายัม ตูรนลับปูโละ มาติชาแงกอก ตึงยชามีลัน งากัดตางัน ยาริสัปปูโลว งาอะมาติ
ชากกก็ตุวัน

คำแปล : ลูกไก่อลง 10 ตัว ตาย 1 ตัว เหลือ 9 ตัว ยกมือ 10 นิ้ว ตัวน้องลูกไก่อตายที่เท้าของพระเจ้า

เพลงเจ้มีนังชายัง - เพลงรักของเจ้มีนัง

คำเกาะ : ตีบปังปิ้ง ตูมังกาบูเกด ตีบบังกานะ ตูมังกาปายู ปาวะตุนัง คาปัดชาดีเกด บวงกาชะบา
ดันบานาชา

คำแปล : ตัดต้นหมากล้มที่เขา ตัดต้นกานะล้มที่ราบ พาคูหมั้นไปพบชู้ที่เคยเสียตัว

คำเกาะ : ตีบบอฮีน ซีรอยมะซีรอย อากาดลาชักกิมมูดีบิง โดย กาลูเจ้งางัง ฮาดีมีดซีรอย กูนงา
ดั่งตึงเงินล้า ยังดีโมย

คำแปล : เป่าลมไปเรื่อยๆ ชักใบแล้วถือท้ายเรือไปตรงๆ ถ้าพี่ใจตรง เขาอาจถึงจมแล้วก็ผุดขึ้นมา

คำเกาะ : จินุมอายังคาล่ากิ้นลัย มาริตึงงาตบ กาจาบูงา งาตีมานา งาบังโคะบาลัย กีนนารางน ชากู
ตงบูงา

คำแปล : ดื่มน้ำในแก้ว เห็นแล้วแตกเป็นดอกไม้จะเอาหัวใจไหนมาแทนใจพี่ เมื่อถูกยาพิษของ
ดอกไม้

เพลงอีตาชายัง – เรารักกัน

คำเกาะ : นีชอกมูดาयाโต๊ะกะลาโวด ตาโระมากันบูตันปอชา จับเต๊ะชูโง๊ะ จักันลาโวด ซีซีจิม มัยตุ
ลั้งชูวาช

คำแปล : มะพร้าวอ่อนตกลงที่ชายหาด เก็บไว้กินเดือน 12 สวยจิ้งปลาในทะเล เกล็ดสีทองกระดูก
เหมือนนาก

ภาคผนวก ง

ขั้นตอนในการประกอบพิธีลอยเรือของชาวอุรักลาไวยเกาะหลีเป๊ะ

ประเพณีลอยเรือ

ประเพณีลอยเรือจัดว่าเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดของอุร็กลาไว้อย่างยิ่ง เป็นประเพณีที่มีสืบเนื่องมาตั้งแต่ในยุคดั้งเดิม หรือสมัยแรกๆ ที่อุร็กลาไว้อยู่ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เกาะหลีเป๊ะและเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี โดยที่เกาะหลีเป๊ะจะเป็นศูนย์กลางของการทำพิธีลอยเรือของอุร็กลาไว้อยู่ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี

ไม่มีหลักฐานว่าพิธีกรรมดังกล่าวนี้มีกำเนิดมาจากที่ใด แต่กระนั้นก็เชื่อว่าการประกอบพิธีครั้งแรกที่บ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของอุร็กลาไว้อยู่ตอนแรกชาวเลกลุ่มอุร็กลาไว้อยู่อยู่ตามที่ต่างๆ ก็จะพากันไปร่วมพิธีทุกปี ภายหลังคงเพราะความไม่สะดวกในการเดินทาง จึงขยับขยายไปจัดทำตามที่อื่นๆ จนถึงหมู่เกาะอาดัง-ราวี ซึ่งจัดขึ้นที่เกาะหลีเป๊ะ เกาะซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนอุร็กลาไว้อยู่ หรือเป็นศูนย์กลางของชุมชนอุร็กลาไว้อยู่ในหมู่เกาะนี้

ประเพณีลอยเรือจะจัดขึ้นสองครั้งต่อปี ในวันจันทร์เต็มดวงของเดือน 6 และเดือน 11 ตามปฏิทินจันทรคติ อุร็กลาไว้อย่างจะใช้โอกาสนี้ในการแสดงความเคารพบรรพบุรุษ และปล่อยเคราะห์ร้ายไปกับการลอยเรือ เรือดังกล่าวทำจากไม้ระกำที่สร้างขึ้นสำหรับพิธีนี้โดยเฉพาะ

พิธีลอยเรือจะเริ่มในวันขึ้น 14 ค่ำ ในตอนบ่าย โต๊ะหมอจะนำชาวบ้านทำพิธีเคารพบรรพบุรุษ แต่ละครอบครัวจะนำข้าวเหนียวหวาน ข้าวเหนียวเหลือง แกงไก่ ขนมหอม (ขนมหั่วล้าน ขนมหะนู ขนมหิย่น) ข้าวตอก พลุ หมากรุก น้ำ และเทียนขี้ผึ้งไปด้วย รวมถึงอาหารพิเศษคือ ข้าวเหนียว 7 สี (ขาวสลับดำ ขาว เหลือง และสีอื่นๆ ที่สำคัญ) และไก่ดิบ ชาวบ้านจะจุดยาสูบบูชาวิญญาณเพื่อขอร้องหรือขอโชค โต๊ะหมอจะเริ่มพิธี โดยส่งภาชนะใส่ถ่านและใบกำยานให้กับชาวบ้านวน 3 รอบ กลิ่นของกำยานจะหมายถึงการเริ่มพิธีและเป็นการเชิญบรรพบุรุษ และวิญญาณศักดิ์สิทธิ์เข้าร่วมในพิธี ยอมรับสิ่งที่นำมาบูชาและให้โทษ

หลังจากนั้น โต๊ะหมอจะจุดเทียนนำทางไปสู่การสนทนากับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ตัวแทนแต่ละครอบครัวจะทยอยจุดเทียนและอธิษฐานด้วยข้าวตอกในมือ หลังจากนั้นจะโยนข้าวตอกเข้าหาเทียน ข้าวตอกเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และเชื่อกันว่าสามารถซึมซับความโชคร้ายได้ เมื่อข้าวตอกถูกเปลวไฟหมายถึงความปรารถนาจะเป็นจริงได้ ชาวบ้านจะให้โต๊ะหมอทำนายโชคจากน้ำตาเทียน หลังจากนั้น โต๊ะหมอจะปักธงสีขาว 4 อันไว้ พิธีการจบลงเมื่อ ชาวบ้านแบ่งปันอาหารที่นำมาบูชาเพื่อนำกลับบ้าน หลังจากนั้นจะมีการแสดงรำมะนา มีการเล่นเพลง 7 เพลง โดยชาวบ้านจะเดินตามจังหวะดนตรี

ในวันที่สองของพิธีซึ่งเป็นวันเพ็ญ เสาเอกไม้ระกำและไม้ดินเปิดสำหรับสร้างเรือจะถูกตัด โต๊ะหมอจะใช้ข้าวตอกขออนุญาตวิญญาณในการเคลื่อนย้ายไม้เสาเอก ซึ่งจะถูกนำไปปักที่

ชายหาดตรงที่จะนำเรือไปลอย ตอนเช้าตรู่ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจะออกจากเกาะหลีเป๊ะไปเกาะอาดัง เพื่อหาไม้ระกำ การตัดไม้ระกำ ชาวบ้านจะปอกเปลือกไม้้ออกและมัดรวบกันแล้วนำกลับมายังเกาะหลีเป๊ะ ระหว่างทางชาวบ้านจะร้องเพลงเดินรำกันในเรื่องที่เล่นกลับเกาะหลีเป๊ะ เรื่องอีกลำหนึ่งจะจอร์อยู่บริเวณตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะอาดังตรงช่องแคบกันระหว่างเกาะอาดังกับเกาะหลีเป๊ะ เรื่องนี้เรียกว่า เรือไล่ เรือไล่บรรทุกชายหญิงที่แต่งตัวเป็นพิเศษ บางคนทาสีดำบนหน้า นำดอกไม้ ใบไม้มาประดับคอ สีริษะ ซ้อเท้า เป็นต้น ชาวบ้านกลุ่มนี้จะเดินร่ายอยู่บนเรือเช่นกัน เรื่องทั้งสองลำจะเล่นไล่ไปมาหน้าเกาะหลีเป๊ะ 3 ครั้ง หลังจากนั้นเรือชนไม้ระกำจะเข้าเทียบฝั่ง ชาวบ้านจะชนไม้ลงให้โต๊ะหมอเริ่มทำพิธี เริ่มสร้างเรือ

ผู้ชายโดยเฉพาะผู้ที่ชำนาญการทำเรือของหมู่บ้านจะร่วมกลุ่มกันสร้างเรือไม้ระกำ โดยท้องเรือทำด้วยไม้ดินเป็ด ส่วนประกอบอื่นๆ ทำด้วยไม้ระกำทั้งลำ เมื่อโครงเรือเสร็จ ทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะช่วยกันตกแต่งชิ้นส่วนของเรือให้เป็นลายต่างๆ คือ ลายฟินปลา ลายฟินเลื้อย และลายงู บนเรือจะมีบ้านจำลอง 3-4 หลังสร้างเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของบรรพบุรุษ ด้วยความเชื่อว่าเรือนี้จะสามารถนำบรรพบุรุษกลับไปสู่บ้านเกิด ที่หัวเรือจะมีรูปแกะสลักผู้ชายถือหอกแทงเต่าทะเล เนื่องจากเต่าทะเลเป็นสัตว์ที่อุรึกลาไวยบริโภคน้ำ พิธีนี้จะช่วยให้สัตว์กลับไปหาผู้เป็นเจ้าของดั้งเดิม และอุรึกลาไวยจะขอขมาที่ได้บริโภคสัตว์ต่างๆ ไปแล้ว ตุ๊กตาไม้แกะสลักรูปคนตัวเล็กๆ ถือเป็นตัวแทนจะนำเคราะห์ร้ายออกไปจากชุมชน ส่วนตุ๊กตาหัวใหญ่คือผู้ควบคุมเรือ เรือที่ต่อขึ้นมาจะมีลักษณะมีเสาใบ ใบเรือทำการผ้าดิบสีขาว มีไม้พาย บนเรือจะมีอุปกรณ์จำลองทำจากไม้ เช่น ฌมวก และธง เรือที่สร้างแล้วจะมีความยาวประมาณ 2.5 เมตร กว้างราว 1 เมตร พิธีทำเรือจะเสร็จสิ้นในตอนบ่าย

ในตอนเย็นชาวบ้านจะนำเรือไปไว้บนชายหาด หันหน้าเข้าทางทะเล ตอนหัวค่ำ โต๊ะหมอก็จะเริ่มพิธีเชิญเจ้าเกาะเพื่อนำสิ่งชั่วร้ายลงเรือด้วยการสวดมนต์เป็นภาษาอาหรับและภาษามลายู มีการโรยกำยานเผาเป็นระยะๆ ในตอนกลางคืนจะมีการแสดงรำมะนาโกล้ำ กับเรือ และมีการร้องเพลงไปจนกระทั่งเช้าของอีกวันหนึ่งที่จะลอยเรือ คืนนี้ชาวบ้านจะนำขนมหวาน อาหารแห้ง และน้ำ ซึ่งเป็นของจำเป็นยามเดินทางบนเรือมาบูชาบรรพบุรุษและญาติที่ล่วงลับไปแล้ว และยังตัดเล็บและผมใส่ลงไปในเรือเพื่อที่จะได้นำสิ่งโชคร้ายออกไปกับเรือ ชาวบ้านจะจุดเทียนแล้วปักลงบนเรือ และใช้ข้าวตอกลูบไปตามร่างกายและศีรษะก่อนที่จะโยนลงไปในเรือด้วยเพื่อนำโชคร้ายออกไปจากตัว

ในตอนเช้ามีดของวันถัดมา โต๊ะหมอจะทำพิธีลอยเรือและสวดมนต์ให้เรื่อนำเคราะห์ร้ายออกไป เมื่อสวดจบ ผู้ชายกลุ่มหนึ่งจะแบกเรือพิธีออกไปปล่อยในจุดที่จะลอยออกไปพ้นเกาะ

ชาวบ้านจะมองดูเรือจำลองเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อหันหลังกลับแล้วจะไม่หันไปมองอีก เพราะหวั่นพวงจะติดไปกับเรือพิธีดังกล่าว

ในเช้าวันเดียวกัน ผู้ชายกลุ่มหนึ่งจะไปตัดไม้สำหรับทำไม้กันผี ไม้ที่ใช้จะต้องปอกเปลือกออกให้ผิวเรียบและสะอาด นำมาประกอบเป็นไม้ไขว้ลักษณะคล้ายไม้กางเขนขนาดใหญ่ 7 อัน แทนวันทั้ง 7 วัน ชาวบ้านจะใช้ใบกะพ้อและดอกไม้สดแต่งปลาย 3 ด้านบน ใบไม้หรือใบกะพ้อจะถูกถักเป็นชั้นเล็กๆ ตามแนวยาว ไม้ในแนวนอนจะแสดงถึงแขน ขณะที่ใบไม้ที่ถักแล้วจะเป็นนิ้วที่บอกปิดความโชคร้าย โรคภัยไข้เจ็บ และวิญญาณชั่วร้ายให้ออกไปจากชุมชน ไม้กันผีจะเสร็จสมบูรณ์ตอนสาย ผู้หญิงจะเริ่มเข้ามารวมกลุ่ม ชาวบ้านจะตีกลอง สี่ไม้อโกลิณ ร้องเพลง ผู้ชายจะแห่ไม้กันผีไปที่เสาเอกและปักเรียงเป็นแถวต่อไปบนพื้นทราย เพื่อป้องกันภูตผีและโชคร้ายที่ไปกับเรือจำลอง ไม่ให้กลับมาที่เกาะอีก หลังจากนั้นโต๊ะหม่อมจะทำนํ้ามนต์แจกจ่ายให้กับชาวบ้านไปล้างหน้า หรืออาบให้เด็ก หือประพรมบริเวณบ้านเพื่อเป็นสิริมงคล และชาวบ้านจะนำข้าวสารปนขมิ้นไปให้โต๊ะหม่อมทำพิธี ข้าวจะถูกนำไปโปรยรอบๆ บ้านเพื่อป้องกันและนำสิ่งชั่วร้ายออกไป ไม้กันผีที่ชาวบ้านทำจะถูกแยกไปไว้ที่ชายหาดอื่นๆ ของเกาะ เพื่อป้องกันเคราะห์ร้าย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวดาณัย จรูญทอง
ที่อยู่	170 หมู่ 7 ตำบลลำไพล อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 90260
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี
พ.ศ. 2545	ศึกษาต่อในระดับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร